

ΣΧΟΛΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ
Τμήμα Τουρκικών Σπουδών και Σύγχρονων Ασιατικών Σπουδών

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

Το συγκινησιακό στοιχείο στα διηγήματα του Σαμπαχαττίν Αλί (Sabahattin Ali)

MARIANNA ΑΛΕΞΙΟΥ (Α. Μ. – 1570201200004)

ΕΠΙΒΛΕΠΟΝΤΕΣ ΚΑΘΗΓΗΤΕΣ

Καθηγ. Ελένη Σελλά-Μάζη

(Καθηγήτρια Γλωσσολογίας, Τμήμα Τουρκικών Σπουδών και Σύγχρονων Ασιατικών Σπουδών)

Δρ. Αριστοτέλης Μητράρας

(Διδάσκων, Τμήμα Τουρκικών Σπουδών και Σύγχρονων Ασιατικών Σπουδών)

ΑΘΗΝΑ – ΜΑΡΤΙΟΣ 2017

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΡΟΛΟΓΟΣ	5 - 6
ΕΙΣΑΓΩΓΗ	7 – 8
ΠΡΩΤΟ ΚΕΦΑΛΑΙΟ	9– 16
1α) Βιογραφία του Σαμπαχατίν Αλί	9 – 13
1β) Λογοτεχνικό ρεύμα στο οποίο εντάσσονται τα έργα του	14 -16
ΔΕΥΤΕΡΟ ΚΕΦΑΛΑΙΟ	17 – 26
2α) Το Αριάνι	17 – 19
2β) Η αοιδός Μελέκ	20 – 22
2γ) Ο Χασάν πνίγηκε	23 – 26
ΤΡΙΤΟ ΚΕΦΑΛΑΙΟ	27 – 43
3α) Όψεις της κατώτερης κοινωνίας	27 – 35

3β) Θέματα που σχετίζονται με τους κατοίκους της Ανατολίας 35 – 37

3γ) Τόπος και χαρακτηριστικά του τοπίου 38 – 43

ΤΕΤΑΡΤΟ ΚΕΦΑΛΑΙΟ 43 – 65

4α) Το συγκινησιακό στοιχείο στη λογοτεχνία – Γενικά χαρακτηριστικά 43 – 45

4β) Ανιχνεύοντας το συγκινησιακό στοιχείο στα διηγήματα του Σαμπαχαττίν Αλί 46 – 56

4γ) Ανατροπές στην υπόθεση και ανατροπές αναφορικά με το συγκινησιακό στοιχείο 56 – 59

4δ) Σύγκριση των τριών διηγημάτων ως προς το συγκινησιακό στοιχείο 59 – 61

4ε) Συνύπαρξη του συγκινησιακού και του ειρωνικού στοιχείο στα διηγήματα του Σαμπαχαττίν Αλί – Γενικά χαρακτηριστικά 62 – 65

ΠΕΜΠΤΟ ΚΕΦΑΛΑΙΟ 65 – 86

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ 88 – 90

ΕΠΙΛΟΓΟΣ 91

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

92 – 95

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΑ

96 -145

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Η παρούσα πτυχιακή εργασία ολοκληρώθηκε στο πλαίσιο της φοίτησής μου στο τμήμα *Τουρκικών Σπουδών και Σύγχρονων Ασιατικών Σπουδών* της Σχολής Οικονομικών και Πολιτικών Επιστημών του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών. Η συγκριτική αυτή εργασία εντάσσεται στο ευρύτερο πλαίσιο του κοινωνικού ρεαλιστικού διηγήματος της Νέας Τουρκικής Λογοτεχνίας και βασίζεται σε τρία διηγήματα του γνωστού συγγραφέα Σαμπαχαττίν Αλί (Sabahattin Ali) με έμφαση στο συγκινησιακό στοιχείο.

Ο Σαμπαχαττίν Αλί ήταν ένας Τούρκος συγγραφέας, διηγηματογράφος, ποιητής και δημοσιογράφος που έζησε και έδρασε στην Τουρκία των μέσων του 20ου αιώνα, διαμορφώνοντας μαζί με άλλους σημαντικούς συγγραφείς και ποιητές το ρεύμα του κοινωνικού ρεαλισμού στη σύγχρονη τουρκική λογοτεχνία. Πολυταξιδεμένος, ταλαντούχος, έντονα πολιτικοποιημένος και αιρετικός, ο Σαμπαχαττίν Αλί, ανέδειξε μέσα από τα γραπτά του την καθημερινότητα των απλών ανθρώπων των πόλεων και των χωριών της Ανατολίας. Η γραφή του παραμένει επίκαιρη εξαιτίας των θεμάτων που πραγματεύεται και παρόλο που έχουν γίνει αρκετές συγκριτικές μελέτες για το έργο του στην τουρκική γλώσσα, παραμένει σχετικά αγνώστος στο ελληνικό κοινό. Αυτό οφείλεται κατά βάση στην έλλειψη συστηματικών μεταφράσεων, κάτι που ευελπιστούμε να αλλάξει στο μέλλον.

Η εργασία με τίτλο *Το συγκινησιακό στοιχείο στα διηγήματά του Σαμπαχαττίν Αλί*, στοχεύει να συμβάλλει στην ανάδειξη του έργου του συγγραφέα σε ένα ευρύτερο κοινό που δεν είναι απαραίτητα εξοικειωμένο με την τουρκική λογοτεχνία και διηγηματογραφία της περιόδου που έζησε και έγραψε ο Σαμπαχαττίν Αλί. Πιο συγκεκριμένα, ο εντοπισμός και η έρευνα του συγκινησιακού στοιχείου στα διηγήματα του Σαμπαχαττίν Αλί, μπορεί να προσφέρει ένα διαφορετικό επίπεδο ανάγνωσης και ερμηνείας των έργων του και θα μπορούσε

να αποτελέσει το έναυσμα για μια μεγαλύτερη έρευνα στο μέλλον, στην οποία θα συμπεριλαμβάνονται περισσότερα διηγήματα.

Με την ολοκλήρωση της εργασίας αυτής, θα ήθελα να ευχαριστήσω όλους εκείνους που συνέβαλλαν στην πραγματοποίησή της τόσο σε πρακτικό όσο και σε ηθικό επίπεδο. Θερμές ευχαριστίες στους καθηγητές μου, καθηγήτρια Ελένη Σελλά-Μάζη και δρ. Αριστοτέλη Μητράρα για την πολύτιμη βοήθειά τους σε όλα τα στάδια εκπόνησης της παρούσας εργασίας. Η εργασία αυτή δε θα μπορούσε να ολοκληρωθεί χωρίς την αγάπη, υποστήριξη και αμέριστη ηθική συμπαράσταση των γονιών μου, Στηβ και Μαρίας, αλλά και των αδερφών μου, Σοφίας και Μυρτώς στους οποίους και αφιερώνεται η παρούσα εργασία.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η παρούσα εργασία θα εξετάσει το συγκινησιακό στοιχείο και τις διάφορες εκφάνσεις του σε τρία διηγήματα του Sabahattin Ali: *Το Αριάνι* (Ayrar), *Η αοιδός Μελέκ* (Hanende Melek) και *Ο Χασάν πνίγηκε* (Hasan Boğuldu). Και τα τρία αυτά διηγήματα περιστρέφονται γύρω από την καθημερινότητα και τα προβλήματα των απλών ανθρώπων των χωριών και των πόλεων, εξερευνώντας διάφορα θέματα όπως η ανέχεια, η θέση της γυναίκας στην τουρκική κοινωνία και ο έρωτας.

Μετά από μια σύντομη αναδρομή στη ζωή, το έργο και την περίοδο που έδρασε ο Σαμπαχαττίν Αλί στο πρώτο κεφάλαιο, στο δεύτερο κεφάλαιο θα παρουσιάσουμε περιληπτικά τις υποθέσεις των τριών διηγημάτων. Στο τρίτο κεφάλαιο θα αναλύσουμε τις ιδιαιτερότητες της κοινωνίας όπως παρουσιάζονται στα διηγήματά του με έμφαση στις κατώτερες κοινωνικές τάξεις στις οποίες ανήκουν οι ήρωές του, τα κυρίαρχα θέματα που παρατηρούμε στα έργα του καθώς και το τοπίο και τη σημασία του στα διηγήματά του. Στο τέταρτο κεφάλαιο, που αποτελεί και το βασικότερο κεφάλαιο της παρούσας εργασίας, θα εξετάσουμε διεξοδικά το συγκινησιακό στοιχείο και τις διάφορες εκφάνσεις του στα τρία διηγήματα. Τέλος, στο πέμπτο κεφάλαιο θα επιχειρήσουμε μια γλωσσολογική προσέγγιση όλων εκείνων των γλωσσικών στοιχείων που συνθέτουν το συγκινησιακό στοιχείο και στα τρία διηγήματα.

Η επιλογή του συγκεκριμένου θέματος προέκυψε ύστερα από γόνιμες συζητήσεις με τους επιβλέποντες καθηγητές μου, με τους οποίους καταλήξαμε στο συμπέρασμα πως πρόκειται μια ενδιαφέρουσα προσέγγιση με πολλαπλές ερμηνευτικές προεκτάσεις. Η επιλογή των τριών διηγημάτων προς μελέτη δεν είναι τυχαία, καθώς είναι αντιπροσωπευτικά δείγματα του λογοτεχνικού ρεύματος του κοινωνικού ρεαλισμού, στα διακριτά όρια του οποίου κινείται η γραφή του Σαμπαχαττίν Αλί. Η εξερεύνηση του συγκινησιακού στοιχείου στα τρία αυτά διηγήματα θα μας επιτρέψει να καταλήξουμε σε πιθανά συμπεράσματα που αφο-

ρούν κυρίως τα κοινά αλλά και ιδιαίτερα σημασιολογικά, ερμηνευτικά και γλωσσολογικά στοιχεία που ορίζουν την επίκληση στο συναίσθημα στη διηγηματογραφία του Σαμπαχαττίν Αλί. Παράλληλα, το θέμα αυτό βρίσκεται σε άμεση συνάρτηση με τις σπουδές μου και τα ειδικά ερευνητικά μου ενδιαφέροντα.

Και τα τρία διηγήματα προς μελέτη περιλαμβάνονται στη συλλογή διηγημάτων *Yeni Dünya* (βλέπε βιβλιογραφία), ενώ για την ανάλυσή τους έχουν χρησιμοποιηθεί και οι ελληνικές μεταφράσεις του Αριστοτέλη Μητράρα που περιλαμβάνονται στον τόμο *Ανθολογία της Νέας Τουρκικής Λογοτεχνίας - Διήγημα* από τις Εκδόσεις Παπαζήση. Είναι ιδιαίτερα σημαντικές καθώς αποτελούν τη βάση σύγκρισης των γλωσσολογικών στοιχείων που συνθέτουν το συγκινησιακό στοιχείο στο πέμπτο κεφάλαιο.

Σε πρακτικό επίπεδο, στην περίπτωση των κύριων ονομάτων, παρουσιάζεται πρώτα το όνομα στα ελληνικά και σε παρένθεση το αντίστοιχο στα τουρκικά, για χάρη ευκολίας του αναγνώστη. Το ίδιο ισχύει και για τους πίνακες στο κεφάλαιο 5 με αποσπάσματα από τα διηγήματα στα τουρκικά και τις ελληνικές μεταφράσεις τους.

Τέλος, οι αναφορές και η βιβλιογραφία έχουν πραγματοποιηθεί με βάση το σύστημα Harvard, γνωστό και ως η μέθοδος του «Πανεπιστημίου Harvard» ή μέθοδος του Αλφαβητικού βιβλιογραφικού καταλόγου. Πρόκειται για έναν τρόπο βιβλιογραφικής αναφοράς και τεκμηρίωσης που είναι διεθνώς αποδεκτός από πολλά εκπαιδευτικά ιδρύματα και οργανισμούς για τη συγγραφή επιστημονικών εργασιών. Η βιβλιογραφία είναι χωρισμένη σε τρία μέρη για πρακτικούς λόγους. Το πρώτο μέρος αφορά στα έργα του Σαμπαχαττίν Αλί και τις μεταφράσεις τους στην ελληνική γλώσσα, το δεύτερο μέρος αποτελείται από την ελληνική βιβλιογραφία και τέλος το τρίτο μέρος αφορά στην ξενόγλωσση βιβλιογραφία.

ΠΡΩΤΟ ΚΕΦΑΛΑΙΟ

1α) Βιογραφία του Σαμπαχαττίν Αλί

Ο Σαμπαχαττίν Αλί γεννήθηκε στις 25 Φεβρουαρίου του 1907 στην Κομοτηνή (Gümülcine) που τότε ανήκε στην Οθωμανική αυτοκρατορία και απεβίωσε στις 2 Απριλίου του 1948 στην πόλη της ανατολικής Θράκης Σαράντα Εκκλησίες (Kırklareli). Ως απόφοιτος του Παιδαγωγικού τμήματος στην Κωνσταντινούπολη, φιλοδοξούσε να διδάξει ως εκπαιδευτικός, ωστόσο το 1928 το Υπουργείο Παιδείας τον έστειλε για δύο χρόνια στην Γερμανία όπου ανέπτυξε έντονα το αίσθημα της ανεξαρτησίας του και καλλιέργησε την πολιτική και κοινωνική του συνείδηση. Αγάπησε τη γερμανική γλώσσα και το δυτικό τρόπο σκέψης, δε μπόρεσε όμως να προσαρμοστεί τόσο στη Γερμανία όσο τον λαό της (Nurettin Demir και Faruk Yıldırım 2014, 61-2). Επέστρεψε στην Τουρκία το 1930 έχοντας στις αποσκευές του πολλά βιβλία και ξεκίνησε να διδάσκει τη γερμανική γλώσσα στο Αϊδίνιον (Aydın). Εκεί κατηγορήθηκε για πρώτη φορά για αριστερή προπαγάνδα στη διδασκαλία του με αποτέλεσμα να παραμείνει στη φυλακή για ένα μικρό χρονικό διάστημα.¹ Μετά την αποφυλάκισή του μετακόμισε στο Ικόνιο (Konya) όπου φυλακίστηκε ξανά με αφορμή τη δημοσιοποίηση ενός ποιήματος κατά του Ατατούρκ (Mustafa Kemal Atatürk). Κατανοώντας πως θα ήταν σχεδόν αδύνατο να βρει δουλειά ως δάσκαλος αν συνέχιζε να ασκεί δριμεία κριτική εναντίον της πολιτικής ηγεσίας της Τουρκίας (Freely 2016), στη συνέχεια εξέδωσε ποιήματα και γραπτά που εκθειάζαν το καθεστώς του Τούρκου ηγέτη.

Η έφεση του στη λογοτεχνία ήταν εμφανής από νωρίς. Έγραψε εξήντα διηγήματα συνολικά αλλά και παραμύθια και ποιήματα, ενώ συγχρόνως ασχολήθηκε με τη μετάφρα-

---

¹ Παρόλα αυτά, σύγχρονοι μελετητές του έργου του τείνουν να συμφωνούν πως πολλά από αυτά που του αποδίδονται είναι συκοφαντίες (Freely 2016).

ση. Αρχικά τον απασχόλησε το διήγημα και η ποίηση, αργότερα όμως στράφηκε στη μυθιστοριογραφία (Nurettin Demir και Faruk Yildirim 2014, 63). Παρόλο που συνέχισε να εργάζεται σε κρατικά πόστα ως και το 1945, εντέλει μετακόμισε από την Άγκυρα στην Κωνσταντινούπολη όπου ανέπτυξε έντονη πολιτική δράση ενάντια στο αυταρχικό καθεστώς της τότε μονοκομματικής τουρκικής κυβέρνησης. Μαζί με το συγγραφέα φίλο του Αζίζ Νεσίν (Aziz Nesin) δημιούργησαν τη θρυλική εφημερίδα πολιτικής σάτιρας, *Μάρκο Πασά* (Markopasa) [Freely 2016]. Η εφημερίδα αυτή είχε μεγάλη επιρροή και ήταν μια από τις πιο δημοφιλείς της εποχής της. Το περιεχόμενο της ήταν σατιρικό με έντονη κριτική διάθεση για το υπάρχον πολιτικό και κοινωνικό σύστημα (Kasaba 2008, 51).

Το 1948 και έπειτα από άλλη μια παραμονή στη φυλακή εξαιτίας των φρονημάτων του, αποφάσισε να παραμερίσει τα πολιτικά του πιστεύω συνειδητοποιώντας πως δε θα έβρισκε ποτέ δουλειά στην Τουρκία ως δάσκαλος (Freely 2016). Από την αλληλογραφία του σε συγγενείς και φίλους μαθαίνουμε πως είχε ήδη αποφασίσει να εγκαταλείψει την Τουρκία. Στο τελευταίο γράμμα που έστειλε στη γυναίκα του αναφέρει πως την επόμενη φορά που θα της έγραφε θα βρισκόταν κάπου στην Ευρώπη. Ακολούθησε μια μεγάλη περίοδος σιωπής που έληξε με τη δημόσια ομολογία ενός λαθρέμπορου, του Αλί Ερτεκίν (Ali Ertekin), που υποστήριξε ότι δολοφόνησε τον Σαμπαχαττίν Αλί για αδιευκρίνιστους λόγους, ενώ προσπαθούσε να τον φυγαδεύσει στη Βουλγαρία. Παρόλα αυτά τα αίτια της δολοφονίας του, δεν αποκλείεται να ήταν πολιτικά σύμφωνα με αρκετούς ιστορικούς (Freely 2016).

Ο Σαμπαχαττίν Αλί αποτελεί έναν από τους σημαντικότερους συγγραφείς που επέλεξαν την ευρύτερη περιοχή της Ανατολίας ως γεωγραφικό τοπίο αφήγησης στα έργα τους και τους κοινωνικούς προβληματισμούς της ως κύριο θέμα της έμπνευσής τους. Συμπεριλαμβάνοντας ρεαλιστικά και συνάμα ρομαντικά στοιχεία στα μυθιστορήματά του, ο Σαμπαχαττίν Αλί φαίνεται πως προσεγγίζει με μια ιδιαίτερη οπτική γωνία τη κοινωνική ζωή της επαρχίας Πέρα από την Ανατολία, που αποτελεί τον βασικό άξονα των διηγημάτων και των

μυθιστορημάτων του, ο Σαμπαχαττίν Αλί γράφει και για πιο ιδιαίτερα θέματα όπως η αγάπη και ο έρωτας. Η αιώνια αγάπη δύο νεαρών παιδιών, ο ανεκπλήρωτος έρωτας, η μεγάλη ανυπομονησία για τον ερχομό του αγαπημένου, αλλά και ο αγώνας για την επίτευξη του αδύνατου έρωτα λόγω των αντιπαραθέσεων των γονέων, είναι μερικά από τα θέματα που ξετυλίγονται στα έργα του. Δείχνει ακόμη ιδιαίτερο ενδιαφέρον για τα κοινωνικά προβλήματα των εργαζομένων, αλλά και σε γεγονότα που διαδραματίζονται στις φυλακές ή ακόμη και στα δικαστήρια (Nurettin Demir και Faruk Yildirim 2014, 63-9).

Οι χαρακτήρες στα διηγήματα του Σαμπαχαττίν Αλί είναι συνήθως νέοι άνδρες, οι οποίοι μπορεί να είναι απλοί κάτοικοι των κωμοπόλεων και χωρικοί, ή ακόμη και άνθρωποι των γραμμάτων, όπως γιατροί, δικηγόροι, και γραφειοκράτες. Όντας δάσκαλος ο ίδιος, παρουσιάζει τους συναδέλφους του στα διηγήματά του ως ευαίσθητους και καλοπροαίρετους, σε αντίθεση με τους γιατρούς, οι οποίοι στο σύνολο τους παρουσιάζονται δολοπλόκοι, διεφθαρμένοι και εγωιστές. Οι αγάδες και γενικότερα τα πρόσωπα που συναλλάσσονται με την εξουσία εμφανίζονται αδιάλλακτοι στις αποφάσεις τους και επιβλητικοί στον χαρακτήρα τους (Nurettin Demir και Faruk Yildirim 2014, 69-70). Οι γυναίκες, που διαδραματίζουν πρωταγωνιστικό ρόλο στα έργα του, παρουσιάζονται καταβεβλημένες από τις κακουχίες και την φτώχεια, αδύναμες, εξαρτημένες από τους άνδρες και τους προστάτες τους με μειωμένες ελευθερίες και έλλειψη ανεξαρτησίας (βλέπε για παράδειγμα την εικόνα της μητέρας στο διήγημα *Το Αριάνι* και την πρωταγωνίστρια στο διήγημα *Η αοιδός Μελέκ*). Συνήθως παρουσιάζονται ως νοικοκυρές, ενώ σπάνια εργάζονται ως τραγουδίστριες σε τοπικά καφενεία ή ως ηθοποιοί. Εκείνες που προέρχονται από την Κωνσταντινούπολη είναι ιδιαίτερα εμφανίσιμες και οικονομικά ευκατάστατες (Nurettin Demir και Faruk Yildirim 2014, 64). Φαίνεται ωστόσο πως ο συγγραφέας, μη θέλοντας να δώσει μια άσχημη εικόνα για τις γυναίκες της επαρχίας, δεν επικεντρώνεται στις εύσωμες και απεριποίητες γυναίκες που κατοικούν στην Ανατολία. Παραταύτα, είναι απόλυτα αντικειμενικός και ρεαλιστής στις περιγραφές του.

Υπερτονίζει το ωραίο και προσπερνά το λιγότερο ωραίο αφήνοντας τον αναγνώστη να το εντοπίσει μέσω των περιγραφών του (Nurettin Demir και Faruk Yildirim 2014, 70-1).

Έμπνευση για τα διηγήματα του Σαμπαχαττίν Αλί αποτελούν οι καθημερινοί άνθρωποι του μόχθου, οι μυθιστορηματικοί ήρωες, αλλά και κάποιες ιδιαίτερες προσωπικότητες που του έχουν κινήσει το ενδιαφέρον κατά τη διάρκεια του βίου του. Δεν είναι άλλωστε λίγες οι φορές που αντλεί στοιχεία από την προσωπική του ζωή, καθώς και από την οικογένειά του ως πηγή έμπνευσης για τα έργα του (Nurettin Demir και Faruk Yildirim 2014, 71).

Ο χρόνος στα έργα του δεν είναι συγκεκριμένος, αλλά αόριστος. Συχνά γίνονται αναδρομές στο παρελθόν, οι οποίες όμως εντείνουν το ενδιαφέρον του αναγνώστη. Ο γεωγραφικός χώρος όπου διαδραματίζονται τα διηγήματά του είναι η Ανατολία (βλέπε παρακάτω το μυθιστόρημα *Kuyucaklı Yusuf*), αλλά εξέχοντα ρόλο διαθέτει και η Κωνσταντινούπολη, αλλά και κάποιες δυτικές χώρες, όπως η Γερμανία (βλέπε παρακάτω *Kirk Mantolu Madonna*), στην οποία έζησε για δύο χρόνια. Η γλώσσα του συγγραφέα είναι απλή. Ο λόγος του είναι συνήθως καθαρός και ευθύς με ιδιαίτερο ενδιαφέρον για τις ιδιοματικές ιδιαιτερότητες των επαρχιακών πόλεων της Τουρκίας (Nurettin Demir και Faruk Yildirim 2014, 72-4).

Το 1937 συνέθεσε το πρώτο του μυθιστόρημα με τίτλο *Kuyucaklı Yusuf*, το οποίο πραγματεύεται τις περιπέτειες και τις κακουχίες ενός φυλακισμένου στα κρατητήρια του Αϊδινίου. Το μυθιστόρημα αγαπήθηκε ιδιαίτερα από τους λογοτεχνικούς κύκλους της εποχής, αφού παρουσίαζε με παραστατικότητα και ιδιαίτερη ζωντάνια εικόνες της κοινωνίας της Ανατολίας, όπως η φτώχεια και η ανέχεια, η καταπίεση των απλών ανθρώπων από τους προεστούς και τους γραφειοκράτες στην ύπαιθρο, καθώς και τους προβληματισμούς, τις αναζητήσεις, τα πάθη και τη μοναξιά των ανθρώπων. Η διηγηματογραφία του Σαμπαχαττίν Αλί προσεγγίζει με μια ιδιαίτερα ρεαλιστική σκοπιά τον εσωτερικό κόσμο και την ψυχοσύνθεση των κοινών ανθρώπων της επαρχίας, δίνοντας ιδιαίτερη βάση σε θέματα όπως η κοινωνική αδικία, η φυγή, ο κοινωνικός και πνευματικός εκφυλισμός, η απαισιοδοξία που

οδηγεί στην κατάθλιψη, αλλά και ο έρωτας, που ούτως ή άλλως αποτελεί βασικό πυρήνα του έργου του (Μητράρας 2014, 158).

Το δεύτερο μυθιστόρημά του, το οποίο γράφτηκε το 1940 είχε τον τίτλο *Içimizdeki Şeytan*. Πρόκειται για ένα μυθιστόρημα με ιδιαίτερη πλοκή, που εκτυλίσσεται μέσα από τους εσωτερικούς μονολόγους των ηρώων και μέσα από γεγονότα που συνδέονται βάσει αλληπάλληλων συμπτώσεων. Ουσιαστικά, πραγματεύεται την ιστορία ενός διανοούμενου, του οποίου κύριο χαρακτηριστικό είναι η αναποφασιστικότητα και οι αμφιθυμίες του. Ο ίδιος κατά τη διάρκεια του έργου αμφιταλαντεύεται ανάμεσα στην αλήθεια και την υποστήριξή της, ενώ διαρκώς βρίσκεται σε μια εσωτερική πάλη με τα συναισθήματά του (Μητράρας 2014, 158-9).

Το τελευταίο του μυθιστόρημα το ολοκλήρωσε το 1943 σε μια περίοδο ιδιαίτερης πνευματικής σύγχυσης που είχε υποστεί ο ίδιος εξαιτίας της σύγκρουσης μεταξύ του δυτικού τρόπου σκέψης και της ανατολικής του ταυτότητας. Μέσα από το περιεχόμενο και την αφήγηση του *Kürk Mantolu Madonna*, που αρκετοί σύγχρονοι μελετητές θεωρούν το σημαντικότερο έργο του, είναι ολοφάνερη η ιδεολογική σύγχυση του συγγραφέα. Το συγκεκριμένο μυθιστόρημά του μπορεί να συμπεριληφθεί στα απομνημονεύματά του, καθώς είναι αυτοβιογραφικό και περιλαμβάνει πολλά στοιχεία από την προσωπική του ζωή (Μητράρας 2014, 159).

1β) Λογοτεχνικό ρεύμα στο οποίο εντάσσονται τα έργα του

Το έργο του Σαμπαχαττίν Αλί χρονολογικά έρχεται λίγο μετά το ρεύμα της Νέας Τουρκικής Λογοτεχνίας. Η λογοτεχνική περίοδος της Νέας Τουρκικής Λογοτεχνίας ταυτίζεται ιστορικά με την κατάρρευση της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας και την ανάληψη της ε-

ξουσίας από τον Κεμάλ Ατατούρκ. Παρόλα αυτά, ο Σαμπαχαττίν Αλί έζησε, έδρασε και συνέγραψε τα έργα του όσο ήταν στην εξουσία ο Ατατούρκ, κι ενώ η Νέα Τουρκική Λογοτεχνία είχε ήδη κάνει τον κύκλο της. Κατά τη διάρκεια της διακυβέρνησης του έγιναν προσπάθειες για τον εκδημοκρατισμό της χώρας σε όλους τους τομείς. Χαρακτηριστικά αναφέρουμε την στροφή προς την κοσμικότητα στην εκπαίδευση και τη θρησκεία και τον υποβιβασμό της διδασκαλίας του Κορανίου. Ο εθνικισμός έγινε η κυρίαρχη ιδεολογία του κράτους και οι αστικοί θεσμοί εκσυγχρονίστηκαν με δυτικά στοιχεία (Halman 2006, 9).²

Μια σημαντική εξέλιξη που επηρέασε τη λογοτεχνική παραγωγή της περιόδου ήταν η λεγόμενη «γλωσσική επανάσταση» το 1928 (Lewis 2002). Η μεταρρυθμιστική αυτή κίνηση ολοκληρώθηκε με την ίδρυση του Ιδρύματος Τουρκικής Γλώσσας (Türk Dil Kurumu) το 1932 και την άμεση αντικατάσταση του αραβικού αλφαβήτου από το λατινικό.³ Παράλληλα, επιχειρήθηκε μια απόπειρα κάθαρσης της τουρκικής γλώσσας από ξένα γλωσσολογικά στοιχεία και δάνεια αραβικής και περσικής προέλευσης (Ιορδάνογλου 2003, 28-9).

Στη «Νέα Τουρκία» του Ατατούρκ που ο ίδιος ονόμασε «Δημοκρατία του Πολιτισμού» (Halman 2006, 9), η λογοτεχνία, η ποίηση και η πεζογραφία καταπιάστηκαν με αμιγώς κοινωνικά θέματα. Παρόλο που οι μεταρρυθμίσεις δεν επηρέασαν ιδιαίτερα τις αγροτικές περιοχές και τις επαρχίες, τα μεγάλα αστικά κέντρα επηρεάστηκαν από την κεμαλική ιδεολογία ακολουθώντας τις αλλαγές στο πολιτικό σύστημα, τη θρησκεία, την εθνικιστική ιδεολογία αλλά και τη γλώσσα και τη γραφή. Αυτές οι αλλαγές δεν είχαν αντίκτυπο μόνο στην καθημερινή ζωή, αλλά και στη λογοτεχνία. Η περίοδος αυτή διακρίνεται για την άνθιση της λαϊκής ποίησης και του έμμετρου λόγου με ποιητές όπως ο Γιαχγιά Κεμάλ Μπεγιατλί (Yahya Kemal Beyatlı) που αναβίωσε παλαιότερα ποιητικά είδη (Μπακιρτζής 2004, 167-

---

² Για παράδειγμα το οθωμανικό δίκαιο εκσυγχρονίστηκε και προσαρμόστηκε στον Ελβετικό Αστικό Κώδικα, στον Ιταλικό Ποινικό Κώδικα και το Γερμανικό Εμπορικό Δίκαιο (Halman 2006, 9).

³ Η αραβική γραφή ήταν η κύρια γραφή της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας για τουλάχιστον χίλια χρόνια πριν τη γλωσσική αλλαγή και ακόμα και σήμερα παραμένει η βασική γραφή του Κορανίου.

8; Halman 2006, 13). Παράλληλα, ένας από τους μεγαλύτερους εκφραστές της Τουρκικής ποίησης των αρχών του 20ου αιώνα ήταν ο Ναζίμ Χικμέτ (Nâzım Hikmet), ένας ιδιαίτερα σημαντικός ποιητής που καθιέρωσε τον ελεύθερο στίχο υπό την επιρροή των έργων του Ρώσου ποιητή Βλαντιμίρ Μαγιακόφσκι (Vladimir Mayakovsky). Ο Χικμέτ πέρασε πολλά χρόνια στη φυλακή εξαιτίας των αριστερών του φρονημάτων (όπως άλλωστε και ο Σαμπάχαττίν Αλί) και αυτοεξορίστηκε στη Σοβιετική Ένωση το 1951. Η ποίηση του δεν είναι μόνο σημαντική ως προς την καινοτομία του ελεύθερου στίχου, αλλά αποτελεί μια διαμαρτυρία του ανθρώπου ενάντια στο πολιτικό κατεστημένο που παίρνει πανανθρώπινο χαρακτήρα. Το έργο του είναι μια κοινωνική αποδοκιμασία ενάντια στους πολιτικούς θεσμούς και διανθίζεται από πολλά λυρικά στοιχεία και πλούσιο λεξιλόγιο (Μπακιρτζής 2004, 170-1).

Κι ενώ οι δεκαετίες 1920 – 1940 χαρακτηρίστηκαν από ζυμώσεις στην ποίηση, περί το 1950 αναδείχτηκε το μυθιστόρημα και το διήγημα. Από το 1960 και έπειτα εγκαίνιαζεται μια περίοδος που αποτελεί εφαλτήριο για νέες τάσεις στην τουρκική λογοτεχνία. Οι μυθιστοριογράφοι αυτής της περιόδου ασχολήθηκαν τόσο με το φαινόμενο της αστικοποίησης που οδήγησε σε περισσότερες κοινωνικές διακρίσεις όσο και με την εγκατάλειψη της υπαίθρου και την πάλη του απλού ανθρώπου για επιβίωση (Μητράρας 2014, 157).

Οι συγγραφείς αυτής της μεταβατικής περιόδου, του λεγόμενου «Κοινωνικού Ρεαλισμού», αντλούν τα θέματά τους, αλλά και τις αφηγηματικές τεχνικές των διηγημάτων τους από τις ιδεολογίες που ασπάζονται οι ίδιοι. Τα θέματα που τους απασχολούν είναι κυρίως η φτώχεια ή ο πλούτος, η κοινωνική ζωή στα χωριά και στις κωμοπόλεις, το δίπολο αγά-εργάτης, διοικητής-χωριάτης και δερβέναγας-αγρότης. Μπορεί τα έργα αυτής της περιόδου να συντέθηκαν είτε βάσει μαρξιστικών-σοσιαλιστικών ιδεών και προτύπων είτε με αφορμή την κομμουνιστική ιδεολογία, ωστόσο οι συγγραφείς τους προσέγγισαν τα γεγονότα κατά κύριο λόγο από μια παγκόσμια, ουμανιστική οπτική σκοπιά. Εύλογα λοιπόν τα διηγήματα αυτά λόγω του περιεχομένου τους, χαρακτηρίστηκαν «αριστερή λογοτεχνία». Ωστόσο, η

έμπνευση για αυτά τα έργα προήλθε από το οικείο οικογενειακό περιβάλλον με έντονα αυτοβιογραφικά στοιχεία (Μητράρας 2014, 157).

Ο Σαμπαχαττίν Αλί, ο Κεμάλ Ταχίρ (Kemal Tahir), ο Ορχάν Κεμάλ (Orhan Kemal) και ο Σαμίμ Καραγκιόζ (Samim Karagöz), ήταν από τους συγγραφείς αυτής της περιόδου, που ενώ τα διηγήματά τους επικεντρώθηκαν στην περιγραφή της ζωής και των προβλημάτων της υπαίθρου, στη συνέχεια ασχολήθηκαν σε μεγάλο βαθμό με τα κοινωνικά προβλήματα των αστικών κέντρων. Κάποιοι άλλοι ωστόσο, όπως ο Φακίρ Μπαικούρτ (Fakir Baykurt), ο Γιασάρ Κεμάλ (Yasar Kemal) και ο Κεμάλ Μπίλμπασαρ (Kemal Bilbaşar), υιοθέτησαν μια μονόπλευρη ιδεολογική ματιά και δεν ξέφυγαν από τα κοινότυπα θέματα που αντλούσαν από τη ζωή στα χωριά και στις κωμοπόλεις της Ανατολίας. Για παράδειγμα, ο Χαλικαρνάς Μπαλικτσισί (Halikarnas Balıkcısı)⁴ ασχολήθηκε με τα ατομικά προβλήματα των ψαράδων και των σφουγγαράδων (Μητράρας 2014, 157-8).

ΔΕΥΤΕΡΟ ΚΕΦΑΛΑΙΟ

Περίληπτική παρουσίαση των διηγημάτων Το Αριάνι, Η αοιδός Μελέκ και Ο Χασάν πνίγηκε

2α) Το Αριάνι

---

⁴ Συγγραφικό ψευδώνυμο του Τζεβάτ Σακίρ Καμπαγατσλί (Cevat Şakir Kabaağaçlı).

Κεντρική μορφή του διηγήματος *Το Αριάνι* είναι ο μικρός Χασάν, που παρά το νεαρό της ηλικίας του, αναλαμβάνει τις ευθύνες ενός ενήλικου άνδρα και αναγκάζεται να εργάζεται καθημερινά προκειμένου να εξασφαλίσει τα προς το ζην για την οικογένειά του. Πρόκειται για μια οικογένεια που ζει σε ένα μικρό χωριό κάτω από τα όρια της φτώχειας και δυσκολεύεται να καλύψει βασικές, καθημερινές ανάγκες. Η μητέρα εργάζεται νυχθημερόν ως υπηρέτρια σε ένα γειτονικό χωριό και επιστρέφει στο σπίτι μία φορά στις τρεις ημέρες για να αφήσει το εισόδημά της στο σπίτι, το οποίο δεν αρκεί παρά για ελάχιστες από τις βασικές ανάγκες της οικογένειας. Ο πατέρας της οικογένειας απουσιάζει από το σπίτι και ο λόγος της απουσίας παραμένει απροσδιόριστος τόσο για το μικρό Χασάν όσο και για τον αναγνώστη. Το μικρό αγόρι δεν είναι το μοναδικό παιδί της οικογένειας. Έχει άλλα δύο αδέρφια τα οποία είναι τόσο μικρά που δε μπορούν να ελαφρύνουν τη δυσχερή οικονομική τους κατάσταση. Παραμένουν στο σπίτι, υπομένοντας την παγωνιά και την εξαντλητική πείνα, αδημονώντας για την ώρα που θα καταφθάσει στο σπίτι ο αδελφός τους Χασάν, ή η μητέρα τους, η οποία θα τους ετοιμάσει αραιωμένη σούπα με πλιγούρι.

Λόγω των δύσκολων συνθηκών διαβίωσης της οικογένειας, ο μικρός Χασάν αναγκάζεται να ξεκινάει χαράματα από το σπίτι με κατεύθυνση το σιδηροδρομικό σταθμό αρκετά χιλιόμετρα μακριά από το χωριό, με σκοπό να πουλήσει μια κανάτα με αριάνι στους επιβάτες των διερχόμενων τρένων. Η διαδρομή μέχρι τον σταθμό είναι δύσκολη και απέραντη χειμώνα-καλοκαίρι, ενώ τα φθαρμένα υποδήματα του μικρού Χασάν δεν τον προστατεύουν από τις δυσμενείς καιρικές συνθήκες. Παρόλα αυτά το παιδί παραμένει υπομονετικό και επίμονο απέναντι στον ατελείωτο δρόμο, που για αυτόν δεν είναι παρά ένα μέσο για να φτάσει στον προορισμό του και όχι αντικείμενο ενδιαφέροντος.

Λίγο μετά την άφιξή του στο σιδηροδρομικό σταθμό, αντικρίζει το τραίνο που καταφθάνει και αμέσως τα μάτια του γεμίζουν με συναισθήματα χαράς και αισιοδοξίας. Στο μυαλό του πάντα έχει τα μικρά πεινασμένα αδέρφια του, που τον περιμένουν στο σπίτι για

να τους φέρει το ψωμί της ημέρας. Είναι αυτό το αίσθημα της ευθύνης που δημιουργεί στον Χασάν άγχος και αγωνία για το αν θα καταφέρει να εξασφαλίσει το ψωμί της ημέρας πουλώντας αριάνι. Η συγκεκριμένη μέρα, ωστόσο, είναι αρκετά δύσκολη για το μικρό παιδί εξαιτίας των δυσμενών καιρικών συνθηκών. Είναι χειμώνας και οι άνθρωποι στο σταθμό προσπαθούν να αποφύγουν το κρύο. Μόνο ο μικρός Χασάν κάθεται δίπλα στο χιόνι και περιμένει καρτερικά. Μόλις καταφθάνει το τραίνο κανένας επιβάτης δε φαίνεται να θέλει να γευτεί το Αριάνι που πουλάει. Και ενώ έχει εξαντλήσει κάθε ελπίδα, μια φωνή από τα τελευταία βαγόνια του τραίνου φαίνεται πως ζητάει λίγο από το περίφημο αριάνι του.

Ο συγκεκριμένος κύριος ζήτησε με βαρύ και επιβλητικό ύφος μια κούπα αριάνι δίνοντάς του σε αντάλλαγμα 10 λεπτά. Ο μικρός αφού δεν είχε καταφέρει να πουλήσει αριάνι ως εκείνη τη στιγμή, δεν είχε ρέστα για να δώσει στον αυστηρό άντρα. Κατέβηκε αμέσως από το τραίνο και κατευθύνθηκε γρήγορα προς έναν κύριο μέσα στον σιδηροδρομικό σταθμό και του ζήτησε να του χαλάσει το χαρτονόμισμα. Ο ίδιος αγνόησε το μικρό παιδί και συνέχισε τη δουλειά του. Ο αυστηρός κύριος φώναξε τον Χασάν να επιστρέψει σε αυτόν, του ζήτησε να επιστρέψει τα δέκα λεπτά και αμέσως το τραίνο ξεκίνησε, με τον Χασάν να τον κοιτάζει με απορία και απογοήτευση να απομακρύνεται από το σταθμό. Ο άνθρωπος στο τραίνο θεώρησε αυτονόητο να απαιτήσει τα χρήματά του πίσω, από τη στιγμή που το παιδί δεν είχε ρέστα να του δώσει. Φιλοχρήματος και εγωιστής, ο αυστηρός επιβάτης του τραίνου, δε σκέφτηκε πως αυτό είναι το μοναδικό μεροκάματο του μικρού παιδιού και ότι στηρίζεται σε αυτό για να καλύψει τις βασικές του ανάγκες.

Στη συνέχεια, ο Χασάν καταρρέει και μόνο στη σκέψη ότι θα επιστρέψει στο σπίτι με άδεια χέρια. Η ιδέα ότι τα μικρά πεινασμένα αδέρφια του θα τον κοιτούν με μίσος και απόγνωση, μπορεί να τον σκοτώσει. Μετά από λίγη σκέψη αποφασίζει να παραμείνει στον σταθμό, υπομένοντας το κρύο και το χιόνι και να περιμένει τον ερχομό του επόμενου τραί-

νου, αφού μόνο έτσι υπάρχουν πιθανότητες να εξασφαλίσει κάποια χρήματα και να επιστρέψει στο σπίτι με φαγητό για τα μικρά του αδέλφια.

Οι χοντρές, κατάλευκες νιφάδες χιονιού σε συνδυασμό με τον παγωμένο και δυνατό αέρα ταλαιπωρούν το παιδικό κορμί του Χασάν και δυσχεραίνουν τις συνθήκες παραμονής του στον σταθμό. Το βραδινό τραίνο δεν αργεί να φτάσει. Τα κουρασμένα και ταλαιπωρημένα μάτια του μικρού παιδιού γεμίζουν αισιοδοξία με τον ερχομό του τραίνου. Ωστόσο, η έντονη ομίχλη και ο αέρας εμπόδισαν τον μικρό Χασάν να πουλήσει έστω και μια κούπα αριάνι. Έτσι, αποφάσισε δίχως ενδοιασμό, να πάρει τον δρόμο της επιστροφής. Η απέραντη διαδρομή και ο φόβος για το σκοτάδι και τα άγρια ζώα, επιδρούν δραστικά στην ψυχολογία του μικρού παιδιού που είναι ανήμπορο να συνεχίσει τη δύσκολη διαδρομή που γίνεται ακόμα δυσκολότερη υπό το βάρος του φορτίου. Τα λεπτά του πόδια ακινητοποιούνται στη λάσπη και το χιόνι αρχίζει να τον σκεπάζει, ενώ η σκέψη των αδερφών του κατακλύζει το μυαλό του.

2β) *Η αοιδός Μελέκ*

Έχουν περάσει πέντε χρόνια από τότε που η Μελέκ εγκαταστάθηκε στην κωμόπολη όπου διαδραματίζεται το διήγημα *Η αοιδός Μελέκ*, και τα δύο τελευταία εργάζεται σε ένα παρακμιακό συνοικιακό καφενείο, θαμώνες του οποίου είναι περιθωριακοί άνθρωποι, που ανήκουν στα κατώτερα κοινωνικά στρώματα με κύρια ενασχόληση το αλκοόλ και το τσιγά-

ρο. Τα έσοδα της Μελέκ δεν είναι αρκετά για να αντισταθμίσουν τα έξοδά της και για αυτό το λόγο, πολλές φορές, θυσιάζει ακόμη και το κορμί της προκειμένου να εισπράξει κάτι παραπάνω. Το ψιλόλιγνο κορμί και η βραχνή και αισθησιακή φωνή της Μελέκ, είναι τα στοιχεία που γοητεύουν τους πελάτες του καφενείου. Ξεχωριστή παρουσία στο καφενείο αποτελεί ο δικηγόρος Χιουσεϊν Αβνί (Χιουσεϊν Αβνί Αννι), ο οποίος συχνά περιθωριοποιείται από τους υπόλοιπους θαμώνες εξαιτίας της συνεχούς κατάστασης μέθης στην οποία βρίσκεται.

Ο Χιουσεϊν Αβνί, αν και δεν κατέχει ιδιαίτερη κοινωνική θέση, σπούδασε πολιτογράφος χωρίς όμως να ασκεί το επάγγελμα του δικηγόρου με μεγάλη επιτυχία. Έχει ελάχιστους πελάτες και αυτοί είναι κατά βάση ανίδεοι κάτοικοι του χωριού. Δεν είναι ιδιαίτερα αγαπητός στους θαμώνες του καφενείου, με εξαίρεση τρεις κρεοπώλες που τον προσκαλούν ευπρόσδεκτα στο τραπέζι τους, προσδοκώντας σε μια ενδεχόμενη ταύτιση με κάποιον υψηλότερου κύρους από αυτούς.

Ο Χιουσεϊν Αβνί επισκέπτεται κάθε μέρα το καφενείο μόνο και μόνο για να βλέπει και να ακούει τη Μελέκ, η οποία δυσανασχετεί πάντα με την παρουσία του. Οι έντονες ματιές και οι αγενείς τρόποι του ενοχλούν ιδιαίτερα την τραγουδίστρια, που δεν επιθυμεί την παρουσία του εκεί. Ο Χιουσεϊν Αβνί άλλωστε παρενοχλεί καθημερινά κάθε γυναίκα ανεξαρτήτως ηλικίας και εξωτερικών χαρακτηριστικών. Ωστόσο η Μελέκ αποτελεί δύσκολο στόχο για τον ίδιο. Για να εξομαλύνει κάπως την κατάσταση και να την προσεγγίσει, βάζει ως διαμεσολαβητή τον βιολιτζή της ορχήστρας του καφενείου με απώτερο σκοπό να ζητήσει τη Μελέκ σε δείπνο. Η ίδια αρνείται και χρησιμοποιεί ως ασπίδα προστασίας το αυστηρό αφεντικό της με τη δικαιολογία πως δε μπορεί να βγει με κάποιον χωρίς την έγκρισή του. Ο Χιουσεϊν Αβνί απογοητεύεται που δε μπορεί να κατακτήσει τη νεαρή γυναίκα, αλλά η απογοήτευσή του λειτουργεί καταλυτικά ως προς τις προθέσεις του, καθώς δεν έχει σκοπό να εγκαταλείψει τα σχέδιά του.

Και ενώ το καφενείο έχει σχεδόν αδειάσει, και ενώ τα μουσικά όργανα έχουν σταματήσει και η βραχνή φωνή της Μελέκ δεν ακούγεται πια, ένα μικρό κορίτσι μπαίνει στο καφενείο και αναζητά τον πατέρα της, ο οποίος τυχαίνει να είναι ο Χιουσεϊν Αβνί . Τον φωνάζει, αλλά εκείνος δεν ανταποκρίνεται. Στο καφενείο έχουν απομείνει μόνο λίγοι θαμώνες ανάμεσα στους οποίους βρίσκεται και ο βαριά μεθυσμένος Χιουσεϊν Αβνί . Η Μελέκ έχει μόλις πάρει το μισθό της από το αφεντικό της και περιμένει το γκαρσόνι που εργάζεται στο καφενείο για να τη συνοδεύσει μέχρι την είσοδο του δωματίου της. Κι ενώ ετοιμάζεται να φύγει από το μαγαζί, ο Χιουσεϊν Αβνί προσφέρεται να τη συνοδεύσει ο ίδιος, αλλά η Μελέκ αρνείται πεισματικά κάτι που τον εξαγριώνει με αποτέλεσμα να την αρπάξει βίαια από το χέρι. Τότε του επιτίθενται ο καφετζής και κάποιοι από τους θαμώνες προκειμένου να σώσουν την ανήμπορη Μελέκ από τα χέρια του μεθυσμένου Χιουσεϊν Αβνί , με αποτέλεσμα ο τελευταίος να σωριαστεί στο δάπεδο. Στον απόηχο της αναστάτωσης, οι πελάτες που είχαν παραμείνει στο καφενείο απομακρύνονται.

Το μικρό κορίτσι ύστερα από την έντονη αυτή διαμάχη παρακάλεσε την Μελέκ και το γκαρσόνι να τη βοηθήσουν να τον μεταφέρει στο σπίτι. Το μικρό παιδί ισχυρίστηκε πως είναι ήδη αρκετές οι μέρες που λείπει από το σπίτι. Από τα λόγια της μικρής μαθαίνουμε ότι ο Χιουσεϊν Αβνί όχι μόνο αγνοεί την οικογένειά του, αλλά και ότι η οικονομική τους ένδεια είναι τόσο μεγάλη που δεν έχουν ούτε φαγητό να φάνε. Μετά από τη συγκινητική εξομολόγηση της μικρής, η Μελέκ και το γκαρσόνι προθυμοποιούνται να βοηθήσουν τη μικρή να επιστρέψει στο σπίτι μαζί με τον πατέρα της.

Φτάνοντας στο σπίτι του, αντίκρισαν τη γυναίκα του στην είσοδο, η οποία νομίζοντας πως η Μελέκ ήταν η νέα αγαπημένη του συζύγου της υιοθετεί μια επιθετική στάση απέναντι της. Όταν η Μελέκ της επέστρεψε στα χέρια της την κόρη και τον άνδρα της, καθώς και τα κοσμήματα που της είχε δωρίσει ο Χιουσεϊν Αβνί , η γυναίκα συγκινημένη καταλαβαίνει ότι η Μελέκ δεν είναι μια γυναίκα σαν τις υπόλοιπες ερωμένες του άνδρα της. Αντί-

θετα, είναι μια γυναίκα με ήθος και ευγένεια, που ξέρει να αντιμετωπίζει επιτήδειους άνδρες σαν τον Χιουσεϊν Αβνί. Το διήγημα τελειώνει με τη γυναίκα να κατευθύνεται στο εσωτερικό του σπιτιού της, ενώ η Μελέκ συνεχίζει τη μοναχική διαδρομή στο δωμάτιό της μακριά από το θόρυβο και τη βοή του καφεeneίου.

2γ) *Ο Χασάν πνίγηκε*

Το διήγημα *Ο Χασάν πνίγηκε* είναι ένα παράδειγμα ενθετικής αφήγησης μέσα στην κύρια αφήγηση σε πρώτο πρόσωπο (εγκιβωτισμός) με κεντρικό ήρωα ένα νεαρό από την κωμόπολη Αδραμύτιον (Edremit) της Τουρκίας. Το διήγημα ξεκινάει με την αιτιολογία της επίσκεψης του νεαρού ήρωα στο όρος Κάζνταγ (Kazdağ)⁵ ως καλεσμένου του νομάδα Ισμαήλ Μπαμπά (Ismail Baba), που κατοικεί στο βουνό μαζί με την οικογένειά του, ως ανταλλάγμα για μια εξυπηρέτηση που έκανε στον τελευταίο. Κι ενώ, είχαν αρχικά συμφωνήσει πως την επόμενη φορά που θα έρθει στην κωμόπολη ο γέρος νομάς, θα κατευθυνθούν μαζί προς τα μέρη του, ο νεαρός αποφάσισε να ξεκινήσει για τον καταυλισμό μόνος του. Πίστευε πως θα οδηγηθεί εκεί ρωτώντας τους περαστικούς, όμως τελικά η διαδρομή δεν ήταν τόσο εύκολη, όσο ο ίδιος πίστευε.

Φτάνοντας στο χωριό Ζεϊτινλί (Zeytinli), χτισμένο στις παρυφές του όρους Κάζνταγ, ήπιε ένα τσάι στο καφενείο της περιοχής και ρώτησε τον καφετζή λεπτομέρειες για το πώς θα κατευθυνθεί στο χωριό Γιουκσέκομπα (Yüksekoba). Ο ιδιοκτήτης του μικρού καφενείου του χωριού αποκρίθηκε πως πρόκειται για μια δύσκολη διαδρομή που μόνο οι ντόπιοι γνωρίζουν. Ένας ξένος χωρίς γνώση της τοπογραφίας της περιοχής είναι αρκετά πιθανό να χαθεί, καθώς μετά το χωριό Μπεηόμπασι (Beyobası) δε συναντάς κανέναν περαστικό. Τη λύση

---

⁵ Το όρος Ίδη των ομηρικών επών. Βρίσκεται νότια της Τροίας (Truva).

στο νεαρό ταξιδιώτη προσέφερε ο καφετζής, καθώς τον ενημέρωσε πως υπάρχει μια κοπέλα που κατευθύνεται προς το ίδιο χωριό και θα μπορούσε να την ακολουθήσει.

Η νεαρή κοπέλα που ήταν κι αυτή μια γιουρούκα (νομάς), ονομαζόταν Χατζέρ (Hacer) και ήταν αρκετά λιγομίλητη αν και μικρή σε ηλικία. Μαζί διέσχισαν τη μεγαλύτερη διαδρομή χωρίς να ανταλλάξουν μια κουβέντα, παρόλα αυτά έσπαγε τη σιωπή της όταν έκρινε πως είναι απαραίτητο να τον ξεναγήσει και να τον κατευθύνει. Στην τοποθεσία Σουτουβέν (Sütüven), κάθισαν για να ξεποστάσουν. Το ειδυλλιακό τοπίο της στάσης τους συμπληρωνόταν από την απέραντη λίμνη και ο νεαρός αναρωτήθηκε για το όνομα της. Τότε η κοπέλα του απάντησε πως η λίμνη ονομάζεται «Ο Χασάν πνίγηκε» και το όνομα κίνησε την περιέργεια του νεαρού που θέλησε να μάθει την ιστορία πίσω από το όνομα της λίμνης. Η Χατζέρ όμως του υποσχέθηκε πως θα του διηγηθεί την ιστορία, αφού πρώτα φτάσουν στον κάμπο. Ωστόσο αφού έφτασαν στον κάμπο η νεαρή γιουρούκα δε φάνηκε πρόθυμη να αφηγηθεί την ιστορία μη θέλοντας να χάσει περισσότερο χρόνο διηγούμενη μια ιστορία που ο καθένας γνώριζε στα μέρη της. Όσο η περιέργεια του νεαρού όμως μεγάλωνε, τόσο ο ίδιος επέμενε και πίεζε την Χατζέρ να του αφηγηθεί την ιστορία. Στο τέλος η νεαρή κοπέλα δε μπόρεσε να αντισταθεί στην επιμονή του ξένου και αφού κάθισε σε ένα πεύκο αντικρίζοντας την όμορφη λίμνη άρχισε να διηγείται την ιστορία από την οποία προέρχεται το όνομα της λίμνης.

Πρωταγωνιστές της ιστορίας είναι ο Χασάν (Hasan) ένας μπαζεβάνης από το χωριό Ζεϊτινλί και η Εμινέ (Emine) μια νεαρή νομάδα από το ορεινό χωριό Γιουκσέκομπα. Ο Χασάν φύτευε διάφορα βοτάνια και λαχανικά στον μικρό του κήπο, τα οποία πωλούσε στην λαϊκή αγορά του Αδραμυττίου. Έτσι εξασφάλιζε τα απαραίτητα για εκείνον και για την μητέρα του, στην οποία είχε μεγάλη αδυναμία. Η γνωριμία του με την Εμινέ έγινε μια μέρα τυχαία στην λαϊκή αγορά του Αδραμυττίου, όταν η ίδια επισκέφθηκε τον πάγκο του Χασάν για να αγοράσει ένα πεπόνι. Ο ίδιος προσφέρθηκε να την βοηθήσει, όμως η κοπέλα αρνήθη-

κε γεμάτη περηφάνια διατεινόμενη πως είναι αρκετά δυνατή να κουβαλήσει το βάρος ως το χωριό της.

Έπειτα από μια εβδομάδα η Εμινέ επέστρεψε στην λαϊκή αγορά φέρνοντας στο Χασάν μέλι από την παραγωγή του πατέρα της ως ευχαριστώ για το εύγεστο πεπόνι. Το απόγευμα της ίδιας ημέρας ο Χασάν συνάντησε την κοπέλα έξω από το νεκροταφείο του χωριού Καντίκοι (Kadıköy) όπου είχε ήδη φορτώσει το δισάκι της. Δε θα μπορούσε να την αφήσει και πάλι να το κουβαλήσει μόνη της και έτσι της πρότεινε να την απαλλάξει από το βάρος που κουβαλούσε μιας και ο ίδιος είχε μαζί το γαϊδουράκι του, στο οποίο θα μπορούσε να προσθέσει λίγο βάρος παραπάνω. Κατευθύνθηκαν μαζί μέχρι το χωριό Ζεϊτινλί. Οι διάλογοί τους και οι κρυφές ματιές που αντάλλασσαν καθόλη τη διάρκεια της διαδρομής φάνερωναν το ενδιαφέρον ανάμεσά τους.

Έπειτα από εκείνη την ημέρα, ο Χασάν συναντούσε συχνά την Εμινέ. Εκείνη του προσέφερε γαλακτοκομικά προϊόντα και μέλι, ενώ εκείνος τη φίλευε φρούτα. Η μητέρα του Χασάν, παρατηρούσε καθημερινά αυτή την κατάσταση και είχε αντιληφθεί το έντονο ενδιαφέρον ανάμεσα στα δύο νέα παιδιά. Τελικά, βρήκε το θάρρος να προτείνει στον Χασάν να παντρευτεί το κορίτσι, καθώς η ίδια δε θα μπορούσε να φροντίζει για πάντα τον γιό της.

Ο Χασάν αναλογίστηκε προσεκτικά τις συμβουλές της μητέρας του και αποφάσισε να εκμυστηρευτεί τα αισθήματά του στην Εμινέ. Όταν όμως εξομολογήθηκε στη νεαρή κοπέλα το ενδιαφέρον του για εκείνη, η ίδια δεν αντέδρασε όπως ο ίδιος περίμενε. Ήταν μια κοπέλα μεγαλωμένη στο βουνό, και κατά συνέπεια ο τρόπος ζωής της διέφερε σε μεγάλο βαθμό από εκείνον του Χασάν. Έτσι η Εμινέ θεώρησε αδύνατο να μπορούν να συνυπάρξουν μαζί στο ίδιο σπιτικό ένας ορεινός με έναν πεδινό. Και αφού πλήγωσε πολύ την καρδιά του ερωτευμένου Χασάν, εξαφανίστηκε από μπροστά του.

Ο Χασάν ωστόσο δεν το έβαλε κάτω. Τη συνάντησε και πάλι και της εκμυστηρεύτηκε για ακόμη μια φορά τον βαθύ πόθο του για εκείνη, αλλά και τις βλέψεις του για τη

σχέση τους. Η ίδια, βαθιά συγκινημένη από τα λόγια του, αποφάσισε να μοιραστεί τον ενθουσιασμό του Χασάν για εκείνη με τους γονείς της, προτού του δώσει μια τελική απάντηση. Ο Χασάν αμέσως αναθάρρεψε και τα μάτια του γέμισαν ελπίδα και αισιοδοξία.

Η Εμινέ δεν άργησε να φανεί. Είχε μιλήσει με τους γονείς της και είχαν αποφασίσει από κοινού να δώσουν μια ευκαιρία στον Χασάν με έναν όρο. Ο νεαρός έπρεπε να κουβαλήσει ένα σακί με αλάτι βάρους σαράντα οκάδων στο ανηφορικό μονοπάτι του βουνού χωρίς να ξαποστάσει προκειμένου να φτάσει στον καταυλισμό. Αν τα κατάφερνε, τότε θα ήταν άξιος να παντρευτεί την Εμινέ. Η δοκιμασία φάνταζε εύκολη στην αρχή για τον Χασάν, αλλά στην πράξη δυσκολεύτηκε αρκετά, αφού ο ανηφορικός δρόμος σε συνδυασμό με το μεγάλο βάρος που κουβαλούσε το νεαρό παιδί δυσκόλευαν την προσπάθειά του. Η Εμινέ δεν του επέτρεψε να ξεκουραστεί παρόλες τις επίμονες προτροπές του. Ωστόσο, ο ίδιος δεν άντεξε για πολύ. Μόλις έφτασαν στην «Ουράνια Λίμνη», κάθισε να ξαποστάσει για λίγο. Η Εμινέ δεν έμεινε μαζί του. Συνέχισε να διασχίζει τον ανηφορικό δρόμο και να κατευθύνεται προς τον καταυλισμό της, ενώ την συνόδευε η φωνή του Χασάν, που την παρακαλούσε να επιστρέψει πίσω για να τον βοηθήσει. Η φωνή του Χασάν τη συνόδευε στη διαδρομή της όσο κι αν απομακρυνόταν από τη λίμνη. Οι τύψεις της, που άφησε τον αγαπημένο της αβοήθητο και μόνο στο χιόνι, τη συντρόφευαν για πολλές μέρες. Αναζήτησε παντού τον Χασάν για τρεις ολόκληρες μέρες, όμως όλοι οι χωριάτες θεωρούσαν δεδομένο πως πνίγηκε στην «Ουράνια Λίμνη».

Μετά το χαμό του Χασάν, η Εμινέ έχασε τα λογικά της. Συνέχισε να ακούει την φωνή του Χασάν, μέχρι που οι γονείς της τη φυλάκισαν στο σπίτι φοβούμενοι πως θα αρχίσει πάλι να τον αναζητά. Η κοπέλα κατάφερε όμως να δραπετεύσει. Είχε βρει τον τρόπο να σμίξει και πάλι με τον αγαπημένο της. Αφού τραγούδησε μερικά τραγούδια κοιτάζοντας την λίμνη και έχοντας στο μυαλό της τον μονάκριβό της έρωτα, κρεμάστηκε στον πλάτανο που

βρίσκονταν δίπλα στη λίμνη. Έκτοτε η «Ουράνια Λίμνη» πήρε το όνομα «Ο Χασάν πνίγηκε», ενώ ο πλάτανος που κρεμάστηκε η Εμινέ ονομάστηκε «ο πλάτανος της Εμινέ».

Ο αφηγητής του διηγήματος άκουσε με προσήλωση την ιστορία της Εμινέ, αν και φάνηκε συγκλονισμένος με το άδοξο τέλος της. Στη συνέχεια ζήτησε από τη Χατζέρ να ερμηνεύσει έστω ένα από τα τραγούδια που λέγεται πως ερμήνευε η Εμινέ στον Χασάν στη λίμνη, προτού ξεκινήσουν πάλι για τον καταυλισμό. Τότε η Χατζέρ ξεκίνησε να τραγουδά για τον περίεργο ταξιδιώτη.

ΤΡΙΤΟ ΚΕΦΑΛΑΙΟ

Οι ιδιαιτερότητες της κοινωνίας όπως παρουσιάζονται στα διηγήματά του Σαμπαχαττίν Αλί

3α) Όψεις της κατώτερης κοινωνίας

«Οι περισσότεροι χαρακτήρες στα μυθιστορήματα και τα διηγήματα του Σαμπαχαττίν Αλί είναι αδύναμοι, σχεδόν σε αποσύνθεση. Είναι άνθρωποι που μαθαίνουν να επιβιώνουν μέσα στις κοινωνικές αδικίες ή πολλές φορές αποτελούν και οι ίδιοι αιτία για αυτές τις αδικίες » (Timuçin 2011, 90).

Ο κριτικός της λογοτεχνίας Αφσάρ Τιμουτσίν (Afşar Timuçin) επέλεξε τις παραπάνω φράσεις για να αποτυπώσει την καθημερινότητα και τις αγωνίες των ηρώων στα διηγήματα του Σαμπαχαττίν Αλί. Το γράψιμο ήταν η μόνη του διέξοδος του Σαμπαχαττίν Αλί και ένα είδος κοινωνικής διαμαρτυρίας έναντι στην αδικία και τις διακρίσεις που υφίστανται οι ήρωες του, οι περισσότεροι από τους οποίους αντανακλούν ανθρώπους του μόχθου που δίνουν συνεχείς αγώνες ζωής και αξιοπρέπειας ενάντια σε δυσμενείς συνθήκες.

Οι ιστορίες του Σαμπαχαττίν Αλί είναι ανθρωποκεντρικές και εξελίσσονται με βάση διάφορα δίπολα που δημιουργούνται από την κοινωνική ανισότητα και διάφορους άλλους παράγοντες. Ενεργός σοσιαλιστής ο ίδιος ήδη από τα χρόνια του στη Γερμανία, γνώριζε πως οι αριστερές ιδέες δεν έβρισκαν ευήκοα ώτα στη νεοσύστατη Τουρκική Δημοκρατία του Ατατούρκ, που ήταν ακόμα διχασμένη ανάμεσα στο βαθύ συντηρητισμό της Ανατολής και τις πρωτοπόρες ιδέες της Δύσης. Η σύγκρουση των κοινωνικών τάξεων πάντα εις βάρος των κατώτερων κοινωνικών στρωμάτων είναι ένα θέμα που παρατηρούμε και στα τρία διηγήματα που εξετάζονται στην παρούσα εργασία.

Στο διήγημα *Το Αριάνι* η πάλη αυτή είναι πιο έντονη καθώς περιγράφονται γλαφυρά οι δύσκολες συνθήκες κάτω από τις οποίες ένα νεαρό αγόρι οφείλει να βγάλει τα προς το ζην για την οικογένειά του πουλώντας καθημερινά αριάνι πολλές φορές κάτω από αντίξοες καιρικές συνθήκες. Ο μικρός Χασάν, του οποίου η ηλικία δεν φανερώνεται αλλά δεν είναι δύσκολο για τον αναγνώστη να καταλάβει πως πρόκειται για ένα παιδί στην προεφηβική ή εφηβική ηλικία, αναγκάζεται να εγκαταλείψει την εκπαίδευση του για να ζήσει την οικογένειά του. Αυτή η πρακτική ήταν αρκετά δημοφιλής στην τουρκική επαρχία των αρχών του εικοστού

αιώνα, καθώς η φτώχεια και η ανέχεια ανάγκαζαν πολλά παιδιά να δουλέψουν για να συμπαραστέκονται οικονομικά στις οικογένειές τους.

Η μητέρα του, που δουλεύει ως υπηρέτρια σε ένα διπλανό χωριό για να ζήσει και τα μικρότερα παιδιά της, δεν έρχεται στο σπίτι παρά μόνο μια φορά την εβδομάδα για να φέρει λίγο φαγητό και έτσι οι υποχρεώσεις του Χασάν είναι αυξημένες. Όχι μόνο είναι αναγκασμένος να περπατάει για ώρες χειμώνα-καλοκαίρι για να πουλήσει λίγο αριάνι και να ενισχύσει το οικογενειακό εισόδημα, αλλά παράλληλα είναι αυτός που πρέπει να φροντίσει και για τις καθημερινές ανάγκες του σπιτιού και των μικρότερων συγγενών του που βασίζονται ολοκληρωτικά πάνω του. Παράλληλα, η απουσία του πατέρα είναι εκκωφαντική: *«Ο μικρός Χασάν δεν άκουσε ποτέ τίποτα από το στόμα της σχετικά με τον πατέρα του και για κάποιον συγγενή τους. Έτσι κι αλλιώς δεν είχε μεράκι να μάθει από τότε που συνειδητοποίησε τον εαυτό του. Νόμιζε πως η ζωή του περιορίζονταν στην πώληση αριανιού στον σταθμό των τρένων και στην εύρεση τροφής για τα αδέρφια του»*. (Το Αριάνι, 169) – *«Küçük Hasan onun ağzından babasına veya herhangi bir akrabaya dair bir kelime bile duymamıştı. Zaten kendini bidiğinden beri bir an bile bunları merak etmiş değildi. Hayatı istasyonda ayran satmaktan ve küçük kardeşlerini beslemekten ibaret sanıyorsdu»* (Ayran, 1106).

Ο Χασάν η μητέρα του και τα αδέρφια του ανήκουν σε μια κοινωνική ομάδα που είναι ιδιαίτερα αγαπητή στο Σαμπαχαττίν Αλί – τους χωρικούς. Χωρικοί είναι και οι πρωταγωνιστές της ιστορίας *Ο Χασάν πνίγηκε*, ενώ το διήγημα *Η αοιδός Μελέκ* διαδραματίζεται σε ένα αστικό περιβάλλον. Οι συγκρούσεις στα διηγήματα του δεν αφορούν τόσο τα κατώτατα και τα ανώτερα κοινωνικά στρώματα, παρά τις διάφορες διακυμάνσεις και κοινωνικές ανισότητες ανάμεσα στα χαμηλά κοινωνικά στρώματα: τους χωρικούς, τους εργάτες και τους μικροαστούς. Στο διήγημα *Το Αριάνι* αυτή η σύγκρουση ξετυλίγεται με αφορμή το περιστατικό στο σταθμό του τραίνου, όπου ο μικρός ήρωας παγιδεύεται κατά κάποιο τρόπο ανάμεσα στην ανάγκη για επιβίωση και την τιμιότητά του. Εντέλει, επικρατεί η δεύτερη, αφού ο μικρός επι-

στρέφει το νόμισμα στον επιβάτη του τραίνου. Η κοινωνική αδικία είναι πιο έντονη αν αναλογιστούμε πως ο άνθρωπος που ξεγελά το Χασάν και τον αφήνει απλήρωτο για τις δύο κούπες αριάνι, είναι κι αυτός ένας άξεστος μικροαστός με το «χωρίς κολάρο πουκάμισό του» (Το Αριάνι, 167) – «yakalıksız gömlek» (Ayran, 1104).

Ο Χασάν ξέρει πως αν δεν πουλήσει το αριάνι, τότε τους περιμένει άλλη μια δύσκολη νύχτα στο σπίτι και ο επιβάτης του τραίνου δε διαπραγματεύεται την τιμή ή το υπόλοιπο των χρημάτων όχι μόνο επειδή βρίσκεται σε θέση ισχύος, αλλά γιατί ξέρει πως θα βρεθεί και ο ίδιος σε δύσκολη οικονομική κατάσταση αν δώσει ολόκληρο το δεκάρικο στο παιδί.

Η κοινωνική αυτή ανισότητα, αν και άμεσα αντιληπτή δεν είναι το ζητούμενο για το συγγραφέα. Οι ήρωες του (εν προκειμένω ο μικρός Χασάν αλλά και ο επιβάτης του τραίνου) είναι θύματα ενός πολιτικού συστήματος που μετατρέπει τους χωρικούς και τους εργαζόμενους σε άτομα φτωχά, δίχως βούληση και επιθυμία για αλλαγή και χωρίς τα απαραίτητα κοινωνικά και εκπαιδευτικά εφόδια για να διεκδικήσουν μια καλύτερη ζωή. Οι ήρωες στο διήγημα *Το Αριάνι* δεν είναι ιδεαλιστικοί. Αντίθετα, μπορούν να συσχετιστούν πολύ εύκολα με απλούς καθημερινούς ανθρώπους του μόχθου. Στο συγκεκριμένο διήγημα, αλλά και σε άλλα διηγήματα του Σαμπαχαττίν Αλί, δημιουργείται η αίσθηση μιας κοινωνίας δύο ταχυτήτων. Από τη μία οι μεγαλοαστοί, που σπάνια απασχολούν τα διηγήματά του ως κεντρικοί ήρωες, και από την άλλη τα κατώτερα κοινωνικά στρώματα με διαβαθμίσεις, που αντιπροσωπεύονται από το Χασάν, την οικογένειά του και τον επιβάτη του τραίνου. Με αυτό τον τρόπο ο συγγραφέας τονίζει με έμμεσο αλλά εύγλωττο τρόπο τις επικρατούσες κοινωνικές συνθήκες που δε μπορούν να είναι ανεξάρτητες από τις οικονομικές και πολιτικές συνθήκες της περιόδου (Yigit 2016, 279).

Σε αντίθεση με *Το Αριάνι*, όπου οι εσωτερικές συγκρούσεις του πρωταγωνιστή πηγάζουν από τη φτώχεια και την ανέχεια δημιουργώντας μια ιδιότυπη μοιρολατρία, όπου το νόημα της ύπαρξης του νεαρού Χασάν περιορίζεται στην πώληση του αριανιού, το κεντρικό δί-

πολο στο διήγημα *Ο Χασάν πνίγηκε* είναι η ζωή στην κωμόπολη και η νομαδική ζωή στο βουνό. Πιο συγκεκριμένα, παρουσιάζονται οι διαφορετικές κοινωνικές όψεις της καθημερινότητας στα δύο μέρη. Ο συγγραφέας δε δίνει πολλές πληροφορίες για τον κεντρικό αφηγητή του διηγήματος, ο οποίος παραμένει ανώνυμος. Μαθαίνουμε απλώς πως μάλλον πρόκειται για έναν μικροαστό που προσκλήθηκε από έναν γιουρούκο (νομάδα) να επισκεφτεί τον καταυλισμό του τελευταίου στο βουνό Κάζνταγ. Ο αφηγητής ξεκινάει την πεζοπορία προς τον καταυλισμό έχοντας υπερεκτιμήσει τις δυνάμεις του, αλλά για καλή του τύχη όταν σταματάει για έναν καφέ και λίγο νερό στο χωριό Ζεϊτινλί, μια νεαρή γιουρούκα, η Χατζέρ, συμφωνεί (αν και μάλλον απρόθυμα) να τον συνοδεύσει ως το χωριό του νομάδα μιας και είναι στο δρόμο της. Η εσωκειμενική αφήγηση, που τοποθετείται στο παρόν και στο παρελθόν, εμπλουτίζεται από το ειδυλλιακό ορεινό τοπίο σε αντιπαραβολή με την τραγική ιστορία του Χασάν και της Εμινέ που αποτελεί και το βασικό κορμό του διηγήματος.

Η σύγκρουση των δύο κόσμων – του κάμπου και του βουνού – είναι εμφανής στα λόγια της Εμινέ όταν ο Χασάν της εξομολογείται την επιθυμία του να την παντρευτεί: *«Ράγισε την καρδιά μου! Αυτά που είπες δεν μπορούν να γίνουν. Όποιος μεγαλώσει στον κάμπο δεν μπορεί να συνηθίσει το βουνό... Τα νερά του βουνού είναι δροσερά, αλλά οι δρόμοι κακοτράχαλοι και σκληρός ο χειμώνας... Το κόψιμο του ξύλου μέσα στο καταχείμωνο δεν μοιάζει με το φύτεμα μπουστανιών στον κήπο. Ο δικός μου άντρας τον οποίο θα πάω στον καταυλισμό δεν πρέπει να αποδοκιμάζει τα παλικάρια!»*. (Ο Χασάν πνίγηκε, 196) -- *«Hasan' demiş, 'yüreğimi deldin! Ne çare ki dediğin olacak iş değil. Ovada büyüyen dağda yapamaz... Dağın suları serindir ama, yolları sarptır, kışı çetindir... Kar altında odun kesmek, bahçeye bostan ekmeye benzemez. Benim erim diye götürdüğüm adamı obamızın yiğitleri kınamamalı!»* (Hasan Boğuldu, 1200).

Τα λόγια της Εμινέ, που ως ένα βαθμό αντηχούν και τις απόψεις της αφηγήτριας Χατζέρ καθώς οι δύο γυναίκες ανήκουν στην ίδια φυλή νομάδων, όχι μόνο προοιωνίζουν την

τραγική κατάληξη του Χασάν, αλλά ταυτόχρονα σκιαγραφούν τις διαφορές ανάμεσα σε δύο κοινωνικές ομάδες που σε γενικά πλαίσια ανήκουν στις κατώτερες κοινωνικές δομές της περιόδου. Τα κριτήρια σύμφωνα με τα οποία οι νομάδες του βουνού θεωρούν τους χωρικούς του κάμπου κατώτερους δεν είναι ταξικά, οικονομικά ή πολιτικά. Οι σκληραγωγημένοι νομάδες έχουν αναπτύξει μια ιδιαίτερα εσωστρεφή κοινωνία με ιδιότυπους κανόνες, όλοι εκ των οποίων περιστρέφονται γύρω από την επιβίωση στο βουνό: *«Τι νόμιμες καμπίσιε!, του είπε, Εμείς είμαστε βουνίσιοι, την πλαγιά που δεν μπορείτε να την ανεβείτε εσείς, εμείς την ανεβαίνουμε με σαράντα κιλά φορτίο!»* (Ο Χασάν πνίγηκε, 192) -- *«Ne sandın düz ovali!’ demiş, ‘Biz dağliyız, sizin boş çikamadığınız bayıra biz kırk okka yükle çıkarız!..»* (Hasan Boğuldu, 1197). Η Εμινέ, παρόλα τα αισθήματά της για το Χασάν, ξεκαθαρίζει στον αγαπημένο της πως είναι πολύ δύσκολο να τη δεχθούν οι δικοί της. Στην ουσία ο έρωτας της για αυτόν μεταφράζεται σε εγκατάλειψη και προδοσία για την οικογένεια και τη φυλή της: *«Εγώ σε έμαθα, πλέον τα μάτια μου δεν βλέπουν κανένα άλλο παλικάρι, όμως δεν μπορώ να σε υποτιμήσω μπροστά στην μητέρα μου, στον πατέρα μου και στους συγγενείς μου. Άφησέ με να φύγω!..»* (Ο Χασάν πνίγηκε, 196) -- *«Ben seni bildim, artık gözüme hiçbir yiğit görünmüyor; ama anamın, babamın, akrasının yanında seni küçük düşüremem. Sal beni gideyim!..»* (Hasan Boğuldu, 1200).

Αντίθετα, το περιβάλλον του Χασάν, που δούλευε ως περιβολάρης, είναι περισσότερο διαλλακτικό απέναντι σε αυτή τη σχέση. Η μητέρα του, παρόλο που θα ήθελε ο γιος της να βρει μια κοπέλα από το δικό τους χωριό, δέχεται την προοπτική να παντρευτεί την Εμινέ και δίνει την ευχή της στο νεαρό. Ο ερωτευμένος Χασάν όχι μόνο είναι πρόθυμος να εγκαταλείψει τον κάμπο για χάρη του βουνού, αλλά δέχεται και να περάσει τη δοκιμασία που θέτουν οι γονείς της Εμινέ: να κουβαλήσει σαράντα οκάδες καθαρό αλάτι από τον κάμπο μέχρι τον καταυλισμό χωρίς να σταματήσει για να ξαποστάσει. Ο Χασάν δεν τα κατάφερε και πνίγηκε,

ενώ μετά από λίγες μέρες τον ακολούθησε και η πονεμένη Εμινέ, που κατάφερε να παραμερίσει το καθήκον προς την οικογένειά της και να ενωθεί με τον αγαπημένο της στο θάνατο.

Η ιστορία των δύο εραστών και των αγεφύρωτων διαφορών ανάμεσα στις κοινωνικές ομάδες στις οποίες ανήκουν, αντικατοπτρίζει ως ένα βαθμό και την παροντική αφήγηση στο διήγημα. Ο αφηγητής, ακούγοντας την ιστορία από τα χείλη της Χατζέρ, ενδεχομένως αισθάνεται πως κι εκείνος, ένας άνθρωπος του κάμπου, δε θα μπορούσε να σμίξει με μια νομάδα του βουνού όπως η Χατζέρ. Η σιωπηρή αυτή παραδοχή επισφραγίζεται από το μελαγχολικό τραγούδι της Εμινέ που ζητάει να τραγουδήσει η Χατζέρ στο τέλος του διηγήματος. Με αυτό τον τρόπο, ο πόνος, ο έρωτας και η απελπισία της Εμινέ, συνοψίζονται στο τραγούδι της Χατζέρ, που λειτουργεί ως μια προειδοποίηση (και εν δυνάμει οiwνός) για το νεαρό ταξιδιώτη.

Συμπερασματικά, στο διήγημα *Ο Χασάν πνίγηκε* ο Σαμπαχαττίν Αλί παρουσιάζει τους εκπροσώπους δύο κοινωνικών ομάδων που θα μπορούσαμε να πούμε ότι ανήκουν στα κατώτερα κοινωνικά στρώματα. Παρόλα αυτά, η διαφορά στη νοοτροπία και στον τρόπο ζωής ανάμεσα στους ανθρώπους του κάμπου και τους νομάδες του βουνού είναι εμφανείς και απροσπέλαστες, αφού ούτε και ο έρωτας κατάφερε να τις γεφυρώσει.

Τέλος, στο διήγημα *Η αοιδός Μελέκ* ο Σεμπαχαττίν Αλί μας μεταφέρει στο αστικό περιβάλλον ενός μουσικού καφενείου με θαμώνες διάφορους εκπροσώπους της κατώτερης αστικής τάξης. Όπως μαρτυρά και ο τίτλος, το διήγημα περιστρέφεται γύρω από την τραγουδίστρια Μελέκ και έναν επίμονο θαυμαστή της, τον νομικό υπάλληλο Χιουσεΐν Αβνί. Ο Σαμπαχαττίν Αλί έχει μια ιδιαίτερη αδυναμία στις μοναχικές, κατατρεγμένες γυναίκες που πολλές φορές αναγκάζονται να στραφούν στην πορνεία για να εξασφαλίσουν τα προς το ζην. Εκτός από το διήγημα *Η αοιδός Μελέκ*, ο συγγραφέας αναφέρεται στο συγκεκριμένο θέμα και στα εξής διηγήματά του (Gür 2014, 15): *Gramofon Avrat* (1935), *Komik-i Şehir* (1928), *Yeni Dünya* (1942), *Arap Hayri* (1935) και *Çilli* (1947).

Η Μελέκ και ο Χιουσεΐν Αβνί αντικατοπτρίζουν δύο διαφορετικούς κόσμους που όμως συναναστρέφονται και διασκεδάζουν στο ίδιο περιβάλλον. Η διάκριση ανάμεσα στους θαμώνες του καφενείου και τον κοινωνικά ανώτερο δικολάβο είναι ξεκάθαρη από το συγγραφέα: «*Τρεις κρεοπώλες οι οποίοι κάθονταν γύρω από ένα τραπέζι και κρατούσαν μέσα στις παλάμες τους τσιγαριλίκι, κάλεσαν στην παρέα τους τον Χιουσεΐν Αβνί. Ήθελαν να αποκτήσουν κάποιο γόητρο και να αποδείξουν στην αιιδό ότι στο τραπέζι τους κάθεται κάποιος κύριος υψηλών αρχών, αλλά και για να διασκεδάσουν με τον γέρο μεθύστακα*». (Η αιιδός Μελέκ, 174) – «*Bir masanın etrafında oturan ve esrar sigaralarını anuçlarının içinde saklayan üç kasap Hüseyin Avni'yi masalarına davet ettiler. Hem ihtiyar sarhoşla alay etmek, hem de masalarına efendi adam oturduğunu hanendeye göstererek itibar kazanmak istiyorlardı*» (Hanende Melek, 1083).

Παρόλα αυτά, ο Χιουσεΐν Αβνί δεν παραπέμπει σε καμία περίπτωση σε μια προσωπικότητα που εμπνέει σεβασμό. Χρεωκοπημένος, μονίμως μεθυσμένος, ξημεροβραδιάζεται στο καφενείο προσδοκώντας κάτι παραπάνω από τη Μελέκ, η οποία όμως δεν έχει καμία διάθεση να ενδώσει στις ορέξεις του. Η υποτυπώδης κοινωνική θέση του δικολάβου έχει μικρή σημασία για τον Σαμπαχαττίν Αλί που χρησιμοποιεί τα πιο μελανά χρώματα για να τον περιγράψει: «*Ο Χιουσεΐν Αβνί σκούπισε την θολούρα των γυαλιών του. Έβγαλε το καπέλο του. Τα λευκά μαλλιά του είχαν αραιώσει για τα καλά και είχαν κολλήσει στο γεμάτο σχισμές και στίγματα δέρμα του. Σαν καλοκάθισε στην χαμηλή ψάθινη καρέκλα με πλάτη εγχώριας παραγωγής, γύρισε το κεφάλι του προς τα όργανα και χαμογέλασε. Εν τω μεταξύ, πετάχτηκαν έξω τα μακριά και αραιά δόντια με τα θαμπά μωβ χρώματος ούλα τους, ενώ από την άκρη των χειλιών του έτρεχαν τα σάλια του*» (Η αιιδός Μελέκ, 174-5) – «*Hüseyin Avni, siyah gözlüklerinin buğusunu ceketinin kolu ile sildi, paltosunun yakasını indirdi. Şapkasını çıkardı. Adamakıllı seyrekleşmiş olan beyaz saçları kafasının çatlak ve lekeli derisine yapışmıştı. Oturduğu alçak arkalıklı yerli hasır sandalyede rahatladıktan sonra başını saza çevirerek gülümsedi. Bu sırada uzun,*

seyrek dişleri, donuk pembe diş etleriyle beraber dışarı fırlıyor, dudaklarının kenarından tükürükler sızıyordu» (Hanende Melek, 1083-4).

Η αντίθεση ανάμεσα στην αξιοθρήνητη εμφάνιση του και την σχετικά καλή κοινωνική του θέση σε σχέση με τους υπόλοιπους θαμώνες του καφενείου, εντείνει την ψυχογραφική διάθεση του συγγραφέα προς τον ήρωά του. Με αυτό τον τρόπο, ο Σαμπαχαττίν Αλί προσπαθεί να ταυτίσει τις μεσαίες και ανώτερες κοινωνικές τάξεις με την ιδεολογική – και όχι μόνο – διαφθορά της εξουσίας και την παρακμή που αυτή συνειδητά επιφέρει τόσο στην ανθρώπινη εμφάνιση όσο και στην προσωπικότητα (Yigit 2016, 279).

Αντίθετα, η συμπάθεια του προς τους αδύναμους και τους κατατρεγμένους είναι κι εδώ εμφανής. Η Μελέκ, παρόλο που υποφέρει από τη συμπεριφορά του Χιουσεΐν Αβνί και γνωρίζει πως μάλλον τα πράγματα δε θα αλλάξουν, αίρεται στο ύψος των περιστάσεων με την αξιοπρεπή στάση της απέναντι στην οικογένειά του. Και η συμπεριφορά της αυτή είναι ένα έμμεσο σχόλιο του συγγραφέα για την κοινωνική της τάξη και τις καταβολές της.

Σε γενικά πλαίσια, οι ήρωες του Σαμπαχαττίν Αλί είναι ταλαιπωρημένοι και βασανισμένοι από τις δυσκολίες της ζωής ανεξαρτήτως της κοινωνικής τους τάξης. Οι διαφορετικές όψεις των κατώτερων κοινωνικών τάξεων που παρουσιάζονται στα τρία διηγήματα που αφορούν στην παρούσα εργασία, είναι αντανάκλασεις της σύγχρονης κοινωνίας των ανισοτήτων στην οποία έζησε και δημιούργησε ο συγγραφέας. Και ενώ οι ήρωες του φαίνεται πως αφήνονται στη μοίρα τους χωρίς την επιλογή να την αποτρέψουν, είναι ταυτόχρονα δοτικοί, ειλικρινείς, αξιοπρεπείς και πνευματικοί στο βαθμό που τους αναλογεί.

3β) Θέματα που σχετίζονται με τους κατοίκους της Ανατολίας

Τα κύρια θέματα στα διηγήματα του Σαμπαχαττίν Αλί σχετίζονται άμεσα με την καθημερινότητα των κατοίκων της Ανατολίας. Όντας ένας από τους πρωτοπόρους του κοινωνικού ρεαλισμού στη σύγχρονη τουρκική λογοτεχνία, αντλεί την έμπνευση του από την καθη-

μερινή ζωή με έμφαση στα προβλήματα της εργατικής τάξης και των αγροτών. Παρόλα αυτά, πέρα από τον αγώνα για την επιβίωση, τον απασχολούν και βασικές πανανθρώπινες αξίες όπως ο έρωτας και ο θάνατος, καθώς και η θέση της γυναίκας στην κοινωνία. Ο Σαμπαχαττίν Αλί ήταν μια ταραγμένη προσωπικότητα όχι μόνο εξαιτίας του πολυτάραχου βίου του, αλλά και λόγω των δυτικών επιρροών του. Οι ήρωες του παραμένουν βασανισμένοι σαν τον ίδιο, συχνά παγιδευμένοι ανάμεσα σε διλήμματα χωρίς ουσιαστική λύση (Arslanbenzer 2015).

Στο διήγημα *Το Αριάνι* ένα από τα βασικά θέματα είναι η φτώχεια. Ο μικρός Χασάν είναι αναγκασμένος να πουλάει αριάνι καθημερινά για να θρέψει τα δύο μικρότερα αδέρφια του μιας και η μητέρα του δουλεύει ως εσώκλειστη υπηρέτρια σε ένα διπλανό χωριό και τους επισκέπτεται μόνο μια φορά τη βδομάδα. Όλοι μαζί ζουν σε ένα μικρό χωμάτινο σπίτι και τρέφονται είτε με μια σούπα με πλιγούρι όταν είναι η μητέρα στο σπίτι είτε με ψωμί και λιγοστά τρόφιμα που εξασφαλίζει ο Χασάν. Αρκετές φορές όμως, ο μικρός γυρίζει σπίτι με άδεια χέρια και έτσι αναγκάζεται να τρέφει τον εαυτό του και τα αδέρφια του με σκέτο αριάνι.

Το διήγημα επικεντρώνεται σε μια ιδιαίτερα άσχημη μέρα με δραματική κορύφωση για το νεαρό πρωταγωνιστή της ιστορίας. Η φτώχεια είναι ένα φαινόμενο που έχει απασχολήσει ιδιαίτερα τον Σαμπαχαττίν Αλί. Στη συγκεκριμένη ιστορία είναι η κινητήριος δύναμη πίσω από τις ενέργειες του μικρού ήρωα που απελπίζεται και μόνο στη σκέψη ότι θα έχει να αντιμετωπίσει την πείνα των αδερφών του και την απογοήτευση της μητέρας του. Παράλληλα, η στάση των συγχωριανών απέναντι στο παιδί και την οικογένειά του αν και σοκαριστική σε μια πρώτη ανάγνωση, δε θα έπρεπε να μας ξενίζει μιας και ένα από τα κυριότερα προβλήματα του χωριού, στο οποίο ζει ο Χασάν και η οικογένειά του, είναι η φτώχεια. Αυτός είναι και ο λόγος που η μητέρα του Χασάν αναγκάστηκε να φύγει για να βρει δουλειά. Σε γενικά πλαίσια, ο Σαμπαχαττίν Αλί παρουσιάζει τη φτώχεια και την ανέχεια των κατοίκων των επαρχιακών πόλεων της Ανατολίας με τα πιο μελανά χρώματα.

Από την άλλη, ένα από τα βασικά θέματα που πραγματεύεται το διήγημα *Η αοιδός Μελέκ* εκτός από τις κοινωνικές διαφορές που είδαμε ήδη, είναι η θέση της γυναίκας στην τουρκική κοινωνία. Ο Σαμπαχαττίν Αλί και όλοι οι σύγχρονοι του συγγραφείς έρχονται συχνά αντιμέτωποι με μια βαθιά συντηρητική κοινωνία όπου η γυναίκα έχει λιγότερα δικαιώματα σε σχέση με τον άνδρα και θεωρείται μάλλον κτήμα του. Παρόλα αυτά, ο συγγραφέας αντιμετωπίζει τις γυναίκες με μεγάλη συμπάθεια στο έργο του – ιδιαίτερα τις γυναίκες εκείνες που παραστράτησαν, έχασαν την εύνοια της οικογένειάς τους και πολλές φορές αναγκάστηκαν να στραφούν στην πορνεία. (Demir και Yildirim 2014, 70).

Στο διήγημα υπονοείται πως η Μελέκ (παρόλο που δεν είναι πόρνη με τη συμβατική έννοια) αναγκάζεται να δέχεται τις ερωτικές προσκλήσεις διαφόρων πελατών για να βγάλει τα προς το ζην, καθώς ο μισθός της τραγουδίστριας δεν αρκεί. Πάνω από όλα όμως η Μελέκ είναι μια έντιμη και σχετικά ανεξάρτητη γυναίκα που δε δέχεται τα δώρα του Χιουσεΐν Αβνί. Αντίθετα, επιστρέφει τα βραχιόλια στη γυναίκα του και δίνει το μεροκάματό της στη μικρή του κόρη νιώθοντας τύψεις για μια κατάσταση που δεν έχει προκαλέσει η ίδια. Σε μια στιγμή αδυναμίας, αγκαλιάζει και φιλάει σφιχτά το μικρό κοριτσάκι του επίδοξου εραστή της. Θα μπορούσε να θεωρηθεί πως η κίνηση της αυτή συνδέεται ενδεχομένως με την επιθυμία της να γίνει η ίδια μητέρα ή ως μια στιγμή μεταμέλειας για το βίο που έχει επιλέξει. Η ματαίωση έρχεται με την επιστροφή της στο μικρό της δωμάτιο και την μίζερη καθημερινότητά της. Δε θα μπορέσει ποτέ να ξεφύγει από τον έλεγχο του αφεντικού της και αυτό την κάνει τόσο αδύναμη όσο και τη γυναίκα και την κόρη του Χιουσεΐν Αβνί.

Τέλος, στο διήγημα *Ο Χασάν πνίγηκε* ένα από τα κυριότερα θέματα είναι η αγάπη και οι διάφορες εκφάνσεις της. Η αγάπη για τη φύση και τα πλάσματά της είναι έκδηλη στις όμορφες περιγραφές του τοπίου (βλέπε και υποκεφάλαιο 3γ), ενώ ο έρωτας είναι βασικό συστατικό της εγκιβωτισμένης στην αφήγηση ιστορίας του Χασάν και της Εμινέ. Ο έρωτας των δύο νέων παρόλο που έχει να αντιμετωπίσει πολλά εμπόδια (τόσο γεωγραφικά όσο και αν-

θρώπινα) και εντέλει έχει τραγική κατάληξη, είναι αθώος και άδολος. Ο θάνατός τους δεν σημαίνει το τέλος αλλά μια ευκαιρία για να ξανασυνδεθούν στην αιωνιότητα (Demir και Yıldırım 2014, 64).

Τέλος, η ιστορία τους λειτουργεί λυτρωτικά για το νεαρό, ανώνυμο αφηγητή του έργου, αφού του δίνει την ευκαιρία να περάσει περισσότερο χρόνο με τη Χατζέρ και να απολαύσει το τραγούδι της. Το ενδιαφέρον του νεαρού άνδρα για την μυστήρια και γοητευτική γιουρούκα, διαφαίνεται ήδη από την αρχή του διηγήματος χωρίς όμως να είναι αντιληπτό κατά πόσο η κοπέλα ανταποκρίνεται σε αυτό το ενδιαφέρον. Ο Σαμπαχαττίν Αλί κρατάει ίσες αποστάσεις ανάμεσα στους δύο νέους, αλλά η ρομαντική ιστορία του Χασάν και της Εμινέ μάλλον λειτουργεί καταλυτικά στον ψυχισμό του αφηγητή, που ζητάει από τη Χατζέρ να τραγουδήσει το τραγούδι της Εμινέ.

3γ) Τόπος και χαρακτηριστικά του τοπίου

Η φύση, η ζωή της υπαίθρου, το τοπίο και τα χαρακτηριστικά του κατέχουν σημαντική θέση στη διηγηματογραφία του Σαμπαχαττίν Αλί. Άλλοτε ως σκηνικό δράσης και άλλοτε ως σύμβολο, άλλοτε ως μεταφορά μιας εσωτερικής κατάστασης και άλλοτε ως φορέας αξιών όπως η αγάπη, το τοπίο κατέχει σημαντικό ρόλο και στα τρία διηγήματα του Τούρκου συγγραφέα. Οι ιστορίες συνήθως διαδραματίζονται στις πόλεις, τις κωμοπόλεις και τα χωριά της δυτικής Τουρκίας, της Κεντρικής Ανατολίας και του Αιγαίου, όπου ο συγγραφέας πέρασε αρκετά χρόνια από τη ζωή του μαζί με την οικογένειά του και έγραψε τα σημαντικότερα έργα του – το Αδραμύτιο, η Κωνσταντινούπολη, η Κόνυα και η Σμύρνη είναι κάποιες από αυτές (Sönmez κ.α. 2014, 25-6).

Άλλες φορές η γεωγραφική τοποθεσία δεν έχει και τόση σημασία για τον συγγραφέα, όπως στα διηγήματα *Το Αριάνι* και *Η αοιδός Μελέκ*, όπου δεν προσδιορίζεται κάποια συγκεκριμένη πόλη ή χωριό. Σε αυτές τις περιπτώσεις το τοπίο λειτουργεί ως μεταφορά της εσωτερικότητας των ηρώων. Στο διήγημα *Το Αριάνι*, το τοπίο είναι ταυτόχρονα εχθρός και σύμμαχος του μικρού Χασάν. Κι ενώ τα χαρακτηριστικά του τοπίου είναι μάλλον αδιάφορα για το παιδί που κάνει την ίδια διαδρομή κάθε μέρα προκειμένου να πουλήσει το αριάνι, ο συγγραφέας παραθέτει με γλαφυρές περιγραφές ένα τοπίο μιζέριας και αποσύνθεσης σε πλήρη αρμονία με την σωματική και ψυχολογική κατάσταση του αγοριού: «*Ο δρόμος που οδηγούσε από το χωριό στον σταθμό των τρένων, με το λιώσιμο του χιονιού είχε γεμίσει λάσπες έως το γόνατο*» (Το Αριάνι, 163) -- «*Köyden istasyona giden yol, eriyen karlarla diz boyu çamurdu*» (Ayran, 1101)» -- «*Ακριβώς στη μέση της διαδρομής βρισκόταν μια μικρή και ξεραμένη κλαίουσα ιτιά ήταν ακόμη στον ορίζοντα και μέσα στην ομίχλη*» (Το Αριάνι, 163) – «*Tam yarı yolda bulunan küçük ve kuru söğüt ağacı henüz ufukta ve sisler içindeydi*» (Ayran 1101) – «*Στο κέντρο αυτής της απέραντης πεδιάδας, η οποία περιβάλλεται από φαλακρά βουνά, αυτό το ψυχρό κτίριο [ο σιδηροδρομικός σταθμός] στεκόταν μόνο και γύρω απ' αυτό με τις γυμνές από φύλλα ακακίες έμοιαζε ακόμη πιο άθλιο, θύμιζε με κομμάτι βράχου που είχε πέσει τυχαία εκεί*» (Το Αριάνι, 164) – «*İki tarafı çiplak dağlarla çevrilen bu upuzun ovanın tam orta yerinde yapayalnız duran ve etrafındaki yapraksız akasyalarla daha zavallı görünen bu soğuk bina, oraya rast gele atılmış bir taş parçasını andırıyordu*» (Aryan, 1101).

Οι λεπτομερείς περιγραφές του Σαμπαχαττίν Αλί εντείνουν την εσωτερικότητα των ηρώων, αναδεικνύοντας τη σχέση μεταξύ του τόπου και της κλιμακούμενης ψυχολογίας τους. Οι μεταφορές και οι επιλογές ουσιαστικών και επιθέτων με έντονες ηχητικές και οπτικές απηχήσεις, προετοιμάζουν τον αναγνώστη για την εξέλιξη των γεγονότων. Παράλληλα, οι περιγραφές του τοπίου και του περιβάλλοντα χώρου εμπλουτίζονται από τις σκέψεις του μικρού

αγοριού, όπου κυριαρχεί ο φόβος της επιστροφής στο σπίτι με άδεια χέρια, η αγωνία για την επιβίωση και ένα συνεχές αίσθημα ενοχής και ευθύνης απέναντι στη μητέρα του.

Το τοπίο στο διήγημα *Το Αριάνι* λειτουργεί ευεργετικά για τον μικρό Χασάν μόνο όταν το επιτρέπουν οι περιβαλλοντικές συνθήκες: «*Το καλοκαίρι οι δουλειές δεν πήγαιναν και τόσο άσχημα. Το πρωί αν ξεκινήσει με την δροσούλα θα φθάσει στον σταθμό δίχως να κουραστεί και σχεδόν πουλούσε όλη την κανάτα*» (Το Αριάνι, 169) – «*Yazın işleri o kadar fena değildi. Sabahleyin serinde yola çıkarsa istasyona yorulmadan varıyor, hemen hemen bütün güğümü satıyordu*» (Ayran, 1106).

Υπό μια έννοια, χρειάζονται οι κατάλληλες συνθήκες για να νιώσει λιγότερο πιεσμένος και αυτές οι συνθήκες έχουν να κάνουν με τον καιρό και την κίνηση των τραίνων στο σταθμό. Η άφιξη περισσότερων τρένων είναι ευεργετική για τη δουλειά του μικρού Χασάν, καθώς αυξάνονται οι πιθανότητες να πουλήσει περισσότερο αριάνι. Παρόλα αυτά, αυτή είναι μια ιδανική κατάσταση που εκφράζεται μέσα από τις σκέψεις του αγοριού. Η πραγματικότητα είναι εντελώς διαφορετική. Μετά από ώρες πορείας στο κρύο και το χιόνι με χαλασμένα παπούτσια και ακατάλληλο ρουχισμό και το περιστατικό με τον επιβάτη στο τραίνο, ο Χασάν νιώθει εξαντλημένος και ταυτόχρονα φοβισμένος. Ξαφνικά το τοπίο γίνεται ένα εφιαλτικό σκηνικό σε απόλυτη αντιστοιχία με τη σωματική και ψυχολογική του κατάσταση: «*Φοβόταν από το σκοτάδι, από το χιόνι και τον αέρα που μαστίγωναν το πρόσωπό του, από την λάσπη που πεταγόταν μέχρι τα γόνατά του και από τις φωνές που άκουγε*» (Το Αριάνι, 170) – «*Karanlıktan, yüzünü kamçılayan kar ve rüzgardan, dizlerine sıçrayan çamurdan ve duyduğu seslerden korkuyordu*» (Ayran, 1105) – «*Τα αλυχτίσματα των άγριων ζώων έδιναν την εντύπωση ότι ολοένα και πλησίαζαν. Ενώ μόλις είχε περάσει την κλαίουσα ιτιά που βρίσκονταν στην μέση της διαδρομής. Λες και ήθελε να τρυπήσει το σκοτάδι, άνοιζε τα τσιμπλιασμένα μάτια του και κοίταζε μπροστά. Τίποτα δεν μπόρεσε να δει*» (Το Αριάνι, 171) – «*Uzaklardaki hayvan sesleri gitgide yaklaşıyor gibiydi. Halbuki yarı yoldaki kuru söğüt ağacını daha yeni geçmişti.*

Çapaklı gözlerini karanlığı delmek ister gibi açarak ilerilere baktı. Hiçbir şeyler göremedi» (Ayran, 1105).

Τα γνώριμα χαρακτηριστικά της διαδρομής που κάνει κάθε μέρα, τώρα του φαίνονται παράταιρα και διαφορετικά με αποτέλεσμα το μυαλό του να παίζει παράξενα παιχνίδια. Ακόμα και τα άγρια ζώα ακούγονται σαν να βρίσκονται απειλητικά κοντά του. Η δραματικότητα της αφήγησης εντείνεται με την κατάρρευση του αγοριού στο χιόνι και τη λάσπη λίγα μέτρα πριν το σπίτι του, ψιθυρίζοντας τη λέξη μητέρα. Σε αυτή την περίπτωση, το χιόνι και η λάσπη που σκεπάζουν το μικρό Χασάν ενδεχομένως να λειτουργούν ως μια αλληγορία της σπιτικής θαλπωρής που τόσο αναζητούσε.

Στο διήγημα *Η αιιδός Μελέκ* βλέπουμε πάλι το τοπίο ως μεταφορά της ψυχικής κατάστασης των ηρώων. Χαρακτηριστική είναι η περιγραφή των παραθύρων του καφενείου από το συγγραφέα στην αρχή του διηγήματος: «*Τα παράθυρα του καφενείου είχαν θολώσει τόσο πολύ από τον καπνό των τσιγάρων και τις αχνιστές αναπνοές, ώστε απ' έξω ακούγονταν μόνο ο ήχος από την καταρρακτώδη βροχή και οι σταγόνες που έσταζαν από τα παράθυρα δεν φαίνονταν από μέσα*» (Η αιιδός Μελέκ, 173) – «*Sigara dumanlarıyla nefes buğularından kahvenin pencereleri o kadar sislenmişti ki, dışarda şarıl şarıl yağan yağmurunancak sesi işitiliyor, camlardan süzülen damlalar içerden görünmüyordu*» (Hanende Melek, 1082).

Ο καπνός, οι αναπνοές των θαμώνων, η θολούρα και οι βαριές μυρωδιές συνθέτουν μια κλειστή, αποπνικτική ατμόσφαιρα χαρακτηριστική της γενικότερης κατάστασης που επικρατεί μέσα στο καφενείο όπου συχνάζουν διάφοροι παρακμιακοί τύποι. Ανάμεσα σε αυτούς και ο Χιουσεΐν Αβνί που ξεροσταλιάζει για την τραγουδίστρια Μελέκ. Η ένταση που υπάρχει στην ατμόσφαιρα, τελικά ξεθυμαίνει λίγο αφότου φεύγουν οι περισσότεροι θαμώνες και η τραγουδίστρια και οι οργανοπαίχτες ετοιμάζονται να αποσυρθούν: «*Το καφενείο είχε ερημώσει για τα καλά*» [...] «*Σε λίγο σίγησαν και τα όργανα*» (Η αιιδός Μελέκ, 178) – «*Kahve ada-*

makıllı tenhalaşmıştı. Kalanlar başladıklarıpartiyi herhalde bitirmek isteyen birkaç tiryaki oyuncudan ibaretti» (Hanende Melek, 1087).

Και αυτό είναι το ιδανικό σκηνικό για τον καβγά που στήνεται ανάμεσα στον θρασύ δικολάβο και τους εργαζόμενους του μαγαζιού για τα μάτια της Μελέκ, ο οποίος ευτυχώς διακόπτεται από την έλευση της κόρης του Χιουσεϊν Αβνί και την επιστροφή του στο σπίτι σε άσχημη κατάσταση. Και σε αυτή την περίπτωση ο Σαμπαχαττίν Αλί συσχετίζει διάφορα χαρακτηριστικά του τοπίου με μια συνεχιζόμενη αίσθηση παρακμής η οποία συνδέεται άμεσα με τους ήρωες: «*Ανάμεσα στα θεοσκότεινα σοκάκια, η Μελέκ αισθάνθηκε ότι τα πόδια της λασπώθηκαν ως τα γόνατα. Σε κάθε βήμα τους υπήρχε και μια λακκούβα. Αφού περπάτησαν για ένα αρκετά μεγάλο διάστημα, σταμάτησαν σε έναν κοντό φράχτη κάποιου μπαχτσέ»* (Η αιιδός Μελέκ, 181) -- ‘*Zifiri karanlık sokaklarda Melek dizlerine kadar çamura battığını hissetti. Her adımında bir çukur vardı. Epeyce uzun bir muddet yürüdükten sonra alçak bir bahçe duvarının önünde durdular*’ (Hanende Melek, 1090).

Η ιστορία κορυφώνεται με την επιστροφή της νεαρής τραγουδίστριας στο δωμάτιο του ξενοδοχείου της «*μακριά από τους λασπωμένους δρόμους*».⁶ Σε αυτή την περίπτωση το ξενοδοχείο, άλλος ένας κλειστός χώρος, λειτουργεί περισσότερο ως καταφύγιο.

Τέλος, το τοπίο παίζει πρωτεύοντα ρόλο στο διήγημα *Ο Χασάν πνίγηκε*. Η ιστορία εκτυλίσσεται σε διάφορες τοποθεσίες στις πλαγιές του όρους Κάζνταγ στην αιγαιακή Τουρκία σε μια περιοχή που όπως είδαμε ήταν αρκετά γνώριμη στο συγγραφέα. Ο Σαμπαχαττίν Αλί αφιερώνει άπλετο αφηγηματικό χρόνο στις περιγραφές της φύσης. Μια ιδιαίτερη στιγμή στην αφηγηματική ροή αποτελεί η περιγραφή της σιλουέτας της Χατζέρ από τον ανώνυμο αφηγητή, η οποία έρχεται σε αρμονία με το περιβάλλον και τη φύση. Γενικά, είναι έκδηλη η επιθυμία του συγγραφέα να ταυτίσει τη νεαρή γιουρούκα με το φυσικό της περιβάλλον στο βουνό, εξυπηρετώντας κατά αυτό τον τρόπο τους σκοπούς της αφήγησής του.

---

⁶ Η αιιδός Μελέκ, 183. Τουρκικό κείμενο: ‘çamurlu yollardan geriye’ (Hanende Melek, 1091).

Η λειτουργία του τοπίου στο διήγημα *Ο Χασάν πνίγηκε* δεν είναι μόνο διακοσμητική ή συνεπικουρική της αφήγησης, αλλά και οργανική. Το τοπίο αποτελεί βασικό στοιχείο πλοκής στην ιστορία του Χασάν και της Εμινέ, καθώς ο νεαρός ζει στον κάμπο και η κοπέλα στο βουνό. Όταν αποφασίζει να αποδεχτεί την πρόκληση και να κουβαλήσει το σακί με το αλάτι στον ώμο, ακολουθεί την Εμινέ μέσα από μια διαδρομή που έμελλε να είναι και η τελευταία της ζωής του. Κεντρικά σημεία αυτής της διαδρομής είναι η λίμνη όπου πνίγεται ο Χασάν και ο πλάτανος δίπλα στη λίμνη όπου χάνει τη ζωή της η Εμινέ ψάχνοντας τον αγαπημένο της λίγες μέρες αργότερα. Από αυτή την άποψη, το τοπίο αποτελεί σύμβολο της αγάπης και του θανάτου των δύο νέων.

Ο Σαμπαχαττίν Αλί όμως δεν αποδίδει μόνο αρνητικά χαρακτηριστικά στο τοπίο και αυτό φαίνεται από τον τρόπο που επιλέγει να κλείσει το διήγημά του. Αφού η Χατζέρ έχει διηγηθεί την ιστορία των δύο εραστών στον άγνωστο, γοητευτικό αφηγητή, αυτό που μένει δεν είναι μια αίσθηση πίκρας και απαισιοδοξίας για την άδοξη τύχη των δύο νέων. Το τοπίο, ως αλληγορία της ανθρώπινης φύσης, κάνει κύκλους και αναγεννιέται μαζί με το τραγούδι της Χατζέρ: *«Καθώς άρχισε να βραδιάζει η βουή του ποταμού από τα βάθη του φαραγγιού ακουγόταν εντονότερη. Ο ήλιος είχε χαθεί πίσω από την κορυφή του βουνού που ονομάζεται της Ξανθής Κόρης και ξαφνικά το μέρος όπου βρισκόμασταν άρχισαν να το χτυπούν οι τέσσερις δροσεροί άνεμοι»* (Ο Χασάν πνίγηκε, 200) – *«Akşam yaklaştığı için aşağıdan doğru derenin uğultusu daha çok duyuluyordu. Kalkıp yürümeye başladık. Güneş Sarıkız⁷’in arkasına girmiş, bulunduğumuz yeri birdenbire artan serin rüzgarlara bırakmıştı»* (Hasan Boğuldu, 1204).

ΤΕΤΑΡΤΟ ΚΕΦΑΛΑΙΟ

---

⁷ Βλέπε και το ποίημα Sarıkız Mermeleri του Ömer Bedrettin Uşaklı.

4α) Το συγκινησιακό στοιχείο στη λογοτεχνία – Γενικά χαρακτηριστικά

«Για το συναίσθημα μιλάμε συνεχώς. Είτε το αισθανόμαστε είτε το περιγράφουμε είτε αντιδρούμε σε αυτό. Όλα αυτά μαζί τα βλέπουμε συνεχώς να λειτουργούν στη λογοτεχνία. Δεν λειτουργούν όμως αυθαίρετα. Λειτουργούν στη λογοτεχνία, γιατί λειτουργούν μέσα στον καθένα μας. Και το ερώτημα πια που τίθεται και για μένα, αλλά πιστεύω και για όλους μας, είναι το εξής: σε τι βαθμό το συναίσθημα συνδυάζεται, αντιμάχεται, αντιπαλεύει ή τελικά επικρατεί ή δεν επικρατεί απέναντι στο λογικό».

Με αυτά τα λόγια, ο Τίτος Πατρίκιος (Πατρίκιος 2015), Έλληνας ποιητής, πεζογράφος και μεταφραστής της πρώτης μεταπολεμικής γενιάς της σύγχρονης ελληνικής λογοτεχνίας, προσπάθησε να ορίσει και να προσδιορίσει το συναίσθημα στη λογοτεχνία ανεξάρτητα από το χρονικό, πολιτικό και πολιτιστικό πλαίσιο που έγκειται η κάθε λογοτεχνική δημιουργία. Το συναίσθημα ή αλλιώς συγκινησιακό στοιχείο είναι διάχυτο σε κάθε πτυχή της ανθρωπίνης συμπεριφοράς, καθορίζεται από τις βιολογικές μας δυνατότητες και διαχέεται μέσω της επικοινωνίας (Oatley κ.α. 2006, εισαγωγή). Θεωρώντας πως η λογοτεχνία είναι μια κυρίαρχη μορφή γραπτής επικοινωνίας, υπάρχουν δύο βασικές τεχνικές μέσω των οποίων ένας συγγραφέας μπορεί να προκαλέσει σκόπιμα (ή ακόμα και εντελώς ασυνείδητα) τον αναγνώστη: η επίκληση στη λογική και η επίκληση στο συναίσθημα.

Το συγκινησιακό στοιχείο έχει ταυτιστεί με την παγκόσμια λογοτεχνική παράδοση από τις απαρχές της δημιουργώντας ένα δίπολο που έρχεται σε αντίθεση με τις θετικές και τις κοινωνικές επιστήμες. Η λογοτεχνία δομείται μέσω της εμπειρίας, της φαντασίας και του συναισθήματος, εκεί που οι θετικές και κοινωνικές επιστήμες καταπιάνονται με τη λογική και την πραγματικότητα (Eagleton 2003, 22). Κάτι τέτοιο όμως δε σημαίνει πως η λογοτεχνία απομακρύνεται από τα προβλήματα της καθημερινότητας. Το κοινωνικό μυθιστόρημα (ή διή-

γημα), στο οποίο ανήκει και το μεγαλύτερο μέρος του έργου του Σαμπαχαττίν Αλί, είναι η εξαίρεση που επιβεβαιώνει τον κανόνα.

Η κοινωνική (ή ρεαλιστική) λογοτεχνία που αναπτύχθηκε στην Τουρκία στα μέσα του 20ου αιώνα, ασχολήθηκε αρχικά με τα προβλήματα των χωρικών της Ανατολίας και στη συνέχεια με τους καθημερινούς αγώνες για επιβίωση των κατοίκων των μεγαλουπόλεων της Τουρκίας (Μητράρας 2014, 157-8). Πιο συγκεκριμένα, η διηγηματογραφία του Σαμπαχαττίν Αλί ανήκει σε ένα μικρό αλλά επιδραστικό κομμάτι της τουρκικής κοινωνικής λογοτεχνίας που παίρνει ξεκάθαρη θέση υπέρ συγκεκριμένων πολιτικών θέσεων (Μητράρας 2014, 158-9). Η βάση αυτού του «μικτού στυλ» είναι οι διάφορες κοινωνικές και πολιτικές ζυμώσεις που ήδη από τον 19ο αιώνα έφεραν την Τουρκία σε επαφή με τη Δύση, δημιουργώντας ένα χάσμα ανάμεσα στη λογοτεχνική παράδοση των δύο πολιτισμών (Kasaba 2008, 475). Η επέμβαση της πολιτικής ηγεσίας στη λογοτεχνική παραγωγή της περιόδου είναι πρωτοφανής. Όπως είδαμε ήδη, ο Κεμάλ Ατατούρκ σε μια προσπάθεια προώθησης του νέου τουρκικού εθνικισμού, παρότρυνε τους ποιητές και τους λογοτέχνες να γράφουν «με σκοπό» (Halman 2012, 80). Ανάμεσα σε αυτούς συμπεριλαμβανόταν και ο Σαμπαχαττίν Αλί που κυνηγήθηκε όσο λίγοι για τις ριζοσπαστικές αντιλήψεις του και την πολιτική του ιδεολογία.

Η συμβολή του Σαμπαχαττίν Αλί στην τουρκική λογοτεχνία του 20ου αιώνα είναι σημαντική όχι μόνο γιατί προσπάθησε να περιγράψει τα δράματα, τις αγωνίες και τη ζοφερή πραγματικότητα των κατοίκων των πόλεων και της Ανατολίας, αλλά κυρίως γιατί το κατάφερε με έναν ρεαλιστικό, πειστικό και μοναδικό τρόπο. Η διηγηματογραφία του βρίθει συγκινησιακών στοιχείων που προσδίδουν στο συγγραφέα έναν ιδιότυπο και εντελώς προσωπικό τόνο αφήγησης. Οι ήρωές του με τους οποίους συμπάσχει ως ένα βαθμό, δεν εξιδανικεύονται ούτε αποτελούν πρότυπα. Αντίθετα, είναι θύματα των επιλογών τους και αποδέχονται τη μοίρα τους στωικά ως κάτι το αναπόφευκτο. Το συγκινησιακό στοιχείο στην αφήγηση του Σα-

μπαχαττίν Αλί είναι στοχευμένο και ενισχύει τις παραπάνω αντιθέσεις δημιουργώντας στον αναγνώστη διάφορα συναισθήματα.

Σε αυτό το κεφάλαιο θα προσπαθήσουμε να ανιχνεύσουμε και να αναλύσουμε τους μηχανισμούς με τους οποίους ο Σαμπαχαττίν Αλί χρησιμοποιεί το συναίσθημα και το συγκινησιακό στοιχείο στα διηγήματα *Το Αριάνι*, *Η αοιδός Μελέκ* και *Ο Χασάν πνίγηκε*. Παράλληλα, θα εντοπίσουμε τις ανατροπές που δημιουργούνται στην υπόθεση των τριών διηγημάτων με βάση το συγκινησιακό στοιχείο, καθώς και την συνύπαρξη του συγκινησιακού και του ειρωνικού στοιχείου στα τρία αυτά διηγήματα του Σαμπαχαττίν Αλί.

4β) Ανιχνεύοντας το συγκινησιακό στοιχείο στα διηγήματα του Σαμπαχαττίν Αλί

Χρησιμοποιώντας την επίκληση στο συναίσθημα, ο συγγραφέας επιχειρεί να ευαισθητοποιήσει τον αναγνώστη για τα προβλήματα των ηρώων του. Το συγκινησιακό στοιχείο δεν προκαλεί όμως μόνο συναισθήματα φόβου, απογοήτευσης, δυσπιστίας και οίκτου, αλλά παράλληλα κινητοποιεί τη χαρά, την ικανοποίηση και τον ενθουσιασμό (Τσολάκης 2002). Εν ολίγοις, το συγκινησιακό στοιχείο μπορεί να προκαλέσει στον αναγνώστη και θετικά και αρνητικά συναισθήματα, αρκετές φορές μάλιστα ταυτόχρονα. Στα διηγήματα του Σαμπαχαττίν Αλί που εξετάζονται σε αυτή την εργασία, το συγκινησιακό στοιχείο χρησιμοποιείται από τον συγγραφέα για να περιγράψει και να προκαλέσει αρνητικά κατά βάση συναισθήματα με μικρές αναλαμπές ελπίδας και αισιοδοξίας.

Τα γλωσσικά μέσα που χρησιμοποιούνται για την επίκληση στο συναίσθημα είναι ποικίλα. Ενδεικτικά αναφέρουμε τις παρομοιώσεις, που ενδεχομένως αποτελούν έναν από τους κυριότερους τρόπους διάχυσης του συγκινησιακού στοιχείου στη διηγηματογραφία του Σαμπαχαττίν Αλί, τις αλληγορίες, τις προσωποποιήσεις, τις περιγραφές, την ειρωνεία, τον φορτισμένο άμεσο λόγο και τις εικόνες που δημιουργεί ο συγγραφέας για να προκαλέσει διάφορα συναισθήματα στον αναγνώστη.

Στο διήγημα *Το Αριάνι*, ο Σαμπαχαττίν Αλί χρησιμοποιεί διάφορα μέσα για να περιγράψει τη συναισθηματική σύγκρουση του μικρού ήρωα. Στη λογοτεχνία οι ήρωες συνήθως άγονται και φέρονται με βάση κάποια πρωταρχική ανάγκη που καθοδηγεί τις επιθυμίες τους και επηρεάζει τις μετέπειτα πράξεις του. Πολλές φορές όμως οι επιθυμίες είναι ανεκπλήρωτες όπως και στην περίπτωση του μικρού Χασάν που αναγκάζεται να πουλάει αριάνι για να ζήσει την οικογένειά του, χωρίς να έχει άλλη επιλογή. Αυτή η αντίθεση εκδηλώνεται μέσα από το συγκινησιακό στοιχείο που διατρέχει το διήγημα και οδηγεί σε μια δραματική κορύφωση.

Ήδη από την αρχή της αφήγησης, ο συγγραφέας φροντίζει να προϋδεάσει τον αναγνώστη μέσα από διάφορες αφηγηματικές τεχνικές. Δημιουργώντας εικόνες μέσα από τη διλωτική χρήση της γλώσσας, παρουσιάζει την κατάσταση στην οποία βρίσκεται ο ήρωάς του: «*Τα τεράστια παπούτσια με καρφιά στη σόλα*» και «*η μεγάλη κανάτα*» (Το Αριάνι, 163)⁸ υποδηλώνουν από τη μία την ένδεια στην οποία βρίσκεται το παιδί μιας και αναγκάζεται να φοράει παπούτσια που δε φτιάχτηκαν για αυτόν και που μάλλον έχουν επισκευαστεί πολλές φορές, καθώς και την αντίθεση ανάμεσα στην κανάτα με το αριάνι και το μικροκαμωμένο σώμα του.⁹ Ο συγγραφέας δίνει έμφαση στην περιγραφή της κανάτας σε αντιδιαστολή με τη φυσική κατάσταση του νεαρού αγοριού: «*Αφήνοντας κάτω, ορισμένες φορές, τον τσίγκινο μαστραπά (κούπα, κύπελλο) από το αριστερό του χέρι, ήθελε να νιώσει λιγότερο βάρος καθώς θα του έδινε*

---

⁸ «Kunduralarının», «kocaman ve alti çivili» (Ayran, 1102).

⁹ «altı çivili kunduralarını çiplak ayaklarına» – «dolu olan güğüm» (Ayran, 1101).

μικρότερο πόνο στο σώμα του. Η κάτω άκρη της μεγάλης κανάτας, η οποία ήταν γεμάτη έως το στόμα, σε κάθε του βήμα χτυπούσε στο γόνατό του και το χερούλι που το είχε περάσει έως τον αγκώνα του σα να ήθελε να απαλλαχτεί από το μπράτσο του, να κατακυλήσει μπροστά του και να κάνει άλματα προς τα μπρος» (Το Αριάνι, 163) – «Bazan sol elindeki çinko masrapayı yere bırakarak ağır yükünü vücuduna daha az ağrı verecek bir şekilde kavramak istiyordu. Ağzına kadar ayranla dolu olan güğümün alt kenarı her adım atışında dizlerine vurmakta ve dirseğine kadar geçirdiği sapı, kolundan kurtulup önüne yuvarlanmak ister gibi, ileri hamleler yapmakta idi.» (Ayran, 1101). Δημιουργώντας αυτή την εικόνα ο Σαμπαχαττίν Αλί φροντίζει με emphaticό τρόπο να κατανοήσει ο αναγνώστης πόσο δύσκολη είναι η μεταφορά της κανάτας από το μικρό παιδί. Αυτό έχει ιδιαίτερη σημασία για την οικονομία της πλοκής μιας και η πώληση του αριανιού είναι η βασική επαγγελματική δραστηριότητά του. Σε αυτό βασίζεται για να θρέψει τα μικρότερα αδέρφια του και πολλές φορές είναι η μοναδική του τροφή μετά από μια κουραστική μέρα. Σε αυτή την περίπτωση παρατηρούμε πως μια άκρως ρεαλιστική και λεπτομερή περιγραφή μπορεί να λειτουργήσει συγκινησιακά προκαλώντας το συναίσθημα του αναγνώστη που δε μπορεί παρά να νιώσει οίκτο και λύπη για το παιδί. Παράλληλα, η αρνητική διάθεση ολοκληρώνεται με την περιγραφή του τοπίου – ένα τοπίο το οποίο ο Χασάν γνωρίζει πολύ καλά γιατί διασχίζει κάθε μέρα για να πάει στο σιδηροδρομικό σταθμό και να πουλήσει αριάνι. Οι παρομοιώσεις, οι αλληγορίες, οι περιγραφές και οι επιθετικοί προσδιορισμοί που χρησιμοποιεί ο συγγραφέας για να περιγράψει το τοπίο είναι προσεκτικά επιλεγμένα: «μια μικρή και ξεραμένη κλαίουσα ιτιά – τη γέφυρα που ήταν φτιαγμένη από τρία δοκάρια κουνιόταν σαν να ήταν έτοιμη να καταρρεύσει – με τρεις κλαίουσες ιτιές τριγύρω του έμοιαζε με ερείπιο εντελώς εγκαταλελειμμένο – σαν να βρισκόταν στο τέλος ενός παρατεταμένου κλάματος – ψυχρό κτίριο – ακόμη πιο άθλιο, θύμιζε με κομμάτι βράχου που είχε πέσει τυχαία εκεί» (Το Αριάνι, 163-5) – «küçük ve kuru söğüt ağacı henüz ufukta ve sisler içindeydi’ – ‘yan yana uzatılmış üç kalastan ibaret köprüsü’ – ‘kapısının önündeki, yaprakları dökülmüş,

üç söğütle tamamen terk edilmiş bir viraneyi andırıyordu – ‘*Uzun bir ağlamanın sonundaymış gibi içini çekti*’ – ‘*bu soğuk bina*’ – ‘*.. zavallı görünen bu soğuk bina, oraya rasgele atılmış bir tas parçasını andırıyordu*’ (Ayran, 1102-3). Οι παραπάνω παρομοιώσεις και αλληγορίες καθώς και οι εικόνες εγκατάλειψης στις οποίες παραπέμπουν, στοχεύουν στο συναίσθημα του αναγνώστη και εν μέρει προϋδεάζουν την κορύφωση της πλοκής.

Στο σιδηροδρομικό σταθμό όπου εκτυλίσσεται το κεντρικό επεισόδιο του διηγήματος, ο συγγραφέας υιοθετεί αρχικά έναν πιο ουδέτερο τόνο, περιγράφοντας το χώρο και την ανθρωπογεωγραφία του. Μέσα σε αυτή την περιγραφή, παρόλα αυτά, παρεμβάλλονται εμβόλιμα οι σκέψεις του μικρού παιδιού μιας και ο χώρος του σιδηροδρομικού σταθμού και η φασαρία από τον κόσμο και τα τραίνα, του δίνουν τη δυνατότητα να αναλογιστεί τη μητέρα του και τα αδέρφια του. Με αυτό τον τρόπο, ο συγγραφέας όχι μόνο παρουσιάζει με μεγαλύτερη λεπτομέρεια τις συνθήκες διαβίωσης του Χασάν, αλλά επαναφέρει και όλους εκείνους του μηχανισμούς που απευθύνονται στο συναίσθημα – τους περιγραφικούς επιθετικούς προσδιορισμούς, τις παρομοιώσεις και τη γλαφυρή χρήση της γλώσσας: «*των λιπόσαρκων παιδιών*» – «*χιλιοτρυπημένο και λιγδωμένο στρώμα*» – «*τα στομάχια των μικρών αδελφών του που έμοιαζαν με άπατο πηγάδι, που διαρκώς κοιμόταν και ποτέ δεν χόρταιναν*» (Το Αριάνι, 166) -- «*sıska mahlukun*» – «*delik deşik ve yağlı bir yorganın altına*» – «*kardeşlerinin bu kuyu gibi daima yutan ve hiç doymayan mideleri değildi*» (Ayran, 1103-4).

Οι παραπάνω αφηγηματικές τεχνικές, αφενός βοηθάνε τον αναγνώστη να κατανοήσει τη δραματική κατάσταση στην οποία βρίσκεται ο μικρός Χασάν και η οικογένειά του και αφετέρου εντείνουν τα συναισθήματα οίκτου και λύπης. Και αυτά τα συναισθήματα συνεχίζουν να οξύνονται, καθώς ο συγγραφέας δεν ελαφρύνει την ατμόσφαιρα. Σε συνέχεια των σκέψεων του μικρού παιδιού και επανερχόμενος στο παρόν, το συγκινησιακό στοιχείο σε αυτό το τμήμα του διηγήματος εκφράζεται μέσα από την άμεση στιχομυθία μεταξύ του Χασάν και του επιβάτη του τραίνου. Με το διάλογο, ο συγγραφέας επιχειρεί να ζωντανέψει την αφή-

γηση δίνοντας αμεσότητα και εντείνοντας τη δραματικότητα της σκηνής. Κατά κάποιο τρόπο, ο αναγνώστης έχει την αίσθηση πως βρίσκεται και αυτός εκεί και παρακολουθεί τα τεκταινόμενα. Μετά την ατυχή κατάληξη του επεισοδίου, ο συγγραφέας επανέρχεται στην προσφύλη του αφηγηματική τεχνική χρησιμοποιώντας και πάλι παρομοιώσεις και περιγραφική αφήγηση για να εξιστορήσει τις αντιδράσεις του μικρού Χασάν και να εκμαιεύσει το συναίσθημα του αναγνώστη: «*Ο μικρός Χασάν έμεινε να κοιτάζει ασάλευτος σα να μην καταλάβαινε τίποτα*» – «*Έτριβε τα παγωμένα από το κρύο χέρια του, και έζυνε τα ψαλιδισμένα από τη μάνα του άκομψα μαλλιά. Τα μάτια του δάκρυζαν από την παγωνιά τσίμπλιαζαν τα ματοτσίνορα που έκρυβαν τα γαλανά του μάτια*» (Το Αριάνι, 168) – «*Küçük Hasan hiçbir şey anlamıyormuş gibi bakalmıştı*» – «*Soğuktan donan ellerini ovuşturuyor ve annesinin keçi kırtıkları makasla kestiği kertikli saçlarını kaşıyordu. Rüzgardan gözleri yaşıyor ve mavi gözlerini saran kirkikleri çapaklanıyordu*» (Ayran, 1102).

Ιδιαίτερη μνεία για το συγκινησιακό στοιχείο στο διήγημα *Το Αριάνι* αποτελεί η μητέρα του Χασάν, που ποτέ δεν κατονομάζεται. Σε αντίθεση με τα αδέρφια του, για τα οποία ο ερχομός της μητέρας στο σπίτι ταυτίζεται καθαρά με την επιβίωσή τους και για αυτό άλλωστε την υποδέχονται κάθε φορά «με μάτια γεμάτα μίσος» (Το Αριάνι, 169),¹⁰ ειδικά όταν το φαγητό που φέρνει είναι λιγοστό, ο Χασάν αγαπάει τη μητέρα του με έναν ιδιότυπο και συνάμα τρυφερό τρόπο: νιώθει μια «παράξενη συμπόνοια για αυτή τη γυναίκα» (Το Αριάνι, 169)¹¹ και αναγνωρίζει τους κόπους της. Η αγάπη του για τη μητέρα, είναι ένας συνδυασμός φόβου και στοργής. Ο φόβος πηγάζει από το γεγονός ότι δε μπορεί να διαχειριστεί την πείνα των αδερφών του μόνος του και κατά αυτό τον τρόπο η φιγούρα της ανήμπορης μητέρας εντείνει ακόμα περισσότερο το δράμα και κινητοποιεί το συναίσθημα του αναγνώστη. Η δραματική επίκληση στη μητέρα του άλλωστε πριν σωριαστεί στο χιόνι στο τέλος του διηγήματος, απο-

---

¹⁰ Ayran 1102.

¹¹ Ayran 1102.

τελεί ένα από τα κορυφαία ευρήματα του συγκινησιακού στοιχείου στο διήγημα: «*Το διπλωμένο σώμα του απλωμένο πάνω από τις λάσπες του δρόμου κι ενώ το χιόνι ολοένα το σκέπαζε, εκείνος προσπαθούσε ακόμη να ψιθυρίσει ανάμεσα από τα τρεμάμενα δόντια του «Μάνα..... Μανούλα μου..... Μάνα!»* (Το Αριάνι, 172) – «*Büzülmüş bir halde yolun çamurları üzerine uzanan vücudunu kar örtmeye çalışırken o hala birbirine vuran dişlerinin arasından: --- Ana... Anacığım... Ana!- diye mırıldanmaya çalışıyordu*» (Ayran, 1109).

Στο διήγημα *Η αοιδός Μελέκ* το συγκινησιακό στοιχείο, που εκφράζεται κατά βάση μέσα από τις παρομοιώσεις και τους επιθετικούς προσδιορισμούς, στοχεύει στην πρόκληση διαφορετικών συναισθημάτων και όπως θα δούμε παρακάτω εμπλουτίζεται με αρκετές δόσεις ειρωνείας. Σε αυτό το διήγημα ο Σαμπαχαττίν Αλί χρησιμοποιεί το συγκινησιακό στοιχείο ευρηματικά για να αποδώσει την ψυχοσύνθεση και τις εσωτερικές ή εξωτερικές συγκρούσεις των ηρώων του. Από τη μία η πρωταγωνίστρια Μελέκ αντιμετωπίζεται με μια συγκεκριμένη συμπάθεια από τον συγγραφέα – μια συμπάθεια που πηγάζει από τις δυστυχίες της και αυτά με τα οποία έρχεται αντιμέτωπη καθημερινά στη δουλειά της. Κατά αυτό τον τρόπο, η ανθρώπινη πλευρά της Μελέκ, όπως παρουσιάζεται από τον Σαμπαχαττίν, υπερτερεί της παρουσίας του Χιουσεΐν Αβνί, ο οποίος παρουσιάζεται από το συγγραφέα με όχι και τόσο κολακευτικό τρόπο.

Χαρακτηριστικό των παραπάνω διαπιστώσεων αποτελούν οι χαρακτηρισμοί που χρησιμοποιεί για τον Χιουσεΐν Αβνί ο συγγραφέας: «*αρρωστιάρικα του μάτια*» – «*να διασκεδάσουν με το γέρο μεθύστακα*» – «*γεμάτο σχισμές και στίγματα δέρμα του*» – «*μακριά και αραιά δόντια με τα θαμπά μωβ χρώματος ούλα*» – «*σαν λερωμένη πατσαβούρα*» – «*Είναι άνθρωπος σαν την λάσπη*» – «*το σάπιο μυαλό*» – «*γέρικη του σάρκα*» – «*σαν ένα παλιό φθαρμένο στρωσίδι*» – «*λασπωμένο μεθύστακα*» (Η αοιδός Μελέκ, 174-79) -- «*hastalıklı gözlerini*» – «*sarhoşla alay etmek*» – «*çatlak ve lekeli derisi*» – «*uzun, seyret dişleri, dönük pembe diş etleri*» – «*kirli*

bir paçavra gibi sallanan» – «çamur gibi adamdır» – «çürük dimağı» – «ihtiyar etlerini» – «eski bir çul gibi» – «çamurlara bulunan şarhoşu» (Hanende Melek, 1101-1107).

Με αυτούς του χαρακτηρισμούς ο χαρακτήρας του δικολάβου γίνεται μάλλον αντιπαθητικός στον αναγνώστη, που δε νιώθει καμία συμπάθεια για τις ατυχίες του και δε συμμερίζεται τον πόθο του για τη νεαρή τραγουδίστρια. Μοναδική αναλαμπή συμπάθειας προς το πρόσωπό του σε ολόκληρο το διήγημα αποτελούν οι αντιδράσεις της κόρης του που θυμίζουν στον αναγνώστη πως ο Χιουσεΐν Αβνί δεν είναι μόνο ένας μέθυσος που αρέσκεται να περνάει την ώρα του στο καφενείο και να φλερτάρει όλα τα θηλυκά, αλλά και πατέρα. Ο Σαμπαχατίν Αλί χρησιμοποιεί το συγκινησιακό στοιχείο σε αυτή την περίπτωση σε συνάρτηση με τον ευθύ λόγο: *«Πατερούλη μου, σε παρακαλώ πατερούλη μου, άντε σήκω να φύγουμε!», έλεγε με ολολυγμούς. Η συναχωμένη φωνούλα της, αναμειγνυόταν με τις στάλες της βροχής που είχε πλέον ελαττωθεί» (Η αοιδός Μελέκ, 181) -- «Babacığım, ne olursun babacığım, hadi gidelim', diye aglıyordu. Nezleli sesi, artık biraz hafiflemiş olan yağmurun şırıltılarına karışıyordu» (Hanende Melek, 1089).*

Ο αναγνώστης όμως δε μπορεί να νιώσει οίκτο για αυτό τον άνθρωπο που έχει διαλυθεί από τη μέθη. Σε αυτό το σημείο, αξίζει να αναφέρουμε πως οι επαναλαμβανόμενες αναφορές στο Χιουσεΐν Αβνί σε συνάρτηση με το αλκοόλ, κατά κάποιο τρόπο αφαιρούν από τον ήρωα την ανθρώπινη υπόστασή του. Ο αλκοολισμός του έχει μόνο αρνητικά στοιχεία και έτσι ο αναγνώστης δε μπορεί να νιώσει συμπάθεια για έναν άνθρωπο που δεν έχει καμία επίγνωση της δυστυχίας που προκαλεί στους γύρω του.

Αντίθετα, όπως αναφέραμε ήδη, ο χαρακτήρας της Μελέκ προκαλεί περισσότερη συμπάθεια στον αναγνώστη. Παρόλο που ο Σαμπαχατίν Αλί δεν ωραιοποιεί τους ήρωες του, η Μελέκ είναι μια γυναίκα που όπως πολλές άλλες επέλεξε το δύσκολο δρόμο της νύχτας και της περιστασιακής πορνείας για την επιβίωσή της. Η Μελέκ παρουσιάζεται από τον συγγραφέα ως μια βασανισμένη ύπαρξη που αναγκάζεται να υποφέρει τα πειράγματα των θαμώνων

του καφενείου για να εξασφαλίσει τα προς το ζην. Η συναισθηματική της σύγκρουση εκφράζεται μέσα από την απέχθεια της για τον Χιουσεΐν Αβνί – μια απέχθεια όμως που δε μπορεί να εκφράσει ανοιχτά, καθώς η δουλειά της βασίζεται κατά κάποιο τρόπο στον πόθο που προκαλεί στους άνδρες. Έτσι, ο συγγραφέας παρουσιάζει τις μύχιες σκέψεις της Μελέκ μέσα στην αφήγηση, προκαλώντας τα συναισθήματα οργής και λύπης του αναγνώστη.

Ο ανθρώπινος και ζεστός χαρακτήρας της Μελέκ γίνεται περισσότερο φανερός προς το τέλος του διηγήματος οπότε και επιστρέφει το Χιουσεΐν Αβνί στη γυναίκα του: *«Δίχως κανένα δισταγμό άρπαξε την μικρή από το χέρι και την τράβηξε επάνω της, έπιασε τα βρεγμένα μαλλιά της κι έσφιξε το κεφαλάκι της μικρής στο στήθος της. Μετά έσκυψε κι άρχισε να φιλάει σφιχτά – σφιχτά το πρόσωπό της μικρής, η οποία την κοίταζε με απορία με κλαμένα και βρεγμένα από την βροχή μάτια. Σαν να είχε διαπράξει μια αμαρτία, άνοιξε ξανά την τσάντα της με γρήγορα και νευρικά χέρια, έβαλε στην παλάμη του κοριτσιού μιάμιση λίρα από το μεροκάματο που είχε κερδίσει πριν από λίγο και κάποια υπόλοιπα είκοσι τριάντα γρόσια από το χθεσινό»* (Η αοιδός Μελέκ, 182) – *«Karının kenarına dayanmış duran küçük kızı gördü. Kendini tutamayıp onu kolundan yakaladive çekti, sırsıklam saçlarından tuttuğu başını göğsüne bastırdı. Sonra eğildi, şaşkın şaşkın kendine bakan kızın yaşlardan ve yağmurdan ıslanmış yüzünü sıkı sıkı öptü. Bir kabahat işliyormuş gibi çabuk ve sınırlı hareketlerle çantasını tekrar açtı, biraz evvel aldığı bir buçuk lira yevmiyeile dünden kalan yirmi otuz kuruş parayı kızın avucuna sıkıştırdı»* (Hanende Melek, 1090). Μέσω αυτής της περιγραφής εντείνεται το συγκινησιακό στοιχείο στο διήγημα και ο αναγνώστης ταυτίζεται όλο και περισσότερο με τη Μελέκ και τις υπαρξιακές αγωνίες της. Τέλος, ένα σημαντικό στοιχείο στο διήγημα που λειτουργεί καταλυτικά για την κορύφωση του συγκινησιακού στοιχείου, είναι η ενσωμάτωση των στίχων από λαϊκά, λυπητερά τραγούδια στην αφήγηση.

Τέλος, στο διήγημα *Ο Χασάν πνίγηκε* το συγκινησιακό στοιχείο εκδηλώνεται μέσα από τρεις τρόπους: τις – σχεδόν λυρικές – περιγραφές του τοπίου, την ενθετική αφήγηση της

ιστορίας του Χασάν και της Εμινέ μέσα στην κύρια αφήγηση και τα τραγούδια που παρεμβάλλονται στο κείμενο. Το διήγημα διαδραματίζεται εξ' ολοκλήρου στη φύση και διανθίζεται από τις αναλυτικές περιγραφές του τοπίου, της βλάστησης και των φυσικών στοιχείων με έμφαση στο υγρό στοιχείο. Κατά κάποιο τρόπο η φύση έρχεται σε συνάρτηση και ενίοτε εντείνει τις ψυχολογικές διακυμάνσεις και τις εσωτερικές συγκρούσεις των ηρώων.

Για παράδειγμα, στην αρχή του διηγήματος, η περιγραφή του ήλιου και της θάλασσας από τον πρωταγωνιστή δημιουργούν ένα συναίσθημα γαλήνης στον αναγνώστη: *«Ο ήλιος που υψωνόταν από πίσω μου, έστρωνε την σκιά μου πάνω στις στροφές από τα ίχνη που άφησαν οι άμαξες και την μετέφερε αρκετά μακριά. Το απαλό πλην όμως δροσερό ανοιξιιάτικο αεράκι που φυσούσε από την πλευρά της θάλασσας και χάιδε το πρόσωπό μου, μου θύμιζε πως απομακρυνόμουν από την κωμόπολη»* (Ο Χασάν πνίγηκε, 183) – *«Arkamdan yükselen güneş, gölgemi araba izlerinin kıvrımları üzerine serip uzaklara kadar götürüyor; deniz tarafından yüzüme doğru esen hafif, fakat serin bir bahar rüzgarı, kasabadan uzaklaştığımı hatırlatıyordu»* (Hasan Boğuldu, 1190). Η γαλήνη αυτή αρχίζει να διαταράσσεται σταδιακά καθώς διασχίζει μαζί με τη Χατζέρ τον ποταμό Κιζίλκετσιλι: *«Τα αφρισμένα νερά που κυλούσαν πάνω από τον ένα βράχο στον άλλο εκεί που εφάπτονταν και δημιουργούσαν ένα στενό μπουγάζι, προκαλούσαν τέτοιο θόρυβο που κούφαιναν τα αυτιά του ανθρώπου [...] Το φαράγγι όσο πήγαινε και στένευε, ανάμεσα από τις σχισμές των κάθετων βράχων που υψώνονταν πρόβαλλαν πευκόδεντρα τα οποία απλώνονταν γερμένα στο κενό [...] Οι βράχοι στο μέγεθος σπιτιού που ξεκόλλησαν από το βουνό έκλεισαν την ροή του νερού, όμως από την μια πλευρά του βράχου τα νερά που διέλυσαν το μαλακό χώμα...»* (Ο Χασάν πνίγηκε, 186) – *«İki sırtın birleştiği dar boğazda kayadan kayaya atlayarak köpüren sular, kulakları dolduran büyük bir gürültü çıkarıyorlardı. Suyun kenarındaki dar yolda, çok kere taştan taş atlayarak, yürümeye başladık. Kah derenin kıyısına kadar iniyor, kah tekrar sırta tırmanarak beyaz köpüklü çağlayanlara yüksekte bakıyorduk. Boğaz gittikçe darlaşıyor, iki yanda dimdik yükselen*

kayaların yarıkları arasından fırlayan kocaman çam ağaçları, yan yatmış bir halde, boşluğa uzanıyordu. Suların yalayıp parlattığı taşlarda çıplak ayaklarıyla seken Χατζέρ'ε yetişmek için güçlük çekiyordum. Dağdan yuvarlanıp derenin yolunu kapayan ev büyüklüğünde kayalar, yahut bir kayanın beri tarafındaki yumuşak toprağı oyan sular, dere boyunca yer yer büyük ve derin havuzlar meydana getirmişlerdi» (Hasan Boğuldu 1191).

Και κορυφώνεται με τα ορμητικά νερά στην τοποθεσία Σούτουβεν όπου στάθηκαν για να ξαποστάσουν: «Εκεί για ένα διάστημα τα νερά κόχλαζαν με αδιάκοπο κυματισμό και αφού κατευθύνονταν προς τα δεξιά, αναπηδούσαν πάνω από τις λευκές πέτρες και τελικά συνέχιζαν το δρόμο τους. Αν κάποιος στεκόταν στην άκρη του γκρεμού να κοιτάζει προς τα κάτω ένωθε τους δροσερούς υδρατμούς να χαϊδεύουν το πρόσωπό του, ενώ αδιάκοπα και απανωτά αντιλάουσαν βροντεροί ήχοι ανάμεσα στους βράχους του φαραγγιού» (Ο Χασάν πνίγηκε, 187) – «Orada bir müddet kaynaşıyorlar ve çalkalana çalkalana sağa kıvrılıp, beyaz taşlar üzerinde sekerek, yollarına devam ediyorlardı. Kenara kadar sokulup aşağıya bakınca insanın yüzünü serin bir buğu sarıyor, ardı arası kesilmeyen bir gök gürültüsü iki yanda yükselen kayalık dağlarda uğultulu akisler bırakıyordu» (Hasan Boğuldu, 1191-2).

Οι περιγραφές του τοπίου και των ορμητικών νερών προηγούνται της εγκιβωτισμένης στην αφήγηση ιστορίας του Χασάν και της Εμινέ και κατά κάποιο τρόπο προετοιμάζουν τον αναγνώστη για το επικείμενο δράμα στη λίμνη. Παράλληλα, το τοπίο είναι το σκηνικό που επιλέγει ο συγγραφέας για την τελική κατάληξη των δύο εραστών. Με τη χρήση άμεσου διαλόγου μέσα στην αφήγηση, η Εμινέ εκφράζει την επιθυμία της να βρει το Χασάν παρόλο που ξέρει ότι ο νεαρός έχει πεθάνει. Το δράμα κορυφώνεται με την άρνησή της να παραδεχτεί πως ο Χασάν πνίγηκε, τις φαντασιώσεις της ότι ακούει τη φωνή του και την αυτοκτονία της στη λίμνη δίπλα στο άψυχο σώμα του αγαπημένου της. Οι εμμονές της Εμινέ που εκφράζονται μέσα από τους συνεχείς διαλόγους με τη μητέρα της και τους μονολόγους της, χρησιμοποιούνται αριστοτεχνικά από τον συγγραφέα οδηγώντας στην κορύφωση του

δράματος και του συγκινησιακού στοιχείου. Ο αναγνώστης μάλλον υποψιάζεται το τέλος της Εμινέ (που προοιωνίζεται από τη θέληση της να βρει τον αγαπημένο της) , αλλά δεν παύει να νιώθει θλίψη για την κατάληξή της. Την ίδια άλλωστε θλίψη προκαλεί και ο χαμός του Χασάν, που ήταν πρόωρος και άδικος.

Άλλο ένα στοιχείο που εντείνει τη συναισθηματική φόρτιση των ηρώων είναι η ενθετική αφήγηση μέσα στην κύρια αφήγηση. Η ιστορία του Χασάν και της Εμινέ είναι μια ιστορία αγάπης και θανάτου που αφορά δύο ανθρώπους που προέρχονται από διαφορετικούς κόσμους. Με αυτόν τον τρόπο ο Σαμπαχατίν Αλί προκαλεί στον αναγνώστη μια αίσθηση ματαιότητας, διαπιστώνοντας πως τα συναισθήματα του νεαρού αφηγητή για τη γιουρούκα δεν θα έχουν μάλλον αντίκρισμα – και αυτοί έχουν διαφορετικές καταβολές. Η ιστορία του Χασάν και της Εμινέ θα είναι πάντα εκεί για να υπενθυμίζει στους ανθρώπους του κάμπου πως δε μπορούν να συνυπάρξουν με τους ανθρώπους του βουνού.

Τέλος, τα τραγούδια που ενσωματώνονται στην αφήγηση και ιδιαίτερα το τραγούδι της Εμινέ για το Χασάν, το οποίο επέχει θέση μοιρολογιού, που επαναλαμβάνει η Χατζέρ στον αφηγητή εντείνουν το συγκινησιακό στοιχείο, αφήνοντας μια μικρή αίσθηση αισιοδοξίας στον αναγνώστη.

4γ) Ανατροπές στην υπόθεση και ανατροπές αναφορικά με το συγκινησιακό στοιχείο

Η ανατροπή στη λογοτεχνία είναι μια διαδεδομένη τεχνική μυθοπλασίας και χρησιμοποιείται κυρίως για να προκαλέσει την έκπληξη του αναγνώστη εντείνοντας το συγκινησιακό στοιχείο. Οι ανατροπές καταρρίπτουν θεματολογικά και χαρακτηριστικά στερεότυπα στην αφήγηση και καταγράφουν τη διάθεση του συγγραφέα απέναντι στους ήρωες του (Cuddon 2010).

Στο διήγημα *Το Αριάνι* παρατηρούμε δύο ανατροπές που σχετίζονται με το συγκινησιακό στοιχείο: την ανατροπή των ρόλων μεταξύ μητέρας και παιδιού και το επεισόδιο με το αριάνι στο σιδηροδρομικό σταθμό που λειτουργεί καταλυτικά για την πλοκή. Η πρώτη ανατροπή θα μπορούσε να θεωρηθεί απόλυτα ως τέτοια για τα σημερινά δεδομένα, αλλά αν τοποθετήσουμε το διήγημα στην εποχή του, παρατηρούμε πως πρόκειται για μια συνηθισμένη τακτική της περιόδου. Παρόλα αυτά, η ανάληψη καθηκόντων και ευθυνών από το μικρό Χασάν και το βάρος της φροντίδας των μικρών αδερφών του, που πέφτει αποκλειστικά στους ώμους του, αποτελεί μια ανατροπή αναφορικά με το συγκινησιακό στοιχείο. Ο Χασάν είναι ένα σχεδόν καχεκτικό παιδί, αποτέλεσμα της ένδειας της οικογένειάς του που του στερεί ακόμα και τα βασικά της διατροφής, και το δοχείο με το αριάνι που αναγκάζεται να κουβαλάει κάθε μέρα είναι εξαιρετικά βαρύ για αυτόν. Αυτό φροντίζει να το κάνει κατανοητό ο συγγραφέας με τους τρόπους που αναλύσαμε ήδη.

Ο ήρωας γίνεται άθελα του ρυθμιστής μιας κατάστασης (όντας και μητέρα και πατέρας για τα μικρότερα αδέρφια του) αναλαμβάνοντας παραπάνω ευθύνες από αυτές που του αναλογούν. Το κυρίαρχο στοιχείο αυτής της ανατροπής είναι η εσωτερική σύγκρουση με τον εαυτό του και η αδυναμία του να επιλέξει ανάμεσα σε αυτό που είναι καλύτερο για αυτόν και την οικογένειά του που τον έχει ανάγκη. Ακόμα και όταν φτάνει στα όρια της σωματικής του αντοχής, η αφοσίωσή του στο πρόσωπο της απύσας μητέρας του είναι αυτό που κυριαρχεί και εντείνει τη δραματικότητα της αντιστροφής των ρόλων.

Μια δεύτερη (και ίσως περισσότερο λειτουργική για την πλοκή) ανατροπή στο διήγημα είναι το επεισόδιο με τον επιβάτη στο τραίνο, που φεύγει χωρίς να πληρώσει στο μικρό Χασάν τις δύο κούπες αριάνι που έχει ήδη καταναλώσει. Το συγκεκριμένο επεισόδιο είναι ένα συγγραφικό εύρημα, το οποίο εντείνει το συγκινησιακό στοιχείο και εξυπηρετεί τη συνέχιση της πλοκής. Ο ήρωας του Σαμπαχαττίν Αλί μέσα από την δραματικότητα των καταστάσεων που βιώνει, καταγράφει ταυτόχρονα το άδικο, το απροσδόκητο και το τραγικό

της ζωής. Το συγκινησιακό στοιχείο που αποκαλύπτεται μέσα από τις αφηγηματικές μεθόδους που έχουμε ήδη αναλύσει, φανερώνει ένα χαρακτήρα βασανισμένο που ακροβατεί ανάμεσα στο καθήκον του απέναντι στην οικογένεια του και τα θέλω του.

Στο διήγημα *Η αοιδός Μελέκ* η βασικότερη ανατροπή που σχετίζεται με το συγκινησιακό στοιχείο αφορά τη συμπεριφορά της Μελέκ απέναντι στην οικογένεια του Χιουσεΐν Αβνί. Η τραγουδίστρια παρόλο που έχει κάθε λόγο να αντιπαθεί τον ενοχλητικό θαυμαστή της, όχι μόνο τον βοηθάει να πάει σπίτι του μετά από το βαρύ μεθύσι και την επίθεση που δέχτηκε στο καφενείο, αλλά επιστρέφει στη γυναίκα του όλα τα κοσμήματα που της χάρισε και αφήνει στην κόρη του το μεροκάματό της. Αυτή η ανατροπή εντείνει το συγκινησιακό στοιχείο και προκαλεί στον αναγνώστη συναισθήματα συμπάθειας, οίκτου αλλά και λύτρωσης για τη Μελέκ. Με αυτή την ανατροπή ο Σαμπαχαττίν, ανατρέπει το στερεότυπο που θέλει τις γυναίκες που ακολουθούν το επάγγελμα της Μελέκ να είναι ψυχρές και συμφεροντολόγες. Αυτό φαίνεται όχι μόνο με τη συμπεριφορά της απέναντι στο παιδί, αλλά και με την αντιμετώπιση της συζύγου του θαυμαστή της. Παρόλα τα υποτιμητικά λόγια που ακούει, η Μελέκ στέκεται στο ύψος των περιστάσεων και τις υπερβαίνει. Μετά από αυτά τα γεγονότα, η επιστροφή της στο καφενείο και τις συμπεριφορές των θαμώνων, ενισχύει το συγκινησιακό στοιχείο στο διήγημα.

Σε αυτό το σημείο αξίζει να αναφέρουμε και ένα γλωσσικό λογοπαίγνιο που χρησιμοποιεί ο συγγραφέας, το οποίο λειτουργεί ως άλλη μια ανατροπή στην αφήγηση σε συνάρτηση με το συγκινησιακό στοιχείο. Το όνομα Melek σημαίνει άγγελος στα τουρκικά, και έτσι η τραγουδίστρια μπορεί να παρομοιαστεί με άγγελο της μικρής κόρης του θαυμαστή της, αφού στο τέλος του διηγήματος αγκαλιάζει τη μικρή σε μια στιγμή έκδηλης αδυναμίας.

Τέλος, στο διήγημα *Ο Χασάν πνίγηκε* η βασική ανατροπή στην πλοκή είναι ο «κοινωνικά αταίριαστος» έρωτας ανάμεσα στο Χασάν και την Εμινέ και το τραγικό του αποτέλεσμα. Ο έρωτας των δύο νέων – ένα κατεξοχήν συγκινησιακό στοιχείο – είναι

ανατρεπτικός καθώς εμπεριέχει αναπάντεχες καταστάσεις και κινδύνους. Η Εμινέ προειδοποιεί εγκαίρως το Χασάν ότι προέρχονται από δύο εντελώς διαφορετικούς κόσμους, αλλά τα συναισθήματα του νεαρού είναι ακλόνητα και δέχεται να «θυσιάσει» τη ζωή του στον κάμπο για χάρη της αγαπημένης του. Κατά αυτό τον τρόπο, ο έρωτας των δύο νέων όχι μόνο αναστατώνει το κοινωνικό τους περιβάλλον, αλλά ανατρέπει και τις ισορροπίες μεταξύ τους. Οι προσδοκίες του αναγνώστη, σχετικά με την κατάληξη της ερωτικής σχέσης, εξανεμίζονται απροσδόκητα με το σχεδόν αιφνίδιο και άδικο θάνατο του Χασάν και την επικείμενη αυτοκτονία της Εμινέ.

Συμπερασματικά, στο διήγημα ο έρωτας εμπεριέχει τον κίνδυνο του πόνου και της απώλειας. Παρόλα αυτά, ο έρωτας εξακολουθεί να είναι η προσωποποιημένη λαχτάρα για τη ζωή και τη φύση. Το διήγημα ναι μεν ανατρέπει όλες τις προσδοκίες του αναγνώστη για ένα αίσιο τέλος μεταξύ των δύο ερωτευμένων νέων, αλλά ταυτόχρονα δεν παύει να θεωρεί τον έρωτα ως κατάφαση της ζωής.

4δ) Σύγκριση των τριών διηγημάτων ως προς το συγκινησιακό στοιχείο

Έχοντας αναλύσει τα κυρίαρχα χαρακτηριστικά του συγκινησιακού στοιχείου στα τρία διηγήματα, παρατηρούμε τόσο ομοιότητες όσο και διαφορές ανάμεσά τους. Οι ομοιότητες έγκεινται στα εκφραστικά μέσα και οι διαφορές στις ποικίλες εκφάνσεις του συγκινησιακού όπως παρουσιάζεται στα διηγήματα *Το Αριάνι*, *Η αοιδός Μελέκ* και *Ο Χασάν πνίγηκε*.

Σε αυτό το σημείο, θα κάνουμε μια παρένθεση για να εξηγήσουμε κάποια βασικά, θεωρητικά χαρακτηριστικά της πρόσληψης του λογοτεχνικού κειμένου από τον αναγνώστη. Ο Chatman (1978, 151) αντιμετωπίζει τον αναγνώστη ως άλλον ένα κρίκο στην αλυσίδα της λογοτεχνικής αφήγησης. Καθώς η ανάγνωση είναι από μόνη της μια υποκειμενική

κατάσταση, η θεωρία της αναγνωστικής ανταπόδοσης εξετάζει περισσότερο την ιδέα που έχει ο συγγραφέας για τον πραγματικό αναγνώστη και τα νοήματα που αυτός θέλει να περάσει στον αποδέκτη της αφήγησης. Με αυτή τη λογική αν και φανταζόμαστε ότι ο ιδανικός αναγνώστης για το συγγραφέα είναι μάλλον ο αναγνώστης που μπορεί να καταλάβει τα ερεθίσματα στα οποία τον υποβάλλει (άρα ο σύγχρονος με το συγγραφέα αναγνώστης), κάτι τέτοιο δεν είναι απόλυτο, καθώς η ανάγνωση είναι μια αφηρημένη επινόηση. Η ικανότητα του αναγνώστη να προσλαμβάνει ένα λογοτεχνικό κείμενο στηρίζεται στην εμπειρία του καθώς και σε διάφορα άλλα κοινωνικοπολιτικά και αισθητικά δεδομένα.

Αν συμφωνήσουμε λοιπόν πως ο συγγραφέας γράφει για το κοινό της εποχής του, δε μπορούμε να παραβλέψουμε την παρουσία στο έργο του στοιχείων που θα μπορούσαν να χαρακτηριστούν καθολικά (για παράδειγμα το δίπολο έρωτας – θάνατος). Κατά αυτό τον τρόπο, το συγκινησιακό στοιχείο όχι μόνο έχει ένταση αλλά και διαχρονικότητα. Τα διηγήματα του Σαμπαχτιν Αλί είναι διαχρονικά όχι μόνο για τα κοινωνικά θέματα που πραγματεύονται (όπως έχουμε περιγράψει ήδη στο κεφάλαιο 3), αλλά και για τους τρόπους με τους οποίους ορίζουν και διεκπεραιώνουν την επίκληση στο συναίσθημα.

Οι αφηγηματικές τεχνικές με τις οποίες ο συγγραφέας επιλέγει να επικαλεστεί το συναίσθημα του αναγνώστη είναι σχεδόν κοινές με μικρές παρεκκλίσεις. Και στα τρία διηγήματα κυριαρχούν οι παρομοιώσεις, οι αλληγορίες, οι προσωποποιήσεις, οι αναλυτικές περιγραφές και ο φορτισμένος άμεσος λόγος. Ταυτόχρονα, η ειρωνεία είναι άλλο ένα χαρακτηριστικό που έχει σχέση με το συγκινησιακό, όπως θα δούμε αναλυτικότερα παρακάτω. Παρόλο που οι τεχνικές αυτές είναι κοινές και στα τρία διηγήματα, ο συγγραφέας επιλέγει να τις χρησιμοποιεί με διαφορετικούς τρόπους για την επίτευξη διαφορετικών στόχων.

Στο διήγημα *Το Αριάνι* οι παρομοιώσεις και οι αλληγορίες είναι αρκετά συχνές στην αφήγηση και περιγράφουν τόσο την κακή κατάσταση στην οποία βρίσκεται ο ήρωας, όσο και

την απαισιοδοξία που επικρατεί στο περιβάλλον στο οποίο κινείται. Παράλληλα, ο συγγραφέας επιλέγει την αναδρομική εσωτερική αφήγηση για να παρουσιάσει τις ενδότατες σκέψεις του ήρωά του και να περιγράψει την κλιμακούμενη εσωτερική του σύγκρουση. Στο διήγημα *Η αιιδός Μελέκ* ο συγγραφέας χρησιμοποιεί εξίσου παρομοιώσεις, αλλά και πολλούς επιθετικούς προσδιορισμούς που εμπεριέχουν έντονο το στοιχείο της ειρωνείας με απώτερο σκοπό την επίκληση στο συναίσθημα του αναγνώστη. Κατά αυτό τον τρόπο, ο Σαμπαχαττίν Αλί παρεμβαίνει ευφυώς στην αφήγηση και κινεί τα νήματα των εντυπώσεων για τους ήρωες του. Ο Χιουσεΐν Αβνί δεν είναι παρά ένας αλκοολικός που παρενοχλεί τη Μελέκ και η Μελέκ είναι μια γυναίκα που ναι μεν υπομένει στωικά τα πειράγματα των πελατών του καφεeneίου, αλλά ταυτόχρονα κάνει την «επανάστασή της» και αντιστέκεται στον επίμονο δικολάβο. Στο διήγημα, οι ήρωες γίνονται αρεστοί ή μη αρεστοί ανάλογα με τις πράξεις τους και τις σκέψεις τους. Παρόλο που ως αναγνώστες έχουμε το προνόμιο να γνωρίζουμε πολλές από τις σκέψεις της Μελέκ, η ανοχή, η συμπάθεια και ο οίκτος προς το πρόσωπό της κορυφώνονται προς το τέλος του διηγήματος και είναι αποτέλεσμα της ανιδιοτέλειάς της.¹² Στο διήγημα *Ο Χασάν πνίγηκε* ο Σαμπαχαττίν Αλί χρησιμοποιεί ετερόκλητες τεχνικές για να προκαλέσει την επίκληση του αναγνώστη στο συναίσθημα, όπως είδαμε ήδη. Σε αντίθεση με τα δύο προηγούμενα διηγήματα, οι παραστατικές περιγραφές είναι πολύ περισσότερες και πιο συγκινησιακά φορτισμένες. Και εδώ χρησιμοποιείται η ενθετική αφήγηση αλλά σε πολύ μεγαλύτερο βαθμό από ότι στο διήγημα *Το Αριάνι*, ενώ η χρήση τραγουδιών μέσα στο κείμενο εντείνει το συγκινησιακό στοιχείο, όπως άλλωστε και στο διήγημα *Η αιιδός Μελέκ*.

Και ενώ οι τρόποι με τους οποίους ορίζεται το συγκινησιακό στοιχείο και στα τρία διηγήματα είναι παρόμοιοι, δε θα μπορούσαμε να ισχυριστούμε το ίδιο και για τους υποκειμενικούς σκοπούς του συγγραφέα. Βέβαια, δεν είναι τόσο ο παρεμβατισμός του Σαμπαχαττίν Αλί που οριοθετεί τους διαφορετικούς τρόπους με τους οποίους ο αναγνώστης

---

¹² Δε θα μπορούσαμε να πούμε το ίδιο και το Χιουσεΐν Αβνί, οι ενέργειες του οποίου είναι μάλλον προβλέψιμες.

αντιλαμβάνεται την επίκληση στο συναίσθημα,¹³ όσο τα διαφορετικά θέματα με τα οποία καταπιάνεται, καθώς και οι ποικίλες συναισθηματικές διακυμάνσεις που αυτά προκαλούν. Κατ' αυτό τον τρόπο, η φτώχεια και η ανέχεια είναι το κυρίαρχο θέμα στο διήγημα *Το Αριάνι* και ο συγγραφέας χρησιμοποιεί ομολογουμένως αρκετούς τρόπους για να επικαλεστεί το συναίσθημα του αναγνώστη ώστε να συμπονέσει τον ήρωα του. Στο διήγημα *Η αοιδός Μελέκ* το κυρίαρχο θέμα που πραγματεύεται ο συγγραφέας είναι η ματαίωση, όπου και πάλι ο Σαμπαχαττίν Αλί παραμένει υποκειμενικός στις κρίσεις των ηρώων του. Τέλος, στο διήγημα *Ο Χασάν πνίγηκε* ο έρωτας και ο θάνατος αποτελούν το κεντρικό θέμα του διηγήματος. Εδώ, ο συγγραφέας καταπιάνεται με ένα εντελώς διαχρονικό θέμα, το οποίο φορτίζεται από την τραγική κατάληξη της ιστορίας του Χασάν και της Εμινέ.

Παρόλα αυτά το συγκινησιακό στοιχείο στα διηγήματα του Σαμπαχαττίν Αλί δεν αφορά μόνο σε αρνητικά συναισθήματα. Υπάρχει μια ξεκάθαρη διακύμανση στις πράξεις των ηρώων και στις διαθέσεις του συγγραφέα. Κι ενώ *Το Αριάνι* αναφέρεται σε μια καθαρά, απαισιόδοξη και λυπητερή ιστορία που ως σκοπό έχει να προκαλέσει συναισθήματα οίκτου και συμπόνοιας, το διήγημα *Η αοιδός Μελέκ* περιέχει κάποιες αναλαμπές αισιοδοξίας. Παράλληλα, ο θάνατος των ηρώων στα διηγήματα *Ο Χασάν Πνίγηκε* και *Αριάνι* λειτουργεί ως κάθαρση και λύτρωση από τα βάσανα του έρωτα και της ζωής αντίστοιχα. Τέλος, στο διήγημα *Ο Χασάν πνίγηκε*, ενώ τα συγκινησιακά στοιχεία ήδη προετοιμάζουν τη δραματική εξέλιξη της ιστορίας από την αρχή της αφήγησης, εντέλει ο έρωτας νικάει το θάνατο και τη φθορά μέσα από την αναγέννηση της φύσης.

Συμπερασματικά, παρατηρούμε πως ο Σαμπαχαττίν Αλί χρησιμοποιεί την επίκληση στο συναίσθημα ως βασική αφηγηματική τεχνική και στα τρία διηγήματά του.

---

¹³ Όπως έχουμε ήδη δει, ο Sabahattin Ali μπορεί μεν να συμπάσχει ως ένα βαθμό τους ήρωές του αλλά δεν είναι παρεμβατικός αφηγητής και αφήνει τους ήρωές του στη μοίρα τους.

4ε) Συνύπαρξη του συγκινησιακού και του ειρωνικού στοιχείο στα διηγήματα του

Σαμπαχαττίν Αλί – Γενικά χαρακτηριστικά

Στο λογοτεχνικό ύφος η ειρωνεία είναι συνήθως είτε έμμεση (λεκτική) είτε τραγική (δραματική). Στην πρώτη περίπτωση, το ειρωνικό στοιχείο εντοπίζεται στα διαλεκτικά μέρη της αφήγησης και αφορά σκέψεις και νοήματα που βρίσκονται πίσω από τις λέξεις αλλά είναι αρκετά δηλωτικά. Αντίθετα, η τραγική ειρωνεία είναι μια ευρύτερη έννοια που υποδηλώνει την κατάσταση στην οποία ο αναγνώστης γνωρίζει στοιχεία της πλοκής και καταστάσεις που αγνοούν οι ήρωες. Η τραγική ειρωνεία δεν αφορά όμως μόνο τον αναγνώστη. Ενδέχεται να αναφέρεται και στις εσωτερικές συγκρούσεις των ηρώων που πιστεύουν πράγματα που δεν υφίστανται. Τέλος, στη λογοτεχνία βρίσκουμε και ένα τρίτο είδος ειρωνείας τη λεγόμενη «ειρωνεία της τύχης». Αυτού του είδους η ειρωνεία αφορά στην ξαφνική μεταβολή μιας κατάστασης που μπορεί να ανατρέψει τα σχέδια των ηρώων. Σε γενικά πλαίσια, η ειρωνεία αν και προσθέτει συχνά το κωμικό στοιχείο στο λόγο, συνήθως φανερώνει την απελπισία και την θυμηδία των ηρώων για μια συγκεκριμένη πραγματικότητα (Cuddon 2010).

Στη διηγηματογραφία του Σαμπαχαττίν Αλί, το ειρωνικό στοιχείο συνυπάρχει με το συγκινησιακό σε αρκετές περιπτώσεις. Από τα τρία διηγήματα, *Η αοιδός Μελέκ* είναι αυτό στο οποίο εντοπίζουμε τα περισσότερα ειρωνικά στοιχεία ενσωματωμένα στην αφήγηση. Ξεκινώντας με το διήγημα *Το Αριάνι*, παρατηρούμε πως ο συγγραφέας δεν υιοθετεί ειρωνική διάθεση απέναντι στον ήρωά του εν είδη λεκτικής ειρωνείας. Το ειρωνικό στοιχείο όμως είναι συνυφασμένο με το συγκινησιακό καθώς ο μικρός Χασάν, από «μια ειρωνεία της τύχης» (το περιστατικό στο σιδηροδρομικό σταθμό), δεν καταφέρνει να κερδίσει τίποτα από την πώληση του αριανιού και παίρνει το δρόμο της επιστροφής άπραγος και σε έντονη συναισθηματική φόρτιση. Σε αυτή την περίπτωση το ειρωνικό στοιχείο έχει διπλή κατεύθυνση. Από τη μία ο Χασάν που απελπίζεται για την κατάσταση στην οποία έχει περιέλθει και από την άλλη τα

αδέρφια του που δε γνωρίζουν πως επιστρέφει στο σπίτι με άδεια χέρια. Η ειρωνεία σε συνδυασμό με το διάχυτο συγκινησιακό στοιχείο που εντοπίζεται στα σημεία που έχουμε ήδη αναλύσει, οδηγούν στην κορύφωση της εσωτερικής σύγκρουσης του ήρωα και στην τελική, δραματική λύση του διηγήματος.

Αντίθετα, στο διήγημα *Η αιιδός Μελέκ*, ο Σαμπαχατίν Αλί ενσωματώνει την ειρωνεία στην αφήγηση, συχνά σε συνδυασμό με μια ελαφριά κωμική διάθεση που εναλλάσσεται με το δραματικό στοιχείο. Αυτή η αντίθεση γίνεται αντιληπτή σε διάφορα σημεία όπου περιγράφεται ο Χιουσεΐν Αβνί. Εκτός από τους μη κολακευτικούς επιθετικούς προσδιορισμούς που έχουμε ήδη δει, στην αφήγηση ενίοτε παρεισφρέει και το κωμικό στοιχείο που απορρέει από την κατάσταση μέθης στην οποία βρίσκεται συνεχώς ο ήρωας (βλέπε για παράδειγμα το περιστατικό όπου πέφτει από την καρέκλα εξαιτίας της μέθης). Η ειρωνική διάθεση του συγγραφέα απέναντι στον ήρωά του είναι διάχυτη σε όλη την αφήγηση. Σε αντίθεση με τη Μελέκ, για την οποία ο συγγραφέας επιφυλάσσει μια κάπως διαφορετική αντιμετώπιση όπως έχουμε ήδη δει, ο Χιουσεΐν Αβνί σχεδόν γελοιοποιείται από τον Σαμπαχατίν Αλί. Η άσεμνη συμπεριφορά του, ο εθισμός του στο αλκοόλ και η λαγνεία του, τον μετατρέπουν σε μια καρικατούρα.

Στο διήγημα παρατηρούμε και ένα είδος καταστασιακής ειρωνείας σε άμεση συνάρτηση με το συγκινησιακό στοιχείο. Η καταστασιακή ειρωνεία είναι μια μορφή τραγικής ειρωνείας που απορρέει από τη ματαιότητα των επιθυμιών των ηρώων (Cuddon 2010). Η Μελέκ είναι μια σχεδόν τραγική φιγούρα που βιώνει την αντίθεση ανάμεσα στις επιθυμίες της και τις εξελίξεις των γεγονότων. Θα προτιμούσε να έχει μια φυσιολογική ζωή, αλλά είναι αναγκασμένη να τραγουδάει για να μπορεί να ζήσει, ξέροντας πως η δουλειά της εμπερικλείει και την καθημερινή τριβή με ανθρώπους που της προκαλούν ακόμα και αηδία. Η ειρωνεία γίνεται επίσης φανερή με τη ματαιότητα της επιθυμίας της ηρωΐδας. Η νεότητα της φεύγει μαζί ενδεχομένως και οι ελπίδες για να δημιουργήσει τη δική της οικογένεια όπως

διαφαίνεται από την τρυφερότητα με την οποία φιλάει τη κόρη του του Χιουσεΐν Αβνί. Ακόμα και η παρηγοριά και το καταφύγιο που της παρέχει ο προσωπικός της χώρος στο ξενοδοχείο όπου διαμένει, είναι πρόσκαιρα και προσωρινά.

Τέλος, στο διήγημα *Ο Χασάν πνίγηκε* το ειρωνικό στοιχείο αποκτά έντονο σημειολογικό περιεχόμενο και συγκινησιακή σημασία. Ο τίτλος του διηγήματος είναι από μόνος του ένα ειρωνικό εύρημα. Ο αφηγητής δεν μαθαίνει παρά αρκετά αργότερα γιατί η λίμνη ονομάστηκε «Ο Χασάν πνίγηκε». Όπως έχουμε ήδη αναφέρει, οι περιγραφές του τοπίου προοιωνίζουν σε μεγάλο βαθμό τα γεγονότα τα οποία περιγράφονται στην ιστορία που η νεαρή γιουρούκα εξιστορεί στον αφηγητή. Παράλληλα, η σύγκρουση ανάμεσα στη βαθύτερη επιθυμία (έρωτας) και στην πραγματικότητα (δύο διαφορετικοί κόσμοι) που δρα ανεξάρτητα από τους ήρωες, πραγματώνει και εδώ την ειρωνεία και εντείνει το συγκινησιακό στοιχείο. Τέλος, στο διήγημα η ειρωνεία εκφράζει το συγκινησιακό στοιχείο και μέσω της φαινομενικής απουσίας. Πιο συγκεκριμένα, παρόλο που δεν γίνεται ξεκάθαρο στην αφήγηση, υπονοείται πως ο κεντρικός ήρωας τρέφει συναισθήματα για τη Χατζέρ που όμως αποσιωπούνται.

ΠΕΜΠΤΟ ΚΕΦΑΛΑΙΟ

Γλωσσολογική ανάλυση

Αφού επιχειρήσαμε μια κριτική προσέγγιση του συγκινησιακού στοιχείου στα τρία διηγήματα του Σαμπαχαττίν Αλί με τα οποία καταπιάνεται η παρούσα εργασία, το πέμπτο κεφάλαιο θα επικεντρωθεί στη συγκριτική γλωσσολογική ανάλυση του συγκινησιακού στοιχείου, όπως αυτό παρουσιάζεται τόσο στο πρωτότυπο τουρκικό κείμενο, αλλά και στις ελληνικές μεταφράσεις του Αριστοτέλη Μητράρα. Αρχικά, προτού περάσουμε στην ανάλυση του γλωσσολογικού υλικού, κρίνεται σκόπιμο να συζητήσουμε συνοπτικά το ζήτημα της

λογοτεχνικής μετάφρασης και τα διλλήματα και τις προκλήσεις με τα οποία έρχεται συχνά αντιμέτωπος ένας μεταφραστής.

Η μετάφραση ενός λογοτεχνικού κειμένου από τη γλώσσα-προέλευσης στη γλώσσα-στόχο είναι ένα σημαντικό γεγονός που πυροδοτεί μια διαδικασία αλληλεπιδράσεων ανάμεσα στην τέχνη, το εμπόριο και την τεχνολογία (Μπακούλα 2006). Η μετάφραση δε μπορεί εξ' ορισμού να είναι εντελώς αντικειμενική καθώς συχνά προσαρμόζεται στη μορφολογία της γλώσσας-στόχου και το έργο του μεταφραστή είναι ακόμα πιο δύσκολο όταν οι δομικές διαφορές ανάμεσα στη γλώσσα-προέλευσης και τη γλώσσα-στόχο είναι ουσιαστικές. Παρόλα αυτά ένας έμπειρος μεταφραστής ξεπερνάει αυτές τις δυσκολίες μέσω της αποκωδικοποίησης του πρωτότυπου κείμενου.

Σε αντίθεση με άλλα είδη μετάφρασης, η λογοτεχνική μετάφραση απαιτεί μια ουσιαστική ανάλυση του πρωτότυπου λογοτεχνικού έργου, προτού επιχειρηθεί η μετάφραση στη γλώσσα-στόχο (Μπακούλα 2006). Κάτι τέτοιο δεν απαιτεί μόνο άριστη γνώση της γλώσσας-προέλευσης, αλλά και μια κριτική σύνδεση του πρωτότυπου έργου με το χρόνο και τον τόπο παραγωγής του. Ουσιαστικά, ο μεταφραστής είναι ο συνδετικός κρίκος ανάμεσα στον αναγνώστη και το συγγραφέα και διαφορετικοί μεταφραστές προσεγγίζουν το πρωτότυπο έργο με διαφορετικούς τρόπους. Κατά αυτό τον τρόπο, η μετάφραση μπορεί να θεωρηθεί μια καινούργια δημιουργία σε άμεση όμως συνάρτηση με το πρωτότυπο έργο. Η λογοτεχνική μετάφραση δεν είναι μια εύκολο υπόθεση, καθώς απαιτεί την λήψη αρκετών σημαντικών αποφάσεων για μια ολοκληρωμένη παρουσίαση του πρωτότυπου λογοτεχνικού έργου σε ένα κοινό το οποίο δεν είναι απαραίτητα εξοικειωμένο με τη γλώσσα-προέλευσης.

Σε γενικά πλαίσια, αυτό που παρατηρούμε στις μεταφράσεις των διηγημάτων του Σαμπαχαττίν Αλί από τον Αριστοτέλη Μητράρα, είναι ο σεβασμός στη γλώσσα και τα υφολογικά χαρακτηριστικά του Τούρκου συγγραφέα. Ο μεταφραστής έχει μελετήσει

διεξοδικά το έργο του Σαμπαχαττίν Αλί και την εποχή στην οποία εντάσσεται και αυτό είναι διάχυτο στις ελληνικές μεταφράσεις των διηγημάτων.

Επιστρέφοντας στη γλωσσολογική ανάλυση, αφού συγκεντρώσαμε τα γλωσσολογικά στοιχεία σε πίνακες (βλέπε και κεφάλαιο 4 για μια σημασιολογική ανάλυση), θεωρήθηκε σημαντικό να εξετασθούν αναλυτικά (στο βαθμό που αυτό είναι εφικτό) οι επιμέρους γλωσσικές έννοιες που αποδίδουν την επίκληση στο συναίσθημα τόσο στα ελληνικά όσο στα τουρκικά διηγήματα.

Πίνακας 5.1: *Το Αριάνι (Ayrân)*

Ελληνικό Κείμενο	Τουρκικό Κείμενο	Μέρος του λόγου στο ελληνικό κείμενο	Μέρος του λόγου στο τουρκικό κείμενο
Ο δρόμος που οδηγούσε ... είχε γεμίσει λάσπες έως το γόνατο (Το Αριάνι, 163)	eriyen karlarla diz boyu çamurdu (Ayrân, 1101)	ουσιαστικό	ουσιαστικό

όμως όταν αντανακλούσε πάνω στα τελματωμένα νερά ... (To Αριάνι, 163)	yoldaki piş su birikin- tilerine vurunca (Ay- ran, 1101)	επιθετικός προσδιορισμός	επιθετικός προσδιορισμός
... τα τεράστια παπούτσια με καρφιά στη σόλα (To Αριάνι, 163)	.. kocaman ve alti çivil- li kunduralarını (Ay- ran, 1101)	επιθετικός προσδιορισμός	επιθετικός προσδιορισμός
... καθώς θα του έδινε μικρότερο πόνο στο σώμα του (To Αριάνι, 163)	..vücuduna daha az ağrı verecek bir şekilde (Ayran, 1101)	ουσιαστικό	ουσιαστικό
Ο δύο ωρών δρόμος ... ήταν πιο μακρινός (To Αριάνι, 163)	iki saatlik yol daha uzamış gibiydi (Ayran, 1101)	επιθετικός προσδιορισμός	επιθετικός προσδιορισμός
..βρισκόταν μια μικρή και ξηραμένη κλαίονσα ιτιά ... (To Αριάνι, 163)	.. küçük ve kuru söğüt ağacı.. (Ayran, 1101)	Επιθετικοί προσδιορισμοί	Επιθετικοί προσδιορισμοί
Τα αντικείμενα που έβλεπε ... τα κοίταζε με κάποια αδιαφορία . (To Αριάνι, 163)	gördüğü şeylere .. alakasız gözlerle bakıyordu (Ayran, 1101)	Ουσιαστικό	ουσιαστικό
Μόνο μία σκέψη βασάνιζε το μυαλό του (To Αριάνι, 164)	yalnız bir şey kafasın- da vardı (Ayran, 1102)	Ρήμα	ρήμα- έκφραση
Να διανύσει καταναγκαστικά με τα πόδια ... επιστρέψει (To Αριάνι, 164)	Bu yolu tekrar yürümek geri dönmek mecburiyeti (Ayran 1102)	επίρρημα του τρόπου	ρήμα
Πήρε μια βαθιά εισπνοή σαν να βρισκόταν στο τέλος ενός παρατεταμένου κλάματος . (To Αριάνι, 164)	uzun bir ağlamanın sonundaymış gibi içini çekti (Ayran, 1102)	Ουσιαστικό	ουσιαστικό

Σκούπισε τη μύτη του με την γεμάτη σκασίματα επιφάνεια του αριστερού χεριού ... (Το Αριάνι, 164)	..sol elinin çatlaklarla örtülü üst tarafı ile burnunu sildi (Ayrıan, 1102)	Ουσιαστικό	ουσιαστικό
Στο κέντρο αυτής της απέραντης πεδιάδας, η οποία περιβάλλεται από φαλακρά βουνά .... (Το Αριάνι, 164)	iki tarafı çıplak dağlarla çevrilen bu oruzun ovanın .. (Ayrıan, 1102)	επιθετικός προσδιορισμός	επιθετικός προσδιορισμός
αυτό το ψυχρό κτίριο στεκόταν μόνο ... (Το Αριάνι, 164)	daha zavallı görünen bu soğuk bina (Ayrıan, 1102)	επιθετικός προσδιορισμός	επιθετικός προσδιορισμός
Με έναν ξαφνικό οξύ ήχο μιας ντουντούκας τρόμαξε (Το Αριάνι, 165)	keskin bir duduk sesi ile irkildi (Ayrıan, 1103)	επιθετικός προσδιορισμός / ρήμα	επιθετικός προσδιορισμός / ρήμα
Ο εξαιρετικά αιχμηρός πάτος της μεγάλης κανάτας χτυπούσε στα λεπτά μπούτια του (Το Αριάνι, 166)	güğümün keskin kenarlı dibi ince bacaklarına çarpıp (	επιθετικός προσδιορισμός	επιθετικός προσδιορισμός
..του δημιουργούσαν πόνο (Το Αριάνι, 166)	.. acıtıyor (Ayrıan, 1103)	ουσιαστικό	ρήμα
... όμως εκείνος σουφρώνοντας λιγάκι το πρόσωπό του (Το Αριάνι, 166)	..azıcık yüzünü bu-ruşturarak (Ayrıan, 1103)	μετοχή	μετοχή
μέσα από μια πεινασμένη νωχέλεια με τέσσερα μάτια ανοιχτά ... αδιάκοπα φώναζε (Το Αριάνι, 166)	aş bir uyuşukluk içinde dört gözle bekleyen ....o hep bağılıyor (Ayrıan, 1103)	επιθετικός προσδιορισμός / ουσιαστικό	επιθετικός προσδιορισμός / ουσιαστικό

... αυτά τα λιπόσαρκα πλάσματα να τον κοιτούν με λαμπερά και μεγάλα μάτια (To Αριάνι, 167)	..bu sıska mahlukun kendisine nasıl parlak ve büyümüş gözlerle.. (Ayrıan, 1104)	επιθετικός προσδιορισμός	επιθετικός προσδιορισμός
Ο μικρός Χασάν του άπλωσε τρέμοντας την κούπα (To Αριάνι, 167)	Küçük Hasan maşra-payı titreyerek uzattı (Ayrıan,1104)	μετοχή	μετοχή
χλιοτρυπημένο και λιγδωμένο στρώμα δίπλα στα αδέλφια του που κοιμόντουσαν πάνω σε μια παλιά προβιά. (To Αριάνι, 167)	eşki bir posteki üzerinde... delik deşik ve yağlı bir yorganın altına sokulurdu (Ayrıan, 1104)	επιθετικός προσδιορισμός	επιθετικός προσδιορισμός
...ήταν τα στομάχια των μικρών αδελφών του που έμοιαζαν με άπατο πηγάδι ... (To Αριάνι, 167)	kardeşlerinin bu kuyu gibi daima yutan .. mideleri değildi (Ayrıan, 1104)	επιθετικός προσδιορισμός	επιθετικός προσδιορισμός
να τον κοιτούν ... και με άπειρο μίσος (To Αριάνι, 167)	sonsuz bir kinle baktığı (Ayrıan, 1104)	ουσιαστικό	ουσιαστικό
« Δεν υπάρχουν! » είπε και κοίταξε τριγύρω του (To Αριάνι, 167)	“ Yok ki! ”-dedi ve etrafına bakındı (Ayrıan,1105)	Ρήμα	ρήμα
Έτριβε τα παγωμένα από το κρύο χέρια του, και έξιψε τα ψαλιδισμένα από τη μάνα του άκομψα μαλλιά (To Αριάνι, 168)	soğuktan donan ellerini ovuşturuyor .. makasla keştiği kertikli saçlarını kaşıyordu (Ayrıan,1105)	επιθετικός προσδιορισμός / επιθετικός προσδιορισμός	επιθετική μετοχή / επιθετικός προσδιορισμός
Τα μάτια του δάκρυζαν από την παγωνιά ... (To Αριάνι, 168)	rüzgardan gözleri yaşarıyor (Ayrıan, 1105)	Ρήμα	ρήμα

... έστρεφε τα μάτια του στο ομιγλώδες τοπίο του εσωτερικού του κόσμου (To Αριάνι, 168)	..kafasının içindeki sisli boşluğa gözlerini çeviriyordu (Ayran,1105)	επιθετικός προσδιορισμός	επιθετικός προσδιορισμός
Αισθανόταν κάποια παράξενη συμπόνια γι' αυτήν την γυναίκα η οποία ξεθεωνόταν για μερικές μπουκιές σε κάποιο άλλο χωριό, αφήνοντας τα τρία μικρά παιδιά μέσα σε ένα χωμάτινο οίκημα (To Αριάνι, 169)	üç küçük çocuğunu toprak bir damda bırakarak.. didinen bu kadına karşı garip bir merhamet duyuyordu (Ayran,1106)	ουσιαστικό / ρήμα / επίθετο	ουσιαστικό / ρήμα / ρήμα
Και στο σπίτι τα δύο πεινασμένα πλάσματα.. (To Αριάνι, 169)	evdeki iki aç mahluk (Ayran,1106)	Επίθετο	επιθετικός προσδιορισμός
Η καημενούλα μάνα, μαγείρευε μια σκέτη σούπα από πλιγούρι, αρκούσαν με κάτι ξερά αναφιλητά (To Αριάνι, 169)	yağsız bir çorba yaparken kuru kuru hıçkırıklarla iktifa eder (Ayran,1106)	επίθετο / επιθετικός προσδιορισμός	επιθετικός προσδιορισμός / επιθετικός προσδιορισμός
Και γι' αυτό τον λόγο είχε μόνο έναν φόβο : Παραμιλούσε κι έλεγε πως αν έλθει κάποια μέρα η μάνα μου (To Αριάνι, 169)	Bunun için de bir tek kokusu vardı: Ya anam yine günün birinde eve gelip .. diyordu (Ayran,1106)	ουσιαστικό / ρήμα	ουσιαστικό / ρήμα
Η ζωή θα συνεχίσει να κυλά χειρότερα (To Αριάνι, 169)	Hayat eskisinden daha feci olarak devam edecek (Ayran,1106)	επίρρημα του τρόπου	περιφραστικά
να πετύχει αυτόν τον υπέροχο αγώνα με την βοήθεια της γέρικης κατσίκας ... (To Αριάνι, 169)	sutu azalan ihtiyar kecinin yardımıyla... (Ayran,1106)	επιθετικός προσδιορισμός	επιθετικός προσδιορισμός

Ανατρίχιασε μόλις του πέρασε από το νου η σκέψη (Το Αριάνι, 170)	geri döneceğim düşü-nerek titredi (Ay-ran,1107)	ρήμα	ρήμα
Με έναν τρομερό φόβο να τον κυριεύει έτρεμε υπερβολικά (Το Αριάνι, 170)	müthis bir korku ile..titremeye başladı (Ayran,1107)	επιθετικός προσδιορισμός	επιθετικός προσδιορισμός
Είχε ξεχάσει την πείνα και τα φοβερά μάτια των λιπόσαρκων μικρών αδελφών του ... (Το Αριάνι, 170)	Açlığı sıska kardeşlerinin korkunç gözlerini, yorgunluğunu unutmuştu (Ayran,1108)	επιθετικός προσδιορισμός / επιθετικός προσδιορισμός	επιθετικός προσδιορισμός / επιθετικός προσδιορισμός
Ήθελε μια ώρα αρχύτερα να φθάσει στο χωριό, να μπει στο χωμάτινο οίκημα ... (Το Αριάνι, 170)	..bir odun parçasıyla aydınlanan toprak da-ma girmek.. (Ay-ran,1108)	επιθετικός προσδιορισμός	επιθετικός προσδιορισμός
Ανάμεσα από τα τρεμάμενα δόντια του απελευθερώνονταν ακατανόητοι ήχοι φόβου (Το Αριάνι, 170)	birbirine vuran_dışle-rinin arasından manasız korku sesleri fırlıyordu (Ay-ran,1108)	επιθετικός προσδιορισμός	επιθετικός προσδιορισμός
Λες και ήθελε να τρυπήσει το σκοτάδι , άνοιξε τα τσιμπλιασμένα μάτια του και κοίταξε μπροστά. (Το Αριάνι, 171)	Çapaklı gözlerini karanlığı _delmek ister gibi açarak ilerilere baktı (Ayran,1108)	ουσιαστικό / επιθετικός προσδιορισμός	ουσιαστικό / επιθετικός προσδιορισμός
Ο θόρυβος που έβγαине από την συμπίεση σε κάθε πατημασιά των γυμνών ποδιών του ... (Το Αριάνι, 171)	Çıplak ayaklarının cıvık çamura her basışında çıkardığı ezik ses (Ayran,1108)	επιθετικός προσδιορισμός	επιθετικός προσδιορισμός

Στον λαιμό του αισθανόταν ένα σκληρό κόμπο (Το Αριάνι, 171)	boğazına bir şeyler tıkanmıştı (Ayran,1108)	επιθετικός προσδιορισμός	έκφραση
παραπάτησε και έπεσε πάνω στα γόνατά του (Το Αριάνι, 171)	dizlerinin üstüne yuvardı.. beş altı adım sonra tekrar düştü (Ayran,1108)	ρήμα / ρήμα	ρήμα / ρήμα
Οι λέξεις που έβγαιναν από το στόμα του έπαιρναν μια πιο άγρια μορφή . (Το Αριάνι, 171)	Boğazından fırlayan sesler daha vahşi bir şekil almıştı (Ayran,1108)	επιθετικός προσδιορισμός	επιθετικός προσδιορισμός
«A..... A..... Ααααχ» (Το Αριάνι, 171)	“A.....A....Aaaah” (Ayran,1109)	Επιφώνημα	επιφώνημα
Μάνα..... Μανούλα μου (Το Αριάνι, 172)	Ana.. Annacığım (Ayran,1109)	υποκοριστικό	υποκοριστικό

Διαπιστώθηκε πως η σημασιολογική έννοια των μηνυμάτων που μεταφέρουν την συγκίνηση στην τουρκική γλώσσα συμπίπτει με την αντίστοιχη στην ελληνική γλώσσα, πλην ελάχιστων εξαιρέσεων. Πιο συγκεκριμένα, θα μπορούσε να παρατηρήσει κανείς πως δεν εντοπίζεται κάποια απόκλιση στην απόδοση των επιθετικών προσδιορισμών, αλλά και των ονομάτων, τόσο στην τουρκική όσο στην ελληνική γλώσσα. Συνήθως ένας επιθετικός προσδιορισμός προσδιορίζει ένα όνομα, αλλά όχι πάντα, ενώ ανάμεσα στον επιθετικό προσδιορισμό και στο όνομα υπάρχει πάντα το αριθμητικό οριστικό άρθρο *bir* (π.χ *müthis bir korku*).

Στο διήγημα *Το Αριάνι*, εντύπωση προκαλεί η χρήση του μονήματος *keskin* (ελλ.: κοφτερό) στο τουρκικό διήγημα που στα ελληνικά αποδίδεται με το μόνημα *ξαφνικό* και χρησιμοποιείται μάλλον μεταφορικά. Ωστόσο, μια σημαντική ιδιαιτερότητα που αξίζει να

επισημάνουμε είναι ο σχηματισμός του πληθυντικού και στο επίθετο στην ελληνική γλώσσα, κάτι που δεν συμβαίνει στην τουρκική. Για παράδειγμα για να αποδώσουμε το μόνημα *τεράστια* στην τουρκική γλώσσα, χρησιμοποιούμε το τουρκικό μόνημα *kocaman*, το ίδιο δηλαδή μόνημα που θα χρησιμοποιούσαμε για την απόδοση του αντίστοιχου μονήματος στον ενικό: *τεράστιος*. Ακόμη σύμφωνα με τον παραπάνω πίνακα δεν είναι λίγες οι φορές που οι επιθετικοί προσδιορισμοί των ονομάτων στο διήγημα *Το Αριάνι* αποδίδονται στην τουρκική περιφραστικά και πολύ συχνά με την προσθήκη μιας αναφορικής μετοχής. Βλέπουμε ότι το μόνημα *παγωμένα* στην τουρκική αποδίδεται περιφραστικά ως *soguktan donan* (ελλ.: *παγωμένα από το κρύο*).

Αναφορικά με τα ονόματα, παρατηρείται πως ο τουρκικός πληθυντικός σε *-ler/-lar* διαφέρει σε μεγάλο βαθμό από τον αντίστοιχο πληθυντικό των ονομάτων στην ελληνική γλώσσα (Σελλά-Μάζη 2004, 202). Ως γενικότερο σχόλιο, έντονη είναι και η χρήση της γενικής των ονομάτων και στα τρία διηγήματα που εξετάζουμε, η οποία στην τουρκική αποδίδεται με το σημαίνον *-(n)in* και δηλώνει κυρίως κτήση (Σελλά-Μάζη 2004, 203). Ακόμη θα μπορούσαμε να πούμε πως το μόνημα *φόβος, τρόμος* (και άλλα συνώνυμα αυτών), μονήματα που αποδίδουν έντονα το συγκινησιακό στοιχείο στο διήγημα *Το Αριάνι*, στο τουρκικό κείμενο γίνεται χρήση μόνο του μονήματος *korku*, το οποίο συμπεριλαμβάνει στο νόημά του όλα τα παραπάνω.

Όσον αφορά τους ρηματικούς τύπους του συγκεκριμένου διηγήματος θα μπορούσαμε να πούμε πως πολλοί από αυτούς ενώ στην ελληνική γλώσσα εντοπίζονται σε παρελθοντικούς χρόνους και ως επί το πλείστον σε χρόνο αόριστο, στην τουρκική γλώσσα χρησιμοποιείται ο ενεστώτας για λόγους έμφασης, παραστατικότητας και διηγηματικής αμεσότητας. Όπως μπορεί κανείς να διαπιστώσει στον παραπάνω συγκεντρωτικό πίνακα, είναι ελάχιστα τα μονήματα εκείνα που παρουσιάζουν απόκλιση μεταξύ των δύο γλωσσικών δομών και έτσι αλλάζει το ειδικό βάρος των γλωσσικών μέσων που μεταφέρουν τη

συγκίνηση. Το μόνημα *καταναγκαστικά* που στην ελληνική γλώσσα αποτελεί επίρρημα, στην τουρκική γλώσσα αποδίδεται με το ρήμα *mecburiyeti* (ελλ.: ήταν αναγκασμένος), ενώ ο ρηματικός τύπος *βασάνιζε*, στην τουρκική γλώσσα αποδίδεται με την φράση *kafasında vardı* (ελλ.: είχε στο μυαλό του).

Ένας μέρος του λόγου που αποδίδει σε μεγάλο βαθμό τον συγκινησιακό χαρακτήρα των διηγημάτων είναι οι παρομοιώσεις και οι παραλληλισμοί. Με βάση τα στοιχεία που συγκεντρώσαμε στον πίνακα 5.1, συγκεντρώσαμε στον παρακάτω πίνακα (5.2) όλες τις παρομοιώσεις στην ελληνική και στην τουρκική γλώσσα αναφορικά με το διήγημα *Το Αριάνι*.

Πίνακας 5.2: *Το Αριάνι* (Ayran)

<u>Παρομοιώσεις στην ελληνική γλώσσα</u>	<u>Παρομοιώσεις στην τουρκική γλώσσα</u>
Σαν μια κουρδισμένη μηχανή	Kurulu bir makine gibi
Τα καρφωμένα μάτια του Χασάν	Hasan'ın gözleri, gelecekmiş gibi
Σαν κεραυνός	şimşek gibi
Που είχε το χρώμα του βούρκου	balcık gibi
Έμοιαζαν με άπατο πηγάδι	bu kuyu gibi
(σαν) ασάλευτος	hiç bir şey anlamıyormuş gibi
Σαν το ζώο	bir hayvan gibi
Λες και ήθελε να τρυπήσει στο σκοτάδι	çapaklı gözlerini karanlığı delmek ister gibi
Αισθάνθηκε έναν φόβο σαν αυτόν που αισθάνεται ένα άγριο ζώο τη στιγμή που αιχμαλωτίζεται	Bir hayvan gibi vahşi ve nihayetsiz bir korku duydu

Το χωριό σαν να έμοιαζε άφθαστο	görünmeyen köy
Σαν να γλίσωσαν από το χιόνι	kar üzerinde kayıyormuş gibi
Ήταν σαν ένα χτύπημα μαστιγίου στις πλάτες του	sırtına bir kamçı gibi iniyor

Ο πιο συνηθισμένος τρόπος απόδοσης μιας παρομοίωσης στην ελληνική γλώσσα είναι με την χρήση του μορίου *σαν*, ενώ στην τουρκική με την χρήση του αντίστοιχου *gibi*. Ωστόσο γίνεται αντιληπτό βάσει του παραπάνω πίνακα πως πολλές φορές στην ελληνική γλώσσα το βοηθητικό αυτό μόριο παραλείπεται, ή αντικαθίσταται με τον ρηματικό τύπο *μοιάζω*. Στην τουρκική γλώσσα υπάρχει πολλές φορές απόκλιση όσον αφορά την μετάφραση των παρομοιώσεων στο ελληνικό κείμενο. Για παράδειγμα το επίθετο *ασάλευτος*, στο οποίο υποθέτουμε ότι εννοείται το βοηθητικό μόριο *σαν*, στην τουρκική γλώσσα μεταφράζεται ως *hiç bir şey anlamıyormuş gibi* (ελλ.: σαν να μην καταλάβαινε τίποτα). Εντύπωση προκαλεί επίσης η παρομοίωση *το χωριό σαν να έμοιαζε άφθαστο*, η οποία στην τουρκική αποδίδεται με την χρήση ενός ρηματικού επιθέτου που προσδιορίζει ένα όνομα (*görünmeyen köy*), ενώ παραλείπεται το βοηθητικό μόριο *gibi*.

Στο διήγημα *Η αοιδός Μελέκ* η χρήση του μη συγκεκριμένου αορίστου με καταλήξεις σε *-mis* είναι η πιο συνηθισμένη σε όλο το διήγημα, διότι διευκολύνει τη ροή της αφήγησης. Όπως διαπιστώνεται και στον παρακάτω πίνακα για τα μονήματα *μεθυσμένος*, *μεθύστακας*, και άλλα παράγωγα αυτών χρησιμοποιείται στην τουρκική γλώσσα το ίδιο μόνημα *sarhos*, ενώ για την ελληνική φράση *εξαιτίας του ποτού και της μέθης*, η αντίστοιχη απόδοση στα τουρκικά *sarhosluğu yüzünden* μεταφράζεται ως εξής: *εξαιτίας της μέθης*. Επομένως τα μονήματα *το ποτό* και *η μέθη* στο ελληνικό διήγημα αποτελούν πλεονασμό και χρησιμοποιούνται για λόγους έμφασης. Τέλος οι παρομοιώσεις που

εντοπίζουμε εμφανίζονται στην πιο συνηθισμένη μορφή τους με την χρήση του βοηθητικού μορίου *σαν* στην ελληνική γλώσσα και του *gibi* αντίστοιχα στην τουρκική γλώσσα. Εξαίρεση αποτελεί μία μοναδική παρομοίωση στην οποία χρησιμοποιείται ο ρηματικός τύπος *benzemek* (ελλ.: μοιάζω) με την μορφή μιας επιθετικής μετοχής, το μόνημα *benzeyen* (ελλ.: που μοιάζει). Δηλαδή το *benzeyen* υιοθετεί στην συγκεκριμένη παρομοίωση την έννοια *σαν να μοιάζει*.

Στον παρακάτω πίνακα γίνεται κατάταξη των επιμέρους μονημάτων του διηγήματος *Η αιιδός Μελέκ* βάσει του μέρους του λόγου που αποτελεί το καθένα από αυτά, τόσο στην ελληνική όσο στην τουρκική γλώσσα.

Πίνακας 5.3: Η αιιδός Μελέκ (*Hanende Melek*)

Ελληνική Λέξη	Τουρκική Λέξη	Μέρος του λόγου στην ελληνική γλώσσα	Μέρος του λόγου στην τουρκική γλώσσα
Τα παράθυρα του καφεενείου είχαν θολώσει τόσο πολύ ... (Η αιιδός Μελέκ, 173)	kahvenin percerelen o kadar şişlenmişti ki..(Hanende Melek, 1082)	ρήμα	ρήμα
Μια βαριά μυρωδιά αναδυόταν ... (Η αιιδός Μελέκ, 173)	hasil olan ağır bir ko-ku..(Hanende Melek, 1082)	επιθετικός προσδιορισμός	επιθετικός προσδιορισμός
των λaspωμένων παπουτσιών ... (Η αιιδός Μελέκ, 173)	çamurlu ayak-kabıların..(Hanende Melek, 1082)	επιθετικός προσδιορισμός	επιθετικός προσδιορισμός

... αποβλακωμένη εντελώς η πλειοψηφία των μεθυσμένων ... (Η αοιδός Μελέκ, 173)	..hasıl olan ağır bir ko- ku sarhoş olan müşteri- leri..(Hanende Mel- ek,1082)	επιθετικός προσδιορισμός / επιθετικός προσδιορισμός	επιθετική μετοχή σε θέση επιθέτου / επιθετικός προσδιορισμός
Τα αρρωστιάρικά του μάτια ήταν καλυμμένα ... (Η αοιδός Μελέκ, 174)	hastalıklı gözlerini görünmüyordu..(Hanende Mel- ek,1083)	επιθετικός προσδιορισμός	επιθετικός προσδιορισμός
... για να διασκεδάσουν με τον γέρο μεθύστακα. (Η αοιδός Μελέκ, 174)	..ihtiyar sarhoşla alay etmek (Hanende Mel- ek,1083)	επιθετικός προσδιορισμός	επιθετικός προσδιορισμός
Τα λευκά μαλλιά του είχαν αραιώσει για τα καλά ... (Η αοιδός Μελέκ, 174)	adamakıllı sey- rekleşmiş olan beyaz saçları (Hanende Mel- ek,1083)	ρήμα	ρηματικό επίθετο
... είχαν κολλήσει στο γεμάτο σχισμές και στίγματα δέρμα του (Η αοιδός Μελέκ, 174)	çatlak ve lekeli deris- ine yapımıştı (Hanende Melek,1083)	ουσιαστικό / ουσιαστικό	ουσιαστικό / ουσιαστικό
... πετάχτηκαν έξω τα μακριά και αραιά δόντια με τα θαμπά μωβ χρώματος ούλα τους ... (Η αοιδός Μελέκ, 175)	uzun, şeyrek, dişleri, donuk pembe diş etler- iyle beraber dışarı fırılıyor (Hanende Mel- ek,1084)	επιθετικός προσδιορισμός / επιθετικός προσδιορισμός	επιθετικός προσδιορισμός / επιθετικός προσδιορισμός
Δεν συνάντησε ποτέ στην ζωή της ... τον απεχθάνεται σε τέτοιο βαθμό (Η αοιδός Μελέκ, 175)	..iğrendiği bir adama rast gelmemişti (Hanende Melek,1084)	Ρήμα	αναφορική μετοχή

... σε αυτήν την απέχθεια δεν έπαιξε κανένα ρόλο το πρόσωπο του Χιουσεΐν Αβνί (Η αοιδός Μελέκ, 175)	..bu tiksınmesinde Hüseyin Avni'nin su- ratinin pek rölü vardı (Hanende Melek, 1084)	Ουσιαστικό	ουσιαστικό
... ήταν ο υπερβολικός τρόπος προσπέλασης, το φορτικό πλησίασμα ... (Η αοιδός Μελέκ, 175)	.. onun yapışkan bir ifade taşıyan ha- reketleri (Hanende Melek, 1084)	επιθετικός προσδιορισμός	επιθετικός προσδιορισμός
... που έμοιαζε με λερωμένη πατσαβούρα (Η αοιδός Μελέκ, 175)	..gözlerinin arkasına kirli bir paçavra gibi sallanan bakışlarıydı (Hanende Melek,1084)	επιθετικός προσδιορισμός	επιθετικός προσδιορισμός
... αλλά τον απέλυσαν λόγω της έφεσής του στο ποτό και τη μέθη (Η αοιδός Μελέκ, 175)	.. sarhoşluğu yüzünden çıkarmışlar (Hanende Melek,1084)	ουσιαστικό	ουσιαστικό
... με τρεμάμενα πόδια πιάνει τον δρόμο προς το καφενείο (Η αοιδός Μελέκ, 176)	.. titremeye başlanan adımlarla kahvenin yolunu tutardı (Hanende Melek,1085)	επιθετικός προσδιορισμός	επιθετική μετοχή σε θέση επιθέτου
Με χίλιες δυο ίντριγκες κοροϊδεύει την γυναίκα του ... (Η αοιδός Μελέκ, 176)	Bir türlü dalaverelerle karısını kandırıyor .. (Hanende Melek,1085)	ρήμα	ρήμα
... το σάπιο μυαλό έχει τόσες ικανότητες ... (Η αοιδός Μελέκ, 176)	.. çürük dımağının nasıl imal ettiği.. (Hanende Melek,1085)	επιθετικός προσδιορισμός	επιθετικός προσδιορισμός

... υπήρχε μια παράξενη κακομοιριά , μια ικεσία (Η αοιδός Μελέκ, 177-8)	garip bir zaval-lık ..vardı (Hanende Melek,1085)	ουσιαστικό	ουσιαστικό
πεταγόταν ένα, « Οφ! », λες και κοβόταν η αναπνοή του ... (Η αοιδός Μελέκ, 178)	dışarı fırlayan bir “ Ah ” duyulabiliyordu (Hanende Melek,1086)	επιφώνημα	επιφώνημα
Τα σγουρά μαλλιά της είχαν κολλήσει στο σβέρκο της σαν μια βρεγμένη προβιά ... (Η αοιδός Μελέκ, 178)	bir ıslak posteki gibi esnesine yapışmıştı .. (Hanende Melek,1086)	επιθετικός προσδιορισμός	επιθετικός προσδιορισμός
« Στα κομμάτια να πάει, ας με αφήσουνε ήσυχο ... (Η αοιδός Μελέκ, 178)	“ Defolsun ” (Hanende Melek,1087)	Έκφραση	έκφραση
Το καφενείο είχε ερημώσει για τα καλά (Η αοιδός Μελέκ, 178)	kahve adamakıllı ten-halaşmıştı (Hanende Melek,1087)	Ρήμα	ρήμα
Ο μεθυσμένος γέρος του απάντησε ψιθυριστά: (Η αοιδός Μελέκ, 179)	sarhoş ihtiyar (dedi): (Hanende Melek,1087)	επιθετικός προσδιορισμός	επιθετικός προσδιορισμός
... έπιασαν και σήκωσαν τον λασπωμένο μεθύστακα ... (Η αοιδός Μελέκ, 180)	çamurlara bulunan şarhoşu .. (Hanende Melek,1089)	επιθετικός προσδιορισμός	επιθετικός προσδιορισμός

«Πατερούλη μου, σε παρακαλώ πατερούλη μου ... (Η αιιδός Μελέκ, 181)	“babacığım, ne olursun babacığım.. (Hanende Melek,1089)	υποκοριστικό	υποκοριστικό
... και με μια φωνή σπαρταξικάρδια και με αναφιλητά.. (Η αιιδός Μελέκ, 181)	hiçkırıklarla kesilen bir sesle .. (Hanende Melek,1089)	επίρρημα / ουσιαστικό	επίρρημα / αναφορική μετοχή
Η μανούλα μου ... δε θα καβγαδίσει ξανά μαζί σου (Η αιιδός Μελέκ, 181)	bir şey getirmedin diye de kavga etmeyecek (Hanende Melek,1089)	Ρήμα	ρήμα
«Άντε σήκω, σε ικετεύω!» (Η αιιδός Μελέκ, 181)	“Hadı kalksana, ne olursun!” (Hanende Melek,1089)	Ρήμα	ρήμα
Με εκείνη την συναχωμένη βραχνή φωνή τους παρακάλεσε ... (Η αιιδός Μελέκ, 181)	O nezleli bir sesiyle ehmmiyetsiz .. (Hanende Melek,1089)	επιθετικός προσδιορισμός	επιθετικός προσδιορισμός
Ο μεθύστακας είχε διπλωθεί από τον πόνο (Η αιιδός Μελέκ, 181)	sarhoş sızmıştı.. (Hanende Melek,1090)	ρήμα	ρήμα
Σαν να είχε διαπράξει μια αμαρτία ... (Η αιιδός Μελέκ, 182)	Bir kabahat işliyormuş gibi .. (Hanende Melek,1091)	ουσιαστικό	ουσιαστικό

Ακολουθεί πίνακας καταγραφής των παρομοιώσεων στην ελληνική και στην τουρκική γλώσσα για το ίδιο διήγημα, όπως προκύπτουν από τα γλωσσολογικά στοιχεία στον πίνακα 5.3.

Πίνακας 5.4: Η αοιδός Μελέκ (*Hanende Melek*)

<u>Παρομοιώσεις στην ελληνική γλώσσα</u>	<u>Παρομοιώσεις στην τουρκική γλώσσα</u>
<u>Σαν</u> λερωμένη πατσαβούρα	Kirli bir paçavra <u>gibi</u> (HanendeMelek,1084)
Είναι άνθρωπος <u>σαν</u> την λάσπη	Çamur <u>gibi</u> adamdır (HanendeMelek,1085)
Όρμησε <u>σαν</u> αστραπή	Vahşi bir hisse (gibi) kapılıyordu (HanendeMelek,1085)
<u>Σαν</u> ένα παλιό φθαρμένο στρωσίδι	Bir çul <u>gibi</u> (HanendeMelek,1089)
Που <u>έμοιαζε</u> με συναχωμένη φωνή	Nezleli sesine <u>benzeyen</u> (HanendeMelek,1090)
<u>Σαν</u> να είχε διαπράξει μια αμαρτία	Bir kabahat isliyormuş <u>gibi</u> (HanendeMelek,1091)

Τέλος, στο διήγημα *Ο Χασάν πνίγηκε* βάσει του πίνακα 5.7 διαπιστώθηκε πως χρησιμοποιείται ως επί το πλείστον ο μη συγκεκριμένος αόριστος με κατάληξη *-miş*. Αναφορικά με τα επίθετα που προσδιορίζουν ένα όνομα παρατηρούμε πως συμπίπτουν σημασιολογικά, ωστόσο παρατηρούνται κάποιες ιδιαιτερότητες, που αξίζει να σημειώσουμε. Για παράδειγμα ο επιθετικός προσδιορισμός *Ξανθής* που προσδιορίζει το όνομα *κόρη*, στην τουρκική γλώσσα αποδίδεται με ένα νόημα *sarıköz*, έχοντας ακριβώς την ίδια σημασία, δηλαδή *ξανθό κορίτσι-ξανθή κόρη*. Ακόμη το επίθετο *μαύρος* που προσδιορίζει το όνομα χρώμα στην τουρκική γλώσσα αποδίδεται με το μόνημα *simsiyah* που σημαίνει κατάμαυρος, θέλοντας να δείξει την υπερβολή. Με αυτό τον τρόπο, δεδομένου ότι, όπως προαναφέραμε,

στην τουρκική γλώσσα ανάμεσα σε ένα επίθετο που προσδιορίζει ένα ουσιαστικό (που βρίσκεται στον ενικό αριθμό) είναι απαραίτητη η προσθήκη του αριθμητικού οριστικού άρθρου *bir*, η συγκεκριμένη φράση αποδίδεται στα τουρκικά ως εξής: *simsihay bir renk*, δηλαδή κατάμαυρο (ένα) χρώμα.

Οι παρακάτω δύο πίνακες (5.6 & 5.7) αφορούν το τρίτο διήγημα της παρούσας εργασίας, *Ο Χασάν πνίγηκε*, και ταξινομούν τα μονήματα που εκφράζουν την συγκίνηση, καθώς και το τι μέρος του λόγου αποτελούν. Όπως και παραπάνω, οι παρομοιώσεις στον πίνακα 5.7, προκύπτουν από τα γλωσσολογικά στοιχεία του πίνακα 5.6.

Πίνακας 5.6: *Ο Χασάν πνίγηκε (Hasan Boğuldu)*

Ελληνική Λέξη	Τουρκική Λέξη	Μέρος του λόγου στην ελληνική γλώσσα	Μέρος του λόγου στην τουρκική γλώσσα
Τα άφθονα και ορμητικά νερά που κυλούσαν ... (Ο Χασάν πνίγηκε, 187)	coşkun akan şular bembeyaz bir kayaya varınca.. (Hasan Boğuldu, 1193)	επιθετικός προσδιορισμός	αναφορική μετοχή σε θέση επιθετικού προσδιορισμού
... λες και εισέρχονταν από έναν σωλήνα ... και εκτινάσσονταν , ... (Ο Χασάν πνίγηκε, 187)	..iki buçuk metre cap- ında bir borudan fırlıyormuş gibi .. (Hasan Boğuldu, 1193)	ρήμα	ρηματικός τύπος με το gibi

Εκεί για ένα διάστημα τα νερά κόχλαζαν... (Ο Χασάν πνίγηκε, 187)	orada bir müddet kaynaklaşıyorlar.. (Ha- san Boğuldu,1193)	ρήμα	ρήμα
Με όλη τους την ορμή τα νερά ... (Ο Χασάν πνίγηκε, 188)	olanca hızlarıyla gelip bu cendereye giren su- lar (Hasan Boğuldu,1194)	ουσιαστικό	ουσιαστικό
... κι έπαιρναν ένα μαύρο χρώμα, ... (Ο Χασάν πνίγηκε, 188)	.. simsiyah bir renk alarak.. (Hasan Boğuldu,1194)	επιθετικός προσδιορισμός	επιθετικός προσδιορισμός
Όταν το μονοπάτι έγινε κακοτράχαλο ... (Ο Χασάν πνίγηκε, 188)	yolun adamakıllı çetinleştiği iki taraftaki taslara.. (Hasan Boğuldu,1194)	επιθετικός προσδιορισμός	επιθετικός προσδιορισμός
Το μαράζι του χειμώνα πριν από σένα πλάκωσε στην δική μου την ψυχή, (Ο Χασάν πνίγηκε, 194)	Kışın derdi senden evvel benim içime çoktu, (Hasan Boğuldu,1998)	ουσιαστικό / ουσιαστικό / ρήμα	ουσιαστικό / ουσιαστικό / ρήμα
... έφθασαν οι μέρες του χωρισμού ... (Ο Χασάν πνίγηκε, 194)	ayrılık gunleri geldi çattı.. (Hasan Boğuldu,1998)	Ουσιαστικό	ουσιαστικό
Αυτό το καλοκαίρι έγινε μεγάλη αμαρτία ... (Ο Χασάν πνίγηκε, 194)	bu yaz büyük günah işledik (Hasan Boğuldu,1998)	Ουσιαστικό	ουσιαστικό
Πλέον εσύ ξέχασέ με ... (Ο Χασάν πνίγηκε, 194)	sen beni unut.. (Hasan Boğuldu,1998)	Ρήμα	ρήμα

σκούπισε τα μάτια της στο χέρι του: ... (Ο Χασάν πνίγηκε, 196)	gözlerini koluna sılmış (Hasan Boğuldu, 1200)	ρήμα / ουσιαστικό	ρήμα / ουσιαστικό
« Ράγισες την καρδιά μου!... (Ο Χασάν πνίγηκε, 196)	yüreğimi deldin (Ha- san Boğuldu, 1200)	Ρήμα	ρήμα
... οι δρόμοι κακοτράχαλοι και σκληρός ο χειμώνας ... (Ο Χασάν πνίγηκε, 196)	..yolları sarptır ,kış cetindir ..(Hasan Boğuldu, 1200)	επιθετικός προσδιορισμός / επιθετικός προσδιορισμός	επιθετικός προσδιορισμός / επιθετικός προσδιορισμός
“ Τρελό κορίτσι, τρελό κορίτσι! ... (Ο Χασάν πνίγηκε, 197)	“ deli kız ,deli kız!.. (Hasan Boğuldu, 1200)	επιθετικός προσδιορισμός	επιθετικός προσδιορισμός
... τώρα άρχισε να αποκαρδιώνεται ... (Ο Χασάν πνίγηκε, 197)	..az once genişleyen yüreği daralmış (Hasan Boğuldu, 1201)	ρήμα	ρήμα
... Αν πρόκειται να γυρίσω πίσω, δεν θα επιστρέψω ζωντανός! » (Ο Χασάν πνίγηκε, 197)	..geri donersem, sağ donmeyeceğim! ” (Hasan Boğuldu, 1201)	έκφραση	ρήμα
Η άμοιρη γυναίκα μαδούσε τα μαλλιά της κι έκλαιγε (Ο Χασάν πνίγηκε, 197)	Kocakarı saçını başını yolar, ağlarmış (Hasan Boğuldu, 1201)	ρήμα / ρήμα	ρήμα / ρήμα

Πίνακας 5.7: Ο Χασάν πνίγηκε (Hasan Boğuldu)

<u>Παρομοιώσεις στην ελληνική γλώσσα</u>	<u>Παρομοιώσεις στην τουρκική γλώσσα</u>
Πέταξε <u>σαν</u> πουλί	Kuş <u>gibi</u> uçmuş (HasanBoğuldu,1199)
Ο ιδρώτας έτρεχε <u>σαν</u> ποτάμι	Şu <u>gibi</u> ter boşanıyor (HasanBoğuldu,1201)
Τα πόδια του πετούσαν <u>σαν</u> πουλί	Ayakları kuş <u>gibi</u> uçarmış (HasanBoğuldu,1201)
Ήταν <u>σαν</u> πλάσμα που ξεπήδησε	Büyüyüvermiş bir mahluk <u>gibiydi</u> (HasanBoğuldu,1204)

Η παραπάνω μορφολογική ταξινόμηση των μονημάτων, που αποδίδουν το συγκινησιακό στοιχείο στα τρία διηγήματα που εξετάζουμε, μας οδηγεί στο συμπέρασμα πως υπάρχουν ελάχιστες διαφορές ανάμεσα στα τουρκικά και ελληνικά κείμενα ως προς το γλωσσικό μέσο που μεταφέρει την συγκίνηση. Αυτές οι διαφορές αφορούν κυρίως τα επίθετα που στα τουρκικά κείμενα δεν τα συναντάμε απλώς ως επιθετικούς προσδιορισμούς σε ένα όνομα, όπως ακριβώς γίνεται στα ελληνικά κείμενα. Αντίθετα στα τουρκικά κείμενα εκφράζονται και με την μορφή μιας αναφορικής μετοχής, αλλά και περιφραστικά. Καταλήγουμε επίσης πως ο χρόνος στην τουρκική γλώσσα άλλοτε συμπίπτει με τον αοριστολογικό χρόνο των ελληνικών διηγημάτων και άλλοτε διαφοροποιείται, αφού συχνά συναντάμε χρήση του παραστατικού ενεστώτα.

Αναφορικά με σύνταξη των κειμένων τόσο στα ελληνικά όσο στα τουρκικά κείμενα συναντάμε άμεσο και απλό λόγο. Οι παρομοιώσεις και οι διάλογοι των διηγημάτων είναι αυτοί που εντείνουν το συγκινησιακό στοιχείο όπως έχουμε ήδη δει. Πιο συγκεκριμένα, επιφωνήματα όπως το *Aah* (ελλ. *Αχ!*), υποκοριστικά όπως το *Annacığım* (ελλ. *Μανούλα μου*) και το *Babacığım* (ελλ. *Πατερούλη μου*), αλλά και κάποιες φράσεις όπως *Deli kız* (ελλ. *Τρελό κοριτσι*) και *Ne olurusun* (ελλ. *σε ικετεύω*), εντείνουν σε φωνολογικό επίπεδο την συγκίνηση

στα διηγήματα. Σε λεξιλογικό επίπεδο οι διάφορες ενδείξεις της τοπικής διαλέκτου την Ανατολίας είναι αυτές που εκδηλώνουν επίσης το συγκινησιακό στοιχείο. Τα μονήματα *Annaciğim*, *Babaciğim* και *bazan* αποτελούν μονήματα τοπικής διαλέκτου που αντιστοιχούν στα μονήματα *Anneciğim* (ελλ.: *Μανούλα μου*), *Babaciğim* (ελλ.: *Πατερούλη μου*) και *bazen* (ελλ.: *σπάνια*).

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Από την ανάλυση που προηγήθηκε, παρατηρούμε ότι το συγκινησιακό στοιχείο παίζει ιδιαίτερο ρόλο στη διηγηματογραφία του Σαμπαχαττίν Αλί. Πιο συγκεκριμένα, παρατηρούμε πως και στα τρία διηγήματα το συγκινησιακό στοιχείο βρίσκεται στο επίκεντρο και έχει ενεργό ρόλο ως προς την εξέλιξη της πλοκής, παρόλο που τα μέσα ενδεχομένως κάποιες φορές διαφέρουν. Ο μικρός Χασάν στο διήγημα *Το Αριάνι* παραμένει ανήμπορος να ορίσει τη μοίρα του, δέσμιος μιας κατάστασης που δεν έχει επιλέξει και προσπαθώντας να διαχειριστεί τα όσα συμβαίνουν, με τα συναισθήματά του να ποικίλλουν από ανησυχία και φόβο σε αδυναμία και απελπισία. Πρόκειται για μια αέναη εσωτερική σύγκρουση με δραματική κορύφωση.

Στο διήγημα *Η αοιδός Μελέκ* παρουσιάζονται γλαφυρά οι επιθυμίες και οι ματαιωμένες ελπίδες των θαμώνων ενός επαρχιακού καφενείου. Ο μονόπλευρος έρωτας, η ανάγκη για διαφυγή και η συνεχής ματαίωση είναι από τα κορυφαία συγκινησιακά ευρήματα του διηγήματος. Τέλος, στο διήγημα *Ο Χασάν πνίγηκε*, το συγκινησιακό στοιχείο

παρουσιάζεται μέσα από μια πρωτότυπη εγκιβωτισμένη αφήγηση και αφορά στην ιστορία δύο νέων, του Χασάν και της Εμινέ. Ο άδοξος έρωτας των δύο νέων που καταλήγει στο θάνατό τους, κορυφώνεται από τη δραματική αφήγηση του τοπίου, που αποτυπώνει με ζωντάνια και παραστατικότητα τα συναισθήματα των ηρώων.

Και στα τρία διηγήματα, ο Σαμπαχαττίν Αλί καταπιάνεται με τα καθημερινά προβλήματα των κατοίκων της Ανατολίας. Στο διήγημα *Το Αριάνι* τον απασχολεί η φτώχεια και ο αγώνας για επιβίωση μέσα από την ιστορία του μικρού Χασάν. Το διήγημα έχει δραματική κορύφωση για το νεαρό πρωταγωνιστή μιας και στο τέλος της ιστορίας πεθαίνει. Στο διήγημα *Η αοιδός Μελέκ*, παρουσιάζεται η θέση της γυναίκας στην τουρκική κοινωνία, που είναι αντιμέτωπη μια βαθιά συντηρητική κοινωνία. Τέλος, στο διήγημα *Ο Χασάν πνίγηκε* ένα από τα κυριότερα θέματα είναι ο έρωτας και η ματαίωσή του. Ο έρωτας των δύο πρωταγωνιστών είναι συνυφασμένος με το θάνατο, ο οποίος με τη σειρά του λειτουργεί ως λύτρωση από τα βάσανα του έρωτα και της καθημερινότητας αντίστοιχα. Με παρόμοιο τρόπο λειτουργεί και ο θάνατος του πρωταγωνιστή στο διήγημα *Το Αριάνι*.

Εντύπωση προκαλεί και η λειτουργία του τοπίου στην αφήγηση από τον ίδιο τον Σαμπαχαττίν Αλί. Η δυναμική του τοπίου, όπως προκύπτει από την κριτική ανάγνωση και των τριών διηγημάτων, είναι αξιοπρόσεκτη. Ιδιαίτερα στα διηγήματα *Το Αριάνι* και *Ο Χασάν πνίγηκε*, το τοπίο λειτουργεί ως μεταφορά των εσωτερικών συναισθημάτων των ηρώων, ενώ σε πρακτικό επίπεδο αποτελεί τόσο εχθρός όσο και σύμμαχος των ηρώων, ακόμα και στο ίδιο διήγημα (βλέπε για παράδειγμα *Το Αριάνι*). Οι λεπτομερείς περιγραφές του τοπίου παράλληλα με την αφήγηση είναι ενδεικτικές της κλιμακούμενης ψυχολογίας των ηρώων. Όπως είδαμε και μέσα από τη γλωσσολογική ανάλυση στο κεφάλαιο 5, οι μεταφορές και οι επιλογές ουσιαστικών και επιθέτων με έντονες ηχητικές και οπτικές απηχήσεις, προϋδεάζουν τον αναγνώστη για την εξέλιξη των γεγονότων. Τέλος, η λειτουργία του τοπίου στην αφήγηση δεν είναι μόνο επικουρική, αλλά έχει και οργανικό ρόλο. Για παράδειγμα, στο

διήγημα *Ο Χασάν πνίγηκε*, το τοπίο αποτελεί βασικό στοιχείο πλοκής, όπως φαίνεται και από την επιλογή του τίτλου – «Ο Χασάν πνίγηκε» είναι το όνομα της λίμνης, όπου έχασε τη ζωή του ο νεαρός πρωταγωνιστής της ιστορίας, αλλά και το τοπίο που κορυφώνεται η αφήγηση του τωρινού χρόνου.

Το συγκινησιακό στοιχείο στα διηγήματα του Σαμπαχαττίν Αλί δεν περνάει ποτέ σε δεύτερη μοίρα. Αντίθετα, το φάσμα αυτών των συναισθημάτων είναι δοσμένο με μεγάλη προσοχή και ευαισθησία και έρχεται σε σύμπνοια με τις διάφορες συγκρουσιακές καταστάσεις στις οποίες βρίσκονται οι ήρωες – είτε πρόκειται για καταστάσεις που προκάλεσαν οι ίδιοι με τις ενέργειές τους (βλέπε για παράδειγμα τον Χιουσεΐν Αβνί στο διήγημα *Η αοιδός Μελέκ*) είτε πρόκειται για καταστάσεις στις οποίες περιήλθαν άθελά τους (όπως για παράδειγμα ο μικρός Χασάν στο *Αριάνι*). Μια μέση κατάσταση, ανάμεσα στις επιθυμίες των ηρώων και τις επιταγές της κοινωνίας, παρατηρείται στο διήγημα *Ο Χασάν πνίγηκε*. Και ενώ οι τρόποι με τους οποίους ορίζεται το συγκινησιακό στοιχείο και στα τρία διηγήματα είναι παρόμοιοι (βλέπε και κεφάλαιο 5), ο συγγραφέας χρησιμοποιεί αρκετά ευρήματα για να επικαλεστεί το συναίσθημα του αναγνώστη ώστε να συμπονέσει τους ήρωές του και ενδεχομένως να προσπαθήσει να βρεθεί στη θέση τους. Στο διήγημα *Η αοιδός Μελέκ*, όπου το κυρίαρχο θέμα είναι η ματαίωση των προσδοκιών, ο Σαμπαχαττίν Αλί παραμένει υποκειμενικός απέναντι στους ήρωές του. Το ίδιο ισχύει και για τα διηγήματα *Το Αριάνι* και *Ο Χασάν πνίγηκε*, που δεν παύουν παρόλα αυτά να ενέχουν και μια κοινωνική κριτική.

Τέλος, τα ευρήματα του κεφαλαίου 5, επιβεβαίωσαν πολλά από τα παραπάνω συμπεράσματα. Μέσα από τη γλωσσολογική ανάλυση των κυριότερων εκφραστικών μέσων, παρατηρούμε ότι ο Σαμπαχαττίν Αλί, χωρίς να καταφεύγει σε πολύπλοκα μορφολογικά ευρήματα αλλά με επίκληση στο συναίσθημα και κάποιες φορές την ειρωνεία της τύχης, συγκινεί με την απλή, αλλά βαθιά και ουσιαστική γραφή του και την αποτύπωση των έντονων συναισθηματικών διακυμάνσεων των ηρώων του.

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Στην παρούσα εργασία επιχειρήσαμε να εξετάσουμε το συγκινησιακό στοιχείο σε ερμηνευτικό και γλωσσολογικό επίπεδο μέσα από τρία διηγήματα του Σαμπαχατίν Αλί. Η εργασία μπορεί να χωριστεί συμβατικά σε τρία μέρη. Στο πρώτο μέρος που αποτελείται από το πρώτο και το δεύτερο κεφάλαιο, παρουσιάστηκε μια σύντομη βιογραφία του συγγραφέα με έμφαση στο κοινωνικό, πολιτικό και ιστορικό πλαίσιο στο οποίο έζησε και έδρασε. Το εισαγωγικό αυτό κεφάλαιο κρίθηκε απαραίτητο για την εξοικείωση του αναγνώστη που δεν αποτελεί γνώστης της ζωής και του έργου το συγγραφέα, ενώ παράλληλα παρουσιάζονται συνοπτικά και οι λόγοι για τους οποίους στράφηκε στην κοινωνική λογοτεχνία. Στο δεύτερο κεφάλαιο κρίθηκε σκόπιμο να παρουσιαστούν συνοπτικά οι περιλήψεις των διηγημάτων έτσι ώστε να αποφευχθεί η προσθήκη όλων των κειμένων σε παράρτημα – κάτι που κρίθηκε πως δε θα ήταν σκόπιμο και πρακτικό.

Το δεύτερο μέρος της εργασίας, που αποτελείται από το τρίτο και το τέταρτο κεφάλαιο πραγματεύεται το συγκινησιακό στοιχείο στα τρία διηγήματα του Σαμπαχαττίν Αλί σε ερμηνευτικό επίπεδο, ενώ στο τρίτο και τελευταίο μέρος επιχειρήσαμε να προσεγγίσουμε το συγκινησιακό στοιχείο γλωσσολογικά. Και τα τρία αυτά μέρη της εργασίας, αν και διακριτά, εξετάστηκαν μέσα από μια συγκριτική σκοπιά που μας επέτρεψε να ερμηνεύσουμε διεξοδικά το συγκινησιακό στοιχείο στη διηγηματογραφία του Σαμπαχαττίν Αλί.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Πηγές

Ayran

Sabahattin, A. (2013). *Bütün Eserleri - Eleştirel Basım*. İstanbul: YKY, 1100-1109.

Hanende Melek

Sabahattin, A. (2013). *Bütün Eserleri - Eleştirel Basım*. İstanbul: YKY, 1082-1091.

Hasan Boğuldu

Sabahattin, A. (2013). *Bütün Eserleri - Eleştirel Basım*. İstanbul: YKY, 1190-1205.

Το Αριάνι

Μητράρας, Α. 2014. *Ανθολογία της νέας τουρκικής λογοτεχνίας: Διήγημα*. Αθήνα: Εκδόσεις Παπαζήση, 163-172.

Η αοιδός Μελέκ

Μητράρας, Α. 2014. *Ανθολογία της νέας τουρκικής λογοτεχνίας: Διήγημα*. Αθήνα: Εκδόσεις Παπαζήση, 173-183.

Ο Χασάν πνίγηκε

Μητράρας, Α. 2014. *Ανθολογία της νέας τουρκικής λογοτεχνίας: Διήγημα*. Αθήνα: Εκδόσεις Παπαζήση, 184-202.

Ελληνικές Δημοσιεύσεις:

- Ιορδάνογλου, Α. (2003). *Μαθαίνω Τουρκικά I - Türkçe Öğreniyorum*. Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Αντ. Σταμούλης.
- Μητράρας, Α. (2014). *Ανθολογία της Νέας Τουρκικής Λογοτεχνίας*. Αθήνα: Εκδόσεις Παπαζήση.
- Μπακιρτζής, Ι. (2004). *Εισαγωγή στην ιστορία της οθωμανικής και τουρκικής γλώσσας*. Ξάνθη: Εκδόσεις Σπανίδης.
- Μπακούλα, Χ. (2006). 'Διλήμματα & Επιπλοκές στη Λογοτεχνική Μετάφραση', *Proceedings of the First Meeting of Young Researchers in Translation Studies: Translation Studies and Research in Greece*, Θεσσαλονίκη: Φιλοσοφική Σχολή ΑΠΘ.

- Σελλά-Μάζη, Ε. (2004). *Στοιχεία αντιπαραβολικής γραμματικής ελληνικής-τουρκικής*. Αθήνα: Εκδόσεις Παπαζήση.
- Τσολάκης, Χ. (2002). *Από το λόγο στη συνείδηση του λόγου*. Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Βάνιας.

Ξενόγλωσσες Δημοσιεύσεις:

- Chatman, S. (1978). *Story and Discourse: Narrative Structure in fiction and Film*. Ιθάκη, Νέα Υόρκη: Cornell Press.
- Cuddon, J. A. (2010). *Λεξικό λογοτεχνικών όρων και θεωρίας λογοτεχνίας*. Επιμέλεια Γιάννης Παρίσης, Μαρία Λιάπη. Αθήνα: Εκδόσεις Μεταίχμιο.
- Demir, N. & Yıldırım, F. (2014). *Prof. Dr.Mehmet Özmen Armağanı Çukurova Üniversitesini Basımevi Müdürlüğü*. Άδανα.
- Eagleton, T. (2003). *Literary Theory – An introduction*. Second Edition. Λονδίνο: Blackwell Publishing.
- Gür, B. F. (2014). *Sabahattin Ali Öykücülüğü*, Αδημοσίευτη μεταπτυχιακή εργασία. Hacettepe University.
- Halman, T. (2006). *An overview of Turkish literature*. Ministry of Culture and Tourism of the Republic of Turkey.
- Halman, T. (2012). ‘Literature’, στο M. Heper & S. Sayari (επιμ.), *The Routledge Handbook of Modern Turkey*, 76-86. Λονδίνο & Νέα Υόρκη: Routledge.
- Kasaba, R. (2008). *The Cambridge History of Turkey. Volume 4. Turkey in the Modern World*. Κέιμπριτζ: Cambridge University Press.
- Lewis, G. (2002). *The Turkish language reform – a catastrophic success*. Οξφόρδη: Oxford University Press.

- Oatley, K., Keltner, D., & Jenkins, J. M. (2006). *Understanding Emotions*. Μόλντεν: Blackwell Publishing.
- Sevensül, S., Ali, F. & Özkırımlı, A. (2014). *Sabahattin Ali - Anılar, İncelemeler, Eleştiriler*. Ιστανμπούλ: YKY.
- Timuçin, A. (2011). *Öykü ve Romanlarıyla Sabahattin Ali*. Ιστανμπούλ: Εκδόσεις Bulut Yayinlari.
- Yigit, M. (2016). ‘An Approach to the Stories of Sabahattin Ali within the Context of Marxist Literary Aesthetics: The Conflict between Peasants and the Intelligentsia’, *Journal of Education and Learning* 5 (4), 278-84.

Ιστότοποι

- Arslanbenzer, H. (2015) ‘Sabahattin Ali: Tragic romance and dark realism’, *Daily Sabah Books* (online έκδοση), 4 Απριλίου 2015, <http://www.dailysabah.com/books/2015/04/04/sabahattin-ali-tragic-romance-and-dark-realism>. Τελευταία επίσκεψη: 20/02/2017.
- Freely, M. (2014). ‘Sabahattin Ali’s Madonna in a Fur Coat – the surprise Turkish bestseller’, *The Guardian* (online έκδοση), 21 Μαΐου 2016, <https://www.theguardian.com/books/2016/may/21/sabahattin-ali-madonna-fur-coat-rereading>. Τελευταία επίσκεψη: 20/02/2017.
- Πατρίκιος, Τ. (2015). ‘Τα συναισθήματα στη λογοτεχνία’. Εισήγηση στο παγκόσμιο συνέδριο *Το συναίσθημα: από τη λογοτεχνία στη νευροβιολογία και την εξάρτηση*, Μέγαρο Μουσικής Αθηνών, 11 Μαρτίου 2015, <http://www.oanagnostis.gr/titos-patrikios-ta-sinesthimata-sti-logotechnia/>. Τελευταία επίσκεψη: 05/01/2017.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Ι – AYRAN

Sabahattin Ali – Ayrar

Köyden istasyona giden yol, eriyen karlarla diz boyu çamurdu. İki mızrak boyu yükselen güneş, tarlaları hala örten karların üzerinde pırıltılarla ve göz kamaştırarak yanıyor, fakat yoldaki pis su birikintilerine vurunca donuk sarı bir renk alıp boğuluyordu.

Kocaman ve altı çivili kunduralarını çıplak ayaklarına geçirmiş olan küçük Hasan, sağ koluna aldığı güğümü, ara sıra dinlenerek sürüklemeye çalışmaktaydı. Bazan sol elindeki çinko maşrapayı yere bırakarak ağır yükünü vücuduna daha az ağrı verecek bir şekilde kavramak istiyordu. Ağzına kadar ayrılan dolu olan güğümün alt kenarı her adım atışında dizlerine vurmakta ve dirseğine kadar geçirdiği sapı, kolundan kurtulup önüne yuvarlanmak ister gibi, ileri hamleler yapmakta idi. Kunduralarının arka tarafı o kadar dışarı doğru eğilmişti ki, çocuğun topukları ayakkabının öksesine değil, doğrudan doğruya çamura basıyordu.

Yaz kış, her gün gitmeye mecbur olduğu bu iki saatlik yol bu sefer daha uzamış gibiydi. Tam yarı yolda bulunan küçük ve kuru söğüt ağacı henüz ufukta ve sisler içindeydi.

Küçük Hasan senelerden beri gördüğü şeylere alakasız gözlerle bakıyordu. Kuru sazların arasında çorak ovayı oyarak geçen ve ta yanına gelmeden farkına varılmayan dört adım genişliğindeki küçük derenin, yan yana uzatılmış üç kalastan ibaret köprüsü artık çökecek kadar sallanmaya başlamıştı.

Biraz daha yukarda, küçük bir sırta dayanarak ovaya bakan değirmenin uğultusu duyulmuyordu. Bu kış günlerinde üç gün işlerse beş gün işlemiyor, kapısının önündeki, yaprakları dökülmüş, üç söğütle tamamen terk edilmiş bir viraneyi andırıyordu.

Küçük Hasan hiçbir şey düşünmeden ilerliyordu. Ne evde kendisinin dönmesini bekleyen iki küçük kardeşi, ne de dört saat uzaktaki nahiye merkezinde hizmetçilik yapan anası bu anda aklında değildi. Ayrarını satıp satamayacağını da düşünmüyordu. Kafasında yalnız bir şey vardı: Bu yolu tekrar yürümek, geri dönmek mecburiyeti...

Uzun bir ağlamanın sonundaymış gibi içini çekti. Maşrapayı tuttuğu sol elinin çatlaklarla örtülü üst tarafı ile burnunu sildi. Gözlerini ileri çevirince istasyona yaklaştığını gördü.

İki tarafı çıplak dağlarla çevrilen bu upuzun ovanın tam orta yerinde yapayalnız duran ve etrafındaki yapraksız akasyalarla daha zavallı görünen bu soğuk bina, oraya rastgele atılmış bir taş parçasını andırıyordu. Günde iki defa geçen posta treni bile, ne diye bu manasız yerde duruyorum diye hayret eder gibiydi ve birkaç dakika durduktan sonra kalkarken, çaldığı düdükte keyifli bir ıslık edası vardı.

Küçük Hasan, istasyonun tahta parmaklıkla ayrılan hududuna gelince biraz dinlendi, sonra yine tahta parmaklıklı kapıyı aralayarak içeri süzüldü.

İstasyon binasıyla raylar arasında kalan dört beş adım genişliğindeki yerde, heybelerinin üstünde oturan iki köylü ile, kaputunun içinde büzülmüş gibi duvara dayanan bir jandarmadan başka kimse yoktu. Burası öyle tren zamanı çeşit çeşit kebapçılar, gazozcular, yemişçilerle dolan büyük istasyonlardan değildi. Ancak yazın civar köylerden kara üzüm, kavun, karpuz getiren beş on köylü burasını canlandırır. Kışın ise küçük Hasan'la üç dört günde bir küçük bir küfe kış armudu getiren topal ve ihtiyar bir köylüden başka kimse ortalıkta görünmezdi. Tren geldikçe rahatsız edilmiş bir suratla ortaya çıkan istasyon memuru,

işi biter bitmez derhal odasına çekilir, bütün gününü, on senelik akümülatörlü radyosundan bir ses çıkarabilmek için asla yeis getirmeden uğraşmakla geçirirdi.

Bugün, kış armudunu satan köylü de ortada yoktu. Küçük Hasan güğümü yerin ıslak kumları üzerine bırakarak rayları seyre daldı. Her gün yüzlerce adamı bilmediği bir yerden alıp bilmediği bir yere götüren bu upuzun ve sonu olmayan demirlerin arasında, gelip geçen lokomotiflerin bıraktığı siyah yağ lekeleri görülüyordu.

Keskin bir düdük sesi ile irkildi. İstasyona gelen tren, kendini haber veriyordu. Lokomotif tam yağ lekelerinin üstüne geldi ve durdu.

Küçük Hasan, kurulu bir makine gibi, güğümü ve maşrapayı yakalayarak trenin boyunca koşmaya ve başını pencerelere kaldırarak:

-Ayrın, ayrın, temiz ayrın!- diye bağırmaya başladı.

Yazın -buz gibi!- diye bağırırdı; şimdi, bu soğuk havada, sanki her ayrın kelimesinin başında hala o -buz gibi- sıfatı vardı. Kimse başını çevirip bakmıyordu bile. Trenin hemen hemen bütün camları kapalıydı, açık olan bir iki tanesinde de boyalı saçlı, yün bluzlu kadınlar duruyordu.

Küçük Hasan'ın gözleri, delecekmiş gibi, kapalı camlara dikiliyor ve bunların arkasında teneke maşrapadan ayrın içebilecek insanlar; hali vakti yerinde köylüler, boyunbağız esnaflar, izinli giden askerler, hasılı susamış kimseler arıyordu.

Bir baştan bir başa üç kere koştu. Güğümün keskin kenarlı dibi ince bacaklarına çarpıp acıtıyor, fakat o, azıcık yüzünü buruşturarak:

-Ayrın, temiz ayrın!..- demeye devam ediyordu.

Dört bardak, hiç olmazsa dört bardak satabilseydi. Buna mukabil alacağı on kuruşla eve bir kara ekmek götürebilirdi. Onun gelmesini, aç bir uyuşukluk içinde dört gözle bekleyen iki küçük kardeşinin hayali gözünden şimşek gibi gelip geçiyor ve o hep bağırıyordu:

-Temiz ayrın... Temiz...-

Annesi hizmetçi bulunduğu yerden haftada bir kere, birkaç saat için geliyor, yanında biraz yufka, birkaç soğan, bazan da yarım desti pekmez getiriyordu. Fakat bunlar, üç tane aç mideye iki gün bile yetmiyordu... Ondan sonra iki kardeşi beslemek vazifesi küçük Hasan'a düşüyordu. Biri iki, öteki beş yaşında olan bu sıska çocukların bütün işleri, basık tavanlı bir damdan ibaret olan evde ellerine ne geçerse yemekten ibaret gibiydi. Küçük Hasan hergün yoğurt çalmak için kendisine lazım olan mayayı onların yetişemeyeceği ve bulamayacağı bir yere -tavan direklerinin duvarla birleştiği köşeye- saklamaya mecbur oluyor ve her gün, istasyonda bulunduğu sırada, bu iki aç midenin, kendileriyle aynı çatı altında aynı açlığı çeken ihtiyar keçiyi bile yiyeceklerinden korkuyordu.

Çok akşamlar, koltuğunun altında getirdiği ekmeği ortaya koyarak ayrın boşaltmak için bir toprak çanak getirmek üzere ocağın yanındaki köşeye gider, sofraya döndüğü zaman o balçık gibi ekmekten ortada bir şey kalmadığını dehşetle görürdü. O zaman kendisi bir çanak ayrın içer, açlığa alışmış olan midenin hafif ezilmelerine kulak asmadan, eski bir pösteki üzerinde yatan kardeşlerinin yanına, delik deşik ve yağlı bir yorganın altına sokulurdu.

Onu asıl dehşete düşüren, kardeşlerinin bu kuyu gibi daima yutan ve hiç doymayan mideleri değildi; eli boş olarak eve döndüğü zaman, bu iki sıska mahlukun kendisine nasıl parlak ve büyümüş gözlerle ve nasıl sonsuz bir kinle baktığını hatırlayınca tüyleri ürperiyordu. Şimdi de bu korkuyla avazı çıktığı kadar bağırırdı:

--- Ayran... Ayran!..-

Trenin üçüncü mevki vagonlarından birinin penceresi indirildi. Uzun boyunlu, kasketli, kır bıyıklı bir baş uzanarak:

--- Ver bakalım bir tane!- diye seslendi.

Küçük Hasan maşrapayı titreyerek uzattı. Adam minimini gözlerini maşrapanın içine dikerek sindire sindire içiyor ve sulu ayranı bıyıklarının ucundan yakalıksız gömleğine damlatıyordu.

Maşrapayı uzatarak:

---Doldur bir daha!..- dedi.

Onu da içtikten sonra yeleğinin cebinden bir onluk alıp aşağı attı:

---Ver beş kuruş!..-

Küçük Hasan:

--- Yok ki!- dedi ve etrafına bakındı. Ortalıkta istasyon memurundan başka kimse kalmamıştı. O da, hafiften kar çiselemeye başladığı için, boynunu içeri çekmiş, trenin kalkmasını bekliyordu. Çocuk güğümünü olduğu yerde bırakarak ona koştu, parayı uzattı:

--- Şunu iki çeyrek yapsana!..- dedi.

Memur cevap vermeden arkasını döndü ve hareket kampanasını çaldı.

Trenin penceresindeki uzun boyunlu adam eliyle işaret ediyor:

--- Gelsene ulan!- diye bağıırıyordu. Küçük Hasan o tarafa koştu. Penceredeki:

--- Ver on kuruş!..- dedi.

Çocuk derhal parayı uzattı. Tren yavaşça harekete geçmişti. Adam parayı yine yeleğinin cebine koyduktan sonra, çaresiz bir eda ile:

--- Yok çeyreğim, ne yapalım!- dedi.

Vagon küçük Hasan'dan beş altı adım uzaklaşmıştı. Uzun boyunlu adam, pencereden sarkarak:

--- Hey, çocuk, hakkını helal et!- diye bağırdı. Küçük Hasan hiçbir şey anlamıyormuş gibi bakakalmıştı. Tren hızlanıp uzaklaşıyordu. Tekerleklerin gürültüsü arasında adamın sesi tekrar duyuldu:

--- Helal et bakayım, helal et!.. Hadi!-

Küçük Hasan bir şeyler mırıldandı. Sonra güğümünü alarak istasyon duvarının kar tutmayan bir kenarına çömeldi.

Kar adamakıllı serpiştirmeye başlamıştı. Küçük Hasan eve eli boş dönmektense akşam trenine kadar beklemeye karar verdi.

Soğuktan donan ellerini ovuşturuyor ve annesinin keçi kırptıkları makasla kestiği kertikli saçlarını kaşıyordu. Rüzgardan gözleri yaşarıyor ve mavi gözlerini saran kirpikleri çapaklanıyordu.

Akşama kadar bu köşede bekledi. Ara sıra ayağa kalkıp dizlerini ovuşturuyor, sonra tekrar çömelerek kafasının içindeki sisli boşluğa gözlerini çeviriyordu. Düşünmesi ve tahayyül etmesi kendisine hoş gelecek hiçbir şey mevcut olmadığı için, bu boşluk ona bir dinlenme gibi geliyordu. Birkaç kere anası aklına geldi. Onun ağlamaklı yüzünü görür gibi oldu. Üç küçük çocuğunu toprak bir damda bırakarak başka köylerde ve el yanında birkaç lokma için didinen bu kadına karşı garip bir merhamet duyuyordu. Bunda, biraz da, kardeşlerine karşı anasıyla aynı vaziyette bulunmasının tesiri vardı. Evdeki iki aç mahluk haftada bir gelen zavallı kadını da hep o kin dolu bakışlarla karşılardı. Kadıncağz, getirdiği bulgurdan yağsız bir çorba yaparken, kuru kuru hıçkırıklarla iktifa eder, (yetinir) evi bir parça düzeltmeye çalışır, akşama kadar kaldıktan sonra, bazen bir kelime bile konuşmadan çıkar giderdi. Küçük Hasan onun ağzından babasına veya herhangi bir akrabaya dair bir kelime bile duymamıştı. Zaten kendini bildiğinden beri bir an bile bunları merak etmiş değildi. Hayatı istasyonda ayran satmaktan ve küçük kardeşlerini beslemekten ibaret sanıyordu. Bunun için de bir tek korkusu vardı: Ya anam yine günün birinde eve gelip birkaç gün yatar, iniltiler içinde ve kendi kendine bir çocuk daha doğurur, beş on gün sonra onu da başıma bırakarak giderse, diyordu... Bu yeni misafiri de doyurmak kendisine düşecekti. Köylü de onların evinden nedense uzak kalmayı tercih ediyordu. Kapılarını bir gün bir insanın açtığı görülmemişti. Hayat eskisinden daha feci olarak devam edecek ve Hasan, günden güne sütü azalan ihtiyar keçinin yardımıyla bu müthiş mücadeleyi başarmaya çalışacaktı. Gününün boş zamanlarını keçiyi otlatmak, karlı havalarda ise dere boyunda, bir karıştan kısa, kuru otlar bulup hayvana getirmekle geçirecekti.

Yazın işleri o kadar fena değildi. Sabahleyin serinde yola çıkarsa istasyona yorulmadan varıyor, hemen hemen bütün güğümü satıyordu. Cebine doldurduğu ufak paralar kadar, belki de daha fazla onu sevindiren bir şey de, köye dönerken yükünün hafif olacağı düşüncesi idi.

Sabah treninde bütün ayranı satamasa bile, akşam trenine kalıyor, fakat istasyona ekin getiren köylüler öğleyin ekmek yerken çok kere bütün güğümü haklıyordu.

Akşam treni saat dört buçukta geldiği için yazın ortalık kararmadan köye dönebiliyordu. Fakat bugün daha trene yarım saat kala istasyon korkutucu bir alacakanlığa gömülmüştü.

Ayazda ve karanlıkta kalkıp geri döneceğini düşünerek titredi ve hemen gitmek istedi. Fakat bu sırada odasından dışarı çıkan istasyon memuru trenin yakın olduğunu anlattı.

Trenin istasyonda durmasıyla kalkması bir oldu. Küçük Hasan kapalı ve puslu pencerelerin arkasında hayal meyal belli olan insan şekillerine bakarak trenin bir başından öbür başına koştu ve -Ayran, temiz ayran!- diye bağırdı, kocaman kunduraları ıslak kumlarda gıcirtılar yapıyor, karlar bağırarak için açtığı ağızına doluyordu.

Vagonların pencerelerinden dökülüp yerdeki su birikintilerine yayılan soluk muştatıl (dikdörtgen biçimindeki) ışıklar sıçraya sıçraya uzaklaşırken küçük Hasan güğümünü kavradı ve tahta parmaklıklı kapıyı iterek köyün yolunu tuttu.

Kar adamakıllı serpiştirmeye başlamıştı. Küçük Hasan eve eli boş dönmektense akşam trenine kadar beklemeye karar verdi.

Soğuktan donan ellerini ovuşturuyor ve annesinin keçi kırptıkları makasla kestiği kertikli saçlarını kaşıyordu. Rüzgardan gözleri yaşıyor ve mavi gözlerini saran kirpikleri çapaklanıyordu.

Akşama kadar bu köşede bekledi. Ara sıra ayağa kalkıp dizlerini ovuşturuyor, sonra tekrar çömelerek kafasının içindeki sisli boşluğa gözlerini çeviriyordu. Düşünmesi ve tahayyül etmesi kendisine hoş gelecek hiçbir şey mevcut olmadığı için, bu boşluk ona bir dinlenme gibi geliyordu. Birkaç kere anası aklına geldi. Onun ağlamaklı yüzünü görür gibi oldu. Üç küçük çocuğunu toprak bir damda bırakarak başka köylerde ve el yanında birkaç lokma için didinen bu kadına karşı garip bir merhamet duyuyordu. Bunda, biraz da, kardeşlerine karşı anasıyla aynı vaziyette bulunmasının tesiri vardı. Evdeki iki aç mahluk haftada bir gelen zavallı kadını da hep o kin dolu bakışlarla karşılardı. Kadıncağz, getirdiği bulgurdan yağsız bir çorba yaparken, kuru kuru hıçkırıklarla ıktıfa eder, (yetinir) evi bir parça düzeltmeye çalışır, akşama kadar kaldıktan sonra, bazen bir kelime bile konuşmadan çıkar giderdi. Küçük Hasan onun ağzından babasına veya herhangi bir akrabaya dair bir kelime bile duymamıştı. Zaten kendini bildiğinden beri bir an bile bunları merak etmiş değildi. Hayatı istasyonda ayrıran satmaktan ve küçük kardeşlerini beslemekten ibaret samıyordu. Bunun için de bir tek korkusu vardı: Ya anam yine günün birinde eve gelip birkaç gün yatar, iniltiler içinde ve kendi kendine bir çocuk daha doğurur, beş on gün sonra onu da başıma bırakarak giderse, diyordu... Bu yeni misafiri de doyurmak kendisine düşecekti. Köylü de onların evinden nedense uzak kalmayı tercih ediyordu. Kapılarını bir gün bir insanın açtığı görülmemişti. Hayat eskisinden daha feci olarak devam edecek ve Hasan, günden güne sütü azalan ihtiyar keçinin yardımıyla bu müthiş mücadeleyi başarmaya çalışacaktı. Gününün boş zamanlarını keçiyi otlatmak, karlı havalarda ise dere boyunda, bir karıştan kısa, kuru otlar bulup hayvana getirmekle geçirecekti.

Yazın işleri o kadar fena değildi. Sabahleyin serinde yola çıkarsa istasyona yorulmadan varıyor, hemen hemen bütün güğümü satıyordu. Cebine doldurduğu ufak paralar kadar, belki de daha fazla onu sevindiren bir şey de, köye dönerken yükünün hafif olacağı düşüncesi idi.

Sabah treninde bütün ayrıanı satamasa bile, akşam trenine kalıyor, fakat istasyona ekin getiren köylüler öğleyin ekmek yerken çok kere bütün güğümü haklıyordu.

Akşam treni saat dört buçukta geldiği için yazın ortalık kararmadan köye dönebiliyordu. Fakat bugün daha trene yarım saat kala istasyon korkutucu bir alacakanlığa gömülmüştü.

Ayazda ve karanlıkta kalkıp geri döneceğini düşünerek titredi ve hemen gitmek istedi. Fakat bu sırada odasından dışarı çıkan istasyon memuru trenin yakın olduğunu anlattı.

Trenin istasyonda durmasıyla kalkması bir oldu. Küçük Hasan kapalı ve puslu pencerelerin arkasında hayal meyal belli olan insan şekillerine bakarak trenin bir başından öbür başına koştu ve -Ayrıran, temiz ayrıran!- diye bağırdı, kocaman kunduraları ıslak kumlarda gıcırtilar yapıyor, karlar bağırarak için açtığı ağzına doluyordu.

Vagonların pencerelerinden dökülüp yerdeki su birikintilerine yayılan soluk muştatıl (dikdörtgen biçimindeki) ışıklar sıçraya sıçraya uzaklaşırken küçük Hasan güğümünü kavradı ve tahta parmaklıklı kapıyı iterek köyün yolunu tuttu.

Henüz karanlığa alışmayan gözlerine kar parçaları vuruyordu. Güğümün içindeki ayran her adımda çalkalanıyor ve garip sesler çıkartıyordu. Yavaş yavaş sırtından içeri işleyen rutubet onu titretmeye başlamıştı.

Hiçbir şey düşünmeden, hiçbir şey hissetmeden ve bir hayvan gibi yolunu alışkanlıkla bularak yürüyordu. Ovanın içerisine doğru daldıkça pabuçlarının ve güğümdeki ayranın sesine başka sesler de karıştı. Uzaklarda birtakım hayvanlar bağırıyordu.

Müthiş bir korku ile zangır zangır titremeye başladı. Adımlarını daha hızlı atmaya çalışıyor, fakat ayakları birbirine dolaşıyordu. Soğuktan uyuşan bacaklarında, güğümün her çarptığı yer dakikalarca sızlıyordu.

Karanlıktan, yüzünü kamçılayan kar ve rüzgardan, dizlerine sıçrayan çamurdan ve duyduğu seslerden korkuyordu. Açlığı, sıska kardeşlerinin korkunç gözlerini, yorgunluğunu unutmuştu. Bir an evvel köye varmak, ocakta küllenen bir odun parçasıyla aydınlanan toprak dama girmek ve bir köşede saklanmak istiyordu. Ne yatmak, ne dinlenmek, sadece bir dört duvar arasında bulunmak... Bu geniş karanlıktan, bu seslerden kaçmak...

Ayakkabıları çamurda saplanıp kalmıştı. Yalınayak koşuyordu. Savrulan güğümünden üstüne başına ve yerlere ayranlar saçılıyordu. Birbirine vuran dişlerinin arasından manasız korku sesleri fırlıyordu.

Uzaklardaki hayvan sesleri gitgide yaklaşıyor gibiydi. Halbuki yarı yoldaki kuru söğüt ağacını daha yeni geçmişti. Çapaklı gözlerini karanlığı delmek ister gibi açarak ilerilere baktı. Hiçbir şeyler göremedi. Havanın güzel olduğu gecelerde bile ışıkları ta kenarına gelmedikçe görünmeyen köy ona, varılması imkanı olmayan bir yer gibi geldi. Bir yere sıkıştırıldığını ve kaçacak yer olmadığını anlayan bir hayvan gibi vahşi ve nihayetsiz bir korku duydu. Elinden ayran güğümünü ve maşrapayı fırlatarak koşmaya ve gırtlığından anlaşılmaz sesler fırlatmaya başladı. Bunlar bazan -Ana... Ana!- der gibi oluyor, bazan da -A...A...Aaah- -A...A...Aaah- halinde karanlığa yayılıyordu.

Hayvan sesleri daha yakınlaşmış, yolun ilerisinde, karların arasında, birtakım karaltılar belirip tekrar kaybolmaya başlamıştı. Küçük Hasan dizlerinin artık kendisini taşıyamayacağını hissetti. Korku her tarafını bağlamıştı. Çıplak ayaklarının cıvık çamura her basışında çıkardığı ezik ses, sırtına bir kamçı gibi iniyor ve korkusunu birkaç misli artırıyordu. Boğazına bir şeyler tıkanmıştı. Çatlak elleriyle gözlerini silerek ileri bakmak isterken dizlerinin üstüne yuvarlandı. Kalktı, fakat beş altı adım sonra tekrar düştü. Boğazından fırlayan sesler daha vahşi bir şekil almıştı.

--- Ana...Ana!- derken sesi, gitgide yaklaşan ve kar üzerinde kayıyormuş gibi süratli adımlarla etrafında daireler çizen hayvanların bağırışından farksız oluyordu.

Büzülmüş bir halde yolun çamurları üzerine uzanan vücudunu kar örtmeye çalışırken o hala birbirine vuran dişlerinin arasından:

--- Ana... Anacığım... Ana!- diye mırıldanmaya çalışıyordu. Bu sırada, birkaç yüz metre ötede, evlerinin tahta kapısı arkasında rüzgarın sesini dinleyerek küçük Hasan'ı bekleyen iki kardeş, onunkine pek benzeyen bir korku ile titriyorlar ve köyün etrafında dolaşan kurtların sesini duydukça, birbirlerine sokularak ağlaşıyorlardı.

(Sabahattin Ali, 1938)

Hanende Melek

Kahve ocağına giden kapının yanında, üst kısmı küçük bir halı ve etekleri eski bir kilimle örtülü, kürsü kılıklı bir ke-revet vardı. Üç kişiden ibaret saz heyeti, yerli hasır iskemlele-rin üzerine, göze batan bir ciddilikle oturmuşlardı. İçlerinden biri inmek isteyince, bir metreye yakın bir yerden atlamaya mecburdu. Hanende Melek böyle zamanlarda küçük garson Hamdi'yi çağırarak yardımını ister, bir eliyle onun omuzuna dayanıp ötekiyle eteğini tutarak ince bacaklarını aşağı uzatır-dı. Bu anlar o civarda oturmuş hovarda müşteriler için mü-him fırsatlardı. Baygın, fakat istek dolu gözler derhal o tarafa çevrilir, tatlı bir şey yenmiş gibi posbıyıklar alt dudakla yala-nırdı.

Sigara dumanlarıyla nefes buğularından kahvenin pence-releri o kadar sislenmişti ki, dışarda şarıl şarıl yağan yağmurun ancak sesi işitiliyor, camlardan süzülen damlalar içerden gö-rünmüyordu.

Ortada dolaşan iki garson, tıka basa dolu olan salonda ken-dilerine güçlkle yol açabiliyorlardı. Çamurlu ayakkabıların te-bahhurundan* hasıl olan ağır bir koku, yarısından çoğu sarhoş olan müşterileri büsbütün sersemletiyor, zaman zaman sazı bastırarak kadar yükselen bir gürültü, sık sık açılıp kapanan kapıdan sokağa vuruyordu.

Yeni gelenler, iskemlelerin arkasına asılmış duran paltoları düşürerek ve her geçtikleri yerde bir kaynaşma doğurarak

* Buharlaşmasından.

uzun müddet dolaştıktan sonra bir yer bulup oturuyorlar ve ıslak kasketlerini çıkarıp başlarını kaşımaya başlıyorlardı.

Keman, ud ve Melek zaman zaman hamle eder gibi seslerini yükseltiyorlardı. Bu sırada gürültü ile saz arasında birkaç dakika devam eden hakiki bir mücadele oluyor, bazan gürültü galip gelerek saz mahcup bir eda ile vızıltısına devam ediyor, bazan da, bir hayat kavgası kadar canla başla yaptığı mücade- lenin sonunda kalabalığın biraz susar gibi olduğunu görünce, sevinçle sesini yükseltiyordu. Böyle dakikalarda Meleğin ince, biraz kısık, fakat tesirli sesi salonu doldurur, kendisine çevrilen gözlerde biraz da alaka belirirdi.

* * *

Camlı kapı ağır ağır açılarak içeri davavekili Hüseyin Avni girdi. Siyah paltosunun yakasını kaldırmış, aynı renkteki şapkasını önüne indirmişti. Hastalıklı gözlerini vapur dumanı bir gözlük örttüğü için yüzünün ancak pek az bir kısmı, sakalları uzamış çenesi görünüyordu. Ucundan yağmur suları süzülen harap bir şemsiyeyi koluna takmıştı. Korkak adımlarla, yıkılmamak için iskemle arkalarına tutunarak ilerledi, saza yakın bir yere geldi. Etrafta oturacak boş iskemle yoktu. Gözleriyle arandı. O civara yerleşmiş bulunan memurlar, bekâr öğretmenler onun bakışlarıyla karşılaşp kendisini masalarına çağırmaya mecbur olmamak için başlarını önlerine eğmişler veya derin la-kırdılarına dalmışlardı.

Bir masanın etrafında oturan ve esrar sigaralarını avuçları- nın içinde saklayan üç kasap Hüseyin Avni'yi masalarına davet ettiler. Hem ihtiyar sarhoşla alay etmek, hem de masalarına efendi adam oturduğunu hanendeye göstererek itibar kazanmak istiyorlardı.

Hüseyin Avni, siyah gözlüklerinin buğusunu ceketinin ko- lu ile sildi, paltosunun yakasını indirdi. Şapkasını çıkardı. Ada- makıllı seyrekleşmiş olan beyaz saçları kafasının çatlak ve lekeli derisine yapışmıştı. Oturduğu alçak arkalıklı yerli hasır sandal- yede rahatlaştıktan sonra başını saza çevirerek gülümsedi. Bu sırada uzun, seyrek dişleri, donuk pembe diş etleriyle beraber

dışarı fırlıyor, dudaklarının kenarından tükürükler sızıyordu.

Keman çalan uzun kafalı, esmer delikanlı eğilerek davavekilinin selamını iade etti. Melek başıyla belli belirsiz bir işaret yaptı; kucağındaki udun üzerine abanarak avaz avaz bağırarak ihtiyar sanatkâr ise, dünyanın farkında olmadığı için, şarkısına devam ediyordu.

* * *

Melek içinden: "Aman yarabbi, bu heriften kurtulamayacak mıyım?" dedi. Ömründe bu derece iğrendiği bir adama rast gelmemişti. Beş seneden beri hayatını sesiyle kazanıyor, sıkıştıkça vücudunu bu sese yardımcı yapmak mecburiyetinde de kalıyordu. Bu meslekte adam seçmek pek âdet değildi ama, bunun da bir haddi vardı. Zaten bu tiksinişinde Hüseyin Avni'nin suratının pek rolü yoktu. Meleğe asıl korkunç gelen onun yapışkan bir ifade taşıyan hareketleri ve siyah gözlüklerinin arkasında kirli bir paçavra gibi sallanan bakışlarıydı.

Diğer tutkunlarının ısmarladığı bir çayı bile hakir görmeyen ve bu eli açık hovardayı bir gülümseme ile tediye eden genç kadın, Hüseyin Avni'nin, evinden kim bilir ne sahnelerden sonra alıp kendisine hediye ettiği birkaç altın bileziği bir türlü koluna takamıyordu.

Kahvecinin söylediğine göre bu adam evvelce Hukuk Mahkemesi azasından imiş, sarhoşluğu yüzünden çıkarmışlar, çok az bir tekaüt maaşı alıyor ve üç çocuğu ile karısını davavekilliği ederek geçindiriyormuş. Hukuk mezunu olmayıp zabıt kâtipliğinden yetiştiği ve işine gücüne karşı hiç alakası olmadığı için yazıhanesine günde birkaç köylüden başka uğrayan olmazmış. Kahveci:

"Metelik yoktur herifte, nesine yüz verirsiniz?" diyordu. "Günde iki köylüye iki istida yazıp yarım kâğıt alır, onu da lokantacı Mahir'de rakıya yatırır, evde çoluk çocuk aç beklesin. Yaşından da utanmaz, ak sakalına da bakmaz, yazıhanesine uğrayan altmışlık köylü karılarına saldırır. Dayak yemediği gün yoktur. Şu kahvemize gelen efendilerin hiçbirinin ona yüz verdiğini gördünüz mü? Çamur gibi adamdır!"

Aynı masada oturduğu kasaplar, kahvede içki yasak olduğu için çay fincanlarına koydurup getirttikleri konyakları içiyorlar ve ona da ikram ediyorlardı. Esrar sigaralarının dumanı Hüseyin Avni'nin kırmızı kapaklı gözlerini ve kuru genzini yakıyordu. Melek ihtiyar udinin sesini bastırarak:

*Gece kapladı her yeri,
Keder sardı dereleri,
Esmerim vay vay.
Düşman değil, sevdâ açtı
Sinemdeki yareleri.*

diye bağırdıkça Hüseyin Avni öne doğru eğiliyor, yere düşecek gibi oluyordu.

Bu şarkının bestesinde, sözlerinde ve Meleğin ağlar gibi bir ifade alan söyleyişinde garip bir zavallılık, bir yalvarma vardı. İhtiyar adam ağzının içinde bir şeyler mırıldanıyor, fakat ancak gırtlakla yırtar gibi dışarı fırlayan bir "Ah!" duyulabiliyordu. Bir aralık ufak ve buruşuk bir kâğıda bir şeyler karalayarak kemancıya gönderdi, biraz sonra saz eski bir şarkıya başladı:

*Bir dâme düşürdü beni ki bahtı siyahım,
Billâhi bu sevdada benim yoktur günahım!*

Bunu, kısa fasılalarla diğer kâğıtlar ve ihtiyarın haline uygun diğer şarkılar takip etti.

* * *

Kahvenin kapısı aralanarak içeri sekiz on yaşlarında bir kız başı uzandı. Kıvırcık saçları ıslak bir pösteki gibi ensesine yapışmıştı. Gözleriyle, şaşkın ve kararsız, etrafı süzdükten sonra oralarda dolaşan Hamdi'yi çağırdı, bir şeyler söyledi.

Hamdi, tek tük evlerine yollanmaya başlayan müşterilerin arasından sıyrılarak Hüseyin Avni'nin yanına geldi ve kara gözlüklerini düzeltmeye çalışan ihtiyara:

Melek bu kasabaya geleli iki ay olmuştu ve Hüseyin Avni bir gece bile kahveye gelmemezlik etmemişti. Her akşamüzeri, yazıhanede mi olur, lokantada mı olur, bir miktar rakısını içer, daha ikinci kadehte titremeye başlayan adımlarla kahvenin yolunu tutardı. Bu genç, sıska ve esmer kadıncağızın biraz çatlak fakat yanık sesi onu çıldırtıyordu. Fakat onun bir kadına ısrarla yapışması için böyle bir sebebe de hacet yoktu. Bütün kadınlardan, en güzelinden en çirkinine, en küçüğünden en yaşlısına kadar öyle bir hava intişar ediyordu* ki, çeşit çeşit olmasına rağmen müşterek bir hususiyeti haber veren bu kâh latif, kâh baş ağrıtabilecek kadar sakil kokular onun hurdalaşmış vücudunda ıstıraplı bir sarsıntı bırakarak yayılıyorlar, zavallıyı uykudan, hatta düşünmekten mahrum ediyorlardı.

Çürük dimağının nasıl imal ettiği insanı şaşırtan binbir türlü dalaverelerle karısını kandırıyor, bir sandık köşesinde, bir çirkin dibinde nasılsa kalmış olan kıymetli birkaç parça eşyayı aldığı gibi sazlı kahveye gidiyor ve birkaç şarkı isteyip çaldırdıktan sonra, getirdiği şeyleri küçük çırak Hamdi ile Meleğe yolluyordu.

Kemancıyı birkaç kere yazıhanesine çağırıp kuru zeytin ile rakı ikram etmişti. Bir efendiye masa arkadaşlığı etmekten gurur duyan genç çingenenin Melek üzerinde lehinde tesir yapacağını ümid ediyordu.

Fakat artık sabrı tükenmişti. Yarım yamalak selamlardan ve pek kıstırdığı zamanlarda genç kadının ağzından dökülen "Nasılsınız efendim?" yollu bir hatır sormadan başka bir şey gördüğü yoktu. Halbuki ihtiyar etlerini seyrek fasılalarla kamçılayan ihtiras nöbetleri tahammül edilmez hale gelmişti. Oturduğu yerden Meleğe doğru bakarken, derhal fırlayıp saldırmak isteyen vahşi bir hisse kapılıyordu.

Birkaç akşam evvel kemancı vasıtasıyla kadını yazıhanesine davet ettiği halde bu teklifi, patron razı değil diye reddedilmiş, kemancıdan cevap bekleyerek geçirdiği yirmi dört saat, kız isteyip cevap bekleyen delikanlılara taş çıkartacak bir ümit ve yeis silsilesi halinde geçmişti. İki günden beri sabahtan akşama kadar içiyor ve binbir türlü planlar kuruyordu.

* Yayılıyordu.

"Beybaba! Senin küçük kız gelmiş, evden istiyorlarmış!" dedi.

Sarhoşun yağlı yüzünün gerildiği ve seyrek sakallarının dimdik olduğu görüldü. Bir kedi gibi yerinden fırlayarak:

"Defolsun, beni burada bari rahat bıraksınlar!" diye homurdandı ve yumruğunu kapıya doğru uzattı.

Aralık kapı hemen kapandı, Hüseyin Avni tekrar iskemle sine çöktü.

Kahve adamakıllı tenhalaşmıştı. Kalanlar başladıkları partiyi herhalde bitirmek isteyen birkaç tiryaki oyuncudan ibaretti.

Biraz sonra saz da bitti. Ud torbaya, keman kutuya kondu. Udi, hiç konuşmayan ve etrafına bakınmayan bir ihtiyar, önündeki çay fincanını son bir defa diktikten sonra kahveciden gündeliğini alıp gitti. Kemancı, Hüseyin Avni'nin yanına gelerek:

"Nasılsın beybaba!" dedi, başıyla da: "Ne idelim, bir türlü olmuyor işte!" der gibi bir işaret yaptı.

Sarhoş ihtiyar:

"E... Bu ne kadar sürecek ya? Bizde hal kaldı mı ya?" diye mırıldandı.

Melek patrondan parasını almış, kendisini hana kadar götürecektir garsonun hazırlanmasını bekliyordu. Astragan taklidi eski bir mantonun içinde vücudu titriyor gibiydi. Siyah dekolte iskarpinleri çamurlanmış ve silinmemişti.

Hüseyin Avni yerinden fırladı. Genç kadına doğru yürüyerek onun koluna yapıştı:

"Ben götüreyim seni, ruhum!" dedi.

Melek vücudunun sıcak bir köşesine ıslak bir el dokunmuş gibi ürperdi.

"Teşekkür ederim... Hacet yok!" diye mırıldandı.

"Hacet yok olur mu ya? Bize de bu kadar cevretmek reva mı ya? İnsanda tahammül bırakmıyorsun vallahi!"

Bu sözlerle beraber kadının zayıf kolunu daha çok sıktı. Melek hızla silkindi. Muvazenesini kaybeden davavekili dizlerinin üstüne düşerek alnını iskemlelerden birine vurdu.

Kalktığı zaman, sağ kaşının üst tarafında kırmızı bir şiş görünüyordu.

Bir eliyle gözlüğünü düzelterek:

"Ne demek istiyorsun yani?" dedi, sesi hırıltı gibi çıkıyordu.

Başını kemancıya çevirerek:

"Ulan!" dedi, "Nedir bu yaptığınız? Bu cilve biraz uzun kaçıyor!"

Kemancı kahve ocağı tarafında kayboldu.

Hüseyin Avni tekrar Meleğin koluna sarılmak isteyerek, bir adım attı. Genç kadın korkak gözlerle etrafına bakınıyordu.

Kahvede oyun oynayanlar ayağa kalkmışlardı. Bir kısmı kasketini alıp gidiyor, bir kısmı ihtiyar avukatla Meleğin etrafına toplanıyordu.

Esrar çeken kasaplar başlarını birbirlerine yaklaştırmışlar, susuyorlardı.

Tavandaki lüks lambaları parlayıp sönerek ömürlerinin azaldığını bildiriyorlardı.

Patron kemancının hesabını kesmiş, o da kalabalığa doğru sokulmuştu.

Hüseyin Avni etrafının farkında değildi. Genç kadının tekrar eline geçirdiği kolunu titrek parmaklarıyla sıkarak: "Sen geliyor musun şimdi?" dedi.

Melek kısaca:

"Hayır!" diye cevap verdi. Fakat ne yapacağını kestiremeyecek olduğu yerde kaldı ve sağa sola bakındı.

Bu anda, birdenbire sol yanağı üzerinde sarhoşun terli elini hissetti. Birisi saçlarını çeker gibi oldu ve müthiş bir acı duydu.

Başka birisi onu yakaladığı gibi birkaç adım öteye götürdü, bir istemleye oturttu; bu, kendisini hana götürecek olan garsondu.

Kahveci ile iki çırağı birkaç adım ilerde, yere eski bir çul gibi yığılmış olan avukatı tekmeliyorlar, kafasına gözüne yumruk vuruyorlardı. Biraz sonra çıraklar çamurlara bulaşan sarhoşu bacaklarından ve kollarından yakalayıp kahvenin önüne, yağmurun altına bıraktılar.

Melek birkaç dakika iskemlede ses çıkarmadan oturduktan sonra çırağa:

"Haydi gidelim!" dedi.

Dışarı çıktıkları zaman, kahvenin üç ayak taş merdiveninin dibinde Hüseyin Avni'nin hâlâ yattığını ve yağmurdan iliklerine kadar ıslanan küçük kızının onu kaldırmak için şurasından burasından çekelediğini gördü. Onları birkaç adım geçtiler, kızcağız çıkanları fark etmemişti.

"Babacığım, ne olursun babacığım, hadi gidelim!" diye ağlıyordu.

Nezleli sesi, artık biraz hafiflemiş olan yağmurun şıpırtılarına karışıyordu.

Melek yanındaki garsona:

"Şu adamı kaldırıversene!" dedi.

Beraber geri döndüler. Küçük kız hâlâ babasının etrafında dolaşıyor, hıçkırıklarla kesilen bir sesle, kendi kendine söylenir gibi, yalvarıyordu:

"Babacığım, hadi gidelim. Annem söz verdi, içtin diye kavga etmeyecek... Bir şey getirmedi diye de kavga etmeyecek... Hiç kavga etmeyecek..." Bir müddet susuyor, sanki cevap bekliyor, sonra:

"Hadi kalksana, ne olursun!" diye tekrar ağlamaya başlıyordu.

Yanına gelenlerin yüzüne baktı. O nezleli sesiyle, ehemmiyetsiz bir yardım ister gibi:

"Kaldırıversenize, ne olur!" dedi. "İki gündür eve uğramıyor, hepimiz açız. O gelmeyince annem büsbütün sinirlenip bizi dövüyor, gidin getirin diyor!"

Melek ve garson, Hüseyin Avni'nin kollarına yapıştılar. Sarhoş sızmıştı. Yerinden güç oynuyordu. Islak paltosu sıska vücudundan daha ağırdı. Ayaklarını yerde sürüyerek birkaç adım götürdüler. Biraz gevşek bırakınca olduğu yere çöküyordu. Hiçbir şey söylemeden onu sürüklemeye devam ettiler. Küçük kız önlerine düşmüş, yol gösteriyordu.

Zifiri karanlık sokaklarda Melek dizlerine kadar çamura battığını hissetti. Her adımda bir çukur vardı. Epeyce uzun bir müddet yürüdükten sonra alçak bir bahçe duvarının önünde durdular. Kız alışkın bir elle iki kanatlı kapının demir halkalarını bulup takırdattı. Biraz sonra içerde bir kapı gıcırdadı, ça-

murlu bahçede takunyalı ayakların sesi duyuldu, kapının bir kanadı açıldı ve elinde titrek ışıklı bir idare lambasıyla sıska bir kadın vücudu göründü.

Gözleri evvela lakayt bir bakışla sarhoşu, sonra büsbütün manasız bir ifade ile genç kadını süzdü. Küçük kızın nezleli sesine pek benzeyen boğuk bir sesle:

“Demek şimdiki de sensin ha?” dedi.

Melek hiçbir şey söylemedi. İki kadın bir müddet bakiştılar. Garson sarhoşu kapının iç tarafına, duvarın dibine bıraktı. Küçük kız kapının bir kenasında hâlâ ağlıyor ve ara sıra burnunu çekiyordu.

Damların kenarından tek tük damlalar düşüyor ve boğuk sesler çıkararak sokağın çamurlarına gömölüyordu. Melek yaşıya elindeki çantayı açtı, içinden dört beş altın bilezikle bir çift küpe aldı. Kendisine hayretle bakan sıska kadına uzatarak:

“Alın bunları... Bunlar sizin galiba...” dedi. Sonra başını azıcık önüne eğerek:

“Bana bunları boşuna vermişti...” diye ilave etti.

Gitmek için döndü. Kapının kenarına dayanmış duran küçük kızı gördü. Kendini tutamayarak onu kolundan yakaladı ve çekti, sırsıklam saçlarından tuttuğu başını göğsüne bastırdı. Sonra eğildi, şaşkın şaşkın kendine bakan kızın yaşlardan ve yağmurdan ıslanmış yüzünü sıkı sıkı öptü.

Bir kabahat işliyormuş gibi çabuk ve sinirli hareketlerle çantasını tekrar açtı, biraz evvel aldığı bir buçuk lira yevmiye ile dünden kalan yirmi otuz kuruş parayı kızın avucuna sıkıştırdı.

Sonra hiç arkasına bakmadan, yanı başında sessizce yürüy-en garsonla beraber, çamurlu yollardan geriye, kendisini bekleyen han odasına döndü.

1937

Ali, Sabahattin (2010). Yeni Dünya (7. Baskı). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

yazmanın altında küçük bir bal kutusu gibi kabaran altın fesi, her adımda hafifçe titriyor; uzun boyu, heybenin ağırlığı ile azıcık öne eğiliyordu.

Hiçbir şey konuşmadan bir saat kadar yürüdük. Birkaç meyve ağacının arasına serpilmiş beş on evden ibaret Beyobası'nı, biraz sonra da, ulu bir çınarın gölgesinde yıkılıp dağılmaya bırakılmış boş bir su değirmenini geçtik. Artık zeytinler bitmiş, çam ormanları başlamıştı. Gün ışığı vurmeyen, gölgeli, loş bir boğaza iniyorduk. Karşımızda alabildiğine dik bir dağ yükseliyor, onun henüz gözümüzden saklı bulunan eteklerinden doğru, coşkun akan bir derenin uğultusu geliyordu.

Hacer kız bir aralık başını çevirdi:

--- Dere boyundan gideceğiz. Suyu fazladır, bastığın yere mukayyet ol!- dedi.

Kayalar arasındaki dik ve dar bir patikadan inince Kızılkeçili Deresi'yle karşılaştık. İki sırtın birleştiği dar boğazda kayadan kayaya atlayarak köpüren sular, kulakları dolduran büyük bir gürültü çıkarıyorlardı. Suyun kenarındaki dar yolda, çok kere taştan taş atlayarak, yürümeye başladık. Kah derenin kıyısına kadar iniyor, kah tekrar sırta tırmanarak beyaz köpüklü çağlayanlara yüksekte bakıyorduk. Boğaz gittikçe darlaşıyor, iki yanda dimdik yükselen kayaların yarıkları arasından fırlayan kocaman çam ağaçları, yan yatmış bir halde, boşluğa uzanıyordu. Suların yalayıp parlattığı taşlarda çıplak ayaklarıyla seken Hacer'e yetişmek için güçlük çekiyordum. Dağdan yuvarlanıp derenin yolunu kapayan ev büyüklüğünde kayalar, yahut bir kayanın beri tarafındaki yumuşak toprağı oyan sular, dere boyunca yer yer büyük ve derin havuzlar meydana getirmişlerdi. Bir kararda durmayan aynalarına etraflarındaki iri çam veya çınar ağaçlarının gölgesi vuran ve suları içlerine çok kere birkaç adam boyu yüksekliğinde bir kayadan köpük köpük dökülen bu havuzlara her rastlayışımızda önümdeki kız başını çevirmeden:

--- Buna Deli Büvet derler!-

Yahut:

--- Buna Kunduzlu Büvet derler!- diye izahat veriyordu.

Boğazın biraz genişlediği bir yere yaklaştığımız zaman, kulaklarımı müthiş bir gürültü doldurmaya başladı. Hacer:

--- Sütüven'e geldik!- dedi.

İki iki buçuk metre çapında bir borudan fırlıyormuş gibi bol ve coşkun akan sular, bembeyaz bir kayaya varınca birdenbire boşlukla karşılaşıyorlar, bir an, bir küçük an sanki duruyorlar, sonra, geldiklerinden daha müthiş bir hızla derin bir çukura, sade köpük halinde dökülüyorlardı. Orada bir müddet kaynaşıyorlar ve çalkalana çalkalana sağa kıvrılıp, beyaz taşlar üzerinde sekerek, yollarına devam ediyorlardı. Kenara kadar sokulup aşağıya bakınca insanın yüzünü serin bir buğu sarıyor, ardı arası kesilmeyen bir gök gürültüsü iki yanda yükselen kayalık dağlarda uğultulu akisler bırakıyordu. Bu çağlayandan bahseden bir şiirin ilk satırları hep dudaklarımda idi:

Bir kayadan duman duman,
On yedi metre atlayan
Dağ kokusuyle yüklü su

Akması tel tel ince saç,
Düştüğü yerde üç kulaç,
Mavi su, ak köpüklü su!..

(Mustafa Seyit Sutüven'in şiiri)

Bir kenarda çömelip gözlerini bir bana, bir Sutüven'e çeviren kız, heybesini tekrar sırtladı. Dere boyunca, iki dağın gittikçe sıkışan yamaçları arasında, yeniden çıkmaya başladık. Menbaa yaklaştıkça dere artık akıyor, çağlayanlar şeridi halinde, bir kayadan bir kayaya sığıyordu. Suyu aralarına alan kayalar bir yerde daralıp birbirlerine iki adım kadar yaklaşmışlardı; olanca hızlarıyla gelip bu cendereye giren sular, beş altı metre uzunluğundaki dar boğazdan görülmedik bir hırs ve süratle, ve simsiyah bir renk alarak geçiyorlar, kurtulduktan sonra da, kumlu ve çakıllı yataklarına serilip, beyaz kabarcıklı kahkahalar atarak fıkırdıyorlardı.

Yolun adamakıllı çetinleştiği, iki taraftaki taşlara, çalılara, çam fidanlarına tutunmadan yürümenin güçleştiği bir yerde önümüze koskocaman bir büvet çıktı. Bir başından bir başı on beş adım vardı. Üç adam boyu kadar derin olan suyu yüksekçe bir kayadan dökülüyordu. Gövdesini dört kişinin zor kucaklayacağı bir çınar havuza doğru eğilmiş, kalınlı inceli dallarını suyun üstüne uzatmıştı. Şimdi boğazın alt başı hizasına gelen güneş, iri yapraklar arasından geçerek büvetin dibindeki süt gibi beyaz çakılları, iri kumları ısıldatıyordu. Döküldükleri kayanın dibinden başlayarak yer yer anaforlar yapıp kenarları dolaşan sular, havuzun alt başına gelince, birdenbire yollarını bulmuşlar gibi, geniş bir kayanın üstünden hızla geçerek akıp gidiyorlardı.

Hacer kız burada hiç durmadan yoluna devam etti. Ben onun ardından yetişmeye uğraşırken, dönüp dönüp bu görülmemiş güzelliğe bakmaktan kendimi alamıyordum. Suların gürültüsünü bastırmak için bağırarak sordum:

--- Bu büvetin adı yok mu?--
--- Hasanboğuldu!--
--- Ne dedin?--
--- Hasanboğuldu!--
--- Kim Hasan?--
--- Zeytinli'den... Bahçıvan Hasan!--

--- Ne zaman boğulmuş?..--
--- Çok olmuş... Kirk elli sene var...--
--- Nasıl boğulmuş?--

Kız durdu, geri dönüp, şimdi bulunduğumuz yüksek yerden aşağıya, güneşin ışığıyla balık karnı gibi parlayan sulara ve bunların üstünü yer yer örten çınara baktı: -Yaylaya varalım da, azıcık oturur dinleniriz, o zaman anlatırım!- dedi.

Tekrar yola koyulduk, bir hayli daha çıktık. Dönüp boğazın geldiğimiz taraflarına baktığım zaman, ovayı epeyce aşağılarda, adamakıllı küçülmüş olarak görüyordum. Zeytin ve kavak ağaçlarının arasında kırmızı kiremitleri ve beyaz minareleri görünen köyler birer oyuncak gibiydi.

Hacer:

--- Patlamlara geldik; buradan dağa vuracağız!- dedi.

İleriye dönüp baktım. Derenin iki yanında, sudan hemen birkaç karış yukarıda, birbirlerinden ancak birer ikişer adım uzaklıkta, yan yana belki yirmi tane pınar vardı. Kimi irice bir taşın altından, kimi kumlu bir topraktan fırlıyor, binlerce kuşun bir arada çıkardığı sesi andıran bir şırıltı ile dereye karışıyordu. Koşup yüzükoyun yattım ve bunlardan birinin

(Mustafa Seyit Sutüven'in şiiri)

Bir kenarda çömelip gözlerini bir bana, bir Sutüven'e çeviren kız, heybesini tekrar sırtladı. Dere boyunca, iki dağın gittikçe sıkışan yamaçları arasında, yeniden çıkmaya başladık. Menbaa yaklaştıkça dere artık akıyor, çağlayanlar şeridi halinde, bir kayadan bir kayaya sığıyordu. Suyu aralarına alan kayalar bir yerde daralıp birbirlerine iki adım kadar yaklaşmışlardı; olanca hızlarıyla gelip bu cendereye giren sular, beş altı metre uzunluğundaki dar boğazdan görülmedik bir hırs ve süratle, ve simsiyah bir renk alarak geçiyorlar, kurtulduktan sonra da, kumlu ve çakıllı yataklarına serilip, beyaz kabarcıklı kahkahalar atarak fıkırdıyorlardı.

Yolun adamakıllı çetinleştiği, iki taraftaki taşlara, çalılara, çam fidanlarına tutunmadan yürümenin güçleştiği bir yerde önümüze koskocaman bir büvet çıktı. Bir başından bir başı on beş adım vardı. Üç adam boyu kadar derin olan suyu yüksekçe bir kayadan dökülüyordu. Gövdesini dört kişinin zor kucaklayacağı bir çınar havuza doğru eğilmiş, kalınlı inceli dallarını suyun üstüne uzatmıştı. Şimdi boğazın alt başı hizasına gelen güneş, iri yapraklar arasından geçerek büvetin dibindeki süt gibi beyaz çakılları, iri kumları ısıldatıyordu. Döküldükleri kayanın dibinden başlayarak yer yer anaforlar yapıp kenarları dolaşan sular, havuzun alt başına gelince, birdenbire yollarını bulmuşlar gibi, geniş bir kayanın üstünden hızla geçerek akıp gidiyorlardı.

Hacer kız burada hiç durmadan yoluna devam etti. Ben onun ardından yetişmeye uğraşırken, dönüp dönüp bu görülmemiş güzelliğe bakmaktan kendimi alamıyordum. Suların gürültüsünü bastırmak için bağırarak sordum:

--- Bu büvetin adı yok mu?--
--- Hasanboğuldu!--
--- Ne dedin?--
--- Hasanboğuldu!--
--- Kim Hasan?--
--- Zeytinli'den... Bahçıvan Hasan!--

--- Ne zaman boğulmuş?..--
--- Çok olmuş... Kirk elli sene var...--
--- Nasıl boğulmuş?--

Kız durdu, geri dönüp, şimdi bulunduğumuz yüksek yerden aşağıya, güneşin ışığıyla balık karnı gibi parlayan sulara ve bunların üstünü yer yer örten çınara baktı: -Yaylaya varalım da, azıcık oturur dinleniriz, o zaman anlatırım!- dedi.

Tekrar yola koyulduk, bir hayli daha çıktık. Dönüp boğazın geldiğimiz taraflarına baktığım zaman, ovayı epeyce aşağılarda, adamakıllı küçülmüş olarak görüyordum. Zeytin ve kavak ağaçlarının arasında kırmızı kiremitleri ve beyaz minareleri görünen köyler birer oyuncak gibiydi.

Hacer:

--- Patlamlara geldik; buradan dağa vuracağız!- dedi.

İleriye dönüp baktım. Derenin iki yanında, sudan hemen birkaç karış yukarıda, birbirlerinden ancak birer ikişer adım uzaklıkta, yan yana belki yirmi tane pınar vardı. Kimi irice bir taşın altından, kimi kumlu bir topraktan fırlıyor, binlerce kuşun bir arada çıkardığı sesi andıran bir şırıltı ile dereye karışıyordu. Koşup yüzükoyun yattım ve bunlardan birinin

dayanılmayacak kadar soğuk suyunu dinlene dinlene içtim. Hacer de çömelmiş, avucuyla su alarak yüzüne ve şakaklarındaki saçlara sürüyordu.

Vücudumdan terler boşanarak dağa tırmanmaya başladım. Dere sağımızda ve aşağıda kalmıştı. Üzeri kuru çam pürleriyle örtülü keçiyolunda kayıp yuvarlanmamak için bazan diz üstü çöküp bir ardıç dalını yakalıyor, bazan da tutar tutmaz köküyle beraber elimde kalan bir kekiğe yapışıyordum. Nihayet bayır mülayimleşti, biraz sonra da önümüz açıldı. Seyrek çamların arasından ilerideki denizi gördüm. Birkaç adım daha yürüyüp gölgeli bir yere oturduk.

Hacer kız heybesini karıştırarak:

--- Yanında yiyeceğin yok herhalde!- dedi. -Sokul da ekmek yiyelim!-

Ben üç dört saatte obaya varacağımı sandığım için yanıma bir şey almamıştım. Ne kadar acıktığımı şimdi birdenbire anlıyordum. O, bu sırada önüme bir tutam yufka koymuş, yere serdiği kırmızı yazma mendilin üstüne bir topak tulumpeyniri ile birkaç taze soğan bırakmıştı. Hem yiyor, hem etrafıma bakıyordum. Bulunduğumuz yer, denizden bin beş yüz metre kadar yüksekte idi. Akçay iskelesinin önünde duran kayıklar, ağaçların arasındaki seyrek binalar iğne topuzu kadar ufaktı. Karşıda, Burhaniye'nin arkasında yatan Madra Dağları şekilsiz bir yığından ibaretti. Güneşin altında göz kamaştırıcı pırıltılarla yanan deniz, ta uzaklarda açıklı koyulu gölgelere bürünen Midilli Adası'na kadar uzanıyor, bunun sağ yanından geçerek ufukta, sisler içinde gökle birleşiyordu. Kazdağı'nın körfeze kadar yaklaşan eteklerini sayılamayacak kadar çok, her biri başka renk ve biçimde, irili ufaklı dağlar ve tepeler çeviriyordu. Arkamızda Sarıkız, bu dağların en yüksek tepesi, ağaçsız başını beyaz bulutlara uzatıyordu.

Yanımdaki kız, ortada kalan yufkalarla peyniri mendile sarıp heybesine yerleştirdi; ben, hemen kalkmayı asla düşünmediğimi belli etmek ister gibi arkamdaki çama yaslanarak:

--- Hani şu Hasan'ın nasıl boğulduğunu anlatacaktın!- dedim.

--- Nasıl boğulduğunu gören yok ki... Yalnız orada boğulduğunu söylüyorlar!-

--- İyi ya, neden boğulmuş?-

--- Obaya varınca kime sorsan diyiverir... Hadi yolumuza gidelim!-

--- Yok canım!- dedim. -Yemek üstüne hemen yola çıkmak iyi değildir. Sonra obada İsmail Baba'yla konuşacak çok lafımız var... Sen bildiğin kadarını söyleyiver!-

Hacer heybeyi tekrar yanına bırakarak azıcık düşündü. Bir aralık gözlerini üstümde gezdirerek hikayesini ne dereceye kadar alaka ile dinleyeceğimi, ne kadar anlayabileceğimi keşfetmek ister gibi beni süzdü. Genç yüzünde büyük bir ciddilik, iri, siyah gözlerinde dalgın bir hal vardı.

--- Bu Hasan Zeytinli'de bahçıvanmış...- diye başladı. Anlatırken önüne ve ara sıra ovaya bakıyor, güzel bir delikanlı eline benzeyen irice elinin şahadetparmağıyla toprağı karıştırıyordu.

--- Bu Hasan Zeytinli'de bahçıvanmış... Ufacık bir bahçesi varmış; yazın bostan, yeşillik eker, kışın el zeytinini silkmeye gider, koca anasıyla yaşar dururmuş. Daha da pek genç imiş; hani bıyığı yeni terlemiş. Anasından başka kadına göz kaldırıp bakmaz, düğünde, bayramda öbür delikanlılar gibi rakıya, oyuna katılmaz, kız gibi bir oğlanmış... Pazarlara gidip bostan ne satın da parasını getirir, anasına teslim edermiş. Bizim obadan onu bilenler var da onlar söylüyorlar... Anam daha şuncağız çocukmuş... İşte o zamanlar bizim Yüksekoba'dan Emine, Edremit pazarında bu Hasan'ı görmüş... Anam Emine'yi bildirdi; sekiz yük balları

varmış; babası ağaç devirip kereste yapar, anasıyla Emine de arılara bakarmış. Dağ gibi bir kızmış. Danaları, inekleri, boynuzundan tutunca şu yana savuruverirmiş. Bu geldiğimiz yolu iki saatte iner, üç saatte çıkarmış. Çocuklarla da pek oynar, obanın kızlarını ardına takınca ormanda koşturup terletir, sonra da hepsini bicik bicik yanaklarından öpermiş... İşte bu Emine, Edremit pazarında Hasan'dan bostan almış; hanı dağlık yerde pek kavun karpuz olmaz da onun için... Hasan bostanları Emine'nin heybesine doldururken: 'Yörük kızı!' demiş, 'Yükün ağır oldu. Kazdağı'nın yolu çetindir, nasıl çıkacaksın?'

Emine onun yüzüne gülüvermiş de:

--- 'Ne sandın düz ovalı!' demiş, 'Biz dağlıyız, sizin boş çıkamadığınız bayıra biz kırk okka yükle çıkarız!..'

Hasan önüne bakmış, Emine yoluna gitmiş, ama ertesi pazar yine onun sergisine varmış:

--- 'Bostanların iyi çıktı, sarı oğlan, al sana bal getirdim!' demiş; omuzundan bal teknesini indirip bir gömeç almış, Hasan'a vermiş. Hasan'ın yüzü yine al al olmuş:

--- 'Ne zahmet ettin, yörük kızı!' demiş, ama Emine cevap vermeden gülüp yürümüş.

-İkinci vakti Hasan eşeğini önüne katıp köye dönerken, Kadıköy Mezarlığı'nın önüne varınca, bakmış Emine heybesi sırtında ileriden gidiyor. Önce dili tutulmuş, hiç tinmeden ardından yürümüş, sonra bir yüreklenmiş, eşeğini sürüp Emine'nin yanına varmış:

--- 'Uğurlar olsun, yörük kızı! Sen hangi obadansın?' diye sormuş. Emine, Hasan'ı görünce:

--- 'Sana da uğurlar olsun, sarı oğlan! Ben Yüksekobalı'yım sen nerelisin?' demiş.

--- 'Ben Zeytinli'denim... Köye kadar yolumuz bir... Heybeni eşeğin üstüne at da rahat git!..'

--- 'Olmaz! Ovada heybeyi eşeğe taşıtırsam, koca dağa bu yük ile nasıl çıkarım?'

Zeytinli'ye gelene kadar yan yana yürümüşler; az konuşmuşlar, çok bakışmışlar; ama ikisinin de gönlü birbirini sevmiş. Ondan sonra her pazardan beraber dönmüşler... Emine arada bir Hasan'ın, Zeytinli'nin alt başındaki bahçesine uğrayıp ona süt, peynir, bal götürmüş; Hasan, Emine'ye dut silkivermiş, kiraz, vişne toplamış. Bahçenin ortasındaki ayvanın dibinde yan yana çömelip konuşurlarken görenler çok olmuş. Ama Hasan'ın anası bakmış ki bu iş böyle sürüp gidesi değil... Oğlunu önüne oturtup:

--- 'Oğlum, Hasan!' demiş. 'Baban öleli beri evin erkeği sensin... Ben bugün varsam yarın yoğunum... Evine bir kadın lazım. Sana bizim köyden bir kız almak isterdim ama, yine sen bilirsin... Eğer gönlün bu yörük kızını pek sevdiyse bu ihtiyar halimde obasına gidip isteyeyim... Güz yaklaştı; zeytinden sonra düğününüzü yaparız...'

Hasan da hep bunu düşünürmüş ama, bir türlü içini dökemezmiş. Bakmış artık beklemenin yolu yok, Emine obadan indiği bir gün onu bahçede yanına oturtmuş:

--- 'Emine' demiş, 'bahar geçti, yaz geçti; leylekler yerine göçtü! Kış gelip dağları yolları kar örtmeden ya sen bana gel, ya ben sana geleyim!'

Emine'nin yüzü sapsarı olmuş:

--- 'Ah, Hasan!' demiş, 'Kışın derdi senden evvel benim içime çöktü, ayrılık günleri geldi çattı. Ne ben senin köyünde edebilirim, ne sen benim obamda... Bu yaz büyük günah işledik... Artık sen beni unut, ben de seni unutayım...'

Bunu duyunca Hasan'ın aklı başından çıkmış; Emine'nin eline sarılmış:

--- 'Aman yörük kızı, aman biricik Eminem!' demiş, 'Senin tatlı dilini duyan, güler yüzünü gören bir daha seni nasıl unuttur? Böyle deme, burda kal. Sen bahçeye bakarsın, ben zeytine giderim, kimseye muhtaç olmayız...'

Emine acı acı gülmüş de demiş ki:

--- ‘İnsan nereye giderse rızkı da beraber gidermiş; bunu düşündüğüm yok. Ama ben dağlıyım, bu çukur ovalarda kalamam. Köyünüzün eli kınalı kızlarına katışamam, senin içine dert olur... Kızılbaş kızı geldi de Hasan’ı elimizden aldı derler, benim içime dert olur... Yörük kızı dağdan köye, çadırdan eve inmemeli... Ben seni görmemeliydim... Gördüm, sözüne uymamalıydim... Ama neyleyim, senin de tatlı sözünle güler yüzün etti bunları... Hadi benim Sarı Hasanım, tut ki birbirimizi düste görmüş de uyanmışız... Bırak beni dağıma gideyim!’

Yanından kalkıp kuş gibi uçmuş. Hasan arkasından bakmış kalmış...

Hacer toprakla oynayan parmağını eteğine silerek, önce bana, sonra ileriye, boşluğa baktı. Ben gözlerimi onun yandan görünen yüzüne dikmiştim. Bakışının hala tesiri altındaydım. İnsan ruhlarının ince ve derin kıvrıntılarını bütün karmakarışıklığı ile anlayan ve şaşılacak bir kolaylıkla anlatan bu genç yörük kızı sanki birdenbire büyüüvermişti. Gözlerini çevirmiş, aşağıya, yeni yeşeren ağaçları, taze ekinleri, koyu yapraklı zeytinleri, yer yer görünüp tekrar kaybolan dereleri ile pırl pırl yanan ovaya bakıyordu.

Dağın siyah kaşların altında düşünceli duran gözleri, sınıksız kapalı ince dudakları, tozlu ve hala biraz terli yanakları çam dalları arasından sızan güneşte parlıyor; çocuk çizgilerini henüz kaybetmemiş olan yüzü garip bir olgunluk ifadesi alıyordu.

Aşağılarda kalan derenin uğultusu rüzgarın esişine göre azalıp çoğalarak bize kadar geliyor, çamların mırıltısına karışıyordu. Baygın bir kekik ve çam kokusu ortalığı doldurmuştu. Hacer kız elini yanına uzatarak yerden kuru bir kozalak aldı; parmaklarıyla onun dişlerini büküp kırmaya başladı. Sonra başını bana çevirdi, elinde ufaladığı kozalığın çıtırtılarına karışan hafif bir sesle yeniden anlatmaya başladı:

--- O günden sonra Hasan’ın yüzü gülmemiş, rengi yerine gelmemiş. Gönlünü bir yerde eğlemez, ağzını açıp dünya kelamı eylemez olmuş. Pazarlara ayva, nar satmaya gider, ne alıp ne verdiğini bilmeden geri dönermiş. En sonunda bir gün dayanamamış; Edremit pazarı günü, akşam vakti Zeytinli’nin üst başında, Yüksekoba’ya giden yolun kıyısında oturup Emine’yi beklemiş. O gün kızın pazara indiğini kestirmiş. Az sonra Emine yolun alt başında görünmüş. Onun da yüzü sarı, hali perişanmış. Hasan’ı görünce yüreği yanmış ama, hiç tınmadan oradan geçip gidecek olmuş. Hasan yolunu kesmiş:

--- ‘Emine!’ demiş, ‘Bu dünyada gönlüne karşı gelen babayiğit çıkmamış. Ocağına düştüm! Deli gönlün bizim çukur köyümüze sığmazsa al beni obana götür! Ananı ana, babanı baba bileyim; ineğini sağıp davarını güdeyim; babanla tahta biçip keresteyi dağdan sırtımda indireyim. Tek beni buralarda garip koyup gitme!..’

Emine durmuş, Hasan’ın yanına çökmüş, gözlerini koluna silmiş:

--- ‘Hasan’ demiş, ‘yüreğimi deldin! Ne çare ki dediğin olacak iş değil. Ovada büyüyen dağda yapamaz... Dağın suları serindir ama, yolları sarptır, kışı çetindir... Kar altında odun kesmek, bahçeye bostan ekmeye benzemez. Benim erim diye götürdüğüm adamı obamızın yiğitleri kınamamalı!.. Ben seni bildim, artık gözüme hiçbir yiğit görünmüyor; ama ananın, babamın, akramın yanında seni küçük düşüremem. Sal beni gideyim!..’

Hasan ayak diremiş: ‘Her işi yaparım; obanızın yiğitlerini kardeş bilip işlerine koşarım; eğer of dersem kov beni köyüme gönder!’ demiş.

Emine’nin aklı yatmamış ama, yüreği yumuşamış: ‘Haftaya burada bekle de cevabımı al!’ demiş.

Hafta sekiz gün, Hasan anasının boynuna sarılmış; hak alıp hak vermiş; gelmiş yolun başına, Emine'yi beklemiş... Çok geçmeden yörük kızı görünmüş... Sirtında koca bir çuval varmış, içi pamuk doluymuş gibi onu beli bükülmeden taşırmış.

Hasan'ın yanına gelince:

--- 'Hasan!' demiş, 'Anamla, babamla danıştım; onlar da emmilerimle danıştılar. Ovalıya varanın, ovalıdan kız alanın onduğunu gören yok. Deli kız, deli kız! dediler. Yüksekoba'da gönlünü verecek yiğit mi bulamadın? Ben de: Herkesin yiğidi kendi gönlüne göreymiş! dedim. Peki öyleyse dediler, bir sına bakalım, senin yiğidin Kazdağı'ndaki yörük Emine'ye er olacak adam mı? Konuşup kavil ettik (sözbirliği ettik): Zeytinli'den kırk has okka tuz aldım; bunu sırtına vurup bir yerde durup dinlenmeden benimle Yüksekoba'ya çıkabilirsen haftaya düğünümüz olacak. Kırk okka yükle dört saatlik dağa çıkan adama eğri bakacak babayiğit bizim obamızda yoktur. Çıkamazsan, kaderimiz böyleymiş!'

Hasan bir söz söylemeden çuvalı sırtlamış. Emine'nin önüne düşüp yürümüş. Ayakları kuş gibi uçarmış. Beyobası'nı geçmişler, bayır aşağı dereye inerken Emine bir bakmış, Hasan'ın yüzünden, ellerinden su gibi ter boşanıyor... Az önce genişleyen yüreği daralmış:

--- 'Kendine yazık etme, Hasan!' demiş. 'Ver çuvalı bana, ben gideyim! Sen bahçene dön!'

Hasan soluk soluğa:

--- 'Buraya gelirken ant içtim. Geri dönersem sağ dönmeyeceğim!' deyip yürümüş. Emine'nin yüreği daha da daralmış ama çaresi yok. Eski değirmeni geçmişler, Sutüven'in yanına gelince Hasan durmuş:

--- 'Emine!' demiş, 'Bana ettiğin zulümdür! Tuzlar sırtımı yaktı... Dur bir soluk alayım!'

Emine:

--- 'Kavlimizde durup dinlenmek yok!' deyip yürümüş. Hasan bir taştan bir taşla atlayıp ardından yetişmiş. Az daha gitmişler; Hasan yine durup yalvarmış:

--- 'Emine, zalım anana babana uyup beni çok ağır sınadın! Bu kadarı yeter, hadi köye dönelim!'

Emine'nin yüreği dilim dilim olmuş da içindekini yine dışarı vurmamış:

--- 'Ben sana dedim Hasan, bu dağlar sana göre değil! Ver çuvalı ben gideyim' demiş.

Hasan gayretlenmiş, biraz daha yürümüş. Demin yanından geçerken Hasanboğuldu dedim ya, eskiden oraya Gök Büvet derlermiş. Hasan oraya geldiğinde dizleri bükülüvermiş, olduğu yere çökmüş:

--- 'Ah, Emine!' demiş, 'Beni boş yere yaktın. Ben bu dağlara çıkamayacağım, gel köye dönelim!'

--- Emine ağzını açıp bir söz demeden Hasan'ın sırtından düşen çuvalı yüklenmiş, tek başına, gerisine bakmadan yürümüş. Çalıların ardında kaybolup giderken, Hasan anasız kalmış yavru kuş gibi bağırarak:

--- 'Emine, obana gelemem, köyüme dönemem, beni buralarda bırakıp gitme!'

Emine durmuş, durmuş, sonra başını çevirmeden yine yoluna düzölmüş. Ta patlakların yanına gelinceye kadar Hasan'ın bağırıldığını duymuş. Garip oğlan suyun gürültüsünü bastırıp:

--- 'Emine, ben senin ardından geledim, sen benim ardından gel!' diye seslenirmiş.

Emine bir yerde durup soluk almadan, bir kere dönüp ardına bakmadan kırk okka tuzla obaya varmış. Anası babası onu görünce her şeyleri anlamışlar. Kız çuvalı oraya atıp yere yıkılmış, kendinden geçmiş; ama daha ortalık kararmadan yerinden fırlamış:

--- 'Duydunuz mu? Hasan beni çağırıyor!' demiş.

Hafta sekiz gün, Hasan anasının boynuna sarılmış; hak alıp hak vermiş; gelmiş yolun başına, Emine'yi beklemiş... Çok geçmeden yörük kızı görünmüş... Sırtında koca bir çuval varmış, içi pamuk doluymuş gibi onu beli bükülmeden taşırmış.

Hasan'ın yanına gelince:

--- 'Hasan!' demiş, 'Anamla, babamla danıştım; onlar da emmilerimle danıştılar. Ovalıya varanın, ovalıdan kız alanın onduğunu gören yok. Deli kız, deli kız! dediler. Yüksekoba'da gönlünü verecek yiğit mi bulamadın? Ben de: Herkesin yiğidi kendi gönlüne göreymiş! dedim. Peki öyleyse dediler, bir sına bakalım, senin yiğidin Kazdağı'ndaki yörük Emine'ye er olacak adam mı? Konuşup kavil ettik (sözbirliği ettik): Zeytinli'den kırk has okka tuz aldım; bunu sırtına vurup bir yerde durup dinlenmeden benimle Yüksekoba'ya çıkabilirsen haftaya düğünümüz olacak. Kırk okka yükle dört saatlik dağa çıkan adama eğri bakacak babayiğit bizim obamızda yoktur. Çıkamazsan, kaderimiz böyleymiş!'

Hasan bir söz söylemeden çuvalı sırtlamış. Emine'nin önüne düşüp yürümüş. Ayakları kuş gibi uçarmış. Beyobası'nı geçmişler, bayır aşağı dereye inerken Emine bir bakmış, Hasan'ın yüzünden, ellerinden su gibi ter boşanıyor... Az önce genişleyen yüreği daralmış: --- 'Kendine yazık etme, Hasan!' demiş. 'Ver çuvalı bana, ben gideyim! Sen bahçene dön!'

Hasan soluk soluğa:

--- 'Buraya gelirken ant içtim. Geri dönersem sağ dönmeyeceğim!' deyip yürümüş. Emine'nin yüreği daha da daralmış ama çaresi yok. Eski değirmeni geçmişler, Sutüven'in yanına gelince Hasan durmuş:

--- 'Emine!' demiş, 'Bana ettiğin zulümdür! Tuzlar sırtımı yaktı... Dur bir soluk alayım!'

Emine:

--- 'Kavlimizde durup dinlenmek yok!' deyip yürümüş. Hasan bir taştan bir taşla atlayıp ardından yetişmiş. Az daha gitmişler; Hasan yine durup yalvarmış:

--- 'Emine, zalım anana babana uyup beni çok ağır sınadın! Bu kadarı yeter, hadi köye dönelim!'

Emine'nin yüreği dilim dilim olmuş da içindekini yine dışarı vurmamış:

--- 'Ben sana dedim Hasan, bu dağlar sana göre değil! Ver çuvalı ben gideyim' demiş.

Hasan gayretlenmiş, biraz daha yürümüş. Demin yanından geçerken Hasanboğuldu dedim ya, eskiden oraya Gök Büvet derlermiş. Hasan oraya geldiğinde dizleri bükülüvermiş, olduğu yere çökmüş:

--- 'Ah, Emine!' demiş, 'Beni boş yere yaktın. Ben bu dağlara çıkamayacağım, gel köye dönelim!'

--- Emine ağzını açıp bir söz demeden Hasan'ın sırtından düşen çuvalı yüklenmiş, tek başına, gerisine bakmadan yürümüş. Çalılarının ardında kaybolup giderken, Hasan anasız kalmış yavru kuş gibi bağırarak:

--- 'Emine, obana gelemem, köyüme dönemem, beni buralarda bırakıp gitme!'

Emine durmuş, durmuş, sonra başını çevirmeden yine yoluna düzülmüş. Ta patlakların yanına gelinceye kadar Hasan'ın bağırıldığını duymuş. Garip oğlan suyun gürültüsünü bastırıp:

--- 'Emine, ben senin ardından geledim, sen benim ardından gel!' diye seslenirmiş.

Emine bir yerde durup soluk almadan, bir kere dönüp ardına bakmadan kırk okka tuzla obaya varmış. Anası babası onu görünce her şeyleri anlamışlar. Kız çuvalı oraya atıp yere yıkılmış, kendinden geçmiş; ama daha ortalık kararmadan yerinden fırlamış:

--- 'Duydunuz mu? Hasan beni çağırıyor!' demiş.

Anası babası sormuşlar:

--- ‘Hasan’ı nerde bıraktın?’

--- ‘Gök Büvet’in orda!’

--- ‘Kız sen deli mi oldun? İki saatlik yerden buraya ses gelir mi?’

Emine kimsecikleri görmez, kimseciklerin sözüne bakmaz, durup dinler, sonra:

--- ‘Anacığım! Bak nasıl çığırıyor! Yazık oldu... Dur bir varıp bakayım!..’ dermiş.

O gece zor tutmuşlar. Obanın yanındaki ormanlarda sabahacak dolaşmış. Gün ağarırken Gök Büvet’e inmiş. Bakmış oralarda kimsecikler yok... Suyun yanından geçip gidermiş, bir de ne görsün: Hasan’ın dallı çevresi, koca çınarın su içindeki dallarından birine takılmış, yüzüp duruyor... Onu oradan aldığı gibi koynuna sokmuş... Dere boyunda bir aşağı, bir yukarı koşup:

--- ‘Hasanım! Ses ver de yanına varayım!’ diye bağırmaya başlamış. Her defasında dağlar taşlar ses verir:

--- ‘Emine, ben senin ardından geledim, sen benim ardından geleceksin!’ dermiş.

Yemeden, içmeden üç gün dağlarda, ormanlarda, dere boylarında dolaşıp Hasan’ı aramış. Zeytinli’ye inip anasından sormuş. Kocakarı saçını başını yolar, ağlarmış.

Köylüler Hasan’ın Gök Büvet’te boğulduğuna kayıll olmuşlar (inanmışlar): ‘Güz yağmurlarından derenin suyu coştı. Ölüsü kim bilir hangi kovuğa girip kaldı? Belki de sular aldı denize götürdü!’ derlermiş. Emine bunu duyunca:

--- ‘Yalan!’ demiş, ‘Hasan ölmedi ki! Beni çığırıp duruyor ama yerini diyivermiyor. Araya araya bulurum helbet!’

Anası babası ardına düşmüşler, alıp kapamışlar. O bir yolunu bulur, dere boyuna iner, Hasan’a seslenirmiş. Gök Büvet’in yanındaki kayalara oturur, koşmalar düzer söylemiş. Bir gün anasına:

--- ‘Hasan bana yine seslendi; bugün beni Gök Büvet’te bekleyecek. Bu sefer sağlam kavilleştik, gayrı kavuşacağız!’ demiş.

Anası:

--- ‘Amanın kızım, neler oldu sana?’ diye ağlayıp dövünmüş. Kız bir yolunu bulup ortadan kaybolmuş. Akşamüstü oradan geçenler Emine’yi Gök Büvet’in yanındaki koca çınarın dalında, Hasan’ın çevresiyle asılı bulmuşlar.-

Hacer kız kara gözlerini yüzüne dikerek:

--- İşte Gök Büvet’e o zamandan beri Hasanboğuldu diyorlar; koca çınara da Emine Çınarı derler. Hadi, geç olmadan yolumuza gidelim!..-

Akşam yaklaştığı için aşağıdan doğru derenin uğultusu daha çok duyuluyordu. Kalkıp yürümeye başladık. Güneş Sarıkız’ın arkasına girmiş, bulunduğumuz yeri birdenbire artan serin rüzgarlara bırakmıştı. Eteklerine kadar çam, oradan denize kadar zeytin ormanlarıyla örtülü olan Kazdağı’nın bu yamacında saatlerce süren bir akşam başlamıştı. Güneş bin yedi yüz metrelik dağın arkasına adeta vaktinden evvel saklanmakla, günün bu en güzel zamanını sanki isteye isteye uzatıyordu. Midilli tarafından esen bir rüzgar körfezin girintisi ve çıkıntılarında kırılarak boyuna yolunu değiştiriyor, suların üzerinde ayrı ayrı taraflara koşuşan dalgacıklar meydana getiriyordu. Güneşin, Madra Dağları’nın üstündeki bulutlara vurarak onları kızılaştıran ve oradan tekrar denize akseden son ışıkları, başka başka istikametlerde kırılan sularla türlü renkler yaratıyordu. Dağın eteklerine sıralanan ve bazan hemen önümüze kadar yükselen tepeler, birbiri üstüne yığılmış karanlık bulut kümeleri gibi görünüyordu.

Anası babası sormuşlar:

--- 'Hasan' ı nerde bıraktın?'

--- 'Gök Büvet'in orda!'

--- 'Kız sen deli mi oldun? İki saatlik yerden buraya ses gelir mi?'

Emine kimsecikleri görmez, kimseciklerin sözüne bakmaz, durup dinler, sonra:

--- 'Anacığım! Bak nasıl çıkıyor! Yazık oldu... Dur bir varıp bakayım!...' dermiş.

O gece zor tutmuşlar. Obanın yanındaki ormanlarda sabahacak dolaşmış. Gün ağarırken Gök Büvet'e inmiş. Bakmış oralarda kimsecikler yok... Suyun yanından geçip gidermiş, bir de ne görsün: Hasan'ın dallı çevresi, koca çınarın su içindeki dallarından birine takılmış, yüzüp duruyor... Onu oradan aldığı gibi koynuna sokmuş... Dere boyunda bir aşağı, bir yukarı koşup:

--- 'Hasanım! Ses ver de yanına varayım!' diye bağırmaya başlamış. Her defasında dağlar taşlar ses verir:

--- 'Emine, ben senin ardından geledim, sen benim ardından geleceksin!' dermiş.

Yemeden, içmeden üç gün dağlarda, ormanlarda, dere boylarında dolaşıp Hasan'ı aramış. Zeytinli'ye inip anasından sormuş. Kocakarı saçını başını yolar, ağlarmış.

Köylüler Hasan'ın Gök Büvet'te boğulduğuna kayıtlı olmuşlar (inanmışlar): 'Güz yağmurlarından derenin suyu coştı. Ölüsü kim bilir hangi kovuğa girip kaldı? Belki de sular aldı denize götürdü!' derlermiş. Emine bunu duyunca:

--- 'Yalan!' demiş, 'Hasan ölmedi ki! Beni çıkırıp duruyor ama yerini diyivermiyor. Araya araya bulurum helbet!'

Anası babası ardına düşmüşler, alıp kapamışlar. O bir yolunu bulur, dere boyuna iner, Hasan'a seslenirmiş. Gök Büvet'in yanındaki kayalara oturur, koşmalar düzer söylemiş. Bir gün anasına:

--- 'Hasan bana yine seslendi; bugün beni Gök Büvet'te bekleyecek. Bu sefer sağlam kavilleştik, gayrı kavuşacağız!' demiş.

Anası:

--- 'Amanın kızım, neler oldu sana?' diye ağlayıp dövünmüş. Kız bir yolunu bulup ortadan kaybolmuş. Akşamüstü oradan geçenler Emine'yi Gök Büvet'in yanındaki koca çınarın dalında, Hasan'ın çevresiyle asılı bulmuşlar.-

Hacer kız kara gözlerini yüzüme dikerek:

--- İşte Gök Büvet'e o zamandan beri Hasanboğuldu diyorlar; koca çınara da Emine Çınarı derler. Hadi, geç olmadan yolumuza gidelim!..-

Akşam yaklaştığı için aşağıdan doğru derenin uğultusu daha çok duyuluyordu. Kalkıp yürümeye başladı. Güneş Sarıkız'ın arkasına girmiş, bulunduğu yeri birdenbire artan serin rüzgarlara bırakmıştı. Eteklerine kadar çam, oradan denize kadar zeytin ormanlarıyla örtülü olan Kazdağı'nın bu yamacında saatlerce süren bir akşam başlamıştı. Güneş bin yedi yüz metrelik dağın arkasına adeta vaktinden evvel saklanmakla, günün bu en güzel zamanını sanki isteye isteye uzatıyordu. Midilli tarafından esen bir rüzgar körfezin girinti ve çıkıntılarında kırılarak boyuna yolunu değiştiriyor, suların üzerinde ayrı ayrı taraflara koşuşan dalgacıklar meydana getiriyordu. Güneşin, Madra Dağları'nın üstündeki bulutlara vurarak onları kızılaltıya ve oradan tekrar denize akseden son ışıkları, başka başka istikametlerde kırılan sularla türlü renkler yaratıyordu. Dağın eteklerine sıralanan ve bazan hemen önümüze kadar yükselen tepeler, birbiri üstüne yığılmış karanlık bulut kümeleri gibi görünüyordu.

Daha uzaklarda, Ayvalık'ın karşısındaki Cunda Adası'nın alçak tepeleri, Kazdağı oralara siper olmadığı için, hala güneşin kırmızı ışıkları içinde yanıyor; biraz daha arkada, Midilli'nin o taraflara kadar uzanan kollarına karışıyordu. Rüzgar çamların dallarında uğulduyor, önünde giden Hacer kızın etekleri ve ince örülü saçlarını öne doğru savuruyordu. Saatlerce beraber geldiğimiz bu kızın ne kadar güzel, ne kadar ahenkli bir yürüyüşü olduğunu ilk defa fark ediyordum: Olgun bir buğday tarlasında ilerliyormuş gibi hafifçe dizlerini kaldırarak ve başını ileri geri sallayarak adım atıyor; çimenlerin ve renk renk çiçeklerin, üstüne çıplak ayaklarıyla basarken vücudunun ağırlığı olmadığı hissini veriyordu.

Yanıma sokuldum:

--- Hacer kız- dedim, -Emine'nin Gök Büvet'te oturup söylediği koşmalardan bildiğin var mı? Obaya varmadan bana bir tanesini söyleyiver!-

Durdu. Gözleri, etrafımızı saran manzaranın ve biraz evvel anlattığı hikayenin içinde kaybolmuş gibi büyük ve dalgındı. Şakaklarında, tozlarla karışıp sonra kalın çizgiler halinde kuruyan terlerin izleri vardı. Derin derin nefes alıyordu. Bu anda onu, etrafını saran tabiattan ayırmaya imkan yoktu. Akşamın loşluğu içinde topraktan, çiçeklerin arasından fırlayıp büyüyüvermiş bir mahluk gibiydi. Yavaşça dudaklarını oynattı:

--- Sana Emine'nin bir koşmasını okuyuvereyim!- dedi. -Hasan'ına kavuşmadan az önce bunu söylemiş derler!..-

Biraz düşündü; gözleri kapalı ilave etti:

--- Kim bilir...-

Sonra arkasındaki çam ağacına sırtını dayadı, heybesini sağ omuzundan yere düşürdü, gözlerini yere dikti; hafif, fakat tüyleri ürpertecek kadar içli bir sesle şu koşmayı okudu:

Uzaklardan sesin aldım;
Çevreni derede buldum;
Nereye gittiğin bildim,
Hasanım arkandan geldim.

Sarı kahrküllü, dal boylum;
Saz benizli, ayva tüylüm;
Tatlı sözlü, melek huylum,
Hasanım ardından geldim.

Köyden, obadan koğulan,
Duru sulara boğulan,
Toz köpük olup dağılan
Hasanım ardından geldim.

Sarp dağlara getirdiğim,
Kavuşmadan yitirdiğim,
Ak kefensiz yatırdığım
Hasanım ardından geldim.

Emine'yi yash eden,
Kerem olup Aslı eden,

Dağı taşı sesli eden
Hasanım ardından geldim.

(Sabahattin Ali, 1942)

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ IV – ΑΡΙΑΝΙ

Ο δρόμος που οδηγούσε από το χωριό στον σταθμό των τρένων, με το λιώσιμο του χιονιού είχε γεμίσει λάσπες έως το γόνατο. Ο ήλιος που είχε φθάσει σε ύψος έως δύο ακόντια, έκαιγε ακόμη τυφλώνοντας τα μάτια με την ακτινοβολία του χιονιού που σκέπαζε τους αγρούς, όμως όταν αντανακλούσε πάνω στα βρόμικα συσσωρευμένα νερά βυθιζόταν παίρνοντας ένα παγωμένο κίτρινο χρώμα.

Αφού είχε φορέσει τα τεράστια παπούτσια με καρφιά στη σόλα ο μικρός Χασάν, πήρε στο δεξί του χέρι την μεγάλη κανάτα, προσπάθησε να την κουβαλήσει κάνοντας αιριαί και που διαλείμματα για να ξεκουραστεί. Αφήνοντας κάτω, ορισμένες φορές, τον τσίγκινο μαστραπά (κούπα, κύπελλο) από το αριστερό του χέρι, ήθελε να νιώσει λιγότερο βάρος καθώς θα του έδινε μικρότερο πόνο στο σώμα του. Η κάτω άκρη της μεγάλης κανάτας, η οποία ήταν γεμάτη έως το στόμα, σε κάθε του βήμα χτυπούσε στο γόνατό του και το χερούλι που το είχε περάσει έως τον αγκώνα του σα να ήθελε να απαλλαχτεί από το μπράτσο του, να κατρακυλήσει μπροστά του και να κάνει άλματα προς τα μπρος. {δηλωτική χρήση της γλώσσας έτσι ώστε να κατανοήσει ο αναγνώστης πόσο δύσκολη είναι η μεταφορά του δοχείου από τον μικρό και αδύναμο ήρωα}

Ο δύο ωρών δρόμος φαίνεται πως αυτή τη φορά ήταν πιο μακρινός καθώς χειμώνα καλοκαίρι, κάθε μέρα, ήταν υποχρεωμένος να τον διανύσει. Ακριβώς στη μέση της διαδρομής βρισκόταν μια μικρή και ξεραμένη κλαίουσα ιτιά ήταν ακόμη στον ορίζοντα και μέσα στην ομίχλη.

Τα αντικείμενα που έβλεπε εδώ και χρόνια ο μικρός Χασάν τα κοίταζε με κάποια αδιαφορία. Διέσχιζε καθημερινά την χέρσα πεδιάδα ανάμεσα στα ξερά καλάμια και πριν φθάσει για τα καλά στο τεσσάρων βημάτων σε φάρδος μικρό ποτάμι, διέκρινε τη γέφυρα που ήταν φτιαγμένη από τρία δοκάρια κουνιόταν σαν να ήταν έτοιμη να καταρρεύσει.

Λίγο πιο ψηλά, ένας μύλος κτισμένος πάνω σε μια ράχη με προσανατολισμό προς την πεδιάδα, δεν ακούγονταν ακόμα. Σε αυτές τις χειμερινές μέρες, αν λειτουργούσε τρεις μέρες πέντε μέρες έμενε σε αδράνεια, τα πορτόφυλλα του στην είσοδο είχαν πέσει, με τρεις κλαίουσες ιτιές τριγύρω του έμοιαζε με ερείπιο εντελώς εγκαταλελειμμένο.

Ο μικρός Χασάν προχωρούσε δίχως να σκέφτεται τίποτα. Αυτή τη στιγμή δεν είχε στο μυαλό του ούτε τα δύο μικρά αδέρφια του που περίμεναν να επιστρέψει, ούτε και την μητέρα του που δούλευε ως υπηρέτρια στο κέντρο ενός διπλανού χωριού όπου βρισκόταν σε απόσταση τεσσάρων ωρών από το δικό τους. Ούτε κι ανησυχούσε αν θα πουλήσει ή όχι το αριάνι του. Μόνο μία σκέψη βασάνιζε το μυαλό του: Να διανύσει καταναγκαστικά με τα πόδια και πάλι αυτό τον δρόμο και να επιστρέψει.....

Πήρε μια βαθιά εισπνοή σαν να βρισκόταν στο τέλος ενός παρατεταμένου κλάματος. Σκούπισε τη μύτη του με την γεμάτη σκασίματα επιφάνεια του αριστερού χεριού με το οποίο κρατούσε την τσίγκινη κούπα. Σηκώνοντας τα μάτια του μπροστά στον ορίζοντα, είδε ότι πλησίαζε στον σιδηροδρομικό σταθμό.

Στο κέντρο αυτής της απέραντης πεδιάδας, η οποία περιβάλλεται από φαλακρά βουνά, αυτό το ψυχρό κτίριο στεκόταν μόνο και γύρω απ' αυτό με τις γυμνές από φύλλα ακακίες έμοιαζε ακόμη πιο άθλιο, θύμιζε με κομμάτι βράχου που είχε πέσει τυχαία εκεί. Ακόμη και το ταχυδρομικό τρένο που περνούσε δυο φορές την ημέρα, φαινόταν να απορεί και να λέει για ποιο λόγο σταματάω δίχως νόημα, και αφού σταματούσε μερικά λεπτά, πάλι ξεκινούσε έχοντας έναν ευχάριστο αέρα στο σφύριγμα της ντουντούκας του.

Σαν έφθασε στα ξύλινα κιγκλιδώματα που ορίζουν το σύνορο του σταθμού, ο μικρός Χασάν στάθηκε για να ξαποστάσει λιγάκι, κι έπειτα αφού έσπρωξε και μισάνοιξε την ξύλινη καγκελόπορτα μπήκε μέσα.

Στον χώρο που είχε τεσσάρων πέντε βημάτων φάρδος μεταξύ του κτιρίου και των γραμμών του τρένου, δεν υπήρχε κανένας εκτός από έναν φαντάρο ο οποίος μέσα στην χλαίνη (καπότα) του στηριζόταν στον τοίχο και από δύο χωριανούς οι οποίοι κάθονταν πάνω στο δισάκι τους. Εδώ δεν ήταν κάποιος σταθμός, όπως τους άλλους σταθμούς, ο οποίος, την ώρα που ερχόταν το τρένο κατά το μεσημέρι να γεμίζει με διάφορους πλανόδιους ψήστες, πωλητές αναψυκτικών και πωλητές ξηρών καρπών. Μόνο κατά το καλοκαίρι ο σταθμός ζωντάνευε από πέντε έξι χωριανούς οι οποίοι κουβαλούσαν από τις γύρω περιοχές πεπόνια, καρπούζια και μαύρα σταφύλια. Ενώ τον χειμώνα δεν φαινόταν κανένας στον ορίζοντα, πλην του μικρού Χασάν, και ενός κουτσού γέρου ο οποίος έφερνε κάθε τρεις τέσσερις μέρες χειμερινά αγλάδια μέσα σε ένα μικρό κοφίνι. Κάθε φορά που ερχόταν το τρένο, ένας σταθμάρχης έβγαине από το γραφείο του με ένα πρόσωπο σαν να τον είχαν ενοχλήσει, κι όταν τελείωνε την δουλειά του με το τρένο, αποσυρόταν αμέσως στο γραφείο του κι εκεί περνούσε όλη του την ημέρα να βγάλει φωνή από ένα ραδιόφωνο με συσσωρευτή δέκα ετών, δίχως ωστόσο να του προκαλεί απελπισία.

Σήμερα και ο πωλητής των χειμερινών αγλαδιών απουσίαζε. Ο μικρός Χασάν άφησε την μεγάλη κανάτα πάνω στην υγρή άμμο του εδάφους και άρχισε να αγναντεύει. Ανάμεσα σε αυτές τις ατελείωτες σιδερένιες ράγες που οδηγούν σε μακρινές αποστάσεις, οι οποίες κάθε μέρα μετέφεραν εκατοντάδες ανθρώπους από τη μια άκρη που δεν γνώριζαν σε μια άλλη που επίσης δεν γνώριζαν, διακρινόταν μαύροι λεκέδες από λάδι που άφηναν οι ατμομηχανές.

Με έναν ξαφνικό οξύ ήχο μιας ντουντούκας τρόμαξε. Το τρένο που έφθασε στον σταθμό, έκανε αισθητή την παρουσία του. Η ατμομηχανή κύλησε ακριβώς πάνω στους λεκέδες από λάδι και σταμάτησε.

Ο μικρός Χασάν, σαν μια κουρδισμένη μηχανή, έπιασε αμέσως την μεγάλη κανάτα και τον μαστραπά, άρχισε να τρέχει κατά μήκος του τρένου και να σηκώνει το κεφάλι του προς τα παράθυρα:

«Αριάνι, αριάνι, καθαρό αριάνι!», άρχισε να φωνάζει.

Το καλοκαίρι φώναζε «Παγωμένο αριάνι!», τώρα όμως, σε αυτόν τον κρύο καιρό, πριν την λέξη αριάνι εννοούνταν ο προσδιορισμός «παγωμένο». Κανένας, όμως, δεν γύριζε το κεφάλι του να τον κοιτάξει. Τα παράθυρα του τρένου σχεδόν όλα ήταν κλειστά, και στα δύο – τρία παράθυρα που ήταν ανοιχτά βρίσκονταν κάποιες κυρίες με βαμμένα μαλλιά και φορούσαν πουλόβερ.

Τα μάτια του μικρού Χασάν, καρφωμένα στα κλειστά παράθυρα, λες και θα τα τρυπούσαν, έψαχναν πίσω από αυτά ανθρώπους που θα έπιναν αριάνι με την κούπα του, χωριανούς που βρίσκονταν σε καλή οικονομική κατάσταση, μικρεμπόρους χωρίς γραβάτα, φαντάρους που βγαίνουν στην άδεια, με λίγα λόγια αναζητούσε ανθρώπους διψασμένους.

Έτρεξε τρεις φορές από την μια άκρη στην άλλη. Ο εξαιρετικά αιχμηρός άτατος της μεγάλης κανάτας χτυπούσε στα λεπτά μπούτια του και του δημιουργούσαν πόνο, όμως εκείνος σουφρώνοντας λιγάκι το πρόσωπό του:

«Αριάνι, καθαρό αριάνι!.....», συνέχιζε να φωνάζει.

Να μπορούσε, τουλάχιστον, να πουλήσει τέσσερα ποτήρια. Με τα δέκα γρόσια που θα κέρδιζε ως αντίτιμο, θα μπορούσε να κουβαλήσει ένα μαύρο ψωμί στο σπίτι. Μπροστά από τα μάτια του σαν κεραυνός εμφανίστηκαν οι μορφές των δύο μικρών αδελφών του, τα οποία, μέσα από μια πεινασμένη νωχέλεια με τέσσερα μάτια ανοιχτά, περιμένουν να επιστρέψει και εκείνος αδιάκοπα φώναζε:

«Καθαρό αριάνι..... Καθαρό.....»

Η μητέρα τους από το μέρος που εργαζόταν ως υπηρέτρια, ερχόταν μια φορά την εβδομάδα, για ελάχιστες ώρες κι έφερνε μαζί της λίγη σφολιάτα, κάποια κρεμμύδια και ορισμένες φορές μισή στάμνα πετιμέζι. Όμως αυτά δεν αρκούσαν ούτε δυο μέρες για τρία πεινασμένα στομάχια..... Μετά από αυτά τα τρόφιμα, για να θρέψει τα δύο μικρά αδέρφια η

ευθύνη έπεφτε εξολοκλήρου στον Χασάν. Μέσα στο σπίτι που έμοιαζε με χαμηλοτάβανο οίκημα, η έμμονη σκέψη αυτών των λιπόσαρκων παιδιών, που το ένα ήταν δύο χρονών και το άλλο πέντε, ήταν ότι περνούσαν για φαγώσιμο κάθε τι που έπιαναν στα χέρια τους. Ο μικρός Χασάν κάθε μέρα για να χτυπήσει το γιαούρτι ήταν υποχρεωμένος να κρύψει την μαγιά που του ήταν απαραίτητη σε ένα μέρος – στο μέρος όπου ενώνονταν τα ξύλινα δοκάρια με τον τοίχο – ώστε να μη μπορούν να την βρουν και να την φθάσουν, και κάθε μέρα τις ώρες που βρισκόταν στον σταθμό των τρένων, φοβόταν μήπως αυτά τα δύο άδεια στομάχια καταβροχθίσουν και την γέριχη κατσίκα που στεγαζόταν μέσα στο σπίτι.

Νύχτες πολλές, κουβαλούσε κάτω από τις μασχάλες του το ψωμί και το άφηνε πάνω στο σοφρά, έως ότου πάει στη γωνία δίπλα στο τζάκι να γεμίσει στην πλήλινη κούπα λίγο αριάνι, όμως όταν επέστρεφε στο σοφρά έβλεπε με οργή ότι εκείνο το ψωμί που είχε το χρώμα του βούρκου δεν είχε μείνει τίποτα. Τότε έπινε μία κούπα αριάνι, και μη δίνοντας μεγάλη σημασία στο ελαφρύ σφίξιμο του στομαχιού του, χωνόταν κάτω από ένα χλιοτροπημένο και λιγδωμένο στρώμα δίπλα στα αδέρφια του που κοιμόντουσαν πάνω σε μια παλιά προβιά.

Εκείνο όμως που του δημιουργούσε ιδιαίτερη φρίκη δεν ήταν τα στομάχια των μικρών αδελφών του που έμοιαζαν με άπατο πηγάδι, που διαρκώς κοιμόταν και ποτέ δεν χόρταιναν. Ανατρίχιαζε σαν σκεφτόταν τις μέρες που επέστρεφε στο σπίτι με άδεια χέρια, καθώς αντιλαμβανόταν αυτά τα λιπόσαρκα πλάσματα να τον κοιτούν με λαμπερά και μεγάλα μάτια και με άπειρο μίσος. Και τώρα αισθανόμενος ακριβώς αυτό τον φόβο φώναζε όσο άντεχε η φωνή του:

«Αριάνι..... Αριάνι!.....»

Σε ένα από τα βαγόνια της τρίτης θέσης του τρένου ένα παράθυρο άνοιξε. Ξεπρόβαλε ένα κεφάλι με μακρύ λαιμό και κασκέτο και με ψαρή μουστάκι:

«Δώσε να δούμε ένα!» του φώναζε.

Ο μικρός Χασάν του άπλωσε τρέμοντας την κούπα. Ο κύριος με τα μικροσκοπικά του μάτια καρφωμένα μέσα στην κούπα έπινε με βουλιμία το αριάνι, το οποίο διαπερνώντας από τα μουστάκια του χυνόταν στο χωρίς κολάρο πουκάμισό του.

Τεντώνοντας την κούπα:

«Ξαναγέμισέ το!.....» είπε.

Όταν άδειασε και την δεύτερη κούπα, έβγαλε μέσα από το γιλέκο του ένα δεκάρικο κέρμα και το πέταξε κάτω:

«Δώσε μου πέντε γρόσια!.....»

Ο μικρός Χασάν:

«Δεν υπάρχουν!» είπε και κοίταζε τριγύρω του. Ολόγυρά του εκτός από τον σταθμάρχη δεν υπήρχε ψυχή. Κι εκείνος, επειδή άρχισε να πέφτει σιγά – σιγά το χιόνι, είχε σκεπάσει τον λαιμό του και περίμενε να ξεκινήσει το τρένο. Το παιδί άφησε την μεγάλη κανάτα επί τόπου, έτρεξε προς αυτόν και του άπλωσε το δεκάρικο:

«Αυτό καν' το μου δύο τέταρτα!.....», είπε.

Ο υπάλληλος δίχως να απαντήσει γύρισε την πλάτη του και σήμανε το καμπανάκι της αναχώρησης.

Ο μακρολαίμης άνθρωπος που στέκονταν μπροστά στο παράθυρο του τρένου έκανε κάποιες χειρονομίες:

«Για έλα εδώ ρε!» αναφωνούσε. Ο μικρός Χασάν έτρεξε προς το μέρος του. Ο επιβάτης:

«Δώσε μου το δεκάρικο!.....», είπε.

Το παιδί αμέσως άπλωσε το χέρι με το δεκάρικο. Το τρένο είχε αρχίσει σιγά – σιγά να κινείται. Ο επιβάτης έβαλε το δεκάρικο και πάλι στην τσέπη του γιλέκου του και με μια απελπισμένη έκφραση:

«Δεν έχω τέταρτο, τι να κάνουμε!», είπε.

Το βαγόνι είχε απομακρυνθεί από τον Χασάν πέντε – έξι βήματα. Ο μακρολαίμης κύριος, κρεμασμένος σχεδόν από το παράθυρο:

«Εεε, μικρέ, χαλάλισέ το!» φώναξε. Ο μικρός Χασάν έμεινε να κοιτάζει ασάλευτος σα να μην καταλάβαινε τίποτα. Το τρένο επιτάχυνε και απομακρυνόταν. Ανάμεσα στον θόρυβο που δημιουργούσαν οι σιδερένιες ρόδες, ξανακούστηκε του ανθρώπου η φωνή.

«Χαλάλισέ το να δούμε, χαλάλισέ το!.... Άντε!.....»

Ο μικρός Χασάν μουρμούρισε κάτι. Έπειτα πήρε την μεγάλη κανάτα και πήγε να κάτσει οκλαδόν στο σημείο του τοίχου όπου δεν είχε πιάσει χιόνι.

Το χιόνι είχε αρχίσει να το στρώνει για τα καλά. Ο μικρός Χασάν αποφάσισε να περιμένει το βραδινό τρένο, αντί να επιστρέψει με άδεια χέρια στο σπίτι.

Έτριβε τα παγωμένα από το κρύο χέρια του, και έξυνε τα ψαλιδισμένα από τη μάνα του άκομψα μαλλιά. Τα μάτια του δάκρυζαν από την παγωνιά τσίμπλιαζαν τα ματοτσίνονα που έκρυβαν τα γαλανά του μάτια.

Περίμενε σε αυτή την γωνιά έως το βράδυ. Κατά διαστήματα σηκωνόταν όρθιος και έτριβε τα γόνατά του, έπειτα και πάλι καθισμένος οκλαδόν, έστρεφε τα μάτια του στο ομιχλώδες τοπίο του εσωτερικού του κόσμου. Επειδή δεν είχε τίποτα να σκεφτεί ούτε και να φανταστεί κάτι ευχάριστο για τον εαυτό του, αυτό το κενό του φαινόταν σαν ξεκούραση. Αρκετές φορές θυμήθηκε την μάνα του. Νόμιζε ότι έβλεπε το κλαμένο πρόσωπό της. Αισθανόταν κάποια παράξενη συμπόνια γι' αυτήν την γυναίκα η οποία ξεθεωνόταν για μερικές μπουκιές σε κάποιο άλλο χωριό, αφήνοντας τα τρία μικρά παιδιά μέσα σε ένα χωμάτινο οίκημα. Σε αυτή την ευθύνη έναντι των αδελφών του συνέβαλε και η επιρροή της μάνας του που βρισκόντουσαν και οι δύο μαζί στην ίδια σχεδόν κατάσταση. Και στο σπίτι τα δύο πεινασμένα πλάσματα υποδέχονταν την μάνα τους που ερχόταν την εβδομάδα μια φορά με μάτια γεμάτα μίσος. Η καημενούλα μάνα, μαγείρευε μια σκέτη σούπα από πλιγούρι, αρκούσαν με κάτι ξερά αναφιλητά, προσπαθούσε κομμάτι να συμμαζέψει το σπίτι κι αφού έμενε μέχρι να βραδιάσει, κάποτε δίχως να ψιθυρίσει καμιά κουβέντα, έφευγε. Ο μικρός Χασάν δεν άκουσε ποτέ τίποτα από το στόμα της σχετικά με τον πατέρα του και για κάποιον συγγενή τους. Έτσι κι αλλιώς δεν είχε μεράκι να μάθει από τότε που συνειδητοποίησε τον εαυτό του. Νόμιζε πως η ζωή του περιορίζονταν στην πώληση αριανιού στον σταθμό των τρένων και στην εύρεση τροφής για τα αδέλφια του. Και γι' αυτό τον λόγο είχε μόνο έναν φόβο: Παραμιλούσε κι έλεγε πως αν έλθει κάποια μέρα η μάνα μου και μείνει στο σπίτι για ένα διάστημα και μετά γεννήσει από μόνη της ακόμη ένα παιδί, και τελικά μετά από δέκα μέρες να το αφήσει στην επίβλεψή του και φύγει..... Θα ήταν υπεύθυνος να θρέψει κι αυτόν το νέο μουσαφίρη. Κι οι χωριανοί προτιμούσαν να μην επισκέπτονται το σπίτι τους. Δεν υπήρξε ούτε μέρα που να έχουν ανοίξει τα σπίτια τους σε κάποιον άνθρωπο. Η ζωή θα συνεχίσει να κυλά χειρότερα και ο Χασάν θα προσπαθούσε να πετύχει αυτόν τον υπέροχο αγώνα με την βοήθεια της γέρινης κατσίκας της οποίας το γάλα από μέρα σε μέρα λιγόστευε. Τις ελεύθερες ώρες του θα τις περνούσε βόσκοντας την κατσίκα, ενώ τις μέρες του χιονιά θα πήγαινε στις ακτές του ποταμού να βρει ξερόχορτα και να τα κουβαλήσει στο ζώο.

Το καλοκαίρι οι δουλειές δεν πήγαιναν και τόσο άσχημα. Το πρωί αν ξεκινήσει με την δροσούλα θα φθάσει στον σταθμό δίχως να κουραστεί και σχεδόν πουλούσε όλη την κανάτα. Η σκέψη που τον ευχαριστούσε ίσως περισσότερο ήταν, ότι πέρα από τα μικροποσά που κέρδιζε, επέστρεφε στο χωριό με λιγότερο βάρος.

Εάν δεν μπορέσει να πουλήσει το αριάνι την ώρα του πρωινού τρένου, έμενε στο βραδινό τρένο, αλλά και οι αγρότες που έφερναν τα προϊόντα τους στον σταθμό το μεσημέρι, όταν καθόντουσαν να φάνε το ψωμί τους αποτελείωναν το περιεχόμενο της κανάτας.

Επειδή το βραδινό τρένο περνούσε κατά τις τέσσερις και μισή, το καλοκαίρι επέστρεφε στο χωριό πριν σκοτεινιάσει. Όμως σήμερα μισή ώρα πριν ακόμη έρθει το τρένο

στην περιοχή του σταθμού πλάκωσε το σκοτάδι. Ανατρίχιασε μόλις του πέρασε από το νου η σκέψη ότι θα επιστρέψει μέσα στο σκοτάδι και το αγιάζι και αμέσως θέλησε να φύγει. Εν τω μεταξύ, εκείνη την ώρα βγήκε από το γραφείο του ο σταθμάρχης και του εξήγησε ότι το τρένο ήταν πολύ κοντά.

Το σταμάτημα και το ξεκίνημα του τρένου στον σταθμό ήταν ένα και το αυτό. Ο μικρός Χασάν διένυσε απ' άκρη σ' άκρη το τρένο και πίσω από τα θολά τζάμια του έβλεπε αχνά σκιές ανθρώπων και φώναζε «Αριάνι, καθαρό αριάνι!», τα μεγάλα του παπούτσια έτριζαν πάνω στην υγρή άμμο ενώ οι νιφάδες του χιονιού εισέρχονταν μέσα στο στόμα του όταν φώναζε.

Έτσι όπως απομακρύνονταν το τρένο τα τετράγωνα φώτα χύνονταν από τα παράθυρα των βαγονιών και αναπηδούσαν μέσα στις λιμνούλες από νερό, τότε ο μικρός Χασάν σήκωσε την κανάτα του κι αφού έσπρωξε την καγκελόπορτα πήρε τον δρόμο του χωριού.

Στα μάτια του που δεν είχαν συνηθίσει ακόμα το σκοτάδι, κολλούσαν οι νιφάδες του χιονιού. Το αριάνι μέσα στην κανάτα αναταράσσονταν κι έβγαζε υπόκωφους ήχους. Ήδη άρχισε να τρέμει από την υγρασία η οποία αργά – αργά εισχωρούσε από την πλάτη στο σώμα του.

Δίχως να σκέφτεται τίποτα και χωρίς να αισθάνεται τίποτα περπατούσε σαν ένα ζώο που γνωρίζει καλά τον δρόμο του. Όσο όμως περπατούσε στο εσωτερικό του κάμπου αναμιγνύονταν κι άλλοι ήχοι πέρα από εκείνους των παπουτσιών και της κανάτας. Από μακριά ακούγονταν αλυχτίσματα διάφορων ζώων.

Με έναν τρομερό φόβο να τον κυριεύει έτρεμε υπερβολικά. Προσπαθούσε να επιταχύνει τα βήματά του, όμως τα πόδια του σκόνταφταν μεταξύ τους. Έτσι όπως χτυπούσε η κανάτα στα μουδιασμένα από το κρύο πόδια του αισθανόταν έναν αβάσταχτο και διαρκή πόνο.

Φοβόταν από το σκοτάδι, από το χιόνι και τον αέρα που μαστίγωναν το πρόσωπό του, από την λάσπη που πεταγόταν μέχρι τα γόνατά του και από τις φωνές που άκουγε. Είχε ξεχάσει την πείνα και τα φοβερά μάτια των λιπόσαρκων μικρών αδελφών του. Ήθελε μια ώρα αρχύτερα να φθάσει στο χωριό, να μπει στο χωμάτινο οίκημα το οποίο φωτίζονταν από ένα μικρό κούτσουρο που έκαιγε στο τζάκι και να κουλουριαστεί σε μια γωνιά. Δεν επιθυμούσε ούτε να κοιμηθεί, ούτε να ξεκουραστεί, ήθελε μόνο να βρεθεί ανάμεσα σε τέσσερις τοίχους.... Να ξεφύγει από αυτό το απέραντο σκοτάδι και από αυτά τα αλυχτίσματα των άγριων ζώων....

Τα παπούτσια του είχαν κολλήσει στην λάσπη. Έτρεχε με γυμνά πόδια. Από την αναταραγμένη μεγάλη κανάτα είχαν σκορπίσει αριάνια πάνω του, στο κεφάλι του και στο έδαφος. Ανάμεσα από τα τρεμάμενα δόντια του απελευθερώνονταν ακατανόητοι ήχοι φόβου. {στις επόμενες πέντε παραγράφους είναι η κορύφωση}

Τα αλυχτίσματα των άγριων ζώων έδιναν την εντύπωση ότι ολοένα και πλησίαζαν. Ενώ μόλις είχε περάσει την κλαίουσα ιτιά που βρίσκονταν στην μέση της διαδρομής. Λες και ήθελε να τρυπήσει το σκοτάδι, άνοιξε τα τσιμπλιασμένα μάτια του και κοίταξε μπροστά. Τίποτα δεν μπόρεσε να δει. Το χωριό έμοιαζε να ήταν άφθαστο, ακόμη κι όταν είχε αίθριο καιρό τις νύχτες τα φώτα του δεν φαίνονταν αν δεν πλησίαζες στην άκρη του. Αισθάνθηκε έναν φόβο σαν κι εκείνον που αισθάνεται ένα άγριο ζώο το οποίο αιχμαλωτίστηκε και δεν βρίσκει τρόπο διαφυγής. Αφού πέταξε από το χέρι του την κούπα και την κανάτα με το αριάνι, άρχισε να τρέχει και να εκστομίζει ακατανόητες λέξεις. Πότε πότε σαν να καλούσε τη μάνα του, «Μάνα... Μάνα!», και άλλοτε σαν «Α..... Α..... Ααααχ», «Α.... Α.... Ααααχ» διασκορπίζονταν στο σκοτάδι.

Τα αλυχτίσματα των ζώων είχαν πλησιάσει ακόμη πιο κοντά, πιο πέρα στον δρόμο, ανάμεσα στα χιόνια, εμφανίζονταν κάποιες μαύρες σκιές και εξαφανίζονταν. Ο μικρός Χασάν αισθάνθηκε πως δεν αντέχουν πια τα γόνατά του. Ο φόβος είχε ζώσει όλο του το σώμα. Ο θόρυβος που έβγαине από την συμπίεση σε κάθε πατημασιά των γυμνών ποδιών

του στα λασπόνερα ήταν σαν ένα χτύπημα μαστίγιου στις πλάτες του και μεγάλωνε ολοένα τους φόβους του. Στον λαιμό του αισθανόταν ένα σκληρό κόμπο. Θέλοντας να σκουπίσει τα μάτια του με τα σκασμένα χέρια του και να κοιτάξει μπροστά, παραπάτησε και έπεσε πάνω στα γόνατά του. Σηκώθηκε ξανά, όμως έπειτα από πέντε έξι βήματα ξανάπεσε. Οι λέξεις που έβγαιναν από το στόμα του έπαιρναν μια πιο άγρια μορφή.

Λέγοντας «Μάνα.... Μάνα!» η φωνή του γινόταν διαφορετική από τα αλυχτίσματα των άγριων ζώων που ολοένα και πλησίαζαν περισσότερο, και σαν να γλιστρούσαν πάνω στο χιόνι με γοργά βήματα δημιουργούσαν ένα κύκλο τριγύρω του.

Το διπλωμένο σώμα του απλωμένο πάνω από τις λάσπες του δρόμου κι ενώ το χιόνι ολοένα το σκέπαζε, εκείνος προσπαθούσε ακόμη να ψιθυρίσει ανάμεσα από τα τρεμάμενα δόντια του «Μάνα..... Μανούλα μου..... Μάνα!».

Εν τω μεταξύ, πιο πέρα και λιγότερο από εκατό μέτρα, πίσω από την ξύλινη πόρτα του σπιτιού ακούγοντας την βουή του ανέμου τα δύο μικρά αδέλφια περίμεναν τον Χασάν, έτρεμαν φοβισμένα με έναν παρόμοιο φόβο που αισθανόταν ο ίδιος και ακούγοντας τα αλυχτίσματα των λύκων γύρω από το χωριό, αγκαλιασμένα έκλαιγαν.

7 – 8 Οκτωβρίου 1938, Άγκυρα
Ταν, 30 – 31 Ιανουαρίου

1939

Yeni Dünya (1943)

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ V – Η ΑΟΙΔΟΣ ΜΕΛΕΚ

Δίπλα στην πόρτα που οδηγεί στο πάσο του καφενείου υπήρχε ένας καναπές πάνω σε μια εμφανή εξέδρα ευπαρουσίαστη στρωμένη στο πλάι της με ένα παλιό κιλίμι και πάνω της ένα μικρό χαλί. Οι οργανοπαίχτες αποτελούνταν από τρία άτομα, είχαν καθίσει με μια άκρα σοβαρότητα πάνω σε ψάθινα σκαμπό. Όποιος από αυτούς ήθελε να κατέβη, έπρεπε να πηδήξει ένα ύψος ενός μέτρου περίπου. Σε τέτοιες στιγμές η αοιδός Μελέκ φώναζε το μικρό γκαρσόνι για βοήθεια, με το ένα χέρι της ακουμπούσε στον ώμο του και με το άλλο έπιανε την φούστα της και άπλωνε τα λεπτά μπούτια της προς τα κάτω. Αυτές οι στιγμές ήταν υπέροχη ευκαιρία για τους χουβαρντάδες πελάτες που κάθονταν τριγύρω στα τραπέζια. Τα σχεδόν κοιμισμένα αλλά γεμάτα πόθο μάτια έστρεφαν την προσοχή τους προς εκείνη την κατεύθυνση κι έγλειφαν με τα κάτω χείλια τα χοντρά μουστάκια τους σαν να είχαν δοκιμάσει κάτι γλυκό.

Τα παράθυρα του καφενείου είχαν θολώσει τόσο πολύ από τον καπνό των τσιγάρων και τις αχνιστές αναπνοές, ώστε απ' έξω ακούγονταν μόνο ο ήχος από την καταρρακτώδη βροχή και οι σταγόνες που έσταζαν από τα παράθυρα δεν φαίνονταν από μέσα.

Τα δύο γκαρσόνια που τριγυρνούσαν στη μέση, με δυσκολία μπορούσαν να ανοίξουν δρόμο, καθώς το σαλόνι ήταν φίσκα από πελάτες. Μια βαριά μυρωδιά αναδύοταν από την εξάτμιση των λασπωμένων παπουτσιών, αποβλακωμένη εντελώς η πλειοψηφία των μεθυσμένων πελατών, ένας θόρυβος που υψωνόταν κατά διαστήματα κάλυπτε τον ήχο των οργάνων και ακούγονταν προς το σοκάκι αφού διαπερνούσε την πόρτα που συχνά πυκνά ανοιγόκλεινε.

Οι νεοεισελθόντες με τα παλτά κρεμασμένα πίσω στις πλάτες τους, τα έβγαζαν και τα έριχναν πίσω στις καρέκλες τους, ενώ από το μέρος που περνούσαν δημιουργούσαν ένα είδος αναστάτωσης κι αφού για αρκετά λεπτά περιπλανιόντουσαν, έβρισκαν μια καρέκλα να καθίσουν και βγάζοντας το κασκέτο άρχιζαν να ξύνουν το κεφάλι τους.

Το βιολί, το ούτι και η Μελέκ υψώναν τις φωνές τους και ανά διαστήματα έκαναν άλματα. Εν τω μεταξύ, για μερικά λεπτά δημιουργήθηκε ένας πραγματικός αγώνας επικράτησης ανάμεσα στα όργανα άλλοτε να βουίζουν με μια έκφραση ντροπής και άλλοτε να υψώνουν με χαρά τον ήχο τους, λες και νικούσαν στο τέλος σε μια μάχη ζωής και θανάτου καθώς εκείνη τη στιγμή ελαττώνονταν ο θόρυβος κι επικρατούσε στιγμιαία σιωπή. Σε παρόμοιες περιπτώσεις η λεπτή και παράλληλα βραχνή φωνή της Μελέκ, πλην όμως διαπεραστική, πλημμύριζε το σαλόνι κι έτσι διακρίνονταν κάποιο ενδιαφέρον στα μάτια εκείνων που είχαν γυρίσει προς το μέρος της.

*

*

*

Η τζαμόπορτα άνοιξε αργά – αργά και πέρασε μέσα ο δικολάβος Χιουσεϊν Αβνί. Είχε σηκωμένους τους γιακάδες του μαύρου παλτού του, ενώ το καπέλο του στο ίδιο χρώμα ήταν γερμένο μπροστά και κάλυπτε το μισό πρόσωπό του. Τα αρρωστιάρικά του μάτια ήταν καλυμμένα με γυαλιά στο χρώμα του καπνού των βαποριών και διακρινόταν ένα ελάχιστο μέρος από το πηγούνι καθώς είχαν μεγαλώσει τα μούσια του. Κρατούσε κάτω από την μασχάλη του μια ομπρέλα σχεδόν διαλυμένη, από τις άκρες της οποίας έσταζαν ακόμη τα νερά της βροχής. Προχώρησε με αργά και φοβισμένα βήματα κρατώντας τις πλάτες των καρεκλών για να μην τσακιστεί και πλησίασε σε ένα μέρος που δεν απείχε πολύ από τα όργανα. Τριγύρω δεν υπήρχε ελεύθερη καρέκλα για να καθίσει. Έψαξε με τα μάτια του. Σε εκείνο κοντά το σημείο είχαν στρωθεί οι υπάλληλοι και οι εργένηδες εκπαιδευτικοί και για να μη διασταυρωθούν οι ματιές τους με τις δικές του, καθώς δεν ήθελαν να υποχρεωθούν να τον καλέσουν στο τραπέζι τους, είχαν γείρει μπροστά τα κεφάλια ή υποκρίνονταν δείχνοντας πως είχαν βυθιστεί στις βαθυστόχαστες κουβέντες τους. Τρεις κρεοπάλες οι

οποίοι κάθονταν γύρω από ένα τραπέζι και κρατούσαν μέσα στις παλάμες τους τσιγαριλίκι, κάλεσαν στην παρέα τους τον Χιουσεΐν Αβνί. Ήθελαν να αποκτήσουν κάποιο γόητρο και να αποδείξουν στην αιιδό ότι στο τραπέζι τους κάθεται κάποιος κύριος υψηλών αρχών, αλλά και για να διασκεδάσουν με τον γέρο μεθύστακα.

Ο Χιουσεΐν Αβνί σκούπισε την θολούρα των γυαλιών του. Έβγαλε το καπέλο του. Τα λευκά μαλλιά του είχαν αραιώσει για τα καλά και είχαν κολλήσει στο γεμάτο σχισμές και στίγματα δέρμα του. Σαν καλοκάθισε στην χαμηλή ψάθινη καρέκλα με πλάτη εγχώριας παραγωγής, γύρισε το κεφάλι του προς τα όργανα και χαμογέλασε. Εν τω μεταξύ, πετάχτηκαν έξω τα μακριά και αραιά δόντια με τα θαμπά μωβ χρώματος ούλα τους, ενώ από την άκρη των χειλιών του έτρεχαν τα σάλια του.

Ο βιολιτζής με ωοειδές κεφάλι, μελαχρινός νέος με βαθιά υπόκλιση, εν είδη τεμενά, έσκυψε για να ανταποδώσει τον χαιρετισμό του δικηγόρου. Η Μελέκ έκανε ένα δυσδιάκριτο μορφασμό στο πρόσωπό της. Ενώ ο γέρος καλλιτέχνης που κραύγαζε τραγουδώντας με το ούτι, συνέχιζε το τραγούδι του καθώς δεν είχε καμιά επαφή με τον κόσμο.

*

*

*

Η Μελέκ είπε σιωπηλά, «Ωχ, Θεέ μου, δεν θα γλυτώσω από αυτόν τον τύπο». Δεν συνάντησε ποτέ στην ζωή της κανέναν άνθρωπο που να τον απεχθάνεται σε τέτοιο βαθμό. Εδώ και πέντε χρόνια βγάζει το ψωμί της από το τραγούδι κι όταν βρίσκεται σε δύσκολη οικονομική θέση, υποχρεώνεται να μετατρέπει το κορμί της σε αρωγό της φωνής της. Σε αυτό το επάγγελμα δεν υπάρχει παράδοση να επιλέγει η ίδια άτομο, κι αυτό είχε κάποια όρια. Πάντως, σε αυτήν την απέχθεια δεν έπαιξε κανένα ρόλο το πρόσωπο του Χιουσεΐν Αβνί. Στην πραγματικότητα, εκείνο που της ήταν απωθητικό ήταν ο υπερβολικός τρόπος προσπέλασης, το φορτικό πλησίασμα, στις ενέργειές του αλλά και το παίξιμο των ματιών του που κινούνται σαν λερωμένη πατσαβούρα κάτω από τα μαύρα γυαλιά του.

Η νέα γυναίκα δεν περιφρονούσε ούτε το τσάι που της κερνούσαν οι άλλοι ερωτύλοι, όμως τι να κάνει με αυτόν τον ανοιχτοχέρη χουβαρντά, που ποιος ξέρει μετά από τι σκηνές στο σπίτι του άρπαζε μερικά χρυσά βραχιόλια για να της τα κάνει δώρο, κι αυτή με την σειρά της τον αποζημίωνε με ένα γλυκό χαμόγελο, αλλά ήταν αδύνατο γι' αυτήν να τα φορέσει στον καρπό της.

Σύμφωνα με όσα ανέφερε ο καφετζής, αυτός ο άνθρωπος υπήρξε μέλος των Κρατικών Δικαστηρίων, αλλά τον απέλυσαν λόγω της έφεσής του στο ποτό και τη μέθη. Έτσι, κάνει το επάγγελμα του δικηγόρου, λαμβάνει έναν ισχνό μισθό σύνταξης και με τα έσοδά του συντηρεί τα τρία παιδιά και την γυναίκα του. Δεν αποφοίτησε ποτέ από την Νομική Σχολή, αλλά σπούδασε πρακτικογράφος κι επειδή δεν είχε καμία σχέση με το επάγγελμά του πέρα από κάποιους ανίδεους χωριάτες δεν επισκέπτονταν κανείς το γραφείο του. Ο καφετζής έλεγε απορημένος:

«Γρόσι δεν έχει ο τύπος, σε τι του δίνετε σημασία; Την ημέρα, το πολύ να γράφει δύο αιτήσεις σε χωριάτες για να πάρει μισό χάρτινο παρά, κι εκείνο τον διαθέτει για ποτό στου Μαχίρ το εστιατόριο, ενώ αφήνει πεινασμένα τα παιδιά και την γυναίκα του. Ο αφιλότιμος, δεν ντρέπεται από την ηλικία του, δεν βλέπει που έχει λευκά γένια, φλερτάρει κι επιτίθεται στις γριές χωριάτισσες γυναίκες που επισκέπτονται το γραφείο του. Δεν περνά ημέρα που να μην έχει φάει ξύλο. Άραγε είδατε κανέναν καθωσπρέπει κύριο που έρχεται στο καφενείο μας να του έχει δώσει σημασία; Είναι άνθρωπος σαν την λάσπη!».

Από την ημέρα που ήλθε η Μελέκ σε αυτή την κωμόπολη, είχαν περάσει δύο μήνες κι ο Χιουσεΐν Αβνί δεν έλειψε ούτε μια νύχτα από το καφενείο. Κάθε βράδυ πίνει μια ποσότητα ρακί στο γραφείο του ή στο εστιατόριο, και μετά το δεύτερο ποτήρι, με τρεμάμενα πόδια πιάνει τον δρόμο προς το καφενείο. Αυτή η νέα, αλλά λεπτή μελαχρινή γυναίκα, με την βραχνή αλλά αισθησιακή φωνή, τον τρέλανε. Όμως το υπερβολικό, επίμονο

και φορτικό κόλλημα στις γυναίκες δεν είχε κανένα λόγο να το κάνει. Δημιούργησε μια τέτοια ατμόσφαιρα με όλες τις γυναίκες, από την ομορφότερη έως και την πιο άσχημη, από την μικρότερη έως την γηραιότερη, που αν και είχαν μια ποικιλία ωστόσο έδιναν την εντύπωση πως είχαν κάτι το κοινό όλες, η μία με τα κομψά και η άλλη με τα βαριά αρώματα που σου φέρνουν ζάλη στο κεφάλι διαχέονταν σε όλο του το σώμα, αφήνοντας μια βασανιστική ανατριχίλα, όλα αυτά τον εμποδίζουν να κοιμηθεί ακόμα και να σκεφτεί τον κακόμοιρο.

Με χίλιες δυο ίντριγκες κοροϊδεύει την γυναίκα του και είναι εντυπωσιακό πώς αυτό το σάπιο μυαλό έχει τόσες ικανότητες να επινοεί και να κατεβάζει τέτοιες ιδέες. Έπειτα, ορισμένα πολύτιμα μικροπράγματα που έχουν μείνει σε μια άκρη κάποιας κασέλας ή στο βάθος κάποιου μπόγου, έτσι όπως τα άρπαζε, έφευγε σαν σφαίρα, ντογρού στο καφενείο και αφού άκουγε τα τραγούδια που παράγγελνε, έστελνε στην Μελέκ τα χρυσαφικά με το μικρό γκαρσόνι τον Χαμντί.

Μερικές φορές είχε καλέσει τον βιολιτζή στο γραφείο του και τον κέρασε ρακί με θρούμπες ελιές. Ο νέος τσιγγάνος θεώρησε τιμή του να παρευρίσκεται στο ίδιο τραπέζι με έναν καθωσπρέπει κύριο και έλπιζε με αυτό να δείξει κάποια σημάδια ευμένειας προς το άτομό του.

Όμως, η υπομονή του είχε εξαντληθεί. Πέρα από τους φευγάτους χαιρετισμούς κι έπειτα από πολύ στενό στρίμωγμα, άκουγε από το στόμα της νεαρής γυναίκας ένα, «Πώς είστε κύριέ μου;» και κάποια ερώτηση να του απευθύνει στα όρθια για την υγεία του. Ενώ τη γέρικη του σάρκα την οποία μαστίγωνε αραιά και πού ο πόθος, είχε φθάσει στα όρια της υπομονής κι αντοχής του. Είχε κυριευτεί από μια αίσθηση άγριου πόθου, να πεταχτεί από το κάθισμα όρθιος και να ορμήσει σαν αστραπή όταν κοίταζε την Μελέκ.

Μερικά βράδια πριν, με την μεσολάβηση του βιολιτζή, παρόλο που την προσκάλεσε, η πρόσκληση αυτή δεν ευοδώθηκε καθώς εκείνη πρόβαλε την αιτιολογία ότι το αφεντικό της δεν ήταν σύμφωνο. Οι εικοσιτέσσερις ώρες που είχαν περάσει περιμένοντας τον βιολιτζή να φέρει την απάντηση της, είχε περάσει διαδοχικά από το στάδιο της ελπίδας σε εκείνο της βαθιάς απόγνωσης. Εδώ και δυο μέρες δεν έκανε τίποτε άλλο παρά το να πίνει από το πρωί μέχρι το βράδυ και να καταστρώνει χιλιάδες σχέδια.

Οι κρεοπώλες με τους οποίους καθόταν στο ίδιο τραπέζι, επειδή απαγορευόταν το ποτό στο καφενείο, έπιναν κονιάκ το οποίο σερβίρονταν μέσα σε φλιτζάνια τσαγιού και τον κερνούσαν. Από την άλλη, ο καπνός των τσιγάρων με το χασίς έκαιγε τα κοκκινισμένα ματόφυλλά και την στεγνή ρινική κοιλότητά του. Όσο για την αιιδό Μελέκ είχε επικαλύψει την γέρικη φωνή του οργανοπαίχτη με το ούτι:

*Πλάκωσε ένα σεκλέτι σαν σκοτάδι
Στις ρεματιές απλώνεται σαν υφάδι.
Όχου βρε μελαχρινή μου.
Τούτες τις πληγές στα στήθη,
Ούτε εχθρός δεν έχει ανοίξει.*

όσο τραγουδούσε βροντερά, ο Χιουσεΐν Αβνί έσκυβε μπροστά και προσποιούνταν πως θα πέσει στο πάτωμα.

Στην σύνθεση και στα λόγια αυτού του τραγουδιού, αλλά και με την κλασιάρικη ερμηνεία της Μελέκ, υπήρχε μια παράξενη κακομοιριά, μια ικεσία. Ο γέρος άνθρωπος σιγοψιθύριζε στα χείλη του κάτι και από τα στήθη του βαθιά πεταγόταν ένα, «Οφ!», λες και κοβόταν η αναπνοή του. Κάποια στιγμή σημείωσε κάτι σε ένα μικρό και τσαλακωμένο χαρτί, το έστειλε στον βιολιτζή και μετά από λίγο το όργανο άρχισε να παίζει τον σκοπό ενός παλιού τραγουδιού:

*Η τύχη μ' έριξε στην φυλακή μελαχρινή μου
Ορκίζομαι πως δεν έφταιξε ο σεβντάς καλή μου.*

Ακολούθησαν κι άλλα τραγούδια κατάλληλα για την φωνή του γέρου τραγουδιστή, καθώς συνέχιζε ο Χιουσεϊν Αβνί να στέλνει ανά διαστήματα κι άλλα ραβασάκια.

*

*

*

Η πόρτα του καφενείου μισάνοιξε και φάνηκε το πρόσωπο ενός μικρού κοριτσιού οκτώ δέκα χρονών. Τα σγουρά μαλλιά της είχαν κολλήσει στο σβέρκο της σαν μια βρεγμένη προβιά. Αφού περιεργάστηκε το περιβάλλον με τα μάτια της, συγκεχυμένη και αναποφάσιστη, φώναξε τον Χαμντί που τριγυρνούσε εκεί γύρω και του είπε κάτι στο αφτί.

Ο Χαμντί ξεγλιστρώντας ανάμεσα από τους πελάτες, που σηκώνονταν για να φύγουν στα σπίτια τους, ήλθε κοντά στον Χιουσεϊν Αβνί, και την ώρα που καθάριζε τα μαύρα γυαλιά του ο γέρος, του είπε:

«Θείε! Ήλθε η μικρή σου κόρη, σε ζητούν από το σπίτι!».

Το πρόσωπο του μεθυσμένου τραβήχτηκε προς τα πίσω και ίσιωσαν σαν βελόνες τα αραιά γένια του. Πετάχτηκε σαν μια γάτα από την θέση του:

«Στα κομμάτια να πάει, ας με αφήσουνε ήσυχο, τουλάχιστον εδώ πέρα!», είπε κρίζοντας και άπλωσε την γροθιά του προς την πόρτα.

Η μισάνοιχτη πόρτα έκλεισε μονομιάς. Ο Χιουσεϊν Αβνί ξαναστρώθηκε στο κάθισμά του.

Το καφενείο είχε ερημώσει για τα καλά. Φαίνεται πως κάποιοι θαμώνες μερακλήδες δεν θέλησαν να τελειώσουν το πάρτι που άρχισαν οι εναπομείναντες.

Σε λίγο σίγησαν και τα όργανα. Το ούτι τοποθετήθηκε στον τορβά και το βιολί στην θήκη του. Ο οργανοπαίχτης με το ούτι ήταν ένας γέρος που δεν φλυαρούσε κι ούτε κοίταζε τριγύρω του, αφού ήπια και την τελευταία γουλιά τσαγιού στο φλιτζάνι του, πήρε το μεροκάματο από τον καφετζή κι έφυγε. Ο βιολιτζής πλησίασε τον Χιουσεϊν Αβνί:

«Πώς είσαι θείε;», είπε και με το κεφάλι του έκανε νόημα σαν να έλεγε: «Τι να κάνουμε, δεν γίνεται με τίποτα!».

Ο μεθυσμένος γέρος του απάντησε ψιθυριστά:

«Εεε,... αυτό πόσο θα κρατήσει; Άλλο κουράγιο και υπομονή δεν μας έμεινε!».

Η Μελέκ πήρε τα χρήματα από το αφεντικό της και περίμενε το γκαρσόνι να ετοιμαστεί για να την συνοδέψει στην πανσιόν. Μέσα στο παλτό της μίμηση από αστρακάν, έδινε την εντύπωση ότι το κορμί της έτρεμε. Τα μαύρα σκαρπίνια ντεκολτέ που ήταν λασπωμένα, καθαρίστηκαν.

Ο Χιουσεϊν Αβνί πετάχτηκε από την θέση του. Προχώρησε προς την νέα γυναίκα και κολλημένος στο μπράτσο, της είπε:

«Εγώ να σε συνοδεύσω, ψυχή μου!».

Η Μελέκ ανατρίχιασε σαν να την είχε αγγίξει ένα βρεγμένο χέρι σε κάποιο ζεστό μέρος του σώματός της.

«Ευχαριστώ..... Δεν είναι ανάγκη!», ψιθύρισε αυτή.

«Πώς δεν είναι ανάγκη; Είναι σωστό να μας βασανίζεις τόσο πολύ; Δεν έμεινε υπομονή στον άνθρωπο, μα το Θεό!».

Με αυτά τα λόγια έσφιξε ακόμη περισσότερο το λεπτό χέρι της γυναίκας. Η Μελέκ τινάχτηκε με βιασύνη. Ο δικηγόρος έχασε την ισορροπία του σωριάστηκε πάνω στα γόνατά του και χτύπησε το μέτωπό του σε μια από τις καρέκλες.

Όταν σηκώθηκε, φαινόταν ένα κόκκινο καρούμπαλο πάνω από το δεξί φρύδι του.

Με το ένα χέρι έφτιαξε τα γυαλιά του:

«Βρε», είπε, «Τι είναι αυτό που κάνεις; Αυτά τα νάζια κράτησαν πολύ!».

Ο βιολιτζής εξαφανίστηκε πίσω από το πάσο του καφετζή.

Ο Χιουσεΐν Αβνί έκανε ένα βήμα, θέλοντας να αγκαλιάσει και πάλι το μπράτσο της Μελέκ. Η νέα γυναίκα κοίταζε τριγύρω της με φοβισμένα μάτια.

Όσοι εκείνη την ώρα συνέχιζαν να παίζουν παιχνίδια μέσα στο καφενείο, είχαν σηκωθεί όρθιοι. Κάποιοι πήραν τα καπέλα τους κι έφυγαν ενώ λίγοι συγκεντρώθηκαν γύρω από τον γέρο και την Μελέκ.

Οι κρεοπώλες που είχαν καπνίσει χασίσι, είχαν κολλήσει τα κεφάλια τους και κάθονταν σιωπηλοί.

Οι λάμπες λουξ που αναβόσβηναν στο ταβάνι σηματοδοτούσαν με αυτόν τον τρόπο το τέλος της ζωής τους.

Το αφεντικό είχε ετοιμάσει το μεροκάματο του βιολιτζή και είχε αναμειχθεί στο συγκεντρωμένο πλήθος.

Ο Χιουσεΐν Αβνί δεν συναισθανόταν τι συνέβαινε τριγύρω του. Έσφιξε με τα τρεμάμενα δάχτυλά του το μπράτσο της νέας κοπέλας, που το αγκάλιασε και πάλι, και της λέει: «Εσύ τώρα θα έρθεις μαζί μου;».

Η Μελέκ απάντησε κοφτά:

«Όχι!». Όμως δίχως να καταλάβει τι έπρεπε να κάνει, έμεινε επί τόπου και κοίταξε δεξιά και αριστερά της.

Εκείνη την ώρα, αισθάνθηκε ξαφνικά το ιδρωμένο χέρι του μεθυσμένου να αγγίζει το αριστερό μάγουλό της. Κάποιος σαν να την άρπαξε από τα μαλλιά και να τα τράβηξε δημιουργώντας έναν αόρητο πόνο.

Κάποιος άλλος, όμως, την άρπαξε με απότομο τρόπο και την μετέφερε λίγα βήματα παραπέρα και την έβαλε να καθίσει σε μια καρέκλα. Αυτός ήταν το γκαρσόνι που θα την συνόδευε στην πανσιόν της.

Λίγα βήματα πιο εκεί ο καφετζής και το τσιράκι του κλωτσούσαν και χτυπούσαν με τις γροθιές τους στο κεφάλι και στα μάτια τον δικηγόρο, ο οποίος είχε σωριαστεί στο δάπεδο σαν ένα παλιό φθαρμένο στρωσίδι. Μετά τα τσιράκια έπιασαν και σήκωσαν τον λασπωμένο μεθύστακα {επανάληψη της ιδιότητας αυτή του πρωταγωνιστή στο κείμενο αρκετές φορές} από τα πόδια και τα χέρια και τον άφησαν μπροστά στην πόρτα του καφενείου κάτω από την βροχή.

Η Μελέκ αφού κάθισε στην καρέκλα για ένα διάστημα σιωπηλή, είπε στο γκαρσόνι:

«Άντε να φύγουμε!».

Όταν είχαν βγει έξω, στο βάθος μιας σκάλας με τρία τέσσερα σκαλοπάτια, είδαν τον Χιουσεΐν Αβνί να κείτεται και την μικρή του κόρη, η οποία ήταν βρεγμένη μέχρι το μεδούλι, να προσπαθεί τραβώντας τον από δω κι από κει να τον σηκώσει. Περπάτησαν και τους προσπέρασαν κάνοντας μερικά βήματα, όμως το κοριτσάκι δεν τους είχε αντιληφθεί την ώρα που βγήκανε.

«Πατερούλη μου, σε παρακαλώ πατερούλη μου, άντε σήκω να φύγουμε!», έλεγε με ολολυγμούς.

Η συναχωμένη φωνούλα της, αναμειγνυόταν με τις στάλες της βροχής που είχε πλέον ελαττωθεί.

Η Μελέκ προς το γκαρσόνι που την συνόδευε:

«Σήκωσε σε παρακαλώ αυτόν τον άνθρωπο!», του είπε.

Γύρισαν μαζί πίσω. Το κοριτσάκι στριφογύριζε ακόμη γύρω από τον σωριασμένο πατέρα της και με μια φωνή σπαραξικάρδια και με αναφιλητά, μονολογούσε κι έλεγε προς τον γονιό της ικετευτικά:

«Πατερούλη μου, άντε σήκω να φύγουμε. Η μανούλα μου υποσχέθηκε πως δεν θα καβγαδίσει ξανά μαζί σου επειδή ήπιες..... Ούτε θα καβγαδίσει επειδή δεν έφερες τίποτα.... Ποτέ δεν θα καβγαδίσει.....». Για λίγα λεπτά σώπασε, σαν να περίμενε απάντηση, κι έπειτα:

«Άντε σήκω, σε ικετεύω!», επαναλάμβανε το κοριτσάκι με αναφιλητά.

Έριξε μια ματιά σε εκείνους που την πλησίαζαν. Με εκείνη την συναχωμένη βραχνή φωνή τους παρακάλεσε σαν να τους ζητούσε μια μικρή βοήθεια:

«Σηκώστε τον, σας παρακαλώ!». «Δύο μέρες τώρα έχει να φανεί στο σπίτι, όλοι μας είμαστε πεινασμένοι. Όταν δεν έρθει στο σπίτι, η μανούλα μου εξοργίζεται και μας χτυπάει λέγοντάς μας να πάμε να τον βρούμε!».

Η Μελέκ και το γκαρσόνι έπιασαν τα μπράτσα του Χιουσεΐν Αβνί. Ο μεθύστακας είχε διπλωθεί από τον πόνο. Με δυσκολία κουνιόταν από την θέση του. Το βρεγμένο παλτό του ήταν πιο βαρύ και από το λιπόσαρκο σώμα του. Τον μετακίνησαν κάποια βήματα σέρνοντας τα πόδια του. Με το που τον άφηναν, σωριάζονταν επί τόπου. Δίχως να πουν τίποτα, εξακολούθησαν να τον κουβαλούν σέρνοντας. Η μικρούλα είχε περάσει μπροστά τους και τους έδειχνε τον δρόμο.

Ανάμεσα στα θεοσκότεινα σοκάκια, η Μελέκ αισθάνθηκε ότι τα πόδια της λασπώθηκαν ως τα γόνατα. Σε κάθε βήμα τους υπήρχε και μια λακκούβα. Αφού περπάτησαν για ένα αρκετά μεγάλο διάστημα, σταμάτησαν σε έναν κοντό φράχτη κάποιου μπαχτσέ. Το κοριτσάκι με μια συνήθεια στις κινήσεις του, έσπρωξε τα δύο πορτόφυλλα πιάνοντάς τα από τα κάγκελα. Αμέσως μετά ακούστηκε το τρίξιμο της εξωτερικής πόρτας του σπιτιού, έπειτα ο ήχος των τακουνιών μέσα στον λασπωμένο κήπο και τέλος ανοίχτηκε το ένα πορτόφυλλο και παρουσιάστηκε μια αδύνατη γυναίκα κρατώντας μια λάμπα στα τρεμάμενα χέρια της.

Αρχικά έριξε ένα αδιάφορο βλέμμα στον μεθυσμένο άντρα της, έπειτα με ένα ύφος δίχως νόημα έριξε μια διαπεραστική ματιά προς τη νέα κοπέλα. Με μια βραχνή φωνή που έμοιαζε με συναχωμένη φωνή κοριτσιού είπε:

«Λοιπόν, η τωρινή είσαι εσύ ε;».

Η Μελέκ δεν αποκρίθηκε. Οι δύο γυναίκες αλληλοκοιτάχτηκαν για λίγα δευτερόλεπτα. Το γκαρσόνι άφησε τον μεθυσμένο άντρα στην ρίζα του φράχτη, στην εσωτερική πλευρά της πόρτας. Η κοπελίτσα εξακολουθούσε να κλαίει στην άκρη της πόρτας και αραιά και που τραβούσε τη μύτη της.

Στην άκρη της στέγης έσταζαν σε αραιά τακτά διαστήματα σταγόνες κι έπεφταν στα λασπωμένα νερά του σοκακιού βγάζοντας έναν πνιχτό ήχο. Η Μελέκ άνοιξε αργά – αργά την τσάντα της κι ανέσυρε τέσσερα πέντε βραχιόλια και ένα ζευγάρι σκουλαρίκια. Τα άπλωσε προς την αδύνατη γυναίκα, η οποία την κοίταζε με έκπληκτα μάτια:

«Πάρτε τα αυτά..... Αυτά μάλλον είναι δικά σας.....», είπε. Έπειτα έγειρε προς τα κάτω το κεφάλι της:

«Αδικά μου τα έδωσε αυτά.....», πρόσθεσε.

Έπειτα γύρισε για να απομακρυνθεί. Πρόσεξε την μικρή κοπελίτσα που ακουμπούσε στην άκρη της πόρτας. Δίχως κανένα δισταγμό άρπαξε την μικρή από το χέρι και την τράβηξε επάνω της, έπιασε τα βρεγμένα μαλλιά της κι έσφιξε το κεφαλάκι της μικρής στο στήθος της. Μετά έσκυψε κι άρχισε να φιλάει σφιχτά – σφιχτά το πρόσωπό της μικρής, η οποία την κοίταζε με απορία με κλαμένα και βρεγμένα από την βροχή μάτια.

Σαν να είχε διαπράξει μια αμαρτία, άνοιξε ξανά την τσάντα της με γρήγορα και νευρικά χέρια, έβαλε στην παλάμη του κοριτσιού μιάμιση λίρα από το μεροκάματο που είχε κερδίσει πριν από λίγο και κάποια υπόλοιπα είκοσι τριάντα γρόσια από το χθεσινό.

Έπειτα, δίχως να γυρίσει πίσω της, με το γκαρσόνι που την συνόδευε σιωπηλό δίπλα της, γύρισε στο δωμάτιο της πανσιόν που την περίμενε μακριά από τους λασπωμένους δρόμους.

1937

Yedigün (285), 23 Αυγούστου 1938

Συλλογή Διηγημάτων Yeni Dünya,

1943

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ VI – Ο ΧΑΣΑΝ ΠΝΙΓΗΚΕ

Θα πήγαινα να μείνω για τέσσερις πέντε μέρες σε μια οικογένεια γιουρούκων¹⁴ η οποία είχε στήσει τον καταυλισμό της σε μια από τις πλαγιές του όρους Κάζνταγ¹⁵ η οποία έχει θέα προς τα νησιά του Αιγαίου.

Με κάλεσε ένας γιουρούκος με άσπρα γένια και με ψηλό ανάστημα. Είχαμε γίνει φίλοι καθώς τον βοήθησα σε κάποιες μικροδουλειές που είχε με το κράτος όταν ερχόταν να πουλήσει δαδί και μέλι στο παζάρι της κωμόπολης Εντρεμίτ¹⁶.

«Εάν νομίζεις ότι μπορείς να κοιμηθείς στην σκηνή, κόπιασε! Θα φας φρέσκο μέλι και θα πιείς μέχρι σκασμού ξινό νερό!», μου είπε.

Εγώ, παρόλο που του είχα πει πως αν ξαναέλθει στην κωμόπολη θα τον ακολουθήσω στα μέρη του, εντούτοις το πρωί μιας μέρας που είχε ζέστη και άπνοια, μου κατέβηκε η ιδέα και ολομόναχος βγήκα στο δρόμο. Έλπιζα πως θα έφθανα μέχρι το μεσημέρι στον τόπο του καταυλισμού που ήξερα περίπου και ρωτώντας στα χωριά απ' όπου διάβαινα.

Περπατούσα αργά – αργά στον δρόμο, λες και ήταν κεντημένες οι δύο πλευρές του με βατομουριές και με θαμνώδη δέντρα, ο οποίος απλωνόταν ανάμεσα από λιόδεντρα εκατοντάδων ίσως και χιλιάδων χρόνων. Ο ήλιος που υψωνόταν από πίσω μου, έστρωνε την σκιά μου πάνω στις στροφές από τα ίχνη που άφησαν οι άμαξες και την μετέφερε αρκετά μακριά. Το απαλό πλην όμως δροσερό ανοιξιάτικο αεράκι που φυσούσε από την πλευρά της θάλασσας και χάιδευε το πρόσωπό μου, μου θύμιζε πως απομακρυνόμουν από την κωμόπολη. Το χώμα είχε απορροφήσει την πάχνη και αναδυόταν τριγύρω μια μυρωδιά φρέσκου χόρτου. Οι κορυδαλλοί με τα σπυργίτια κελαηδώντας πετούσαν από δέντρο σε δέντρο, ενώ από τα σημεία που χτυπούσε ο ήλιος υψωνόταν μια κυματώδης αχνοφεγγιά.

Αφού ήπια ένα τσάι στον κήπο με το σιντριβάνι κάτω από την σκιά των δέντρων της ιτιάς και γλυτσίνας στο καφενείο του χωριού Ζεϊτινλί χτισμένο στις παρυφές του όρους Ίδη, ρώτησα τον δρόμο που οδηγεί προς το χωριό Γιουκσέκομπα. Ο καφετζής:

«Δεν έχω πάει έως εκεί, αλλά καθώς γνωρίζω, αφού περάσεις το χωριό Μπέχομπασι θα τραβήξεις προς το βουνό κατά μήκος του ποταμού Κιζίλκετσιλι. Μόλις φθάσεις στην σχισμή, θα σκαρφαλώσεις στην αριστερή πλαγιά και με ένα πέταμα πουλιού θα φθάσεις στον κάμπο!», μου είπε.

Επειδή δεν έπαιρνα χαμπάρι ούτε από Μπέχομπασι αλλά ούτε και από προεξοχές, θα πρέπει να κοίταζα παράξενα τον ανθρωπάκο, ο οποίος γέλασε και πρόσθεσε:

«Κύριε, εκείνα τα μέρη δεν μπορεί να τα διαβεί ένας ξένος μόνος του. Μπορείς να χάσεις τον δρόμο σου στα βουνά ή στα δάση!».

«Όχι, φίλε μου, ρωτώντας μπορώ να το βρω!».

«Και ποιον θα ρωτήσεις;.... Αν περάσεις το χωριό Μπέχομπασι δεν θα συναντήσεις κανέναν άνθρωπο!»

Δεν απάντησα. Ο καφετζής πήρε το φλιτζάνι μου. Εγώ, καθώς αναρωτιόμουν, «Μήπως πρέπει να γυρίσω στην κωμόπολη Εντρεμίτ και να περιμένω τον ασπρογόνη Ισμαήλ Μπαμπά», ο καφετζής επέστρεψε και πάλι:

«Κύριε, έχεις μεγάλη τύχη!», είπε. «Υπάρχει κάποιος που πηγαίνει στο χωριό Γιουκσέκομπα, ακολούθησέ τον!»

¹⁴ Νομάδες.

¹⁵ Το όρος Ίδη των ομηρικών επών, βρίσκεται νότια της Τροίας.

¹⁶ Ελληνικά Αδραμύττιο.

Αμέσως σηκώθηκα. Μπροστά στον καφετζή στεκόταν μια γυναίκα γιουρούκα, της οποίας το πρόσωπο ήταν λιοκαμένο, τα λεπτά πλεχτά μαλλιά της ήταν χυμένα πάνω στον ώμο της και φορούσε ένα κίτρινο καναρινί χρώματος τρίπατο φουστάνι. Ο καφετζής:

«Κυρά Χατζέρ, ο κύριος πηγαίνει στον καταυλισμό σας μουσαφίρης του Κοτζά Ισμαήλ Μπαμπά, πήγαινε τονε!», είπε.

Η γυναίκα αφού έριξε μια επιπόλαιη ματιά στο πρόσωπό μου, έδωσε την εντολή:

«Εμπρός, περπάτα!»

Την στιγμή που γύρισε το πρόσωπό της προς εμένα, απόρησα καθώς συνειδητοποίησα πως αυτή η γιουρούκα γυναίκα δεν ήταν παρά ένα κορίτσι περίπου δεκαοκτώ ετών.

Ξεκινήσαμε να περπατάμε πέντε βήματα μπροστά εκείνη κι εγώ από πίσω να προσπαθώ να την φθάσω.

Ο καφετζής μας κοίταζε από πίσω χαμογελώντας.

Μόλις βγήκαμε από το χωριό και περάσαμε ανάμεσα από τους ελαιώνες, η Χατζέρ μάζεψε τον γύρο του κίτρινου φορέματός της και τον έχωσε στη μέση της, επίσης έβγαλε τα χαμηλοτάκουνα δερμάτινα παπούτσια της και τα έβαλε στο δισάκι της και άρχισε να περπατάει πάνω στο χώμα αφήνοντας τα ίχνη του γυμνού πέλματός της. Το λεπτό, δαντελωτό χρυσαφί φέσι της που έμοιαζε διογκωμένο σαν ένα μικρό δοχείο μελιού, σε κάθε βήμα της κοπέλας έτρεμε απαλά και με το ψηλό σώμα της και με το βάρος που είχε το δισάκι, έγερνε ελαφρά προς τα εμπρός.

Διανύσαμε μία απόσταση περίπου μιας ώρας δίχως να πούμε ούτε μια λέξη. Περάσαμε από το χωριό Μπέρομπαση, του οποίου τα πέντε δέκα σπίτια ήταν διάσπαρτα ανάμεσα σε καρποφόρα δέντρα, αλλά κι από ένα εγκαταλελειμμένο ξερό μαγγανοπήγαδο καταδικασμένο να γκρεμιστεί και να διαλυθεί κάτω από την σκιά ενός αιωνόβιου πλάτανου. Πλέον οι ελαιώνες είχαν τελειώσει κι άρχισαν τα πευκοδάση. Κατηφορίζαμε σε ένα φαράγγι σκοτεινό, σκιερό που δεν το έβλεπε ήλιος. Αντίκρυ μας υψωνόταν ένα απότομο υψηλό βουνό και από τις πλαγιές του που δεν ήταν ορατές ακόμη, ακούγονταν ο κελαρυστός ήχος του ποταμού.

Κάποια στιγμή η κοπέλα, η Χατζέρ, έστριψε το κεφάλι της:

«Θα πάμε κατά μήκος του ποταμού. Η κοίτη του είναι βαθιά, να προσέχεις εκεί που πατάς!», μου είπε.

Καθώς κατηφορίσαμε ένα απότομο και στενό μονοπάτι που διέσχιζε τα βράχια, συναντήσαμε τον ποταμό Κιζίλκετσιλι. Τα αφρισμένα νερά που περνούσαν πάνω από τον ένα βράχο στον άλλο εκεί που εφάπτονταν και δημιουργούσαν ένα στενό μπουγάζι, προκαλούσαν τέτοιο θόρυβο που κούφαιναν τα αυτιά του ανθρώπου. Στο μονοπάτι δίπλα στην όχθη του ποταμού, αρχίσαμε να περπατάμε πηδώντας πολλές φορές από πέτρα σε πέτρα. Κάποτε κατεβαίναμε μέχρι την όχθη του ποταμού, κάποτε πάλι σκαρφαλώναμε στην πλαγιά και βλέπαμε από ψηλά τους καταρράκτες να ελευθερώνουν τα αφρισμένα νερά τους. Το φαράγγι όσο πήγαινε και στένευε, ανάμεσα από τις σχισμές των κάθετων βράχων που υψώνονταν πρόβαλλαν πευκόδεντρα τα οποία απλώνονταν γερμένα στο κενό. Δυσκολευόμουν να προφθάσω την Χατζέρ η οποία με γυμνά πόδια αναπηδούσε στις πέτρες που λείαινε το νερό. Οι βράχοι στο μέγεθος σπιτιού που ξεκόλλησαν από το βουνό έκλεισαν την ροή του νερού, όμως από την μια πλευρά του βράχου τα νερά που διέλυσαν το μαλακό χώμα, κατά μήκος του ποταμού εδώ κι εκεί σχημάτιζαν μεγάλες και βαθιές λιμνούλες. Κάθε φορά που συναντούσαμε αυτές τις λιμνούλες, τις οποίες ανανέωναν τα αφρισμένα νερά που κυλούσαν από τους βράχους στο μέγεθος ενός ανθρώπου κι έριχναν τις σκιές πάνω τους τα τεράστια πεύκα και τα πλατάνια, η νεαρή κοπέλα δίχως να γυρίσει το κεφάλι της:

«Αυτή την λένε Τρελή Λιμνούλα!»

Ή:

«Αυτή την λένε Λιμνούλα των Καστόρων!», έλεγε για να με ενημερώσει.

Σε κάποιο σημείο όπου το φαράγγι άρχισε να φαρδαίνει, καθώς πλησιάζαμε άρχισε να καταφθάνει στα αυτιά μου ένας υπέροχος ήχος. Η Χατζέρ:

«Φθάσαμε στην τοποθεσία Σούτουβεν!», είπε.

Τα άφθονα και ορμητικά νερά που κυλούσαν λες και εισέρχονταν από έναν σωλήνα διαμέτρου δύο με δυόμιση μέτρων και εκτινάσσονταν, φθάνοντας σε έναν λευκό βράχο ξαφνικά βρισκόταν στο κενό, σαν να ακινητοποιούνταν για ένα δευτερόλεπτο, έπειτα, χύνονταν με μεγαλύτερη ορμή σε ένα βαθύ λάκκο με τη μορφή αφρού. Εκεί για ένα διάστημα τα νερά κοχλάζουν, κυματίζουν αδιάκοπα κι αφού κατευθυνθούν προς τα δεξιά, αναπηδούν πάνω από τις λευκές πέτρες και τελικά συνεχίζουν τον δρόμο τους. Αν κάποιος σταθεί στην άκρη του γκρεμού και κοιτάξει προς τα κάτω αισθάνεται έναν δροσερό ατμό να χαϊδεύει το πρόσωπό του, ενώ διαδοχικά συνεχώς αντιλαλούν βροντεροί ήχοι ανάμεσα στους βράχους του φαραγγιού. Αμέσως ήλθαν στο μυαλό μου οι πρώτοι στίχοι ενός ποιήματος που μιλάει γι' αυτούς τους καταρράκτες:

*Νέφη πυκνά αναβλύζουν από έναν βράχο,
Και το νερό κυλά ορμητικά με το τουλούμι,
Κουβαλώντας βουνίσια αρώματα...*

*Η ροή του μοιάζει με λεπτά μαλλιά,
Τρεις αγκάλες κει που πέφτει
Γαλάζιο νερό, νερό λευκό αφρώδες!*

Η κοπέλα αφού έκατσε για να ξαποστάσει σε μια γωνιά και είχε στραμμένα τα μάτια της μια σε μένα και μια στην τοποθεσία Σούτουβεν, σε λίγο φορτώθηκε ξανά το δισάκι της. Αρχίσαμε και πάλι να σκαρφαλώνουμε κατά μήκος του ποταμού ανάμεσα σε πλαγιές όπου τα δύο βουνά στένευαν. Όσο πλησιάζαμε στην πηγή, το ποτάμι πλέον δεν έτρεχε αλλά σαν μια λωρίδα οι καταρράκτες τινάζονταν από βράχο σε βράχο. Τα βράχια που δέχονταν ανάμεσά τους το νερό, είχαν στενέψει σε κάποιο σημείο δύο βήματα το πολύ. Με όλη τους την ορμή τα νερά περνούσαν από ένα στενό πέρασμα, έσμιγαν αυτό το ρυάκι, κι έπαιρναν ένα μαύρο χρώμα, όταν δε απελευθερώνονταν, απλώνονταν στις αμμώδεις και γεμάτες βότσαλα κοίτες και χοχλάκιζαν δημιουργώντας λευκά κυματάκια.

Όταν το μονοπάτι έγινε κακοτράχαλο, σε μια στιγμή που έπρεπε να περπατήσουμε δίχως να αγγίζουμε πέτρες, βάλτους και φιντάνια των πεύκων, παρουσιάστηκε μπροστά μας μια τεράστια λίμνη. Από την μια άκρη στην άλλη είχε περίπου δεκαπέντε βήματα μάκρος. Το βάθος του νερού της είχε τρία μπόγια, κυλούσε πάνω από έναν υψηλό βράχο. Ένας τεράστιος κορμός πλατανιού, που θα μπορούσαν να τον αγκαλιάσουν τουλάχιστον τέσσερα άτομα, είχε γείρει προς την λίμνη και είχε απλώσει τα χοντρά και τα λεπτά του κλαδιά στην επιφάνεια του νερού της. Τώρα καθώς ο ήλιος φώτιζε το φαράγγι, οι ακτίνες του διαπερνούσαν τα φύλλα που επέπλεαν και έφεγγαν τα λευκά βότσαλα του πυθμένα. Τα νερά όπως έπεφταν στην βάση του βράχου σχημάτιζαν αντίρρευμα και οδηγούνταν προς τις άκρες, ενώ όταν έφθαναν ακριβώς στην μέση της λίμνης, ξαφνικά σαν να είχαν βρει τον κοινό δρόμο τους, κυλούσαν περνώντας με ορμή πάνω από έναν φαρδύ βράχο.

Η Χατζέρ συνέχισε τον δρόμο της δίχως να σταματήσει σε αυτό το σημείο. Εγώ, προσπαθώντας να την προλάβω, ήταν αδύνατο να αντισταθώ στον πειρασμό δίχως να γυρίσω να κοιτάξω αυτήν την σπάνια ομορφιά. Φώναξα με όλη μου την δύναμη για να καλύψω τον θόρυβο που δημιουργούσαν τα νερά:

«Αυτή η λιμνούλα δεν έχει ονομασία;»

«Ο Χασάν πνίγηκε!»

«Ποιος Χασάν;»

«Από το χωριό Ζεϊτινλί.... Ο Χασάν ο Κηπουρός!»

«Πότε πνίγηκε;...»

«Πάνε πολλά χρόνια.... Σαράντα πενήντα χρόνια πριν...»

«Πώς πνίγηκε;»

Η κοπέλα σταμάτησε, γύρισε πίσω και κοίταξε τριγύρω τις κορφές των βουνών έως το βάθος του φαραγγιού και τα νερά που λαμπύριζαν από τις ακτίνες του ήλιου και τα κλαδιά του πλάτανου που σκέπαζαν την λίμνη:

«Ας φθάσουμε πρώτα στον κάμπο να ξαποστάσουμε λιγάκι και τότε θα σου εξηγήσω», είπε.

Και πάλι συνεχίσαμε το μονοπάτι και σκαρφαλώσαμε αρκετά υψηλά. Όταν γύρισα και κοίταξα την περιοχή από την οποία μπήκαμε στο φαράγγι, η πεδιάδα ήταν αρκετά χαμηλά και φαινόταν ιδιαίτερα μικρή. Τα σπίτια με τα κόκκινα κεραμίδια και τους λευκούς μιναρέδες των χωριών που διακρίνονταν ανάμεσα από τα λιόδεντρα και τις λεύκες έμοιαζε το καθένα κι από ένα παιχνιδάκι.

Η Χατζέρ:

«Φθάσαμε στα ρήγματα, από εδώ θα τραβήξουμε προς το βουνό!», είπε.

Κοίταξα μπροστά στον ορίζοντα. Στις δύο πλευρές του ποταμού και σχεδόν κάποιες πιθαμές υψηλότερα, σε απόσταση δύο βημάτων περίπου το ένα δίπλα στο άλλο, υπήρχαν ίσως είκοσι πλατάνια άλλα φυτρωμένα σε αμώδη περιοχή και άλλα ανάμεσα από πέτρες, ενώ στην ατμόσφαιρα διαχέονταν ένας ήχος κελαρύσματος που θύμιζε το ατέρμονο κελάηδισμα χιλιάδων πουλιών. Έτρεξα, πλάγιασα μπρούμυτα και από μια λιμνούλα ήπια αχόρταγα δροσερό νερό. Γονάτισε και η Χατζέρ και παίρνοντας με την παλάμη της νερό έριξε στο πρόσωπο και στα μαλλιά του κροτάφου της.

Λουσμένος στον ιδρώτα άρχισα να ανεβαίνω το βουνό. Λίγο παρακάτω, το ποτάμι είχε μείνει στα δεξιά μας. Για να μη γλιστρήσω και κατακυλήσω από τις ξερές πευκοβελόνες που είχαν σκεπάσει τον κατσικόδρομο, γονάτιζα κι έπιανα ένα κλαδί κέδρου κι άλλοτε πάλι κρατιόμουν σε μια ρίγανη η οποία τελικά μου έμενε στα χέρια με την ρίζα της. Ανάμεσα από τα αραιά πευκόδεντρα αγνάντευα μακριά την θάλασσα. Περπατήσαμε κάποια βήματα ακόμη και καθίσαμε σε κάποιο σκιερό μέρος.

Η Χατζέρ ψάχνοντας μέσα στο δισάκι της:

«Μάλλον δεν έχεις φέρει μαζί σου τρόφιμα!», είπε. «Πλησίασε να φάμε ψωμί!».

Νομίζοντας πως σε τρεις τέσσερις ώρες θα έφθανα στον καταυλισμό, δεν είχα πάρει μαζί μου τίποτα. Το πόσο είχα πεινάσει μόλις εκείνη την στιγμή το αντιλήφθηκα. Εκείνη, εν τω μεταξύ, είχε τοποθετήσει πάνω σε ένα κεντημένο μαντίλι που έστρωσε καταγής ένα είδος τηγανιτού ψωμιού, ένα τουλουμίσιο τυρί και φρέσκα κρεμμύδια. Καθώς έτρωγα περιεργαζόμουν την γύρω περιοχή. Το σημείο όπου βρισκόμασταν ήταν χίλια πεντακόσια μέτρα πάνω από την επιφάνεια της θάλασσας. Τα καΐκια που ήταν αραγμένα μπροστά στην σκάλα του Ακτσάι, όπως επίσης και οι αραιές κατοικίες που διακρίνονταν ανάμεσα στα δέντρα ήταν μικρά σαν την κεφαλή της βελόνας. Η οροσειρά Μάντρα που βρίσκεται πίσω από το αντικρινό χωριό Μπουρχανιγέ φαινόταν σαν μια άμορφη μάζα. Η φλεγόμενη θάλασσα λαμπερή και θαμβωτική κάτω από τον ήλιο, απλωνόταν έως το νησί της Μυτιλήνης αλλάζοντας σκούρες και ανοιχτόχρωμες σκιές, και στα δεξιά της στον ορίζοντα κυριαρχούσε ένα τοπίο στην ομίχλη που ενωνόταν με τον ουρανό. Οι πλαγιές του βουνού Ίδη που κοιτάζουν προς τον Αδριαμυτινό Κόλπο είναι αμέτρητες και η καθεμιά έχει διαφορετικό χρώμα και άλλη μορφή και τις περιτριγυρίζουν τεράστια και μικρότερα βουνά και λόφοι. Στα νώτα μας βρίσκεται η οροσειρά της Ξανθής Κόρης¹⁷, της οποίας η πιο υψηλή φαλακρή κορυφή χανόταν μέσα στα σύννεφα.

¹⁷ Σύμφωνα με την επικρατέστερη παραλλαγή του συγκεκριμένου θρύλου, στα 1765 μέτρα, του βουνού Ίδη (Kazdağ) βρίσκεται η κορυφή που ονομάζεται «Κορυφή της Ξανθής Κόρης» (Sarıkoz Tepesi). Η παραλλαγή

Η συνοδοιπόρος μου κοπέλα, τύλιξε στο μαντίλι της ό, τι είχε απομείνει από τηγανιτό ψωμί και τυρί και το τοποθέτησε στο δισάκι της. Εγώ, θέλοντας να δείξω ότι δεν επιθυμώ να σηκωθώ ακόμη ακούμπησα στο πισινό μου πεύκο:

«Είχες πει ότι θα μου εξηγούσες πώς πνίγηκε αυτός ο Χασάν!», της είπα.

«Δεν υπάρχει κανένας να έχει δει πώς πνίγηκε.... Μόνο λένε πως εκεί πνίγηκε!»

«Εντάξει, αλλά γιατί πνίγηκε;»

«Όταν φθάσεις στον καταυλισμό, όποιον και να ρωτήσεις θα σου αφηγηθεί την ιστορία του. Έλα, σήκω τώρα να συνεχίσουμε τον δρόμο μας!»

«Όχι, καλή μου!», είπα. «Δεν είναι καλό να βγαίνεις στο δρόμο αμέσως μετά το φαγητό. Έπειτα στον καταυλισμό έχω να συζητήσω πολλά θέματα με τον Ισμαήλ Μπαμπά... Εσύ πες όσα γνωρίζεις!».

Η Χατζέρ ξεκρέμασε και πάλι το δισάκι, το τοποθέτησε πλάι της και λιγάκι βυθίστηκε στις σκέψεις. Για ένα διάστημα με περιεργάστηκε με τα μάτια της θέλοντας προφανώς να μαντέψει έως ποιο βαθμό θα με ενδιέφερε η ιστορία της, αλλά και να ανακαλύψει πόσο θα μπορούσα να την καταλάβω. Στο πρόσωπό της η νεαρά είχε μια σοβαρότητα και ένα αφηρημένο ύφος στα τεράστια μαύρα μάτια της.

«Αυτός ο Χασάν, ήταν μπαξεβάνης στο χωριό Ζεϊτινλί....», άρχισε να αφηγείται. Καθώς αφηγούνταν αραιά και που κοίταζε κατά τον κάμπο, και με τον δείκτη του χεριού της, που έμοιαζε χέρι ενός νέου, σκάλιζε το χώμα.

«Αυτός ο Χασάν ήταν στο χωριό Ζεϊτινλί μπαξεβάνης.... Είχε έναν μικρό μπαχτσέ. Το καλοκαίρι φύτευε μπουστάνια και λαχανικά, ενώ τον χειμώνα πήγαινε να μαζέψει τις ελιές και ζούσε με την γριά μάνα του. Ήταν πολύ νέος, πώς λένε ότι μόλις άρχισε να ιδρώνει το μουστάκι του. Εκτός από την μάνα του δεν έριχνε σε καμιά άλλη γυναίκα το μάτι του, στους γάμους και τις γιορτές δεν έπινε ρακί όπως τα άλλα παλικάρια, δεν συμμετείχε σε παιχνίδια, ήταν ένας νέος σαν κορίτσι.... Ό, τι χρήματα κέρδιζε από την πώληση του μπουστανιού του στις λαϊκές, το παρέδιδε στην μάνα του. Από τον δικό μας καταυλισμό υπάρχουν κάποιοι που τον ήξεραν, εκείνοι το λένε... Τότε η μητέρα μου ήταν τόσο δα μικρή.... Να τότε, εκείνο τον καιρό η Εμινέ από το δικό μας το χωριό Γιουκσέκομπα, συνάντησε τον Χασάν στην λαϊκή αγορά του Αδραμυτίου. Η μάνα μου γνώριζε την Εμινέ, είχαν οκτώ μελίσσια, ο μπαμπάς της ήταν ξυλοκόπος και η μάνα με την Εμινέ τον φρόντιζαν. Ήταν ένα κορίτσι σαν τα ψηλά βουνά. Τα βόδια και τις αγελάδες τα έπιανε από

της ιστορίας της Ξανθής Κόρης καταγράφηκε στο χωριό Γκιούρε (Güre) και είναι διαδεδομένη σε όλη την περιοχή του Αδραμυτινίου κόλπου (Edremit Körfezi, ανατολικά της Λέσβου). Σύμφωνα, λοιπόν, με τον θρύλο, η Ξανθή Κόρη αρχικά εγκαταστάθηκε με τον πατέρα της στο χωριό Γκιούρε (Güre) του Αδραμυτίου και αργότερα σε ένα χωριό που λέγεται Καβουρματζιλάρ (Kavurmacılar). Κόρη και πατέρας περνούσαν μια ήσυχη ζωή, δηλαδή τον χειμώνα στο εν λόγω χωριό και το καλοκαίρι στο βουνό Ίδη (Kazdağ). Ο πατέρας για να περνάει ευχάριστα η κόρη του της πήρε χήνες (kaz). Κάποια μέρα ο πατέρας αποφάσισε να ταξιδέψει στη Μέκκα για να προσκυνήσει τον τάφο του Προφήτη Μωάμεθ και άφησε την κόρη του να την προσέχει ένας ιμάμης. Τότε άρχισε να δέχεται προτάσεις γάμου από τα παλικάρια της περιοχής, αλλά η κόρη τα απέρριπτε. Η περηφάνια των παλικάριών, λόγω της απόρριψης της Ξανθής Κόρης, τους οδήγησε να διαδώσουν ένα ψεύτικο κουτσομπολιό, ότι το κορίτσι διήγε βίο κακόφημο. Όταν ο πατέρας επέστρεψε από το ιερό προσκύνημα (hac), στενοχωρημένος από όσα άκουσε για την συμπεριφορά της κόρης του αποφάσισε να την σκοτώσει και γι' αυτό οδηγήθηκαν στην συγκεκριμένη κορυφή του όρους Ίδη. Εκεί πάνω ο πατέρας θέλησε να προσευχηθεί (να κάνει την προσευχή της γονυκλισίας, namaz) και ζήτησε από την κόρη να του φέρει νερό. Όμως, ο γονιός της καθώς δοκίμασε το νερό ήταν αλμυρό και ρώτησε την κόρη του από πού το έφερε. Τότε η κόρη του απάντησε: «από τη θάλασσα». Με αυτό τον τρόπο ο πατέρας κατάλαβε το μυστήριο που υπάρχει γύρω από την κόρη, ότι δηλαδή έλαβε μορφή αγίας. Τότε ακριβώς λύθηκε το μυστήριο και η κόρη εξαφανίστηκε. Ο τόπος γύρω από τον οποίο εξαφανίστηκε η κοπέλα είναι περιτριγυρισμένος από πέτρες. Κι ο πατέρας από τη θλίψη του αποφάσισε να επιστρέψει στο χωριό, αλλά στον δρόμο πέθανε. Σύμφωνα, ακόμα, με τον θρύλο στον τόπο όπου εξαφανίστηκε ή πέθανε η κόρη υπήρχε ένας μαρμάρινος βωμός, όπου κατά τις παραδόσεις των αρχαίων στον μαρμάρينو αυτό βωμό τοποθετούνταν οι σοροί σημαντικών ηρώων – προσώπων και είχε διαδοθεί η δοξασία πως χάρη στα μάρμαρα αυτά δεν επερχόταν αποσύνθεση στο σώμα του νεκρού.

τα κέρατα και τα σώριαζε χάμω. Τον δρόμο που διανύσαμε τον κατέβαινε σε δύο και τον ανέβαινε σε τρεις ώρες. Με τα παιδιά είχε μεγάλη χαρά να παίζει μαζί τους, κυνηγούσε τα κορίτσια του καταυλισμού μέσα στα δάση μέχρι να σκάσουν από την κούραση και στο τέλος όλα τα φιλούσε από τα μάγουλά τους.... Να, λοιπόν, αυτή η Εμινέ αγόρασε ένα πεπόνι από τον Χασάν στην λαϊκή αγορά του Αδραμυτίου. Διότι, ξέρεις, πως στα βουνά δεν γίνονται καρπούζια και πεπόνια.... Ο Χασάν καθώς έβαζε τα πεπόνια στο δισάκι της Εμινέ:

«Γιουρούκα κόρη! είπε, «Το φορτίο σου είναι βαρύ. Ο δρόμος του βουνού Ίδη είναι κακοτράχαλος, πώς θα τον περπατήσεις;» Η Εμινέ του έριξε ένα σαρκαστικό γέλιο:

«Τι νόμισες καμπίσιε!», του είπε, «Εμείς είμαστε βουνίσιοι, την πλαγιά που δεν μπορείτε να την ανεβείτε εσείς, εμείς την ανεβαίνουμε με σαράντα κιλά φορτίο!».

Ο Χασάν έγειρε το κεφάλι του μπροστά, η Εμινέ πήρε τον δρόμο της αλλά στην λαϊκή της επόμενης εβδομάδας πέρασε και πάλι από τον δικό του πάγκο.

«Τα πεπόνια σου ήταν καλά, ξανθέ νεαρέ, κι εγώ σου έφερα μέλι!», είπε και κατέβασε το δοχείο με το μέλι πήρε μια κερήθρα γεμάτη μέλι και την έδωσε στον Χασάν. Το πρόσωπο του Χασάν είχε αναποκοκκινίσει.

«Γιατί έκανες κόπο, γιουρούκα κόρη», είπε, αλλά η Εμινέ δίχως να δώσει απάντηση απομακρύνθηκε.

Κατά το απόγευμα ο Χασάν πήρε το γαϊδουράκι του και καθώς επέστρεφε στο χωριό, μπροστά στο νεκροταφείο του χωριού Καντίκιοι διέκρινε την Εμινέ να έρχεται από αντίκρυ φορτωμένη το δισάκι της. Αρχικά έχασε τα λόγια του και δίχως να ανοίξει το στόμα του την ακολούθησε, έπειτα πήρε θάρρος οδήγησε το γαϊδουράκι προς την Εμινέ κι έφθασε κοντά της.

«Καλή τύχη, γιουρούκα κόρη! Εσύ από ποιον νομαδικό καταυλισμό είσαι;», ρώτησε. Η Εμινέ σαν είδε τον Χασάν:

«Και σε σένα καλή τύχη, ξανθέ νεαρέ! Εγώ είμαι από την Γιουκσέκομπα, εσύ από πού είσαι;», τον ρώτησε.

«Εγώ είμαι από το χωριό Ζεϊτινλί.... Θα βαδίσουμε έως το χωριό μαζί.... Βάλε το δισάκι πάνω στο γαϊδουράκι για να περπατήσεις πιο άνετα!...»

«Δεν γίνεται! Εάνβάλω το δισάκι στο γαϊδούρι τώρα που είμαστε στον κάμπο, πώς θα μπορέσω να ανέβω στο ψηλό βουνό;»

Βαδίσανε δίπλα – δίπλα μέχρι το χωριό Ζεϊτινλί. Λίγο κουβέντιασαν, πολλές ματιές αντάλλαξαν, κι έτσι η συμπάθεια φώλιασε και στων δύο τις καρδιές. Από εκείνη την ημέρα μετά την λαϊκή επέστρεφαν μαζί στο χωριό... Η Εμινέ πήγαινε συχνά στο χωριό Ζεϊτινλί στην άκρη του κήπου του σπιτιού του Χασάν και του έδινε γάλα, τυρί και μέλι. Ο Χασάν έδινε στην Εμινέ μούρα, κεράσια, βύσσина. Πολλοί τους έχουν δει να κάθονται στην ρίζα του κορμού της κυδωνιάς στην μέση του κήπου. Όμως, η μάνα του Χασάν είδε ότι δεν μπορεί να προχωρήσει αυτή η υπόθεση.... Πήρε τον γιο μπροστά της:

«Γιε μου Χασάν!», είπε. «Από τότε που πέθανε ο πατέρας σου, εσύ είσαι ο άντρας του σπιτιού.... Εγώ σήμερα είμαι στην ζωή και αύριο δεν υπάρχω.... Το σπίτι σου χρειάζεται μια γυναίκα. Θα ήθελα να σου βρω μια κοπέλα από το δικό μας το χωριό, αλλά εσύ ξέρεις καλύτερα.... Εάν η καρδιά σου αγάπησε αυτή την γιουρούκα κοπέλα, σε αυτή την γέριχη ηλικία που είμαι να πάω στην κατασκήνωσή της να την ζητήσω.... Πλησιάζει το φθινόπωρο, μετά το μάζεμα της ελιάς να κάνουμε τον γάμο σας....»

Κι ο Χασάν σκεφτόταν τα ίδια πράγματα, αλλά δεν είχε το θάρρος να ομολογήσει όσα επιθυμούσε η ψυχή του. Αφού είδε ότι η αναμονή δεν οδηγούσε πουθενά, την ημέρα που ήλθε από τον καταυλισμό η Εμινέ την έβαλε να κάτσει δίπλα του στον κήπο:

«Εμινέ», της είπε, «Πέρασε η άνοιξη, πέρασε και το καλοκαίρι: οι πελαργοί γύρισαν στις πατρίδες τους! Πριν προλάβει ο χειμώνας και στρώσει το χιόνι στα βουνά και στους δρόμους έλα εσύ σε μένα ή εγώ να έρθω σε σένα!»

Το πρόσωπο της Εμινέ έγινε κάτωχρο:

«Αχ, Χασάν!», είπε, «Το μαράζι του χειμώνα πριν από σένα πλάκωσε στην δική μου την ψυχή, έφθασαν οι μέρες του χωρισμού. Ούτε εγώ μπορώ να ζήσω στο χωριό σου ούτε κι εσύ στον καταυλισμό μου.... Αυτό το καλοκαίρι έγινε μεγάλη αμαρτία.... Πλέον εσύ ξεχάσε με, να σε ξεχάσω κι εγώ».

Μόλις άκουσε ο Χασάν αυτά τα λόγια έχασε τα λογικά του. Έπιασε σφιχτά αγκαλιάζοντας το χέρι της Εμινέ:

«Αλίμονο, γιουρούκα κόρη, αλίμονο μονάκριβή μου Εμινέ!», της είπε. «Πώς μπορεί να σε ξεχάσει κάποιος που άκουσε την γλυκιά σου φωνή ή αντίκρισε το χαμογελαστό πρόσωπό σου; Μη λες τέτοια λόγια, μείνε εδώ. Εσύ θα φροντίζεις τον μπαχτσέ κι εγώ θα πηγαίνω για ελιές, δεν θα έχουμε την ανάγκη κανενός....».

Η Εμινέ χαμογέλασε πικρά και του είπε:

«Εκεί που πηγαίνει ο άνθρωπος πηγαίνει και η τροφή του, αυτό δεν το σκέφτηκα. Όμως εγώ είμαι βουνίσια, δεν μπορώ να ζήσω σε αυτό το λεκανοπέδιο. Δεν μπορώ να μπω στην παρέα των κοριτσιών που έχουν βαμμένα τα νύχια με κινά¹⁸, γι' αυτό θα έχεις μεγάλο ντέρτι. Η γιουρούκα κόρη δεν πρέπει να κατέβει από το βουνό στο χωριό και να μείνει από την σκηνή στο σπίτι. Εγώ δεν έπρεπε να σε συναντήσω.... Σε συνάντησα, αλλά δεν έπρεπε να ακολουθήσω τα λόγια σου.... Όμως, τι να κάνω, όλα αυτά τα δημιούργησε ο γλυκός λόγος σου και το χαμογελαστό πρόσωπό σου.... Έλα τώρα ξανθέ μου Χασάν, πες ότι ειδωθήκαμε και οι δύο στο όνειρο και ξυπνήσαμε... Άφησέ με να ανεβώ στο βουνό μου!».

Η κόρη σηκώθηκε από κοντά του και πέταξε σαν πουλί. Ο Χασάν δεν έκανε τίποτε άλλο από το να την κοιτάει να χάνεται...

Η Χατζέρ σκούπισε το δάχτυλο – δείκτη στο φουστάνι της με το οποίο σκάλιζε το χώμα κι έριξε μια ματιά πρώτα σε μένα και έπειτα στο απέραντο κενό. Εγώ είχα καρφώσει τα μάτια μου κοιτάζοντας την πλάγια όψη του προσώπου της. Ήμουν ακόμη κάτω από την επίδραση της ματιάς της. Αυτή η νέα γιουρούκα κόρη, που με μια απίστευτη ευκολία αφηγήθηκε και αντιλήφθηκε όλο το χάος που δημιουργείται στις ψυχές των ανθρώπων, απότομα είχε μεγαλώσει. Τα μάτια της τα είχε στρέψει προς τα κάτω και κοίταζε τα δέντρα που πρασίνιζαν, τη νέα σοδειά που μεγάλωνε, τα ελαιόδεντρα με τα σκούρα φύλλα, τα ποτάμια που χάνονταν και ξανά εμφανίζονταν και τον κάμπο που έλαμπε κάτω από το φως του ήλιου.

Το πρόσωπό της, που δεν έχει χάσει εκείνα τα χαρακτηριστικά της παιδικότητας, τώρα έπαιρνε ένα παράξενο ύφος ώριμης γυναίκας, με τα μάτια που δήλωναν περισυλλογή κάτω από τα απεριποίητα φρύδια της, με τα λεπτά χείλη της ερμητικά κλειστά, με τα σκονισμένα και ιδρωμένα μάγουλά της που γυάλιζαν με τις ακτίνες του ήλιου που διαπερνούσαν τα κλαδιά και τις πευκοβελόνες των πεύκων. Ο ήχος του ποταμού που βρίσκονταν από κάτω μας, ανάλογα με το φύσημα του αέρα αυξομειώνει την έντασή του και αναμειγνυόταν με το θρόισμα των πεύκων. Η ατμόσφαιρα ήταν γεμάτη με το μεθυστικό άρωμα της ρίγανης και τη μυρωδιά των πεύκων. Η Χατζέρ άπλωσε το χέρι της και από το έδαφος πήρε μια κουκουνάρα και με τα δάχτυλά της άρχισε να σπάει τα δόντια της. Έπειτα γύρισε το κεφάλι της προς την μεριά μου και με μια απαλή φωνή που αναμειγνυόταν με τα σπασίματα της κουκουνάρας άρχισε και πάλι να αφηγείται:

«Από τότε το πρόσωπο του Χασάν δεν γέλασε ξανά κι ούτε επανήλθε το παλιό χρώμα στο πρόσωπό του. Η καρδιά του δεν ευχαριστιόταν όπου κι αν πήγαινε, κι ούτε έβγαζε μιλιά μέσα στον κόσμο. Στις λαϊκές πήγαινε να πουλήσει κυδώνια και ρόδια κι επέστρεφε μη γνωρίζοντας τι πουλούσε και τι κέρδιζε. Τελικά, μια μέρα δεν άντεξε. Την ημέρα που γινόταν η λαϊκή στο χωριό Αδραμύττιο, κατά το βραδάκι βάλθηκε να περιμένει την Εμινέ στο έβγα του χωριού Ζεϊτινλί που οδηγεί στον καταυλισμό Γιουκσέκομπα. Εκείνη την

---

¹⁸ Χρωστική ουσία, κοκκινωπή, που εξάγεται από το τροπικό φυτό λαουσόνια.

ημέρα διέκρινε την κοπέλα να τριγυρνά στην λαϊκή. Έπειτα από λίγο η Εμινέ εθεάθη παρά κάτω στο έμπα του δρόμου. Κι εκείνης το πρόσωπο ήταν κάτωχρο και η κατάστασή της αξιολύπητη. Σαν είδε τον Χασάν η καρδιά της πήγε να σπάσει, αλλά δίχως να ανοίξει το στόμα της έκανε να περάσει και να φύγει αλλά ο Χασάν της έκοψε τον δρόμο:

«Εμινέ!», είπε, «Στον κόσμο αυτό δεν βγήκε κανένα παλικάρι που να αρνηθεί την επιθυμία της καρδιάς του. Έπεσα μέσα στην αγκαλιά σου! Εάν η τρελή καρδιά σου δεν χωράει στο καμπίσιο χωριό μας, πάρε με και πάνε με στον καταυλισμό σου! Να λέω μάννα την μητέρα σου και μπαμπά τον πατέρα σου. Να αρμέγω την αγελάδα και να βόσκω το κοπάδι. Με τον πατέρα σου να κόβουμε ξύλα και να κουβαλώ από το βουνό τους κορμούς. Μη με αφήσεις μόνο και δύσμοιρο σε τούτα εδώ τα μέρη και φύγεις!...»

Η Εμινέ σταμάτησε, σωριάστηκε μπροστά στον Χασάν, και σκούπισε τα μάτια της στο χέρι του:

«Χασάν», του είπε, «Ράγισες την καρδιά μου! Αυτά που είπες δεν μπορούν να γίνουν. Όποιος μεγαλώσει στον κάμπο δεν μπορεί να συνηθίσει το βουνό.... Τα νερά του βουνού είναι δροσερά, αλλά οι δρόμοι κακοτράχαλοι και σκληρός ο χειμώνας... Το κόψιμο του ξύλου μέσα στο καταχείμωνο δεν μοιάζει με το φύτεμα μπιστανιών στον κήπο. Ο δικός μου άντρας τον οποίο θα πάω στον καταυλισμό δεν πρέπει να αποδοκιμάζει τα παλικάρια!... Εγώ σε έμαθα, πλέον τα μάτια μου δεν βλέπουν κανένα άλλο παλικάρι, όμως δεν μπορώ να σε υποτιμήσω μπροστά στην μητέρα μου, στον πατέρα μου και στους συγγενείς μου. Άφησέ με να φύγω!...».

Ο Χασάν αντέδρασε: «Μπορώ να κάνω κάθε δουλειά. Να θεωρώ αδέρφια μου τα παλικάρια του καταυλισμού και να τρέχω σε βοήθεια σε όλες τους τις δουλειές. Εάν πω κάποια μέρα, ουφ, διώξε με και στείλε με στο χωριό μου!», είπε.

Η Εμινέ δεν πείσθηκε, αλλά μαλάκωσε η καρδιά της: «Την άλλη εβδομάδα περίμενέ με εδώ για να πάρεις την απάντησή μου», του είπε.

Όλη την εβδομάδα ο Χασάν αγκάλιζε την μάννα του. Πήρε ευχές κι έδωσε ευχές. Ήλθε στην αρχή του δρόμου και περίμενε την Εμινέ.... Δεν είχε περάσει πολλή ώρα και φάνηκε η γιουρούκα κόρη.... Στον ώμο της είχε ένα τεράστιο τσουβάλι, το κουβαλούσε δίχως να λυγίσει λες και ήταν γεμάτο βαμβάκι. Μόλις πλησίασε τον Χασάν:

«Χασάν!», του είπε, «Συμβουλευτήκα τον πατέρα και την μητέρα μου κι εκείνοι ρώτησαν τους θείους μας. Καμία κοπέλα δεν κατέβηκε στον κάμπο κι ούτε κανένας βουνίσιος δεν παντρεύτηκε κορίτσι από τον κάμπο. “Τρελό κορίτσι, τρελό κορίτσι!”, είπαν. “Δεν βρήκες παλικάρι να ερωτευτείς στο Γιουκσέκομπα;” Κι εγώ: “Το παλικάρι του καθενός είναι εκείνο που έχει η καρδιά του καθενός!”, είπα. “Εντάξει τότε...”, είπαν, “Ας κάνουμε μια δοκιμασία στο παλικάρι σου. Είναι σωστός άνθρωπος ο άντρας που θα πάρει η γιουρούκα Εμινέ στο όρος Ίδη;” Συζητήσαμε και συμφωνήσαμε: Πήρα από το χωριό Ζεϊτινλί σαράντα οκάδες¹⁹ καθαρό αλάτι. Αυτό θα το φορτώσεις στις πλάτες σου, και εάν μπορέσεις να ανεβείς στο Γιουκσέομπα μαζί μου δίχως να σταματήσεις για να ξαποστάσεις πουθενά την επόμενη εβδομάδα θα γίνει ο γάμος μας. Στον δικό μας καταυλισμό δεν βρίσκεται παλικάρι που θα κοιτάξει λοξά στο άτομο το οποίο με φορτίο σαράντα οκάδων θα ανεβεί σε τέσσερις ώρες το βουνό. Αν δεν μπορέσεις να το ανεβείς, η μοίρα μας ήταν τέτοια!».

Δίχως καμιά περιττή κουβέντα ο Χασάν φορτώθηκε το τσουβάλι. Μπήκε μπροστά στην Εμινέ κι άρχισε να περπατάει. Τα πόδια του πετούσαν σαν πουλί. Σαν πέρασαν το Μπέχομπασι, και κατηφόριζαν την πλαγιά προς τον ποταμό, η Εμινέ έριξε μια ματιά και είδε να τρέχει ποτάμι ο ιδρώτας από το πρόσωπό του Χασάν.... Η ψυχή του που πριν από λίγο είχε αναθαρρήσει τώρα άρχισε να αποκαρδιώνεται.

---

¹⁹ Μονάδα βάρους στερεών και υγρών ίση με 1280 γραμμάρια.

«Μην κάνεις κακό στον εαυτό σου, Χασάν!», του είπε. «Δώσε το τσουβάλι σε μένα να φύγω! Εσύ γύρνα στον μπαχτσέ σου!»

Ο Χασάν ασθμαίνοντας:

«Ερχόμενος εδώ πήρα όρκο: Αν πρόκειται να γυρίσω πίσω, δεν θα επιστρέψω ζωντανός!», είπε και συνέχισε τον δρόμο του. Η απογοήτευση της Εμινέ ήταν ακόμη πιο βαριά, αλλά δεν έβρισκε καμία λύση. Πέρασαν τον παλιό μύλο και σαν έφθασαν κοντά στην τοποθεσία Σούτουβεν σταμάτησε:

«Εμινέ!», είπε, «Αυτό που έκανες σε μένα είναι βασανιστήριο! Το αλάτι έκαψε την πλάτη μου... Στάσου να πάρω μιαν ανάσα!».

Η Εμινέ:

«Στην συμφωνία μας δεν υπήρχε στάση!», είπε και συνέχισε το περπάτημα. Ο Χασάν πήδηξε από την μια πέτρα στην άλλη και την πρόφθασε. Προχώρησαν ακόμη λίγο. Ο Χασάν και πάλι σταμάτησε και την παρακάλεσε:

«Εμινέ, συμφώνησες με τους βασανιστές γονείς σου και μου έβαλες σε βαριά δοκιμασία! Έως εδώ αρκετά, έλα, ας επιστρέψουμε στο χωριό!».

Η καρδιά της Εμινέ είχε γίνει κομμάτια, αλλά δεν εξωτερίκεψε τα συναισθήματά της:

«Εγώ σου το είπα, Χασάν, αυτά τα βουνά δεν είναι για σένα! Δώσε μου το τσουβάλι να φύγω», είπε εκείνη.

Ο Χασάν πήρε κουράγιο και περπάτησε μια μικρή απόσταση. Πριν από λίγο περνώντας από την λιμνούλα δεν σου είπα ότι την ονομάζουν ο Χασάν Πνίγηκε, παλαιότερα την έλεγαν Ουράνια Λίμνη, και ο Χασάν μόλις έφθασε σ' αυτήν κοντά λύγισαν τα πόδια του και σωριάστηκε επί τόπου:

«Αχ Εμινέ!», είπε, «Μ' έκαψες άδικα. Εγώ δεν θα μπορέσω να ανεβώ σε αυτά τα βουνά, έλα να κατεβούμε στο χωριό!»

Η Εμινέ δίχως να ανοίξει το στόμα της και να βγάλει μια κουβέντα, φορτώθηκε το τσουβάλι που είχε πέσει από την πλάτη του Χασάν και μόνη της, δίχως να γυρίσει να κοιτάξει πίσω της, προχώρησε. Εκείνη καθώς εξαφανίζονταν πίσω από τους θάμνους, ο Χασάν φώναξε σαν ένα ορφανό πουλί:

«Εμινέ, δεν μπορώ να έρθω στον καταυλισμό σου κι ούτε μπορώ να επιστρέψω στο χωριό μου, μη μ' αφήνεις σε αυτά εδώ τα μέρη!».

Η Εμινέ, στάθηκε για μερικά λεπτά κι έπειτα δίχως να γυρίσει το κεφάλι της συνέχισε τον δρόμο της. Άκουγε την φωνή του Χασάν, έως τον τόπο όπου βρίσκονται τα ρήγματα. Ο δύστυχος νέος έβγαλε μια κραυγή ισχυρότερη κι από τον θόρυβο του νερού:

«Εμινέ, εγώ δεν μπόρεσα να σε ακολουθήσω, εσύ τουλάχιστον ακολούθησέ με!», φώναζε ο νεαρός.

Η Εμινέ δίχως να σταθεί να πάρει ούτε μια ανάσα και δίχως να ξαναγυρίσει να κοιτάξει πίσω της έφθασε στον καταυλισμό με τις σαράντα οκάδες αλάτι. Ο πατέρας και η μητέρα της σαν την είδαν αντιλήφθηκαν τα πάντα. Το κορίτσι πέταξε εκεί το τσουβάλι, σωριάστηκε και αποκοιμήθηκε. Όμως, πριν χαράξει η μέρα, πετάχτηκε από τη θέση της:

«Το ακούσατε;..... Ο Χασάν με καλεί!», είπε.

Η μάνα και ο μπαμπάς της την ρώτησαν:

«Πού εγκατέλειψες τον Χασάν;»

«Εκεί όπου βρίσκεται η Ουράνια Λίμνη!»

«Κόρη, εσύ τρελάθηκες; Μπορεί να φθάσει η φωνή εδώ, από ένα μέρος που απέχει δύο ώρες;»

Η Εμινέ δεν αντίκριζε κανέναν κι ούτε άκουγε τα λόγια κανενός, απλά καθόταν και τους άκουγε κι έπειτα:

«Μανούλα μου! Άκου πώς φωνάζει! Είναι κρίμα..... Για να ρίξω μια ματιά!...», έλεγε ολοένα.

Εκείνη τη νύχτα μετά δυσκολίας την κράτησαν. Έως το πρωί τριγύριζε μέσα στα δάση δίπλα στον καταυλισμό. Σαν χάραξε η μέρα κατέβηκε στην Ουράνια Λίμνη. Έψαξε εκεί αλλά δεν βρήκε κανέναν.... Καθώς, όμως, περνούσε δίπλα από τη λίμνη, τι να δει: το πρόσωπο του Χασάν στεφανωμένο με τα φύλλα του τεράστιου πλάτανου σκαλωμένο επέπλεε... Αμέσως έβγαλε το σώμα του από το νερό και το έσφιξε στην αγκαλιά της.... Και καθώς έτρεχε κατά μήκος του ποταμού μια πάνω μια κάτω:

«Χασάν μου: Βγάλε φωνή για έρθω κοντά σου!», άρχισε να φωνάζει. Κάθε φορά τα βράχια και τα βουνά αντιλαλούσαν:

«Εμινέ, εγώ δεν μπόρεσα να σε ακολουθήσω, εσύ θα με ακολουθήσεις!», έλεγε.

Δίχως να φάει και να πιει τρεις μέρες γυροβολούσε στα βουνά, στα δάση και στις όχθες των ποταμών κι έψαχνε τον Χασάν, ακόμη και στο χωριό του το Ζεϊτινλί πήγε για να ρωτήσει τη μάνα του. Η άμοιρη γυναίκα μαδούσε τα μαλλιά της κι έκλαιγε.

Οι χωριάτες συμφώνησαν πως ο Χασάν πνίγηκε στην Ουράνια Λίμνη: «Τα νερά του ποταμού φούσκωσαν από τις βροχές του φθινοπώρου. Το πτώμα του ποιος ξέρει σε ποια κουφάλα μπήκε κι έμεινε; Ίσως τα νερά το παρέσυραν και το ξέβρασαν στην θάλασσα», έλεγαν. Η Εμινέ σαν το άκουσε αυτό:

«Ψέματα!», είπε, «Ο Χασάν δεν πέθανε! Με καλεί διαρκώς, αλλά δεν μου λέει το μέρος όπου κρύβεται. Ψάχνοντας όμως θα τον βρω!».

Η μάνα και ο μπαμπάς της την ακολούθησαν, την έπιασαν και την φυλάκισαν. Εκείνη, όμως, βρήκε έναν τρόπο να δραπετεύσει κι έτρεξε να κατεβεί στην όχθη του ποταμού. Φωνάζοντας αναζητούσε τον Χασάν. Καθόταν στα βράχια δίπλα στην Ουράνια Λίμνη και τραγουδούσε δημοτικά τραγούδια. Μια μέρα στην μητέρα της:

«Ο Χασάν και πάλι με κάλεσε και θα με περιμένει σήμερα στην Ουράνια Λίμνη. Αυτή τη φορά συνανέσαμε πολύ καλά και οι δυο, σύντομα θα συναντηθούμε!», είπε. Η μητέρα της:

«Όχου, κορίτσι μου, τι σου συνέβη άραγε;», έλεγε κι οδυρόταν. Η κοπέλα βρήκε έναν τρόπο κι εξαφανίστηκε. Όσοι πέρασαν κατά το βράδυ, είδαν την Εμινέ κρεμασμένη με το σώμα του Χασάν στον τεράστιο πλάτανο δίπλα στη λίμνη.

Η Χατζέρ κάρφωσε τα μεγάλα μαύρα μάτια της σε μένα:

«Να, λοιπόν, από τότε η Ουράνια Λίμνη μετονομάστηκε ο Χασάν Πνίγηκε. Και τον τεράστιο πλάτανο τον ονόμασαν πλάτανο της Εμινέ. Έλα, τώρα, προτού βραδιάσει να συνεχίσουμε τον δρόμο μας!....».

Καθώς άρχισε να βραδιάζει η βουή του ποταμού από τα βάθη του φαραγγιού ακουγόταν εντονότερη. Ο ήλιος είχε χαθεί πίσω από την κορυφή του βουνού που ονομάζεται της Ξανθής Κόρης και ξαφνικά το μέρος όπου βρισκόμασταν άρχισαν να το χτυπούν οι τέσσερις δροσεροί άνεμοι. Το όρος Ίδη που είναι καλυμμένο με πεύκα έως τα ριζά κι από εκεί έως την θάλασσα κατάφυτο από ελαιώνες, σε αυτή του την πλαγιά το πέσιμο της νύχτας διαρκούσε πολλές ώρες. Με το κρύψιμο του ήλιου πριν από την ώρα του, πίσω από το βουνό των χιλίων επτακοσίων μέτρων, λες και ήθελε να επιμηκύνει αυτήν την πιο ωραία στιγμή της ημέρας. Ένας άνεμος που φυσούσε από την Μυτιλήνη, σήκωνε αλλεπάλληλα κυματάκια στις εισόδους και τις εξόδους του Αδραμυτινού κόλπου. Οι τελευταίες ακτίνες του ήλιου που φώτιζαν και κοκκίνιζαν τα σύννεφα στην κορυφή του βουνού Μάντρα, το χρώμα τους αντανακλούνταν πάλι στην θάλασσα και δημιουργούσε ποικίλα χρώματα στα νερά που κυμάτιζαν σε διαφορετικές διευθύνσεις. Οι λόφοι που υψώνονταν στη σειρά από τα ριζά του βουνού έως σχεδόν μπροστά μας, έμοιαζαν με ομάδες μαύρων σύννεφων που στοιβάζονταν το ένα πάνω στο άλλο. Πιο πέρα μακριά απέναντι από το Αϊβαλή, οι λόφοι του νησιού Τζούντα²⁰, καίγονταν ακόμη μέσα στο

²⁰ Το ελληνικό όνομα είναι Μοσχονήσι.

κόκκινο φως του ήλιου, καθώς το όρος Ίδη δεν αποτελούσε άμεσο εμπόδιο για τις ακτίνες του και αναμειγνύονταν ακόμη μακρύτερα στις Μυτιλήνης τα ακρωτήρια. Ο αέρας βούιζε ανάμεσα από τα πευκόδεντρα, ενώ τα φουστάνια και τις λεπτές πλεξούδες των μαλλιών της Χατζέρ τα ανέμιζε προς τα εμπρός. Έπειτα από ώρες ποδαρόδρομο εκεί που φθάσαμε για πρώτη φορά συνειδητοποιούσα πόσο ωραία ήταν και πόσο αρμονικό περπάτημα είχε αυτή η κοπέλα. Σα να βάδιζε μέσα σε ένα σπαρμένο αγρό μεστών σιτηρών, βημάτιζε σηκώνοντας ελαφρά τα γόνατά της και κουνώντας το κεφάλι της πότε μπροστά και πότε πίσω. Καθώς πατούσε πάνω στο χορτάρι και στα πολύχρωμα λουλούδια, έδινε την αίσθηση πως το κορμί της δεν είχε βάρος. Την πλησίασα:

«Κόρη Χατζέρ», είπα, «Μήπως γνωρίζεις κάποια τραγούδια που τραγουδούσε η Εμινέ καθώς καθόταν κοντά στην Ουράνια Λίμνη; Πριν φθάσουμε στον καταυλισμό, έλα πες μου ένα από αυτά!».

Στάθηκε. Τα μάτια της ήταν μεγάλα και σε ρεμβώδη κατάσταση, χαμένα από τη θέα που μας κατέκλυζε αλλά και από την επίδραση της ιστορίας που αφηγήθηκε. Στους κροτάφους της υπήρχαν στεγνά ίχνη χονδρών γραμμών από ιδρώτα αναμειγμένα με σκόνη. Έπαιρνε βαθιές ανάσες. Εκείνη τη στιγμή, ήταν αδύνατο να την ξεχωρίσεις από την φύση που την αγκάλιαζε. Μέσα στο σκοτάδι της νύχτας, έμοιαζε με πλάσμα που ξεπήδησε ανάμεσα από τα λουλούδια και διογκώθηκε. Σάλεψε ελαφρά τα χείλη της:

«Να σου τραγουδήσω ένα τραγούδι της Εμινέ!», είπε. «Λένε πως το τραγούδησε πριν σμίξει με τον Χασάν της!...».

Σκέφτηκε για λίγο και με κλειστά μάτια πρόσθεσε:

«Ποιος ξέρει.....»

Έπειτα ακούμπησε την πλάτη της στο πευκόδεντρο πίσω, άφησε να πέσει το δισάκι από τον δεξιό ώμο της και κάρφωσε το βλέμμα της στο χώμα. Με απαλή αλλά άκρως συναισθηματική φωνή που δημιουργεί ανατριχίλα, τραγούδησε το ακόλουθο τραγούδι:

*Αντήχησε από τα πέρατα η φωνή σου,
Και βρήκα στο ποτάμι το άψυχο κορμί σου,
Πού πέταξες και πήγες λεβεντιά μου έχω γνώση,
Και πήρα τους δρόμους Χασάν μου το κατόπι.*

*Ξανθόμαλλέ μου εσύ, με την λυγερή κορμοστασιά,
Όψη που 'χεις σαν το σάζι και κυδωνιού χνούδι,
Γλυκομίλητέ μου εσύ με την αγγελική θωριά,
Και πήρα τους δρόμους Χασάν μου το κατόπι.*

*Απ' το χωριό κι απ' τις σκηνές σε διώξαν,
Τα κρυστάλλινα νερά τάφος σου έγιναν,
Σκόνη κι αφρός διαλύθηκαν στην πλάση,
Και πήρα τους δρόμους Χασάν μου το κατόπι.*

*Το πένθος που πλάκωσε την Εμινέ,
Εκείνος που έγινε Κερέμ κι εκείνη Ασλί²¹,
Που έκανε να λαλήσουν βουνά και βράχοι,
Και πήρα τους δρόμους Χασάν μου το κατόπι.*

---

²¹ Ερωτική λαϊκή ιστορία του Κερέμ και της Ασλί που είναι διαδεδομένη στην παράδοση των ανατολικών λαών, ιδιαίτερα στο σημερινό Ιράν.

